

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Pietní místa 1. a 2. světové války v okrese Trutnov

Bakalářská práce

Autor: Iva Hejnová

Studijní program: B 7105 Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Vedoucí práce: doc. PhDr. Dana Musilová, CSc.

Hradec Králové

2015

Zadání bakalářské práce

Autor: Iva Hejnová

Studium: F12555

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Název bakalářské práce: **Pietní místa 1. a 2. světové války v okrese Trutnov**

Název bakalářské práce AJ: The First and Second World War Commemorative Monuments in the Trutnov District

Anotace:

Práce bude dokumentovat pomníky a památníky 1. a 2. světové války na Trutnovsku. Pokusí se vysledovat jejich tvůrce a zachytit jejich architektonické prvky a význam. Pomníky a památníky budou prezentovány na pozadí historického kontextu. Pokusíme se rovněž ztotožnit jména uvedená na pomnících a památnících s konkrétními osobami. Literatura nebo archivní fondy: Jan Rail - Josef Cabadaj: Zapomenutí hrdinové. Malé Svatoňovice 2010; Historiografie Trutnovska. Trutnov 2008; kroniky jednotlivých měst a obcí, výroční zprávy, pamětní listy.

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Dana Musilová, CSc.

Oponent: Mgr. Jiří Hutečka, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 8.12.2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením doc. PhDr. Dany Musilové, CSc. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Daně Musilové, CSc. za vstřícný přístup a cenné rady a připomínky, kterými přispěla k vypracování této bakalářské práce. Poděkování patří také pracovníkům Státního okresního archivu v Trutnově za jejich ochotu a rovněž pracovníkům Městského muzea v Úpici a Žacléři. Práce je věnována památce padlých za 1. světové války a padlých nebo umučených za 2. světové války.

Anotace

HEJNOVÁ, Iva. *Pietní místa 1. a 2. světové války v okrese Trutnov*. Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 200 s. Bakalářská práce.

Cílem bakalářské práce *Pietní místa 1. a 2. světové války v okrese Trutnov* je chronologicky zdokumentovat veškerá pietní místa jako pomníky, památníky, pamětní desky, kenotafy a válečné hroby v trutnovském okrese a uvést je do kontextu s využitím vybraných historických metod. První část práce je zaměřena na pietní místa 1. světové války. Druhá část se věnuje pomníkům akademického sochaře Emila Schwantnera. Třetí část je o pietních místech 2. světové války. Čtvrtá část představuje naučné stezky po vybraných pietních místech. Poslední část uvádí některé osobnosti padlé nebo umučené za 2. světové války. Na závěr práce je zmínka o pěti zaniklých pietních místech formou exkurzu.

Klíčová slova: Trutnov, 1. světová válka, 2. světová válka, pomníky, hroby, pamětní desky, pochody hladu a smrti, koncentrační tábor Gross Rosen, internační tábory, Emil Schwantner, okupace, piloti RAF

Annotation

Hejnová, Iva. *The First and Second World War Commemorative Monuments in the Trutnov District*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2015. 200 pp. Bachelor Degree Thesis.

The aim of the bachelor work „The First and Second World War Commemorative Monuments in the Trutnov District“ is chronologically documenting all commemorative monuments as monuments, memorials, commemorative plaques, cenotaphs and war graves in the Trutnov district and put them into context using selected historical methods. The first part of the work concentrates on the first World War commemorative monuments. The second part is dedicated memorials of academic sculptor Emil Schwantner. The third part is about the second World War commemorative monuments. The fourth part present nature trails along the selected memorial sites. The last part lists some people fallen or tortured during the second World War. The final part speaks about five defuncting commemorative monuments form an excursus.

Keywords: Trutnov, first World War, second World War, monuments, graves, commemorative plaques, procession hunger and death, concentration camp Gross Rosen, internment camps, Emil Schwantner, occupation, RAF pilots

Obsah

Úvod	
1. Pietní místa 1. světové války	1
2. Protiválečné pomníky trutnovského sochaře Emila Schwantnera ...	69
3. Pietní místa 2. světové války	102
4. Naučné stezky po pietních místech	150
5. Oběti 2. světové války: Epilogy in memoriam.....	187
Exkurz:	198
Závěr.....	
Seznam pramenů a literatury.....	203
Přílohy	213

Úvod

Tématem bakalářské práce jsou pietní místa 1. a 2. světové války v trutnovském okrese. Pietní místa definuje zákon č. 122/2004 Sb., o válečných hrobech a pietních místech¹ jako oblast, kde jsou pohřbeny ostatky osob zahynuvších v důsledku aktivní účasti ve vojenské operaci nebo v důsledku válečného zajetí, anebo ostatky osob, které zahynuly v důsledku účasti v odboji nebo ve vojenské operaci v době války. Za pietní místo můžeme považovat pomník, památník, pamětní desku nebo obdobný symbol připomínající válečné události a jejich oběti.

Předkládaná práce se zabývá veškerými pietními místy, která se nachází v trutnovském okrese. Důvodem zvolení tématu byl fakt, že dnešní pomníky z větší části již neplní svou funkci připomínky válečných obětí nebo událostí a mnohé z nich jsou v současné době i ve špatném stavu. Zároveň si letos připomínáme na četných pietních slavnostech a aktech 70. výročí od konce 2. světové války, loni uplynulo 100. výročí počátku 1. světové války. Práce usiluje i o uctění památky zesnulých. Cílem je proto představit pietní místa v historickém kontextu, zpřehlednit je v ucelené podobě a představit události vedoucí k jejich stavbě.

Text se zaměřuje na sochařskou stránku toho kterého díla, uvádí jeho autora, potažmo kameníka, poukazuje na historický kontext, čili okolnosti vzniku díla, eventuálně události související s jeho další podobou, ale uvádí také jmenné seznamy obětí, která jsou většinou nezbytnou součástí pomníků nebo pamětních desek.

Při psaní bakalářské práce jsem vycházela z následující literatury a pramenů. Neexistuje dosud ucelené a sjednocená publikace, jež by se zabývala výhradně pietními místy. Informace poskytují knihy týkající se dané obce nebo publikace regionálního charakteru.

Stěžejní práce pojednávající o historických zajímavostech Trutnova pochází od autorů Antonína Justa a Karla Hybnera.² Na čs. legionáře a legionářské pomníky v okrese je zaměřen sborník editovaný Janem Juřenou.³ Památníku osvobození na

¹ Úplná textace zákona je dostupná z: <http://www.valecnehroby.army.cz>.

² Antonín JUST – Karel HYBNER, *Trutnov známý neznámý: historický místopis města slovem i obrazem.*, Trutnov: Willcap, 1991.

³ Jan JUŘENA, *Legionáři v boji za vznik Československa: legionáři okresu Trutnov*, Dvůr Králové nad Labem, 2011.

Odolově se věnuje práce Jaroslava Štraita,⁴ vydaná při příležitosti 65. výročí osvobození Československa. Vojenský historik Jan Rail se zabývá převážně problematikou pilotů RAF⁵ a s Josefem Cabadajem se podílel na publikaci týkající se osobností odboje na Úpicku.⁶ Pobočky koncentračních táborů a pochodů hladu a smrti mapuje práce Františka Ťopka,⁷ Miroslava Kryla a Ludmily Chládkové⁸ nebo publikace *Tábory utrpení a smrti*.⁹

Mezi použité regionální časopisy patří *Krkonoše-Jizerské hory*, *Vlastivědné čtení o Dvoře Králové nad Labem a okolí*¹⁰ a časopis německých vysídlenců *Riesengebirgsheimat*.¹¹

Za nejdůležitější pramen považuji kroniky jednotlivých obcí a čerpala jsem z jejich digitalizovaných podob.¹² K ikonografickým pramenům řadím fotodokumentaci obětí, kterou mi poskytlo Městské muzeum v Úpici. Zajímavým pramenem jsou zajatecké karty,¹³ pocházející z Městského muzea v Žacléři, které mi umožnily identifikovat sovětské zajatce z tamního hromadného hrobu.

Pietní místa evidují dvě elektronické databáze. K oficiální patří Centrální evidence válečných hrobů Ministerstva obrany České republiky,¹⁴ druhou představují webové stránky Spolku pro vojenská pietní místa.¹⁵ K zjištění údajů pro identifikaci vojenských obětí jsem užila databáze Vojenského ústředního archivu.¹⁶

⁴ Jaroslav ŠTRAIT, *Odolov*, Trutnov, 2010.

⁵ Jan RAIL, *Letci trutnovského okresu v československých perutích RAF britského královského letectva za druhé světové války*, Dvůr Králové, 1998.

⁶ Jan RAIL – Josef CABADAJ, *Zapomenutí hrdinové: občané z regionu Úpicka a Jestřebích hor v II. zahraničním odboji 1938-1945*, Malé Svatoňovice, 2010.

⁷ František ŤOPEK, *Pochody hladu a smrti ve východních Čechách v roce 1945*, Havlíčkův Brod, 1961.

⁸ Miroslav KRYL – Ludmila CHLÁDKOVÁ, *Pobočky koncentračního tábora Gross Rosen ve lnářských závodech Trutnovska za nacistické okupace*, Trutnov, 1981.

⁹ Růžena BUBENÍČKOVÁ – Ludmila KUBÁTOVÁ – Irena MALÁ, *Tábory utrpení a smrti*, Praha, 1969.

¹⁰ *Vlastivědné čtení o Dvoře Králové nad Labem. Jak žili naši spoluobčané v letech 1938-1945*, řada č. 4 a 5, Dvůr Králové nad Labem, 2000.

¹¹ Časopis má své webové stránky s mnoha údaji i o pomnících. Dostupné z: <http://www.riesengebirgler.de>.

¹² E-badatelna Státního okresního archivu Trutnov. Dostupné z: <http://www.vychodoceskearchivy.cz/trutnov/ebadatelna/>.

¹³ Zajatecké karty obsahovaly osobní údaje o zajatcích jako jméno, datum, místo narození apod. Osobní karty putovaly spolu se zajatci do pobočných táborů. Další zajatecké karty obsahovaly údaje o zdravotním stavu nebo informovaly o pokusech o útěk.

¹⁴ Databáze dostupná z: <http://www.valecnehroby.army.cz/Evidence/Default.aspx>.

¹⁵ Databáze dostupná z: <http://www.vets.cz/>.

¹⁶ Databáze dostupná z: <http://www.vuapraha.cz/fallensoldierdatabase>.

V práci byla použita metoda statistická kvůli tabulkovým přehledům, dále metoda topografická kvůli lokalizaci pietních míst v prostoru, typologická pro zpřehlednění a utřídění faktů, analytická a statistická metoda a vzhledem k obsáhlosti pramenů rovněž metoda sondy.

Práce je rozčleněna do pěti kapitol. Obce jsou řazeny v kapitolách abecedně, v závorkách jsou uvedeny jejich německé názvy, s nimiž je možné se setkat (zejména v německých pramenech) a jména obětí jsou uspořádána abecedně v tabulkách. Pokud je k obětem známo více, než jen jméno, jsou utvořeny i další kolonky, zejména se jedná o poznámky k úmrtím, datum úmrtí apod. Užila jsem rovněž utřídění pietních míst v pořadí nejprve památníky nebo pomníky, pamětní desky, kenotafy a válečné hroby.¹⁷

První kapitola se zaměřuje na pietní místa 1. světové války, v úvodu seznamuje s důvody a okolnostmi jejich vzniku, následně u každého pomníku uvádí datum jejich vzniku (pokud je známo), jména autorů (pokud jsou známa) i nápisy.

Ve druhé kapitole mapuji specifickou skupinu pomníků obětem 1. světové války od významného trutnovského sochaře německého původu Emila Schwantnera. Na začátku stručně představuji jeho život a uvádím důvody, proč se jedna část Schwantnerovy tvorby tak výrazně zaměřila na válečné pomníky. Obce jsou poté opět řazeny abecedně, jejich německé názvy jsou uvedeny v závorkách.

Třetí kapitola přechází na oblast pietních míst 2. světové války. Vnitřní členění kapitoly je podobné, v úvodní části hovořím o některých válečných událostech v okrese a téměř u každé obce ve stručnosti nastiňuji události, které vedly k pozdějšímu vzniku pietních míst.¹⁸

Čtvrtá kapitola uvádí celkem pět naučných stezek po pomnících. Pokusila jsem se vytvořit stezky po nejzajímavějších pietních místech v okrese, k dispozici jsou souřadnice GPS, pomocí nichž je přesně lokalizován daný pomník, ke každé obci naučné trasy je připojeno krátké informační minimum. Návštěvník se tak dozví o turistických a kulturních zajímavostech toho kterého místa.

Poslední pátá kapitola seznamuje s některými oběťmi 2. světové války, jejichž jména jsou uvedena na pietních místech. Jedná se především o piloty RAF a několik

¹⁷ Pro zpřehlednění textu, týká se to zejména pietních míst v Trutnově a Dvoře Králové nad Labem.

¹⁸ Například pochody hladu a smrti, pobočky koncentračních táborů, průběh osvobození apod.

civilních občanů, popravených za války. Formou medailonku je ve stručnosti představen jejich život a smrt.

Některá zaniklá pietní místa jsou pro zajímavost vypsána na závěr práce formou exkurzu.

1. Pietní místa 1. světové války

*„Myšlenka národního osvobození musela se přirozeně vtělit i v epické zpodobení vypjatého úsilí o svobodu v pomnících, které by mluvily svou kamennou a kovovou řečí k potomkům a staly by se vykřičníkem na náměstích a křižovatkách ulic, volajícím k lidu, kdyby snad zapomínal národní svornosti, zaslepen jsa příliš stranickými rozpory. A tak vedle své dominující estetické funkce musí mít podobný pomník i poslání morální“.*¹⁹

Monumentální pomníky a památníky, které měly posilovat národní hrdost a poukazovat na lidské oběti, začaly vznikat převážně ve 20. letech 20. století,²⁰ druhou vlnu lze zařadit do 30. let. Většinou byly odhalovány k výročí vzniku republiky a výročí narození prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Staly se připomínkou vlastenectví a zásluh československých legií o vznik republiky.

Legionářské pomníky, památníky a pamětní desky měla převážně na starost Československá obec legionářská, často je doprovázely mohutné průvody a četné slavnosti.²¹ K jejich hromadnému ničení došlo za nacistické okupace, řada z nich se ale v posledních letech díky finančním příspěvkům znovu v okrese obnovuje.²² Po 2. světové válce se často setkáváme s tím, že na pomníky obětem z 1. světové války byla pouze dodatečně přitesána jména obětí z 2. světové války a pomník se začal označovat jako Pomník obětem 1. a 2. světové války.

V menších obcích hrály velkou roli příspěvky jednotlivých občanů. Na základě vybrané částky peněz se stanovila zakázka sochaři či kameníkovi, největší špičkou v tomto oboru na území Trutnovska byl bezesporu Emil Schwantner, jehož originální

¹⁹ Uvádí Emanuel Siblík ve své monografii o Josefu Mařatkovi. Citace převzata z monografie: Zdeněk HOJDA-Jiří POKORNÝ, *Pomníky a zapomněnky*, Litomyšl 1996, s. 170.

²⁰ Většinou pět let po skončení války.

²¹ Například pomník vzniklý zásluhou Československé obce legionářské (dále jen ČSOL) ve Dvoře Králové nad Labem.

²² Například pomníky od Emila Schwantnera. Díky velkorysým příspěvkům dárců se dočkal obnovy i pomník v Černé Vodě.

a vskutku pozoruhodná díla zdobí či zdobila nejednu vesnici a město. Pomníkům s protiválečnou tematikou zasvětil Schwantner podstatnou část své tvorby.

Kapitola usiluje o zmapování dosud stojících pomníků, památníků či pamětních desek věnovaných obětem 1. světové války. Do pietních míst jsem se ale rozhodla zařadit i pamětní desku věnovanou sochaři Otto Gutfreundovi, který za 1. světové války vstoupil do Cizinecké legie v Paříži a účastnil se významných bitev. Specifickou skupinu pomníků od sochaře Emila Schwantnera přiblíží samostatná kapitola.

Nejedná se zřejmě o zcela kompletní seznam pomníků, některé z nich buď již pravděpodobně zanikly, nebo dosud stojí, ale nachází se v tak značně poškozeném stavu, kdy již nelze přesněji určit, zda se jedná o válečný pomník. Pokusila jsem se je ovšem postihnout co nejúplněji. Obce jsou seřazeny abecedně a přidala jsem k nim i do závorčky jejich názvy v německém jazyce, s nimiž je možné se taktéž často setkat, jména obětí uvedených na pomnících jsou uspořádána abecedně v tabulkách.

Bílá Třemešná (*Ahlkirschen*)

• Pomník obětem 1. a 2. světové války

Pamětní kniha z let 1945-1956 se zmiňuje o postavení pomníku Tomáše Garrigua Masaryka, na němž jsou uvedena jména obětí z 1. světové války. Jako autora kronika uvádí sochaře Bílka z Hořic,²³ který byl odhalen v roce 1938²⁴ a opraven v roce 1945.

Občanům se podařilo za 2. světové války uchránit bustu s prezidentem před Němci a znovu ji v roce 1945 nechali postavit. Slavnostně byla odhalena 14. října 1945. Oběti 2. světové války připomněla v roce 1946 deska připojená k pomníku.

Pomník byl vytvořen z pískovcového podstavce, na němž je umístěna bronzová busta T. G. Masaryka, za nímž se nachází reliéf s lipovými listy. Dvě pískovcové desky uvádí jména padlých a nápis: „*Za vlast padli, svobodu dobyli (1914-1918).*“

Mezi oběťmi jsou i dva legionáři, ruský legionář Jan Filip²⁵ a francouzský legionář František Voňka.²⁶ Filip byl příslušníkem 6. střeleckého pluku a padl 13. března 1918 v boji u Bachmače, Voňka patřil k záložnímu pluku a 21. střeleckému pluku a padl 24. října 1918 u Terronu.²⁷ Nachází se ve středu obce.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Bém Václav	Rejl Jan
Doubrava Jaroslav	Řehák Emanuel
Dufek František	Šec František
Fejk Rudolf	Ševčík Jan
Filip Jan	Šinkman Emanuel
Hakl František	Šinkman František
Hetfleiš Čeněk	Špůr Jan
Hlavatý František	Šubrt Josef

²³ Státní okresní archiv Trutnov (dále jen SOKA Trutnov), f. Místní národní výbor Bílá Třemešná 1945-1956, inv. č. x2, kn. č. 2, Pamětní kniha obce Bílá Třemešná 1945-1956, s. 24, 26, 42.

²⁴ Údaj podle Centrální evidence válečných hrobů Ministerstva obrany České republiky (dále jen databáze CEVH MO ČR).

²⁵ Databáze Vojenského ústředního archivu Praha (dále jen databáze VÚA Praha).

²⁶ *Tamtéž.*

²⁷ Jan JUŘENA (ed.), *Legionáři v boji za vznik Československa – legionáři okresu Trutnov*, Dvůr Králové nad Labem 2011, s. 101.

Hubený Josef	Vejnar Antonín
Janza Jan	Vejnar Josef ml.
Josífko Josef	Vejnar Josef
Karban Josef	Vonka Karel
Kmínek Jan	Voňka Emil
Kolář Josef	Voňka František
Kudrnovský Josef	Zivr Josef
Palm František	Žižka Emanuel
Pěchoč Josef	Žižka Jan
Ponikelský Antonín	Žižka Václav ml.
Pour Václav	Žižka Václav
Rejl Adolf	Žižka Vilém

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

Brdlička Jindřich	Krkonoška V.
Fejk Karel	Kuhn Josef
Josífko Josef	Petera Jan
Kolář Josef	Štěpán Jaroslav

Čermná (*Tschermna*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Jsou známa pouze jména obětí.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Baier Albin	Patzelt Franz
Baier Josef	Patzelt Rudolf
Baier Oswald	Patzelt Wenzel
Baudisch Emanuel	Patzelt Wenzel
Fabinger Alois	Purmann Franz
Fleischer Wenzel	Purmann Theodor

Gaber Franz	Purmann Wenzel
Gaber Josef	Rücker Adalbert
Gloss Franz	Rücker Alois
Gloss Josef	Rücker Josef
Hantscher Ernst	Rücker Wenzel
Hantscher Vinzenz	Schober Adalbert
Hantscher Wenzel	Schober Alois
Kahl Heinrich	Schober Anton
Kittler Adalbert	Schober Anton
Kittler Andreas	Schober Ernst
Kittler Johann	Schober Ernst
Nagel Adalbert	Schober Friedrich
Nagel Adalbert	Schober Johann
Nagel Fabian	Schober Josef
Nagel Ferdinand	Schober Josef
Nagel Franz	Schober Reinhold
Nagel Johann	Schober Stefan
Nagel Johann	Schober Vinzenz
Nagel Rudolf	Schober Vinzenz
Nagel Stefan	Schober Wenzel
Nagel Vinzenz	Schröter Wenzel
Neigefind Heinrich	Wonka Josef
Patzelt Emil	

Černý Důl (*Schwarzenthal*)

Do obce Černý Důl byly později sloučeny vesnice Čistá v Krkonoších a Fořt, jejichž pomník je uveden níže pro lepší orientaci v textu.

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník byl odhalen 26. září 1920,²⁸ v květnových dnech roku 1945 byl poničen kvůli německým nápisům. Více než půl století pak pomník chátral a nikdo se o něj nestaral. Na začátku září roku 1999 byl opraven a postaven na nových základech pod záštitou tehdejšího starosty Černého Dolu, panem Vladimírem Vítem. Finanční prostředky na obnovu poskytli Češi i Němci. Je na něm uveden německý: „*Gewidmet den in Weltkrieg 1914-1918 gefallenen und gestorbenen Schwarzenwalder Kriegern den Opfern des Weltkrieges*“ i český nápis: „*Věnováno památce občanů Černého Dolu obětem první světové války 1914-1918. Instalováno v roce 1920, restaurováno v roce 1999- Díky.*“ Nachází se u kostela sv. Michaela.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Aus Schwarzenthal zum Gedenken:

Böhm Alois	Maiwald Friedrich
Bergel Franz	Renner Alois
Braun Johann	Renner Julius
Ettrich Anton	Tauchen Franz
Fink Rudolf	Wanka Friedrich
Kraus Johann	Worm Emil
Lath Heinrich	

Die Infanteristen²⁹:

Böhnisch Franz	Klemm Johann
Burkert Johann	Kneifel Johann
Erben Alfred	Kröhn Johann
Erben Franz	Kröhn Josef
Erben Siegmund	Luksch Anton
Eschner Gustav	Mühlberger Franz
Ettrich Franz	Mühlberger Josef

²⁸ Heinrich ERBEN, *Unser Denkmal für die Opfer des Ersten Weltkrieges 1914-1918 aus Schwarzenthal, Riesengebirgsheimat* 10, 2001, s. 25.

²⁹ Příslušníci pěchoty, pěšáci.

Ettrich Franz	Opitz Eduard
Ettrich Gustav	Renner Josef
Fiebiger Josef	Renner Karl
Held Josef	Renner Wenzel
Hoffmann Alois	Seidl Johann
Hollman Johan	Wallesch Franz
Ilchmann Josef	Wallesch Rudolf
Jeschke Anton	Zinecker Heinrich
Kleiner Wenzel	Zinecker Karl

Čistá v Krkonoších (*Lauterwasser*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Jedná se o pomník padlých občanů Čisté v Krkonoších a Fořtu. Obyvatelé zdejších obcí byli všichni Němci, před 1. světovou válkou zde zřejmě žádní Češi ani nežili.³⁰

V nápise je uvedeno: „*Zum gedenken an die Opfer im Weltkrieg 1914-1918.*“³¹

Nachází se u komunikace Čistá-Fořt.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Lauterwasser:

Augst Adolf	Seidel Ferdinand
Baudisch Johann	Schäfert Josef
Bröckel Johann	Schneider Florian
Exner Alois	Schneider Franz
Exner Johann	Schneider Ignaz
Klemm Johann	Schneider Johann
Kluge Josef	Schneider Wenzel
Kmoníček Wenzel	Schober Friedrich
Lingner Anton	Spiller Balthasar
Luksch Anton	Steffan Alois

³⁰ Databáze CEVH MO ČR.

³¹ Na paměť padlým ve světové válce 1914-1918.

Luksch Johann	Tauchmann Franz
Mahrle Gustav	Med. Wonka Josef
Pohl Rudolf	Zirm Ignaz
Rindt Robert	Zirm Josef
Russ Franz	Zirm Josef
Rücker Johann	Zirm Wenzel
Sacaster Andreas	Zirm Wilhelm
Sacaster Gustav	Zrubek Franz

Forst:

Franz Josef	Mühlbeck Karl
Kuhn Alois	Pätzelt Josef
Kuhn Friedrich	Reiss Wenzel
Kuhn Gustav	Rücke Franz

Dolní Branná (*Hennersdorf*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník nese pouze dataci 1914-1918, jinak všechny desky se jmény chybí. Nachází se u kostela.

Dolní Kalná (*Nieder Kalna*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

K přesné dataci určení vzniku pomníku podává kronika rozporné informace. O okolnostech stavby nejsou známy bližší údaje, pouze je uváděn rok 1924.³² V záznamech za rok 1933 se píše pak o odhalení pomníku padlým 25. června.³³ Pomník je umístěn vedle hřbitova.

³² Až v záznamech za roku 1928 figuruje již postavený pomník, přičemž se zde zmiňuje v souvislosti s oslavami 10. výročí samostatnosti a jeho výzdobou.

³³ SOkA Trutnov, f. Archiv obce Dolní Kalná 1922-1962, Pamětní kniha obce Dolní Kalná 1922-1962, s. 214.

Jména obětí z 1. a 2. světové války (řazena abecedně):

Bajer Josef	Moga Michal
Bímon Václav	Mohr Josef ³⁴
Erben Josef	Nosek František
Frajvald Josef	Nosek František
Hamáček Josef	Prsala
Hampl Karel	Srna Josef
Hlavatý Josef	Stránský
Hofman František	Stránský R.
Horák Josef	Stuchlík Josef
Jiříčka Jan	Šatoplet
Jiříčka Josef	Šorm František
Kalenský Antonín	Šorm Václav
Klůz Josef	Šturm Al.
Kodym František	Trejbal August
Kovář Josef	Vajsk
Leopoldová V.	Vydra Josef
Lorenc Jan	Vydra Václav
Marks Jan	Vydra Vilém
Mašek Jan	Zaplatílek A.
Mašek Oldřich	Zlatník František

Dolní Lánov (*Nieder Langenau*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník válečným obětem byl postaven v roce 1932.³⁵ Nachází se u kostela a uvnitř hřbitovní brány jsou umístěny pamětní desky se jmény. V německém nápise je uvedeno: „*Kriegsopfer der Gemeinde Niederlangenau.*“³⁶

³⁴ Letecký nadporučík, který zahynul na moři po ostřelování jeho letadla, srov. 5. kapitola.

³⁵ SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor obce Dolní Lánov 1918-1981, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Dolní Lánov 1918-1981, s. 74.

³⁶ Válečné oběti obce Dolní Lánov 1914-1918.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Angst Josef	Hoschka Heinrich
Bader Anton	Jeschek Vinzenz
Bader Franz	Jeschke Josef
Bader Josef	Jirschitzka Rudolf
Baier Stefan	Jirschitzka Wenzel
Baschant Karl	Lahmer Johann
Baudisch Heinrich	Lahr Gustav
Baudisch Vinzenz	Lahr Gustav
Birker Wenzel	Lorenz Alois
Birm Johann	Markel Josef
Birm Josef	Matatko Martin
Borufka Otto	Müller Albert
Breiter Josef	Pogers Johann
Breiter Wilhelm	Pohl
Bumler Konrad	Puntschuh Franz
Eischner Alois	Rose Franz
Erben Johann	Rücker Franz
Erben Josef	Rucker Josef
Erben Josef	Sacher Johann
Erben Robert	Schreier Adolf
Erben Stefan	Schreier Franz
Fatge Friedrich	Schreier Gustav
Fiedler Richard	Schreier Johann
Fink	Schreier Josef
Fink Johann	Schreier Philip
Fleischer Franz	Scholl Franz
Gall Friedrich	Scholz Johann
Gall Johann	Schuh Josef
Graf Franz	Staffa Robert
Graf Franz	Steiner Anton

Göbel Josef	Steiner Josef
Hahn Ferdinand	Thost Anton
Hanka Franz	Thost Ignaz
Hanka Josef	Ullrich Wenzel
Hanka Josef	Volkman Josef
Hanka Josef Nr.	Weikert Robert
Hanka Vinzenz	Weirich Ernst
Weirich Franz	Weiss Albert

Dolní Olešnice (*Nieder Oels*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pískovcový památník s křížem obsahuje desky se jmény padlých z obcí Dolní Olešnice, Prostřední Olešnice, Vestřev a Nové Zámky. V nápise je uvedeno: „*Aus Dankbarkeit den Opfern des Weltkrieges 1914-1918.*“³⁷

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Baudisch Anton	Langner Alois
Baudisch Ferdinand	Langner Stephan
Borth Anton	Langner Wenzel
Borth Franz	Leeder Anton
Cersovsky Wenzel	Leeder Josef
Clos Josef	Mannich Josef
End Franz	Nagel Josef
Eschner Franz	Parchnitzer Anton
Exner Johann	Patzelt Anton
Fischer Friedrich	Patzelt Franz
Fischer Johann	Paus Heintich
Förster Johann	Pittasch Franz

³⁷ Z vděčnosti k obětem světové války 1914-1918.

Franz Link	Plechatsch Franz
Gall Johann	Renner Johann
Gall Wilhelm	Richter Franz
Grof Fridolin	Schober Alois
Hampel Anton	Schoft Franz
Hantscher Josef	Schönborn Franz
Kindler Franz	Staffa Josef
Kocian Johann	Tomaschek Gustav
Kovar Josef	Tomaschek Johann
Kraus Anton	Wanka Franz
Kraus Stephan	Wippler Franz
Kretschmer Gottfried	Zelezny Anton
Kubat Johann	Zelezny Franz
Ladig Gustav	

Doubravice (*Daubrawitz*)

- **Pomník obětem 1. a 2. světové války**

Slavnostní odhalení pomníku proběhlo 7. srpna 1921.³⁸ Autorem je doubravický rodák a sochař z Chocně Josef Rejl,³⁹ úpravou byl pověřen Josef Bouz z Dubence.⁴⁰ Na podstavci je umístěna postava mladíka v pokleku, základna je zhotovena z lomového kamene, na němž se skví robustní komolý jehlan, členěný širokými vpadlými pásy. Dodatečně sem byl zapuštěn hranol se jmény obětí 2. světové války. V nápisu je uvedeno: „*Těm, kteří nedospěli k cíli (1914-1918).*“ Nachází se ve středu obce.

³⁸ SOkA Trutnov, f. Archiv obce Doubravice 1920-1939, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Doubravice 1920-1939, s. 153.

³⁹ SOkA Trutnov, f. Archiv obce Doubravice 1920-1939..., s. 141, 143.

⁴⁰ SOkA Trutnov, f. Archiv obce Doubravice 1920-1939..., s. 151.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Havel Jaroslav	Malý Josef
Havel Josef	Mikeš Julius
Hlavatý Josef	Munzar František
Hrdina Antonín	Petřík Josef
Holan František	Petřík Josef
Janeček Václav	Reil Jan
Krejcar Josef	Reil Josef
Koníček František	Rýkr František
Líزر Josef	Saifrt Josef
Líزر Václav	Svoboda Josef
Machek Antonín	Vágner Antonín
Machek Josef	Valkoun Jaroslav
Malý Josef	Vondruš Antonín

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

Brádlер Josef	Horák Jaroslav ⁴¹
Fleček František	Ježek Karel ⁴²
Hák František ⁴³	Kitla Josef

Dvůr Králové nad Labem (*Königinhof an der Elbe*)

- **Památník osvobození** (dříve Odboje)

Na památku padlým legionářům byl v neděli 17. září 1922⁴⁴ slavnostně odhalen figurální bronzový památník, o jehož finanční záštitu se postarala Československá obec legionářská. Oslavy byly rozvrženy do celého dne za účasti významných hostů,

⁴¹ Přidělen na nucené práce do Německa 27. listopadu 1942 do Grünbergu v Pruském Slezsku. V továrně organizoval sabotáže a vyzýval k odporu, za což byl potrestán nejprve k 21 dnům vězení. Ani poté s těmito činnostmi nepřestal, a tak byl 20. listopadu 1944 znovu gestapem zatčen. Od toho dne po něm zmizela jakákoli další stopa. Dne 15. listopadu 1949 byl úřady prohlášen za mrtvého.

⁴² Je mu věnována pamětní deska v obci, srov. 3. kapitola.

⁴³ Pohřben v obci, hrob je kulturní památkou, srov. 3. kapitola.

⁴⁴ SOkA Trutnov, f. Archiv města Dvůr Králové nad Labem 1867-1927, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha města Dvora Králové nad Labem 1867-1927, s. 233.

představitelů armády, spolků a veřejnosti. Jedná se o kulturní památku,⁴⁵ jejímiž autory jsou přední čeští sochaři Jaroslav Horejc a Vilém Kvasnička. Technické zpracování do pískovce provedl sochař František Bílek z Hořic.

Šest metrů vysoký pomník, stojící na náměstí Odboje, je složen ze sarkofágu zdobeného lichoběžníky. Na něm tři reliéfy znázorňují významné bitvy světových bojišť: Zborov, Piava a Terron, čtvrtý reliéf představuje legionáře osvoboditele, který se zasadil o vznik Československa. Na podstavci jsou zachyceny dvě figury – Matka vlast a její těžce raněný syn, který se pro ni obětoval. Římsu pomníku zdobí citát od generála Rudolfa Medka: „*Za svaté oběti – mrtvých hrdinů – z jejich krve život nový – od věků do věků – mocně vzrůstej – národu svobodnému.*“

Dne 26. června 1932 byla u příležitosti 15. výročí bitvy u Zborova do památníku uložena prst'⁴⁶ ze světových bojišť čs. legionářů: ruského Zborova, vyzvednutá 2. července 1927, francouzského Terronu, vyzvednutá roku 1928, italského Dos Alta a prst' slovenská, vyzvednutá v červnu 1932, z oblasti Nových Zámků. Část prsti pocházela i z hrobu popraveného legionáře, desátníka Štorcha.

I v pozdějších letech sloužilo místo památníku ke konání různých slavností a manifestací. V období nacistické okupace se stal symbolem tichého nesouhlasu a bojového vzdoru proti okupačnímu režimu. Mezi obyvateli se brzy začaly šířit letáky s výzvou, kdo nesouhlasí s okupací, aby položil k 1. květnu 1939 k památníku květinu. Posléze byl památník květinovou výzdobou doslova obsypán, což rozlítlo Němce, zejména okresního hejtmana Dobische k nepřičetnosti.⁴⁷ Dalším velkým pietním aktem vzdoru se stal 28. říjen 1939, kdy zde došlo k masové demonstraci za účasti až dvou tisíc obyvatel města.

Nejprve Němci požadovali z památníku odstranit nevhodné nápisy a všechny symboly připomínající samostatnost a celistvost republiky, dne 20. července 1940 obdržel Městský úřad rozkaz k jeho úplnému odstranění. Památník byl rozebrán a

⁴⁵ Evidován jako KP č. 28314/6-3486.

⁴⁶ Knižní pojmenování hlíny, zeminy, v tomto případě část zeminy donesená z bojiště a uložená v pomníku. B. HAVRÁNEK a kol., *Slovník spisovného jazyka českého*, dostupné online (<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?heslo=prs%C5%A5&where=hesla&hsubstr=no>), [citováno k 23. 5. 2015].

⁴⁷ Německý radní Rudolf Erwerth si k tomuto počínání české veřejnosti 1. července 1940 poznamenal, že prozatímní opatření v podobě odstranění nevhodných nápisů a vyobrazení na památníku nevyhovuje.

uložen na obecním dvoře v areálu bývalé Baurovky.⁴⁸ Na své původní místo se vrátil 28. října 1945, což doprovázela řeč legionáře Jindřicha Béma. V současné době se čeká na jeho celkovou rekonstrukci, jelikož nemá dobré základy.

- **Pomník obětem 1. světové války a války 1866**

Na pomník padlých vojáků z roku 1866 byla přitesána v roce 1918 rovněž i jména padlých z 1. světové války. Po architektonické stránce je pozoruhodný i tvar pomníku. Na pískovcovém jehlanu zaujme reliéf tropea.⁴⁹ Zepředu je v nápise uvedeno: „*Památce padlých vojáků z roku 1866.*“ Zadní strana odkazuje na padlé z 1. světové války: „*Upomínka 1914-1918 našim padlým vojákům ve světové válce.*“ Pomník stojí v Husově ulici v parku, restaurován byl v roce 2009 a je prohlášen za kulturní památku.⁵⁰

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Adamec Josef	Faist Václav
Alt Josef	Faltys Alois
Andrejs Emil	Ferdas Václav
Baše Emil	Ferdas Václav
Bartoň František	Fišer Josef
Bartoš Al.	Firman Hl.
Bartoš Jan	Flégr František
Baza Al.	Flégr Václav
Beir Al.	Foff František
Bergler Josef	Gall Adolf
Bezvoda František	Gall Antonín
Bělohávek E.	Gall Josef
Blažej Karel	Gall Josef
Bolehlávek Emil	Ginda Boh.

⁴⁸ Ukrytí pomníku včetně Masarykovy sochy popisoval přímý svědek Zdeněk Procházka z Náchoda, syn správce obecního dvora Václava Procházky, stejně jako události spojené s počátkem 2. světové války ve Dvoře Králové nad Labem.

⁴⁹ Obrácené polní dělo, brnění, kopí, šavle a praporec.

⁵⁰ Evidován jako KP č. 10804/6-3490.

Brdička Jan	Gross Josef
Buben Jan	Hak Antonín
Cabalka Václav	Hak Jindřich
Capart Josef	Hak Josef
Caprt Josef	Hak Petr
Cesta Alois	Halounek Josef
Čeřovský Jaroslav	Hanousek Antonín
Čížek Alois	Hanzálek J.
Čížek Jan	Hayrus Bohdan
Čoudek Jan	Hloušek Jan
David František Václav	Holan Josef
Diviš Josef	Holan Josef
Diviš Josef	Holan Josef
Dobiáš Václav	Holub Josef
Dolejš Josef	Honzera František
Doležal Karel	Hubený Jan
Dufek Josef	Hübner František
Duchoň Václav	Hynek František
Dvořák Josef	Hynek Josef
Erlebach L.	

- **Pomník 18. pěšího královéhradeckého pluku ruského vévody Konstantina a památník k 1. světové válce (osada Zboží)**

Jedná se o žulový pylon⁵¹ se stupňovitým podstavcem, na němž je český: „*Truchlící obec synům*“, i německý nápis: „*Die trauernde Gemeinde Ihren Söhnen 1914-1918.*“ Pomník se nachází ve středu obce a část jmen je nečitelná.

⁵¹ Dekorativní věžovitá stavba, obvykle ve tvaru komolého jehlanu (původně po stranách vchodu do staroegyptských chrámů). B. HAVRÁNEK a kol., *Slovník spisovného jazyka českého*, dostupné online (<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=pylon&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=n>), [citováno k 25. 5. 2015].

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Blümel Rudolf	Rindt Franz
Horník Adolf	Rücker Emil
Palm Franz	Rücker Josef
Pfeifer Emil	Tasler Emil

- **Pamětní deska na zdi objektu bývalého chudobince a Památník padlým ve světové válce 1914-1918**

Jsou známa pouze jména padlých:

Brdička Jan	Munzar Josef
Emler František	Odl Jan
Holan Václav	Puš Josef
Horáček Emil	Schejbal František
Kašpar Josef	Strejček Vilém
Kunc Josef	Štubna František
Man Jan	Vonka Josef
Man Jaroslav	Zub Jaroslav
Man Josef	

- **Pamětní deska Otto Gutfreunda**

Významnou osobnost českého sochařství představuje Otto Gutfreund, narozený ve Dvoře Králové nad Labem. Zemřel v roce 1927 v Praze a byl jedním z prvních francouzských legionářů.

Gutfreund se účastnil bojů v rotě Nazdar v Champagni, později byl internován v zajateckém táboře, v němž zůstal až do konce války. Odhalení desky proběhlo 8. června 1930⁵² za účasti legionářů, uměleckých kruhů, úřadů i spolků ve slavnostních krojích. Podnět k realizaci poskytl profesor místního gymnázia Karel Horák. V roce 1940 byla deska odstraněna z původního místa v Tylově ulici čp. 409, po válce se vrátila na své původní místo, kde se nachází dodnes.

⁵² SOkA Trutnov, f. Archiv města Dvůr Králové nad Labem 1927-1936, inv. č. x2, kn. č. 2, Pamětní kniha města Dvora Králové nad Labem 1927-1936, s. 152.

- **Válečný hrob Bohumila Munzara**

Jedná se o hrob č. 5097 na hřbitově v ulici Krkonošská čs. pilotovi Bohumilu Munzarovi.

Bohumil Munzar sloužil v rakousko-uherské armádě jako desátník u 55. domobraneckého praporu, později přešel do čs. legií ve Francii a byl zařazen jako voják k 23. pěšímu pluku. V roce 1917 obdržel pilotní průkaz a u Flik 55J⁵³ v Pergine a na přelomu roku 1917 až 1918 získal jedno potvrzené vítězství. V březnu 1918 byl sestřelen při útoku na upoutaný balón jedním z neúspěšnějších italských pilotů Silviem Scaronim a upadl do zajetí. Po válce pracoval v továrně AVIA.⁵⁴

- **Válečný hrob Josefa Mocka**

Josef Mocek působil za 1. světové války jako voják rakousko-uherské armády u 36. pěšího pluku. K legiím v Rusku se připojil 24. prosince 1914 v Tarnově, zařazen byl téhož dne do České družiny. Záznam o jeho zajetí chybí. Jako šikovatel 1. střeleckého pluku byl demobilizován 10. dubna 1920.⁵⁵ Je pochován na hřbitově.

- **Válečný hrob Antonína Eise**

Antonín Eis nejprve sloužil jako voják v rakousko-uherské armádě u 21. pěšího pluku, do čs. legií vstoupil v ruském Omsku a byl zařazen jako voják ke 2. střeleckému pluku. K jeho demobilizaci došlo 29. července 1920. V uvedených údajích nesedí data zajetí a zařazení do legií (měl být zajat 14. září 1918, zařazen do legií 23. srpna 1918).⁵⁶

⁵³ Jedna z neúspěšnějších vojenských jednotek rakousko-uherského letectva.

⁵⁴ Databáze VÚA Praha, podrobnější informace chybí.

⁵⁵ *Tamtéž.*

⁵⁶ *Tamtéž.*

Havlovice (*Hawlowitz*)

• Pomník obětem 1. a 2. světové války

Realizaci pomníku doprovázely četné spory o umístění, až se nakonec rozhodlo o prostranství před zdejší školou. Akt slavnostního odhalení se konal 18. srpna 1935⁵⁷ při příležitosti 85. narozenin prezidenta T. G. Masaryka na paměť padlým občanům Havlovic. Jeho autory jsou bratři Bílkové z Bílého Újezda z Hořic. O vyhotovení pomníku s bustou T. G. Masaryka se postaraly zdejší krkonošské spolky a bylo na něj použito žlutého a bílého pískovce.

Dne 8. června 1940⁵⁸ byla Masarykova busta odstraněna na příkaz člena Gestapa Karla Maie a ukryta u Augustina Míle, kde zůstala až do konce války. Po osvobození se vrátila 13. září 1945 na své původní místo u školy v předvečer výročí úmrtí prvního československého prezidenta.⁵⁹

V roce 1956 byla busta poškozena neznámými pachateli, později odvezena k Arnoštu Šolcovi, který ji opravil. Pomník prozatím zůstal stát před školou bez busty, nápis TGM byl odstraněn a místo se zakrylo státním znakem. Záhy se přitesala jména tří obětí fašistické okupace: Ladislav Vik, Jaromír Jaro a Antonín Grossman.

O dvanáct let později se začalo diskutovat o přesunutí busty na nové místo. Původní plán počítal s jejím umístěním k památníku před základní školou. Architekt ing. Trojan však vypracoval návrh o přemístění celého památníku do malého parčíku na úpatí mostu přes řeku Úpu a většina obyvatel s ním souhlasila. Datum slavnostního znovu odhalení bylo stanoveno na 15. září 1968.⁶⁰

Slavnostní akt byl ovšem přesunut kvůli vpádům vojsk Varšavské smlouvy a k odhalení nakonec došlo 28. října 1968, na počest 50. výročí vzniku republiky.

⁵⁷ SOkA Trutnov, f. Archiv obce Havlovice 1902-1936, inv. č. 1, kn. č. 2, Pamětní kniha obce Havlovic 1902-1936, s. 157-158.

⁵⁸ Pamětní kniha z roku 1968 pouze uvádí, že busta byla odstraněna již v roce 1938. Údaje se v tom případě neshodují s kronikou mapující osudy obce za 2. světové války, která vznikla v 70. letech. Použila jsem tedy datum uvedený v kronice z let 1938-1945, protože by mohl být důvěryhodnější. SOkA Trutnov, f. Archiv obce Havlovice 1938-1945, inv. č. 2, kn. č. 2, Pamětní kniha obce Havlovic 1938-1945, s. 97. Stručnou historii památníku pak uvádí dále pamětní kniha obce z let 1959-1979, srov. další poznámka pod čarou.

⁵⁹ SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Havlovice 1959-1979, inv. č. x3, kn. č. 3, Pamětní kniha obce Havlovic 1959-1979, s. 135-136.

⁶⁰ Do schrány před památníkem byly uloženy nejrůznější spisy i fotografie památníku u školy a postupu provádění renovace za přítomnosti předsedy komise pro obnovení památníku Arnošta Šolce, předsedy Národního výboru Václava Kozinky a dalších členů.

V nápise je uvedeno: „*Postaveno roku 1935 péčí krkonošských spolků na oslavu 85. narozenin pana prezidenta a na paměť padlým občanům obce Havlovic 1914-1918.*“

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Za svobodu padli:

Bejr Rudolf - nezvěstný	Král Karel
Bernard Josef	Kučera Rudolf
Dobeš Josef	Kymr Josef
Dobeš Ladislav	Matýska František
Drtina Vincenc	Matýska Josef
Hyšpl Josef	Mertlík Adolf
Karásek František	Míl Josef
Král Antonín	Miler Josef
Král František	

Za svobodu dobyli:

Miler Václav	Šváb Josef
Nymša Vilém	Šváb Karel – nezvěstný
Petira Karel	Vach František
Postupa Josef	Vít Josef
Regner Karel – nezvěstný	Vlček Ferdinand
Semerák Jaroslav	Vlček Josef
Souček Vincenc	Vokal Josef
Šubrt Hynek	Žabka Josef
Šváb Antonín	

- **Pamětní deska Josefa Dobeše**

Josef Dobeš byl československý legionář narození 5. května 1896 v Havlovicích. Do legii v Rusku byl zařazen jako voják 22. listopadu 1917 a padl v bitvě u Lipjag 4. srpna 1918.⁶¹ Občané Havlovic mu věnovali pamětní desku, odhalenou 24. července

⁶¹ Užila jsem datum úmrtí, jak ho uvádí pamětní deska. Autoři článku o legionářských pomnicích na Trutnovsku Jan Juřena a Ondřej Vařata uvádí datum úmrtí 5. června 1918. Databáze VÚA Praha zase

1938⁶² na jeho rodném domě čp. 8 za přítomnosti starosta obce Odon Hejny a podplukovníka Kováře. Na desce je umístěn nápis s následujícím textem: „*Zde prožíval své mládí zdejší rodák Josef Dobeš, narozen 5. 5. 1896; padl hrdinnou smrtí v bitvě u Lipjag v Rusku 4. 8. 1918 jako dobrovolc československého národního vojska.*“

Horní Kalná (*Ober Kalna*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník byl slavnostně odhalen 30. května 1925⁶³ a jsou na něm zachycena i dvě jména padlých legionářů z obce. Jedním z nich je příslušník technické rotы Josef Janda, který zahynul na ruské Ufě 7. července 1918, druhým italský legionář Josef Štílec⁶⁴ z 31. střeleckého pluku, který zemřel 19. ledna 1919 na zánět plic ve vojenské nemocnici v Hodoníně. Část jmen na pomníku je nečitelná.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Bachtík Jan	Kodym Josef
Brádlér Antonín	Korda Jaroslav
Burranský Josef	Koudelka
Cerman	Máslo Josef
Čermák Josef	Mašek
Dytrych Jaroslav	Nosek Václav
Halema	Sedláček Jan
Halema Josef	Stránský
Horák	Stránský Josef

uvádí jako konec v legiích, čili úmrtí, datum 4. června 1918. Viz článek Jan JUŘENA – Ondřej VAŠATA, *Legionářské pomníky, pamětní desky a jiné legionářské symboly na Trutnovsku*, in: *Legionáři v boji za vznik Československa, legionáři okresu Trutnov, Dvůr Králové nad Labem*, 2011, s. 101. Údaj z databáze VÚA Praha dostupný z: <http://www.vuapraha.cz/soldier/4496444>.

⁶² Jan JUŘENA – Ondřej VAŠATA, *Legionářské pomníky, pamětní deska a jiné legionářské symboly na Trutnovsku*, in: *Legionáři v boji za vznik Československa, legionáři okresu Trutnov, Dvůr Králové nad Labem*, 2011, s. 101.

⁶³ *Tamtéž*. Pamětní kniha obce jinak uvádí pouze rok odhalení pomníku 1925 a ustavení komise pro jeho stavbu v roce 1922. Viz SOKA Trutnov, f. Archiv obce Horní Kalná 1921-1933, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Horní Kalná 1921-1933, s. 205.

⁶⁴ Databáze VÚA Praha.

Horák František	Stránský Josef
Hozda Aug.	Šorm František
Janda Josef	Štílec Josef
Janoušek	Štílec Josef
Ježek	Valeš Karel
Ježek Josef	Valeš Václav
Ježek Karel	Vaněk Václav
Kalenský Václav	Zahradník Josef

Horní Maršov (*Marschendorf*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník je značně zanedbaný, v názvu je uvedena pouze datace 1914-1918 a chybí desky se jmény. Nachází se u hřbitova.

Horní Olešnice (*Ober Oels*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník ve tvaru skaliska s nápisem: „*Oběti světové války 1914-1919*“. Spolu s dřevěným oplocením byl opraven v roce 2010⁶⁵. Nachází se u hlavní silnice proti čp. 16.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Amler Josef	Plecháč Jan
Cerman Jan	Stránský Bedřich
Ježek Jan	Stránský František
Kužela Josef	Stránský Václav
Ludvík Josef	Stryal Josef
Ludvík Václav	Stuchlík František
Marks Jan	Stuchlík Josef

⁶⁵ Databáze CEVH MO ČR.

Mašek Jaroslav	Trejbal Jan
Pittaš Josef	

Hostinné (Arnau)

- **Pomník obětem násilí z roku 1866, z 1. světové a 2. světové války**

Nachází se na bývalém městském hřbitově a je bez nápisových desek.⁶⁶

Huntířov⁶⁷ (Güntersdorf)

- **Pomník obětem 1. a 2. světové války**

Při opravách původního pomníku byly nápisové desky pravděpodobně odstraněny.

Ke znovu odhalení došlo 29. října 1945⁶⁸ a na pomníku je nyní český nápis: „*Pomník obětem příkoří způsobených válkami, lidskou nesnášenlivostí a netolerancí*“ s daty obou světových válek.

Je tvořen ze tří pískovcových schodů a podstavce z bosovaných kvádrů, na němž je umístěn pylon s deskou a rytým nápisem. Poničený pomník byl obnoven 28. října 1998 a restaurován v roce 2009.⁶⁹ Nachází se u kostela.

Hvězda⁷⁰ (Stern)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Po sochařské stránce je koncipován jako vysoká mohyla navršená z balvanů, na níž jsou umístěny dvě desky. Na pomníku je uveden nápis v německém jazyce: „*Zur Erinnerung und die im Weltkrieg 1914-1918.*“⁷¹ Nachází se uprostřed osady asi 50 metrů od kapličky.

⁶⁶ Do roku 1945 stál v Hostinném pomník věnovaný obětem 1. světové války od sochaře Emila Schwantnera, srov. 2. kapitola.

⁶⁷ Dnes součástí obce Vítězná.

⁶⁸ SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Huntířov 1950-1955, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Huntířov 1950-1955, s. 19.

⁶⁹ Databáze CEVH MO ČR.

⁷⁰ Dnes součástí obce Hřibojedy.

⁷¹ V připomínku na světovou válku 1914-1918.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Erbert Josef	Rindt Alois
Fiedler Franz	Rindt Emil
Gal Josef	Rindt Franz
Rindt Alois	Rindt Rudolf

Chotěvice (Kottwitz)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Stavba pomníku byla zadána firmě Barta a Wagner z Jaroměře, která ho zhotovila z hořického pískovce. Dne 14. června 1925⁷² se konalo slavnostní odhalení na počest 76 obětí. Na poslední chvíli však odřekli všichni řečníci, jelikož pomník nebyl zhotoven u německé firmy.

Po roce 2001 prodělal celkovou rekonstrukci, původně byly nápisy vysekány přímo v kameni, nyní jsou předsazeny nové žulové desky. V nápisech se uvádí: „*Zum ehrenden Andenken den Opfern des Weltkrieges 1914-1918 von der Gemeinde Kottwitz. Einweihung 1925 Vysvěceno, Restaurierung 2001 Restaurováno. Zum Gedenken an ale Opfer bider Weltkriege aus Kottwitzer Familien. V upomínku na oběti světových válek z chotěvických rodin. Versöhnung bringt Frieden. Smíření přináší mír.*“

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

August Josef	Langner Franz
Berger Theodor	Langner Johann
Blaschka Franz	Langner Johann
Blaschka Fritz	Langner Johann
Blaschka Vinzenz	Langner Josef
Bönisch Adolf	Langner Reinhard
Bönisch Alois	Langner Steffan
Bönisch Andreas	Langner Steffan

⁷² *Historické památky*, dostupné online (<http://www.chotevice.cz/index.php?nid=5569&lid=cs&oid=2547580>), [citováno k 25. 5. 2015].

Bönisch Josef	Lorenz Josef
Bönisch Stefan	Mahrla Bernhard
Bönisch Steffan	Meiwald Franz
Bönisch Vinzenz	Meiwald Josef
Drbohlav Rudolf	Müller Johann
Drescher Johann	Nickl Anton
Drescher Josef	Nisser Josef
Erbau Josef	Nosseck Anton
Fischer Franz	Paus Johann
Flögel Franz	Pfeiffer Josef
Gaber Franz	Pohl Steffan
Gaber Josef	Purmann Alb.
Gaber Steffan	Purmann Franz
Gall Heinrich	Rudolf Franz
Grusser Alois	Ruhs Friedrich
Hampel Josef	Rumler Franz
Hartel Wenzel	Scharm Emil
Hoschka Gregor	Schöbel Josef
Jeschke Josef	Schöbel Vinzenz
John Vinzenz	Scholz Adalbert
Kindler Franz	Srna Wenzel
Klug Franz	Steffan Johann
Kudernatsch Josef	Steiner Josef
Kuhn Ferdinand	Stransky Andreas
Kuhn Johann	Stransky Franz
Kuhn Josef	Stransky Steffan
Kuhn Wenzel	Thamm Franz
Kuhn Gaber Franz	Wagner Josef
Langner Franz	Wagner Josef
Langner Franz	Zirm Josef

Choustníkovo Hradiště (*Gradlitz*)

- **Pomník obětem 1. a 2. světové války**

Žulový pomník se schodištěm je ohraničen sloupy s kovaným řetězem. Z obou stran je opatřen nápisy v českém a německém nápise: „*Obětem světových válek 1914-1918, 1939-1945.*“ Nachází se při silnici na Kohoutov, asi 200 metrů za kostelem.

Janovice (*Johnsdorf*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Má podobu hrubě opracovaného balvanu a je umístěn na podstavci ve tvaru kvádrů. V německém nápise je uvedeno: „*Den Helden der Heimat 1914-1918.*“⁷³

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Ansorge Otto	Pfeifer Emil
Ansorge Richard	Pollak Julius
Geisler Friedrich	Püschel Ferdinand
Geisler Josef	Schmidt Otto
Giebner Josef	Schubert Gustav
Hrdlitschke Wilhelm	Schubert Josef
Jüptner Franz	Siegel Josef
Knittel Alfred	Siegel Josef
Knittel Emil	Siegel Richard
Kostial Otto	Stiel Josef
Mal Wenzel	Tichatschke Vinzenz
Maul Gustav	Tschermitschke Emil
Maul Julius	Wiesner Paul
Maul Wenzel	

⁷³ Hrdinům vlasti 1914-1918.

Janské Lázně (Johannisbad)

- **Pamětní deska obětem 1. světové války**

Pamětní deska s dnes již částečně nečitelným textem, která se nachází u kostela sv. Jana Křtitele v Horní promenádě. Německý nápis odkazuje k obětem vlasti obcí Černá Hora a Janské Lázně: „*Den Opfern der Heimat, Schwarzenberg, Johannisbad.*“

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Baudisch Hugo	Kühn Gustav
Bönsch Heinrich	Kühnel Gustav
Braun Franz	Marsch Rudolf
Ettrich Richard	Marsch Wenzel
Gader Friedrich	Mewald Gustav
Gegenbauer Franz	Renner Hubert
Heidrich	Renner Wenzel
Jeschke Hanz	Richter Arthur
Kanske Josef	Schauf Johann
Kraus Hans	Scheider Wenzel
Krigel Vincenz	Schubert Josef

Klásterská Lhota (Mönchs Dorf)

- **Pomník obětem 1. světové války a vojákům Rudé armády**

Pomník vzniknul v roce 1920, jak je uvedeno na jeho zadní straně. V roce 1965 byl opraven⁷⁴ a odstraněny nápisové desky se jmény obětí z 1. světové války. Nová pamětní deska na podstavci uvádí pouze citát básníka Stanislava Kostky Neumanna: „*Vám poděkování a lásku vám*“ na počest padlým hrdinům z 2. světové války.

⁷⁴ SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Klásterská Lhota 1964-1977, inv. č. x2, kn. č. 2, Pamětní kniha obce Klásterská Lhota 1964-1977, s. 51.

Kocléřov⁷⁵ (Ketzelsdorf)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník z černé leštěné žuly vznikl v roce 1925 díky dobrovolným příspěvkům obyvatel, k čemuž odkazuje i nápis: „*Errichtet von freiwilligen Spenden Ketzelsdorf 1925.*“⁷⁶ Horní část tvoří vytesaný dělový kříž, ve střední části zcela nahoře jsou vidět otvory po sejmutém znaku. V dalším nápisu je uvedeno: „*1914-1918. Die trauende Gemeinde ihren Söhnen.*“⁷⁷

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Gefallene:

Aster Karl Klose Vinzenz	Flegel Ernst Schreier Franz
Aulich Franz Langer Venzel	Horak Emanuel Swaton Franz
Blaschke Johann Luschtinetz Karl	Illner Franz Swaton Josef
Borufka Emil Neumann Wenzel	Janauch Johann Willer Johann
Brener Josef Paulitscke Josef	Janauch Josef Wittich Johann
Döring Adolf Preger Franz	Janauch Alois Wittwer Anton
Erwerth Josef Romatschke Rudolf	

Vermissten:

Hampel Karl	Patzak Johann
Illner Emil	Preisler Alois
Mühl Emil	Rumler Andreas
Mühl Winzenz	Werner Josef
Müller Alois	Wihan Karl

Gestorbene:

Berger Franz	Mühl Alois
Buth Wilhelm	Neumann Franz

⁷⁵ Dnes součástí obce Vítězná.

⁷⁶ Postavený výhradně z dobrovolných příspěvků obyvatel Kocléřova 1925.

⁷⁷ V důvěře obec svým synům.

Bönisch Heinrich	Reeh Johann
Burker Johann	Richter Josef
Erben Franz	Richter Karl
Flegel Raul	Schnabel Franz
Hampel Josef	Tasler Josef
Hampel Josef	Tichy Franz
Janauch Franz	Ullwer Franz
Janke Josef	Wihan Adolf
Jaroschke Rudolf	Weiss Josef
Kuhn Josef	Pettirsch Wilhelm
Mattausch Vinzenz	

Litič (*Littitsch*)

- **Pamětní deska obětem 1. světové války**

Bronzová pamětní deska je naistalována uvnitř kostela Nejsvětější Trojice a zdobí ji nápis: „*Na památku otců a synů, kteří zahynuli během světové války 1914-1918. Věnovali pozůstalí Litiče.*“

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Datum a místo úmrtí
Albenalich Aug.	18. 9. 1916 Albánie
Archleb Josef	28. 11. 1914 Galfzien
Auhu Josef	3. 3. 1915 G. Schles
Fitzn Franz	18. 10. 1918 Littitch
Ftebler Ludwig	15. 7. 1915 Galfzien
Ninbt Josef	6. 8. 1918 Girol

Malé Svatoňovice (*Klein Schadowitz*)

- **Pamětní deska obětem 1. světové války**

Mramorová pamětní deska je umístěna vlevo od vchodu uvnitř kostela Panny Marie Sedmiradostné. V nápise je uvedeno: „*Obětem světové války ve vděčné vzpomínce věnují občané a rodáci Malo-Svatoňovičtí. Odpočívajte v pokoji po boji!*“

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Absolon Jan	Nývlt Josef
Beneš Hynek	Prouza Josef
Brejtr Adolf	Rubáček Alois
Brejtr Antonín	Rulík Jan
Falge Jaroslav	Řezníček František
Frynta Antonín	Seidel František
Hanuš Jaroslav	Šrejber August
Hejna Karel	Štejdlar Josef
Kadaník Jindřich	Vagenknecht Václav
Kulda Adolf	Varvařovský František
Martinec Roman	Záruba Ferdinand
Mrkvička Alois	

Markoušovice⁷⁸ (*Markausch*)

- **Památník padlým v obou světových válkách**

Pomník ve tvaru skaliska s deskou se jmény padlých občanů byl slavnostně odhalen 8. června 1923,⁷⁹ ale po roce 1945 byla deska zničena. V roce 2003 získal novou desku s nápisy v češtině a němčině a je znám jako Památník obětem 1. a 2. světové války.⁸⁰

⁷⁸ Dnes součástí obce Velké Svatoňovice.

⁷⁹ Databáze CEVH MO ČR.

⁸⁰ Erwin SCHIEN, *Kriegerdenkmal von Markausch, Riesengebirgsheimat 2*, 2004, s. 34.

V nápisech je uvedeno:

„Obětem 1. světové války / Den Opfern des I. Weltkrieges /1914-1918. /

Obětem 2. světové války / Den Opfern des II. Weltkrieges /1939-1945. /

Občané Markoušovic / Die Einwohner von Markausch.“

Maršov I (Marschendorf)

- **Pomník obětem 1. světové války**

V současné době z něj existuje pouze torzo v upraveném parčíku na Pietteho náměstí. Vzniknul z pomníku věnovanému císaři Josefu II., jehož busta byla odstraněna na jaře roku 1920 a základy použity pro pomník věnovaný válečným obětem. Slavnostní odhalení proběhlo 7. června 1925⁸¹ a pomník vydržel bez jakéhokoli poškození až do 60. let minulého století.

Nemojov (Nemaus)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Jedná se o pískovcový blok se žulovou deskou věnovaný památce tří obětí 1. světové války: Václava Kuhna, Josefa Ševla a Jaroslava Žižky. Vznikl zřejmě zásluhou pobočky Sokola v Dolním Nemojově. V nápise je uvedeno: *„Památce Václava Kuhna, Josefa Ševla a Jar. Žižky z Nemojova, kteří zahynuli ve válce světové a nedočkali se osvobození svého národa 1918-1928 Sokol v Dol. Nemojově.“*

Nouzov⁸² (Neujahrsdorf)

- **Památník obětem 1. světové války**

V současné době je v dezolátním stavu, nápisy jsou nečitelné a vytlučené. V dataci je uvedeno období 1914-1918 a částečně se dají rozluštit pouze čtyři jména: Jawansky, Jawansky, Josef, Josef. Nachází se na severním okraji u silnice.

⁸¹ Antonín TICHÝ, *Náměstí v Maršově I.*, Svoboda fórum: Noviny městského úřadu ve Svobodě nad Úpou 757, 2012, s. 17

⁸² Dnes součástí obce Litič.

Odolov⁸³ (Wodolau)

- **Pomník obětem 1. a 2. světové války**

Věnován padlým občanům Cyrilu Hejnovi a Františku Hamplovi a je na něm vytesán nápis: „*Na památku prohlášení svobody postavila obec Vodolov v roce 1919.*“
Nachází se u silnice.

Pilníkov (Pilnikau)

- **Pomník obětem 1. světové války⁸⁴**

Před rokem 1929 zde existovaly dvě obce Pilníkov a Pilsdorf, které byly později sloučeny v jednu pod názvem Pilníkov. Za 1. světové války v obou obcích padlo 69 mužů, na jejichž počest nechali obyvatelé postavit pomník. Slavnostní odhalení proběhlo 26. září 1926⁸⁵ a ze soukromých sbírek se na něj podařilo vybrat 35 tisíc korun.

Po 2. světové válce, v dubnu či červnu roku 1946 ho starosta odstranil z původního místa a nechal ho přemístit na hřbitov. V pozdějších letech získal nový název Památník osvobození nebo též česko-sovětského přátelství a na jeho vrcholu stála sovětská hvězda.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Pilníkov

Barth Karl	Patzelt Richard
Binder Alois	Pfohl Clemens
Burkert Alfred	Reibstirn Franz
Hofmann Hermann	Renner H.
Janusch H.	Renner Josef
Jirka Berthold	Riegel Walter

⁸³ Dnes součástí obce Malé Svatoňovice.

⁸⁴ Dnes je znám pod názvem Památník obou světových válek.

⁸⁵ Johannes GOTTWALD, *Auszug aus dem Pilnikau Lexikon unter dem Stichwort Kriegergedenken*, dostupné online (<http://riesengebirgler.de/>), [citováno k 24. 5. 2015].

Koschhtial Franz	Schubert Josef
Kühnel H.	Tausch

Pilsdorf

Augst J.	Patzelt A.
Barth A.	Patzelt J.
Ende W.	Pauer Johann
Erben Johann	Richter Franz
Erben J.	Richter Johann
Falge Josef	Richter Josef
Franz E.	Seidel W.
Gottwald Heinrich	Stafa F.
Hettfleisch F.	Stransky F.
Köck Andreas	Sturm J.
Kunz J.	Urban A.
Langner A.	Wagner J.
Miksch Karl	Wick J.
Miksch Josef	Wick Rudolf
Miksch Wenzel	Wögerer K.

- **Hrob rakouských vojáků**

Jsou zde pohřbeni vojáci, kteří zemřeli v místním lazaretu Červeného kříže. Hrob je opatřen pomníkem s nápisem: „1914-1918 Zur Erinnerung an die verstorbenen Kameraden des Roten Kreuzspitals Pilnikau. Ehre ihrem Andenken! Errichtet vom Unterstützungsverein Gedienter Soldaten Pilnikau – Pilsdorf.“⁸⁶ Kámen na pomník použit z civilního hrobu z roku 1889.

⁸⁶ Na památku kamarádů, kteří zemřeli v lazaretu Červeného kříže v Pilníkově. Čest jejich památce. Postaveno s pomocí vojáků ve výslužbě Pilníkov – Pilsdorf.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Kiss Georg	Patzak Rudolf
Kraus Stefan	Rücker Josef
Mikula Antonín	

Prosečné (*Proschwitz*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Nejsou známy bližší údaje, desky se jmény chybí, v nápisu je uvedeno: „1914 *Den Helden 1918.*“⁸⁷ Nachází se u vchodu na hřbitov.

Prostřední Lánov (*Mittel-Langenu*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník byl vybudován v roce 1927 na prostranství u budovy pošty a obecního úřadu.⁸⁸ V současné době je v dezolátním stavu, desky se jmény obětí se nenašly a chybí i zbytek textu. V nápisu je pouze datace 1914-1918.

Rtyně v Podkrkonoší (*Hertin*)

- **Pomník obětem 1. a 2. světové války**

Slavnostní odhalení proběhlo za účasti Sokola a Jednoty čs. obce legionářské z Úpice 28. května 1933.⁸⁹ Na příkaz nacistů byl památník 8. června 1940 odstraněn,⁹⁰ koncem války (13. května 1945⁹¹) byl znovu postaven a restaurován.⁹² Jedno ze jmen

⁸⁷ Padlí hrdinové.

⁸⁸ František JIRÁSKO, *Historie Lánovska*, in: Lánov 1355-2000, ed. Martin Bartoš, Jilemnice 2000, dostupné online (http://www.lanov.cz/obeclanov/historie/historie_lanovska/lanovsko23.htm), [citováno k 24. 5. 2015].

⁸⁹ SOkA Trutnov, f. Městský národní výbor Rtyně v Podkrkonoší 1979, inv. č. 405, kn. č. 62, Pamětní kniha obce Rtyně v Podkrkonoší 1933-1936, s. 2.

⁹⁰ SOkA Trutnov, f. Městský národní výbor Rtyně v Podkrkonoší 1979, inv. č. 407, kn. č. 64, Pamětní kniha obce Rtyně v Podkrkonoší 1937-1944, s. 57.

⁹¹ Odhalení předcházela tryzna za všechny oběti 2. světové války. Některé oběti jsou uvedeny v 5. kapitole.

⁹² Ačkoli kronika uvádí, že pomník byl odstraněn z příkazu nacistů, publikace Památník vydaná k 110. výročí založení Tělocvičné jednoty Sokol Rtyně v Podkrkonoší se zmiňuje, že rozebrání nacisty byla

obětí 1. světové války náleží ruskému legionáři Josefu Matyskovi, který padl 2. července 1917 v bitvě u Zborova. Kamennému památníku vévodí socha sokola, která sem byla instalována až po 2. světové válce. V nápise je uvedeno: „*Za svobodu 1914-1918; 1939-1945. Své životy a za revolučních dnů pro vlast v oběť položili.*“ Pomník se nachází v Hornické ulici.

Jména obětí 1. a 2. světové války (řazena abecedně):

Balatka Jan	Matyska Josef
Brát Adolf	Merta Jaroslav
Hanuš Jaroslav	Nástraha František
Geisler Josef	Nývlt Václav
Kábrt Jaromír	Nývlt Vilém
Kulda Vladimír	Paulysko Václav
Maršík Adolf	Rubáček Václav
Matouš Miroslav	Turek Ljuba

- **Deska umučeným a padlým v Husově sboru církve čsl.**

Byla odhalena po 1. světové válce⁹³ s uvedením jmen všech padlých, k nimž po 2. světové válce přibyla jména umučených občanů.⁹⁴

Jména obětí z 1. a 2. světové války (řazena abecedně):

Baudyš Josef	Malina Václav
Bejr Jan	Maršík Antonín
Bernard Josef	Matyska Čeněk
Faifr Josef	Matyska František
Faifr Rudolf	Matyska Josef

šířená fáma. Budovatelé pomníku se rozhodli pro jeho rozebrání a mohutný balvan z něj ukryli na zahradě pana Königa. Srov. *Památník vydáný ke 110. výročí založení Tělocvičné jednoty Sokol Rtně v Podkrkonoší*, Rtně v Podkrkonoší, 2004, s. 7.

⁹³ SOKA Trutnov, f. Městský národní výbor Rtně v Podkrkonoší 1979, inv. č. 408, kn. č. 65, Pamětní kniha obce Rtně v Podkrkonoší 1945-1951, s. 26.

⁹⁴ Jména by měla být totožná se jmény uvedenými na pamětní desce v Římskokatolickém kostele ve Rtni v Podkrkonoší.

Fišer Čeněk	Nemrych Antonín
Hejna Jan	Novotný František
Hejna Josef	Nyklíček František
Janků Emil	Nývlt Břetislav
Kábrt Josef	Nývlt Josef
Kubeček Antonín	Pavel Jan
Kulda Adolf	Pozděna Čeněk
Kulda Antonín	Prokop František
Kulda Čeněk	Prokop Karel
Kulda Florián	Prouza Antonín
Kulda František	Prouza Antonín
Kulda Josef	Rýzner Vilém
Kulda Josef	Řezníček Bedřich
Kulda Karel	Sedláček Cyril
Kulda Karel	Semerák Josef
Kulda Ludvík	Smutný Josef
Kuřák Josef	Středa Adolf
Ladnar Antonín	Středa Hugo
Mach Jan	Šimek Antonín
Maršík Bohumil	Šimler Antonín
Maršík Josef	Špreňar Gothardt
Martin Antonín	Šrůtek Jaroslav
Mach Adolf	Štěpánský František
Mach Jaroslav	Vlček Václav
Matěna Jan	Vokál Josef

Rudník⁹⁵ (*Hermanseifen*)

Částí obce Rudník je několik původně samostatných vesnic a osad jako **Javorník v Krkonoších** a **Bolkov**, v nichž se nachází válečné pomníky.

- **Pamětní deska obětem 1. světové války**

Jedná se o dvě nápisové desky se jmény padlých umístěné v kapli na hřbitově.

Jména obětem 1. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Rok úmrtí	Poznámka k úmrtí
Arnold Rudolf	1918	Padl v boji
Bimmer Wenzel	1915	Padl v boji
Bönsch Franz	1915	Padl v boji
Drescher Hermann	1915	Padl v boji
Drescher Josef	-	Nezvěstný v boji
Erben Anton	-	Nezvěstný v boji
Erben Johann	1915	Padl v boji
Erben Josef	1915	Padl v boji
Erben Josef	1915	Padl v boji
Erben Josef	1918	Padl v boji
Fink Rudolf	1914	Padl v boji
Fleischer Johann	1915	Padl v boji
Fleischer Josef	1915	Padl v boji
Flögel Johann	1915	Padl v boji
Flögel Vinzenz	1915	Padl v boji
Flögel Wenzel	1915	Padl v boji
Friec Herman	1914	Padl v boji
Fries Gustav	1917	Padl v boji
Fries Josef	1918	Padl v boji

⁹⁵ Obec se do roku 1952 jmenovala Heřmanovy Sejfy.

Friese Heinrich	1917	Padl v boji
Gaberle Josef	1914	Padl v boji
Jebawy Ernst	1915	Padl v boji
Jeschke Josef	-	Nezvěstný v boji
Jeschke Wenzel	1917	Padl v boji
Kasper Alex	-	Nezvěstný v boji
Klug Adolf	1915	Padl v boji
Klug Andreas	1915	Padl v boji
Klug Joh. Paul	-	Nezvěstný v boji
Klug Johann	1915	Padl v boji
Klug Josef	1914	Padl v boji
Klug Josef	1918	Padl v boji
Klug Karl	1915	Padl v boji
Knahl Josef	1918	Padl v boji
Knahl Josef	-	Nezvěstný v boji
Köhler Richard	1915	Padl v boji
Kraus Josef	1915	Padl v boji
Kutfchera Franz	1914	Padl v boji
Miesner Menz.	-	Nezvěstný v boji
Mühlberger Josef	1917	Padl v boji
Müller Franz	1916	Padl v boji
Müller Johann	1915	Padl v boji
Müller Johann	1915	Padl v boji
Müller Max	1918	Padl v boji
Nywell Josef	1914	Padl v boji
Patzelt Franz	1914	Padl v boji
Patzelt Johann	1915	Padl v boji
Patzelt Johann	1916	Padl v boji
Patzelt Josef	1917	Padl v boji
Patzelt Rudolf	1915	Padl v boji

Pero Josef	1914	Padl v boji
Petzanek Anton	1915	Padl v boji
Pfohl Baltasar	1915	Padl v boji
Pfohl Florian	1915	Padl v boji
Pfohl Karl	1918	Padl v boji
Phohl Andreas	-	Nezvěstný v boji
Pohl Franz	1914	Padl v boji
Pohl Wilhelm	1914	Padl v boji
Reil Anton	1916	Padl v boji
Reis Hermann	1914	Padl v boji
Reiss Johann	1915	Padl v boji
Riedel Anton	1915	Padl v boji
Riedel Josef	1915	Padl v boji
Richter Vinzenz	1915	Padl v boji
Rindt Josef	1915	Padl v boji
Ritter Max	1917	Padl v boji
Rührich Fried.	1915	Padl v boji
Rührich Rudolf	1916	Padl v boji
Schneider Adolf	-	Nezvěstný v boji
Schneider Menzel	1918	Padl v boji
Schoft Menz.	1918	Padl v boji
Schöps Menzel	-	Nezvěstný v boji
Schreiber Wenz.	1915	Padl v boji
Steuer Rudolf	1916	Padl v boji
Stiller Alfred	1917	Padl v boji
Stoklas Franz	1915	Padl v boji
Svoboda Rudolf	1916	Padl v boji
Thamm Franz	1918	Padl v boji
Ungermann Josef	1915	Padl v boji
Wiesner Baltesar	1915	Padl v boji

Wiesner Josef	1915	Padl v boji
Wonka Franz	1916	Padl v boji

Bolkov (*Polkendorf*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Vznikl v roce 1934 zásluhou divadelního spolku na památku jedenácti padlých z obce Bolkov. Po roce 1945 byla odstraněna nápisová deska se jmény a po čtyřicet let pomník chátral. Dne 13. června 2009 byl slavnostně znovu odhalen a představen veřejnosti ve své zrekonstruované podobě.⁹⁶ Na jeho obnově se podíleli němečtí krajané, kteří poskytli dobovou dokumentaci pomníku se seznamem padlých, dále občanské sdružení Přátelé Bolkova a zdejší obyvatelé, přičemž finanční částku poskytla samotná obec Rudník. O kamenické práce se postaralo Kamenictví Novotný z Čermné.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Donth Josef	Schneider Franz
Donth Vinzenz	Schneider Josef
Drescher Balthasar	Spiller Josef
Erben Johann	Stechmann Augustin
Müller Wenzel	Stiller Friedrich
Riedel Anton	

Javorník v Krkonoších (*Mohren*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník se do současné doby pravděpodobně nedochoval a vzniknul v roce 1936. Jsou známa pouze jména obětí.

⁹⁶ Olga HÁJKOVÁ, *Obnovený válečný pomník v Bolkově, Krkonoše-Jizerské hory 7*, 2009, s. 40.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Bradler Franz	Mewald Franz
Erben Franz	Mewald Wilhelm
Erben Johann	Mitlöhner Alfred
Erben Josef	Müller Johann
Flögel Wenzel	Patzelt Johann
Gleissner Josef	Pieschel Konrad
Grossmann Johann	Pohl Wenzel Leopold
Hoffmann Julius	Richter Wenzel
Hoffmann Wenzel	Reus Franz
Kadawy Anton	Rücker Florian
Kahl Florian	Schimatschek Josef
Kasper Alexander Leopold	Schreier Wenzel
Kubat Vinzenz	Schröter Josef
Klug Johann	Schober Anton
Lorenz Franz	Trübenecker Franz
Lorenz Wenzel	

Sedlec (*Sedletz*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Na pískovcovém pomníku je uvedeno: „*Památce padlým vojínům 1914-1918*“. V současné době je v zanedbaném stavu a bližší informace nejsou známy. Nachází se ve středu obce.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Čapek Václav	Málek Josef
Čechlovský Alois	Štěpán Jaroslav
Hak František	Vonka Josef
Machek Karel	

Sklenářovice⁹⁷ (Glasendorf)

Obec Sklenářovice měla v roce 1900 242 obyvatel německé národnosti, po 2. světové válce v ní žilo ještě 166 obyvatel. S vysídlením po roce 1945 fakticky zanikla a v 50. letech byla srovnána se zemí.⁹⁸

- **Pomník obětem 1. světové války**

Obyvatelé Sklenářovic odhalili 13. května 1923 pomník věnovaný třinácti padlým spoluobčanům z 1. světové války. Zakázku obdržela trutnovská dílna sochaře Franze Bartosche. Zvláštností pomníku je uvedení čísel domů u jmen padlých, z nichž pocházeli. V nápise je uvedeno: „*Den Opfern des Weltkrieges gewidmet von der heimatsgemeinde.*“⁹⁹

Po 2. světové válce byl stejně jako vesnice zničen a kameny z něj rozmetány po okolí. Zásluhou nadšenců společnosti a časopisu Veselý výlet se podařilo pomník v roce 2001 obnovit a finanční příspěvky obdržet zejména od Správy Krkonošského národního parku. O kamenické práce se postaral Petr Beneš, repliku historického oplocení vytvořil Milan Postrach.¹⁰⁰

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Beranek Josef	Slawisch Vinzenz
Fuckner Josef	Thamm Josef
Kneifel Rudolf	Augustin Zieris
Rehorn Tieris Joh.	Emil Zieris
Seidel Augustin	Julius Zieris
Seidel Josef	Rudolf Wimmer

⁹⁷ Zaniklá obec, katastrálně spadá pod Mladé Buky.

⁹⁸ Antonín TICHÝ, *Zajímavosti: Kamenná výčitka*, Krkonoše-Jizerské hory 8, 1994, s. 31.

⁹⁹ Věnováno obětem světové války z domovské obce.

¹⁰⁰ O pomníku informoval i jeden díl z pořadu České televize s názvem Naše Velká válka zaměřený na pomníky. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10877203125-nase-velka-valka/7862-sklenarovice/>.

Suchovršice (Saugwitz)

- **Pomník obětem 1. a 2. světové války**

Památník ve tvaru skaliska je doplněn dvěma nápisovými deskami a byl odhalen v roce 1928.¹⁰¹ První deska uvádí jména obětí z 1. světové války s datem 1914-1918 a nápisem: „*Padlým hrdinům v 10. výročí naší samostatnosti*“, druhá dvě oběti květnových dnů roku 1945¹⁰² s nápisem: „*My dali jsme životy, vy dejte jí lásku.*“ Nachází se ve středu obce.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Celba František	Peterka Josef
Dytrych Karel	Podaný Josef
Grulich Bedřich	Prouza Josef
Hetflejš Ladislav	Reh Jan
Jarý Josef	Rosa František
Karásek Rudolf	Rotter Adolf
Kroužel Josef	Šafář Karel
Kubec Vojtěch	Šklíba Josef
Kubíček Rudolf	Špelda František
Matějka Josef	Šrejber František
Nečas Antonín	Unrg Jan
Nosek František	Vágner Josef
Peterka Jaroslav	Záruba Josef

¹⁰¹ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor 1923-1976, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Suchovršice 1923-1976, s. 58, 59.

¹⁰² Jaromíra Peterku a Ladislava Vejdrycha.

Trutnov (*Trautenau*)

Do Trutnova bylo postupně sloučeno několik okolních obcí a osad, které jsem seřadila abecedně. Neuvádím zde pomníky z dílny Emila Schwantnera, jimž je věnována samostatná kapitola.

Babí (*Trautenbach*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Dříve byl umístěn u školy, později se přesunul k místní kapli, kde se nachází dodnes. Byl slavnostně odhalen v roce 1926.¹⁰³ Při rekonstrukci kaple se dočkal obnovy a opravné práce podpořil magistrát města Trutnova.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Altmann Josef	Tschop Heinrich
Feest Konrad	Tschop Josef
Gansel Josef	Walter Josef
Hoffman Wenzel	Walter Josef
Kaudel Wilhelm	Walter Wenzel
Kopper Franz	Werner Josef
Kuhn Konrad	Winkler Rudolf
Kuhn Wendelin	Winkler Rudolf
Schubert Emil	Zieris Franz
Strumpf Vinzenz	

Bohuslavice¹⁰⁴ (*Bausnitz*)

- **Památník obětem 1. světové války**

Byl složen z přírodních balvanů a měl žulovou desku s textem: „*Weltkrieg 1914-1918 zum gedächtnis unseren gefallenen u. vermissten Helden.*“¹⁰⁵ Dále uváděl

¹⁰³ *Gefallene und Vermisste der beiden Weltkriege Trautenbach*, dostupné online (<http://riesengebirgler.de/>), [citováno k 24. 5. 2015].

¹⁰⁴ Původně samostatná vesnice, nyní část okresního města Trutnov.

osmnáct jmen padlých občanů a v dolním nápisu stálo: „*In dankbarer erinnerung gemeinde Bausnitz.*“¹⁰⁶ Po roce 1948 byl rozbořen a do současnosti se dochovaly jen základy a zbytek oplocení.¹⁰⁷

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Hodnost	Poznámka
Dorschner Karl	četař	Sloužil u pluku tyrolských císařských myslivců (TKJäg.R)
Exner Josef	pěšák	Sloužil v domobraneckém pěším pluku (LsIR)
Fleischer Al.	-	-
Hawel Johann	pěšák	Sloužil v 11. zeměbranceckém pěším pluku (LIR 11)
Heinzer Ferdinand	pěšák	Sloužil v 74. pěším pluku (IR 74)
Hulek Wenzel	-	-
Illner Theodor	svobodník	-
Kahl Franz	pěšák	Před válkou učitel obecné školy v Bohuslavicích
Kolbe Augustin	dělostřelec	Sloužil u polního kanónového pluku č. 30 (FKR30)
Kolbe Josef	pěšák	Sloužil u zeměbranceckého pluku č. 11 (LIR 11)
Liebich Alois	četař	Sloužil v dragounském pluku č. 13 (DR 13)
Neumann Johann	pěšák	Sloužil v 74. pěším pluku (IR 74)
Peter Josef	pěšák	-
Pettirsch Franz	-	-
Ruhs Theodor	pěšák	Sloužil v 18. pěším pluku (IR 18)
Schluti Paul	pěšák	Sloužil u zeměbranceckého pěšího pluku č. 11 (LIR 11)
Steidler Rudolf	pěšák	Sloužil v 74. pěším pluku (IR 74)
Unger Franz	-	-

¹⁰⁵ Světová válka 1914-1918. Na památku našich padlých a pohřešovaných hrdinů.

¹⁰⁶ Z vděčnosti na památku obec Bohuslavice.

¹⁰⁷ Databáze CEVH MO ČR.

Debrné¹⁰⁸ (*Döberle*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Do současné doby se z něj dochoval pouze soklový díl, celý pomník jako takový však byl zničen. Jednalo se o pískovcový památník, odhalený 12. srpna 1934¹⁰⁹ a vytvořil ho trutnovský sochař Špatenka. Uváděl patnáct jmen padlých.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Fleischer Vinzenz	Slawisch Rudolf
Haselbach Rudolf	Spitzer Franz
Haselbach Thomas	Tippelt Rudolf
Kirchner Emanuel	Weber Vinzenz
Kuhn Johann	Winkler August
Kretschmer Josef	Witwer Gustav
Maier Alois	Wunsch Anton
Moser Rudolf	

Horní Staré Město (*Ober-Altstadt*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Byl vybudován v roce 1926 z araukaritů a nacházel se vedle kostela sv. Václava. Po 2. světové válce chátral, kameny se rozpadly a byly odcizeny nápisové desky. Zbytky z bývalého pomníku se po roce 2000 přemístily do parku vedle kostela a z nich se vybudoval v roce 2008 nový památník. Rekonstrukce byla provedena podle starých pohlednic a zrealizována za přispění grantového programu Královéhradeckého kraje, jak o tom rovněž informuje i nápis na novém pomníku.

¹⁰⁸ Dnes již zaniklá vesnice a součást okresního města Trutnov.

¹⁰⁹ *Gefallene und Vermisste der beiden Weltkriege Döberle*, dostupné online (<http://riesengebirgler.de/>), [citováno k 24. 5. 2015].

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Im Weltkrieg sind an den Folgen des Krieges Gestorbene:

Adolf Josef	Mazek Pius
Altmann Emil	Melich Josef
Altmann Richard	Meisner Rudolf
Barth Wenzel	Militky Franz
Baudisch Franz	Moser Albert
Baudisch Josef	Möhwald Josef
Baudisch Konrad	Müller Josef
Binder Alois	Patzak Heinrich
Binder Josef	Pauer Oswald
Burkert Wenzel	Pawlowski Alois
Cersovsky Josef	Petácz Alois
Christian Franz	Petschek Albert
Doschek Franz	Petzak Johann
Eichner Josef	Pfeil Franz
Ende Anton	Reinert Hans
Erben Robert	Regnier Ignatz
Erben Wenzel	Riedinger Josef
Exner Robert	Richter Johann
Falge Josef	Rudolf Karl
Fauler Henrich	Rumler Josef
Fauler Rudolf	Rücker Josef
Feist Emil	Rzehak Johann
Feist Franz	Seidel Franz
Ficker Rudolf	Seidel Rudolf
Fieber Johann	Seidel Rudolf
Franz Josef	Sedlatschek Josef
Friede Josef	Seifert Anton
Friedrich Wenzel	Seifert Josef

Fryba Wenzel	Schindler Willibald
Fohst Rudolf	Schneider Alfons
Gall Josef	Spiller Alois
Geldner Reinhold	Staffa Josef
Geissler Johann	Stenz Josef
Geissler Josef	Stierand Alois
Goder Franz	Stopp Franz
Gumpert Josef	Swoboda Johann
Haase Alois	Schimek Alois
Haase Rudolf	Schilhavy Friedrich
Hernych Isodor	Schilhavy Hans
Hofmann Paul	Schober Adalbert
Hübner Anton	Schober Reinhold
Illner Franz	Scholin Georg
Illner Josef	Scholz Rudolf
Jandourek Franz	Scholz Wilhelm
Jäckel Hermann	Schroll Franz
Jüptner Isodor	Schrut Karl
Joudal Josef	Tauchen Josef
Joudal Johann	Taumann Franz
Kabrt Gustav	Tejkal Matthias
Kalous Karl	Thamm Gustav
Kamitz Josef	Thamm Johann
Kaulich Herbert	Theissig Anton
Kindler Gustav	Thurik Josef
Koch Heinrich	Tippelt Josef
Krause Heinrich	Tschenek Emil
Kröhn Josef	Ullrich Franz
Kuhn Alfred	Ullrich Heinrich
Kubetz August	Unger Josef
Linhart Wenzel	Wanka Stefan

Lorenz Franz	Werner Rudolf
Maul August	Wiesner Josef
Maul Franz	Wosnek Franz

Vermisste:

Birke Josef	Kaudel Wilhelm
Cihlarsch Franz	Meissner Alois
Demuth Friedrich	Menzel Josef
Demuth Wenzel	Müller Emil
Fiebich Heinrich	Pawlowski Franz
Hübner Wenzel	Pohl Alois
Jüptner Alois	Pettirsch Johann
Jüptner Josef	Walsch Gustav

Libeč¹¹⁰ (Gabersdorf)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pískovcový památník ve tvaru jehlanu obsahoval 26 jmen padlých občanů a nápisy: „1914-1918 Zum ehrenden Andenken den Opfern des Weltkrieges. Ihr Lieben weinet nicht, wir gaben das Leben für Volk und Heimat.“¹¹¹ Po roce 1945 byl rozbořen, dodnes se dochovaly základy a část schodiště na trávníku vedle kostela v ulici Starolibečská.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Hodnost	Rok úmrtí
Burkert Fritz	Jäger (myslivec)	1918
Demuth Wenzel	dragoun	1917
End Julius	pěšák	1916
Feist Rudolf	dragoun	1915

¹¹⁰ Původně samostatná vesnice, dnes součást okresního města Trutnov.

¹¹¹ Na počest památce obětem světových válek. Naši milovaní neplačte, dali jsme naše životy pro lidi a vlast.

Fietz Alois	pěšák	1918
Fleischer Josef	pěšák	1918
Franz Karl	-	1918
Franz Vinzenz	pěšák	1918
Franz Wenzel	zeměbranec	1915
Grossmann Josef	zeměbranec	1915
Knappe August	zeměbranec	1916
Knoblauch Johann	pěšák	1918
Krause Josef	pěšák	1914
Kuhn Johann	zeměbranec	1914
Kuhn Johann	pěšák	1917
Kühnel Franz	-	1915
Menzel Gustav	pěšák	1915
Pasler Alois	zeměbranec	1915
Patzak Josef	pěšák	1916
Reichelt Karl	zeměbranec	1915
Rose Josef	pěšák	1916
Rösel Vinzenz	zeměbranec	1915
Scholz Gustav	pěšák	1915
Spitzer Franz	pěšák	1915
Tippelt Alois	Jäger (myslivec)	1915
Tscherwitschke Adalbert	pěšák	1914

Lhota¹¹² (*Welhotta*)

- **Památník padlých z 1. světové války**

Jedná se o památník věnovaný padlým z řad místní hasičské jednoty, který byl vysvěcen 8. září 1921.¹¹³ Zachovalo se pouze torzo.

¹¹² Původně samostatná vesnice, dnes součást okresního města Trutnov.

¹¹³ Databáze CEVH MO ČR.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Gefallene:

Felzmann Friedrich	Rücker Alois
Hampel Franz	Rücker Emil
Menzel Gustav	Steiger Hugo
Menzel Josef	Umlauf Emil
Menzel Rudolf	Wiesner Steffan
Patzelt Gustav	Wiesner Otto
Rasch Vinzenz	

Verstorbene:

Baier Emil	Prousa Felix
Hölige Franz	Rücker Franz
Patzelt Richard	Wiesner Josef

Vermisste:

Demuth Karl	Reichelt Gustav
Kasper Franz	

Třebihošť (*Trebosch*)

Obec Třebihošť tvoří původní samostatné osady **Horní** a Dolní **Dehtov** a **Zvičina**. Použila jsem současné aktuální členění a u každého pomníku je uvedena v závorce původní osada.

Horní Dehtov (*Ober-Teerhof*)

• **Pomník obětem 1. a 2. světové války**

O jeho stavbě se uvažovalo již rok po skončení 1. světové války,¹¹⁴ ale od realizace se upustilo na čtrnáct let. Až v roce 1933, v souvislosti se stavbou hřbitova a

¹¹⁴ Finanční příspěvky měla obec získat z tanečního večírku místních spolků. Místo pomníku se však obec rozhodla pro stavbu Obecné školy.

patnáctým výročím samostatnosti, se podařilo sehnat finanční prostředky k vybudování pomníku obětem 1. světové války.¹¹⁵ Z předložených návrhů zvítězila koncepce od sochaře Aloise Pátého ze Dvora Králové nad Labem.

Pískovcovou stělu tvoří žulová deska se jmény obětí 1. světové války, k níž byla v roce 1945 ještě přímo na pomník přitesána dvě jména obětí 2. světové války.¹¹⁶ Pomník byl vyhlášen kulturní památkou¹¹⁷ a nachází se na hřbitově.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Poznámka k úmrtí
Bozner Antonín	Padl v boji
Bozner Jaroslav	Padl v boji
Čeřovský Jan	Padl v boji
Čistecký Josef	Nemoc (TBC) – zemřel na následky z války
Endt Josef	Podlehl zranění v polní nemocnici
Hák Jan	Padl v boji
Hubený Alois	Padl v boji
Jakl Jan	Zemřel na následky zranění z roku 1915
Kaiser Josef	Padl v boji
Ponikelský František	Nezvěstný v boji – italské bojiště
Příhoda Jan	Nezvěstný v boji – srbské bojiště
Rejl Jan	Padl v boji
Rejl Karel	Padl v boji
Rejl Václav	Nezvěstný v boji – ruské bojiště
Růžička Josef	Padl v boji

- **Pomník obětem 1. světové války**

Vzniknul zásluhou Sokolské organizace a díky příspěvkům obyvatel v roce 1928. Autorem figurálního pískovcového pomníku s pylonem je sochař Josef Vít z Konecchlumí.¹¹⁸

¹¹⁵ SOKA Trutnov, f. Archiv obce Horní Dehtov 1915-1933, inv. č. 1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Horní Dehtov 1915-1933, s. 197-198.

¹¹⁶ Františka Ponikelského a Josefa Seiferta.

¹¹⁷ Evidován jako KP 305-46/6-5137.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Dufek Josef	Munzar František
Janeček Jan	Munzar Karel
Jerie Josef	Petera Josef
Josífků Josef	Sista Antonín
Juklíček Václav	Voňka František
Kudrnovský Antonín	Voňka František
Masopust Josef	Voňka Josef
Machek Petr	Voňka Vilém

Zvičina (*Switschin*)

- **Pomník padlých z 1. a 2. světové války**

Na začátku padesátých let byl odstraněn a dnes je nahrazen velkým dřevěným křížem.¹¹⁹

Jména obětí z 1. a 2. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Poznámka k úmrtí
Borufka Ernst	Úmrtí 1943, padl v boji.
Borufka Franz	Nasazen 6. 1. 1915 k L. I. R. 74, ruská válečná fronta. Bojoval v Karpatech, poté onemocněl tyfem. Po vyléčení byl 2. 4. 1915 při bitvě v Karpatech zajat a zemřel 14. 7. 1917 v Ostrachau (Rusko).
Borufka Johann	Narukoval 26. 7. 1914 k I. R. 11, účastnil se pochodu do Ruska. V roce 1915 lehce postřelen a zapleten do kozáckého souboje během tažení jeho regimentu. V Rusku před Luckem na Ukrajině při jednom dalším boji ho usmrtila kulka do břicha.
Borufka Johann	Padl 6. 3. 1943 u Lisy Gorki (Rusko).
Borufka Josef	Do vypuknutí 1. světové války zaměstnán jako ředitel firmy BAUER+GERBER v Horní Brusnici. Po mobilizaci narukoval k pluku L. I. R. 74, bojoval v Galicii u Přemyslu a 20. 8. 1914 byl

¹¹⁸ Databáze CEVH MO ČR.

¹¹⁹ *Tamtéž.*

	nedaleko tohoto opevnění zajat. V zajetí musel i jako administrativní pracovník těžce manuálně pracovat, onemocněl a zemřel 3. 8. 1917. Hned po oznámení úmrtí pohřben bratrem v Ostrachau.
Borufka Josef	Padl 17. 8. 1943 ve Francii.
Dittrich Franz	Narukoval 1915 k I. R. 11, kvůli zákeřné nemoci byl předčasně propuštěn a zemřel doma 18. 11. 1918 na tuto nemoc.
Dittrich Hieronymus	Nezvěstný v boji.
Dittrich Johann	Narukoval 15. 3. 1915 k L. I. R. 74. Bojoval na východní frontě a padl v soutěsce u Lvova (Lembeg) v červnu 1915.
Dittrich Josef	Padl 27. 8. 1944 v Rumunsku u Gura Largau.
Dittrich Karl	Padl 22. 7. 1943 v Neberčajevskaja (Rusko).
Dittrich Rudolf	Padl 26. 12. 1944.
Dittrich Stephan	Padl 2. 11. 1944.
Endt Andreas	Narukoval v roce 1916 k I. R. 11, v letech 1916-1917 působil ve štábu a zemřel na břišní tyfus 14. 9. 1918 v Tyrolsku.
Mahrle Andreas	Narukoval k L. I. R. 74, 4 roky bojoval v Srbsku a Rusku. V těchto bojích se nachladil a dostal zápal plic. Dne 13. 4. 1923 ho doma schvátila tuberkulóza.
Mahrle Franz	Narukoval 1914 k L. I. R. 74, v bojích na ruské frontě padl do zajetí. První zprávy o něm byly z ruského města Perm, ale další informace o něm dlouho nepřicházely. Zemřel v Permu v roce 1915.
Mahrle Franz	Nezvěstný v boji, usnesením soudu prohlášen za mrtvého 31. 12. 1948.
Mahrle Josef	Narukoval 1. 9. 1916 k I. R. 11, bojoval v Rusku a Itálii a 8. 4. 1918 u Golderasso u Vicenzy v Itálii po výstřelu do míchy ochrnl. Pochován v Margu di Rochetto. ¹²⁰

¹²⁰ Začátkem roku 1918 ho ještě viděl Rudolf Dittrich ze Zvičiny čp. 31 na jednom zasněženém kopci u Rovereta v Jižním Tyrolsku.

Machka Franz	Narukoval k L. I. R. 74 v roce 1914 a v zimě 1914-1915 se účastnil krvavých bojů v Karpatech; u průsmyku Lupka utřžil 23. 3. 1915 smrtelnou kulku do břicha. ¹²¹
Machka Karl	Narukoval 1914 k I. R. 11 (domobrana), přešel ke střeleckému oddílu do Terezína a později do Josefova, odkud se častěji dostal na dovolenou. Dne 1. 9. 1915 chtěl opět odjet ze stanice Mostek zpět ke svému útvaru. Při nastupování se vlak už rozjížděl, Machka se dostal pod kola vagonu a ta mu odřízla obě nohy od trupu a tak při návratu do Josefova zemřel; pochován doma.
Machka Karl	Nezvěstný v moři (březen 1945).
Machka Rudolf	Narukoval 1916 k pluku horské artilerie 3/49, bojoval v Rusku a Itálii a v listopadu 1918 byl v jižním Tyrolsku zajat. Z italského zajetí se vrátil v srpnu 1919 domů. V září 1921 převelen do Trutnova, ¹²² odkud měl možnost častěji jezdit domů na Zvičinu. Při tom se nachladil a zemřel v trutnovské nemocnici 28. 12. 1921 na rozklad krve. Dne 30. 12. pohřben na trutnovském hřbitově.
Munser Anton	Narukoval 1914 k L. I. R. 74, účastnil se mnoha bojů v Rusku a Itálii, kde padl na řece Piavě před převratem 15. 6. 1918 po střele do hlavy.
Munser Johan	Narukoval při mobilizaci k pluku I. R. 11, brzy se dostal na ruskou frontu. V březnu 1915 padl v těžkých bojích v Karpatech v průsmyku Dukla.
Munser Josef	Narukoval 21. 1. 1915 k I. R. 11, bojoval na východní frontě a v Haliči a 26. 6. 1915 byl během útoku při přestávce v zákopech smrtelně zraněn. Zemřel brzy během cesty do lazaretu.
Munser Josef	Narukoval 23. 8. 1914 k M. G. oddílu L. I. R. 74. Nejprve bojoval na frontě v Srbsku, kde byl zraněn střelou do nohy. Po krátké době byl v bojích v Haliči a později na italské frontě, kde 16. 7. 1918 zemřel.

¹²¹ Jeden z účastníků těchto bojů vyprávěl, že tam zuřila strašlivá vánice a boje se přelévaly sem a tam. Rusové byli odraženi, o padlé se nemohl nikdo postarat, takže nikdo neví, co se s nimi stalo.

¹²² V souvislosti s mobilizací, která byla v Československu proti císaři Karlovi, který přiletěl do Maďarska.

Nisser Franz	Narukoval v srpnu 1914 k pluku dragounů č. 1. Účastnil se bojů v Rusku, potom přešel na italskou frontu, kde ve všech důležitých 12 bitvách zvítězil. Během celé války byl na frontě a jen jednou na dovolené. Po čtyřletých bojích zemřel po ráně šrapnelem 24. 6. 1918 na Piavě a obdržel stříbrnou medaili II. stupně za statečnost.
Nisser Johann	Narukoval v březnu 1915 k I. R. 11. Byl poslán na východní frontu a po rok a půl leté službě na frontě zemřel 8. 8. 1916 u Kowelu ve Slezsku po zranění šrapnelem. Obdržel stříbrnou medaili II. stupně za statečnost.
Russ Franz	Padl 31. 8. 1941 u Toropez (východní fronta).
Rzehak Josef	Padl 10. 2. 1944 v Rusku.
Scholz Andreas	Padl 9. 11. 1943.
Scholz Anton	Padl v boji.
Scholz Ernst	Padl 13. 5. 1940 v Dourthy.
Scholz Franz	Narukoval 15. 1. 1915 a sloužil u I. R. 11, účastnil se bojů během roku 1915 a 5. 6. 1915 byl smrtelně zraněn nedaleko Krašniku. ¹²³
Scholz Johann	Při mobilizaci narukoval k pěchotě L. I. R. 74, bojoval v Srbsku a padl v bojích u Jagodiny v Srbsku 22. 9. 1914.
Scholz Johann	Jako záložník narukoval při mobilizaci k L. I. R. 74, do jara 1915 byl v posádce v Jičíně, potom bojoval na východní frontě u Lvova, kde dostal 7. 7. 1915 v Haliči smrtelnou kulku.
Scholz Johann	Padl 22. 9. 1929 v Polsku.
Scholz Josef	Padl 20. 12. 1941 na ruské frontě.
Scholz Rudolf	Padl 10. 12. 1941 v Debolzanovovu (Rusko).
Scholz Stephan	Nezvěstný v boji.
Sixta Anton	Padl 17. 9. 1943.
Stafa Johann	Narukoval při mobilizaci 26. 7. 1914 k I. R. 11, bojoval v Rusku a od srpna 1914 byl nezvěstný.
Staffa Ignaz	Padl v boji.
Staffa Josef	Padl 22. 8. 1942 v Čupachovce (Ukrajina).

¹²³ Voják Rudolf Dittrich ze Zvičiny čp. 31 ho potkal po těžkých bojích u Bartfeldu na maďarských hranicích.

Staffa Stephan	Padl 15. 8. 1942 na ruské frontě.
Staffa Wenzel	V roce 1911 byl povolán do aktivní služby a mohl se po této tříleté službě na podzim roku 1914 vrátit domů. Sloužil u L. I. R. 74, účastnil se tažení proti Srbsku 1914 (např. dobytí Schabatz) a byl při tom těžce zraněn do hrudi. Po vyléčení v Maďarsku se vrátil domů. Na jaře 1915 opět spěchal na bojiště bojovat proti Rusům. Na krvi nasáklých pláních severního Maďarska zahynul 8. 5. 1915 u Felsa-Almand.
Střihavka Pavel	Jako sirotka náležejícího Zvičině si ho osvojil Josef Šolc. Po vypuknutí války byl pomocníkem řezníka ve Vrchlabí, od 15. 3. 1915 sloužil u I. R. 11 a padl v květnu téhož roku v Rusku.
Tscherney Hugo	Padl 19. 5. 1942 u Kerče, Majak (Rusko).
Wanka Johann	Padl 18. 9. 1942 v Rembretovu.
Wanka Josef	Narukoval 26. 10. 1914 k L. I. R. 74. Po vojenském vzdělání nejprve bojoval v Srbsku na Sávě, potom byl převelen na východní frontu, kde zažil těžké boje v zimě 1914-1915 v Karpatech. Od 2. 2. 1915 prohlášen za nezvěstného.

Úpice (*Eipel*)

- **Pamětní desky obětem 1. světové války**

Jedná se o čtyři pamětní desky věnované padlým občanům v 1. světové válce, upevněné po dvojici vedle sebe, které jsou umístěny ve vstupní hale budovy městského úřadu.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Absolon Jan	Kvíčera Josef
Albrecht Václav	Lindr Jan
Andrejs František	Malý Jan
Astr Josef	Malý Josef
Bakeš Odon	Mareš František

Bass Štěpán	Martinec Josef
Baudyš Jaroslav	Mergl Jan
Baudyš Rudolf	Mesner Karel
Bernard Josef	Mühl Ladislav
Binka Josef	Mühl Vilém
Borůvka Adolf	Müller Alois
Cejnar Josef	Nepolský Ladislav
Celba František	Nosek František
Crnkovič Čeněk	Novotný Antonín
David Alois	Novotný Antonín
David Stanislav	Nyklíček Josef
Dintar Antonín	Nývlt Josef
Dintar Josef	Papš Karel
Dlab Josef	Pause Vendelín
Drahoš Rudolf	Pavlíček Jan
Drápalík František	Pelda Václav
Dudych František	Peterka Josef
Dvořáček Josef	Petráš Rudolf
Erben Antonín	Plachetka František
Fajfr Vilém	Potužák Václav
Falta Josef	Prokop Josef
Fink Josef	Prouza František
Franc František	Prouza Ludvík
Frýbl Josef	Rejsek Vilém
Geisler Augustin	Rosa Adolf
Gregor Josef	Rosa Jaroslav
Gregor Josef	Ruffer Vilém
Haase Jan	Rundštuk Josef
Hájek Antonín	Rus František
Hájek Petr	Rybář Karel
Hák František	Řehák Adolf

Halíř Antonín	Sedláček Albert
Halíř Josef	Sedláček Josef
Harmerský Josef	Sekyra Jan
Hampl Josef	Semerák Arnořt
Hanák František	Semerák Josef
Hánl Václav	Scharf František
Havel František	Silvar Josef
Havel Jaroslav	Smejkal Hubert
Havlíček Čeněk	Smolík Antonín
Hejna Josef	Souček Antonín
Herzog Antonín	Světlý Antonín
Hetflejš Josef	Šimek Václav
Horáček Emanuel	Šindelář Jan
Horáček Karel	Škalda Čeněk
Hradecký Karel	Škoda Karel
Hůlek Josef	Špitálský Karel
Chmelík Josef	Šreiber Antonín
Jál Antonín	Šreiber Josef
Janda Jan	Šulík Stanislav
Jarouř Jan	Švorc Jaroslav
Jiráček Rudolf	Švorčík Josef
Jiroušek Bohumír	Teichman František
Kalous Josef	Tomášek Zdeněk
Kařpar Ferdinand	Trávníček Štěpán
Kejzlar Josef	Týfa Josef
Klazar Václav	Uhlíř František
Klimeř Václav	Vágner Antonín
Klinger Antonín	Valenta Václav
Kneifel Rudolf	Vávra Josef
Koleta Josef	Vencl František
Kopecký Josef	Vintr Karel

Kosina Robert	Vítver Jan
Koška Josef	Vlček Jindřich
Kraus Vilém	Vlček Josef
Kroch Václav	Vodička Antonín
Kříklava Vojtěch	Vodička Jan
Kuba Antonín	Volhejn Augustin
Kuba Karel	Volhejn Hynek
Kubec František	Volhejn Josef
Kubíček František	Vyhnálek Emanuel
Kučera Václav	Záruba Pavel
Kvapil Jindřich	Záruba Petr
Kvasnička Jan	Žid František

- **Kenotaf Josefa Silvara**

Josef Silvar (*19. 9. 1894 +21. 12. 1916) byl polní pilot, který padl na italském bojišti.

Velké Svatoňovice (*Gross-Schwadowitz*)

- **Pomník obětem 1. a 2. světové války**

Slavnostní odhalení proběhlo 7. června 1925¹²⁴ na pozemku chalupníka Milfajta a jeho autorem je profesor Antonín Mára z Hořic. Dne 5. srpna 1945 byl doplněn o žulovou desku se jmény umučených během 2. světové války a o tři roky později sem byla vložena prst' ze Stalingradu. Rekonstrukce proběhla v roce 1984.¹²⁵ Pomník ztvárňuje sochu ženy truchlící na hrobě vojáka a nápis v horní části uvádí: „*My dali život, vy dejte lásku (1914-1918)*“, tři nápisové desky ve spodní části odkazují na oběti 2. světové války: „*Zde jest prst' ze Stalingradu z kropená krví slavné Rudé armády 1939-1945. Naše smrt, váš život.*“

¹²⁴ Lidmila VRÁNOVÁ (ed.), *Významné kulturní památky a muzeum*, in: Velké Svatoňovice 1357-2007 dnů současných i minulých, Velké Svatoňovice 2007, s. 69.

¹²⁵ *Tamtéž.*

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Poznámka k úmrtí
Brož Otomar	zemřel 20. 10. 1918 v Korutanech
Došek Josef	zemřel 1918 na Sicílii
Efler Václav	zemřel 27. 3. 1915
Grešl Antonín	7. 5. 1915 padl v Haliči
Hetflejš Vincenc	16. 6. 1919 v Kermberku u Košic
Jindra Antonín	zraněn v Srbsku
Jiroušek Jan	23. 10. 1915 padl v Rusku
Jiroušek Václav	zemřel 1917 v nemocnici v Praze
Joudal Josef	data neznámá
Kašpar Karel	30. 3. 1916 v Štýrsku na zápal plic
Kult Augustin	31. 12. 1916 v Rusku
Kult Karel	23. 11. 1914 padl v Ostružině
Kult Karel	nezvěstný od 18. 7. 1916
Libnar Augustín	29. 7. 1918 zemřel v Udine
Ludvík Josef	data neznámá
Nehyba Josef	zajat Rusy 4. 9. 1914; jako lékař zemřel na tyfus 16. 2. 1916
Nývlt Augustin	v Krasnojarsku (legionář)
Nývlt Josef	20. 6. 1916 u Kolomyje v Rusku
Peterka Karel	28. 8. 1914 padl v Rusku
Petráš Karel	30. 10. 1914 zemřel v Kroměříži
Pich Antonín	10. 10. 1915 padl v Itálii
Polák Josef	v Pardubicích
Prostřední Jan	10. 6. 1915 vysílením usnul na stráž, potrestán zastřelením v Haliči
Prouza Adolf	zemřel 7. 2. 1915
Prouza Josef	raněn v Rusku, úmrtí 18. 12. 1914 v Lounech
Sedláček Antonín	18. 4. 1915 zemřel v Košicích
Souček Václav	nezvěstný v Rusku od 13. 10. 1914
Šafář František	27. 10. 1914 padl v Rusku

Šimon František	19. 9. 1918 zemřel v Albánii
Šolc Karel	3. 7. 1915 zemřel v Ruském Polsku
Štejdler Karel	zemřel 1915 v nemocnici v Přerově
Štrof Antonín	21. 5. 1915 zemřel v nemocnici ve Vídni
Tůma Augustin	9. 12. 1915 zemřel v Pavlodoru – Sibiř
Vágenknecht Václav	13. 10. 1914 zemřel v Cařihradě
Vintr Antonín	19. 6. 1918 padl v Itálii
Vrabec Vincenc	23. 10. 1915 zemřel při převozu do nemocnice v Ramcianu
Žid Antonín	1917 padl u Gorjanska

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

Baudyš Josef	Souček Jaroslav
Janko Bohumil	Vintr Bohuslav
Jirka Karel	

Velký Vřešťov (*Markt-Bürglitz, Gross-Bürglitz*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Stavbě předcházelo utvoření výboru v čele se starostou obce Josefem Havrdou, které si vytyčilo za cíl umožnit realizaci památníku. Finanční částku zajistila veřejná sbírka, samotná obec, záložní a ochotnický spolek, Sokol a byly poskytnuty i různé jiné dary.

Byl schválen návrh sochaře A. Deyla z Hořic a o podstavec pro sochu se postaral kameník V. Teplý ze Skály. S prací se začalo v polovině června 1921, kdy se zapojili i místní občané a byl hotov 23. června. Náklady činily téměř 21 tisíc korun a k němu postavená zahrádka s oplocením vznikla koncem října téhož roku, kdy ji zhotovil zámečník Černý z Třebechovic.

Alegorická socha představuje postavu vítězné vlasti, která zadržuje klesajícího raněného vojína. Na jejím podstavci jsou zasazeny desky, na přední z nich je vytesán nápis: „*Spěte klidně doma i v cizině, otcové, synové, bratři, v cizí zemi prolitá krev vaše jí vykoupená svoboda naše.*“ Postranní nápisové desky obsahují jména 22

padlých občanů, mezi nimiž jsou uvedeni dva legionáři. Kronika uvádí data jejich narození, úmrtí i výkon povolání.¹²⁶

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Datum narození	Výkon povolání	Poznámka k úmrtí
Čapek Alois	11. 7. 1898	-	-
Čejka Václav	3. 2. 1892	student ČVUT Praha (obor strojní inženýr)	zmizení na italské frontě hned v počátečních bojích
David Josef	-	-	-
Dus František	22. 4. 1887	stavební kreslíř u firmy Holman a spol. v Praze	ruské bojiště, 19. 10. 1914 padl během obléhání Přemyšlu ¹²⁷
Dus Josef	14. 2. 1891	jako elektrotechnik odešel do Ruska, kde se stal náčelníkem Sokola v Moskvě; jeden z prvních, kteří vstoupili do formující se čl. armády	legionář-četař, padl u Novosilky ¹²⁸ v listopadu 1915
Havel František	15. 10. 1897	vyučení zedník, naposledy sloužil jako čeledín	ruské bojiště, padl 1916
Jaroš Václav	1886	-	-
Kejzar Jaroslav	7. 3. 1893	hudebník a vyučení zedník	ruské bojiště, kde byl zajat a zemřel

¹²⁶ SOKA Trutnov, f. Archiv městyse Velký Vřešťov 1904-1948, inv. č. 1, kn. č. 1, Pamětní kniha městyse Velký Vřešťov 1904-1948, s. 143-146.

¹²⁷ Město v polské Haliči na řece San, asi 10 km od hranic s Ukrajinou.

¹²⁸ Velyka Novosilka, městský typ osídlení v Doněcku na Ukrajině.

Kejzar Jan	23. 10. 1887	vyučení zedník a okresní cestář ¹²⁹	srbské bojiště, padl do zajetí a 25. 12. 1915 zemřel v Albánii – v Sieře u Valony; nastoupil vojenskou službu jako ošetřovatel raněných
Kleandr Bohumil	7. 11. 1881	člen obecního zastupitelstva, člen místní školní rady, místní školdozorce a předseda hospodářské jednoty	3. 10. 1914 zemřel v nemocnici v Tuzle (Bosna)
Kleandr František	1878	rolník a od začátku války okresní cestář	onemocněl žaludečním katarem ¹³⁰ , ve Vídni operován, pak superarbitrován ¹³¹ , zemřel doma 1918
Málek Jan	7. 5. 1873	tovární dělník ve Dvoře Králové n. L.	padl na ruské frontě 1915
Najman Václav	30. 7. 1887	vyučení zedník	ruské bojiště, kde byl zajat a zemřel
Novotný Josef	5. 4. 1891	vyučení řezník	ruské bojiště, zemřel

¹²⁹ Měl na starosti údržbu silnice. Mezi jeho pracovní povinnosti patřilo: denně projít celý svěřený úsek vozovky a odstranit naléhavé závady, shrabovat prach a bláto na hromádky a odvázet je, sekat trávu, odstraňovat z vozovek volný štěrk, v zimě odklízet sníh, vysekávat led a plnit mnoho dalších úkolů, potřebných pro udržení dobrého stavu silnice. Fyzicky namáhavá a špatně placená práce.

¹³⁰ Zánět žaludku.

¹³¹ Superarbitrace znamená úřední řízení, při němž se zjišťuje změna stupně schopnosti k vojenské službě. Podle toho též superarbitrační řízení = přezkumné řízení, být superarbitrován = podrobit se přezkumnému řízení.

			v červnu 1916 následkem válečných útrap v nemocnici v Hradci Králové, kam byl převezen a je pochován na místním hřbitově
Novotný Václav	15. 5. 1897	-	-
Stránský František	14. 2. 1880	hudebník a vyučení zedník, obstarával vlastní hospodářství	legionář; dostal se na ruské bojiště, kde byl zajat a v zajetí se přihlásil do čsl. armády; ve srážce s bolševiky byl raněn a svému zranění r. 1919 podlehl
Šafka Jan	-	-	-
Štefan Čeněk	27. 3. 1884	vyučení pekař, naposledy pracoval jako dělník v cihelně	padl na srbském bojišti 16. 9. 1914
Valášek František	1890	čeledín	onemocněl na vojně a zemřel doma v březnu 1919
Vencl Bohumil	24. 12. 1884	vyučení cukrář s vlastním závodem ve Vřešťově	ruské bojiště, účastnil se pochodu do Itálie a padl 23. 12. 1917 na polní stráži u Ponte di Piave – zasažen

			granátem
Vítek Jan	31. 5. 1892	truhlář ve Dvoře Králové n. L.	ruské bojiště, kde byl zajat a 1916 zemřel v Turkestanu v zajateckém táboře nedaleko Troisku u Taškentu
Vlačiha Josef	8. 8. 1883	vyučení řezník s vlastním závodem ve Dvoře Králové n. L.	padl na ruském bojišti 1914

Vilantice (*Wilantitz*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník, který ve figurálním pojetí znázorňuje stojícího vojáka legionáře s puškou, byl postaven 3. srpna 1923.¹³² Autorem je sochař Vomáčka z Vojic a finanční náklady s ním spojené činily 6 tisíc korun. Sběrka mezi občany vynesla 2 500 korun, zbytek peněz uhradila slavnost pořádaná hasiči a příspěvky z hasičské pokladny. Voják má jednu nohu položenou na kvádr s nápisem: „*Památce padlých 1914-1918. Zřízeno péčí dobrovolných hasičů.*“ Podstavec je stylizován do štíhlé mohyly navršené z balvanů. V roce 2006 byl restaurován.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Poznámka k úmrtí
Bečvár Jan	Odvelen na práci do Dolních Rakous jako kameník a zemřel v nemocnici v Hradci Králové roku 1917.
Bedl Josef	-
Bedl Josef	-

¹³² SOKA Trutnov, f. Archiv obce Vilantice 1923-1937, inv. č. 1, kn. č. 1, Kronika obce Vilantice 1923-1937, s. 32.

Černý Josef	Zemřel v Polsku vlastní vinou roku 1918.
Flégr Josef	Raněn do břicha na ruské frontě 14. srpna 1915. Zemřel 2. října 1915 v Mallíně.
Gotvald Antonín	Bratr Václava Gotvalda. Zemřel na ruském bojišti, pravděpodobně v řece Sávě.
Gotvald Václav	Nezvěstný v boji.
Havrda Josef	Vojín 11. plukovní domobrany, v červnu 1917 padl do ruského zajetí. Prohlášen Krajským soudem v Hradci Králové za mrtvého k 30. červnu 1919.
Jaroš Josef	Sloužil u Geb. Haub. Bat. 3/23 Arad. Zemřel při ústupu 28. října 1918 na italské frontě.
Jaroš Václav	Bratr Josefa Jaroše. Sloužil u 18. pluku v Nevesině Hercegovina a padl na srbském bojišti.
Krušina Josef	Padl na ruském bojišti v červenci roku 1915.
Novotný Antonín	-
Novotný František	Padl v Karpatech. Střelen do hlavy v březnu roku 1915.
Prostředník František	Nezvěstný v boji.
Sekyra Josef	Padl na italském bojišti na jaře roku 1916.
Sédl Josef	Zemřel 2. července 1916 v Makedonii, Valandová.
Šíra Emil	Zemřel po nemoci 20. ledna 1920.
Šturma Václav	Zemřel po propuštění ze služby kvůli nemoci v roce 1916.
Řehák Václav	Padl na ruském bojišti jako první z obce v roce 1914.

Voltr Josef	Zemřel v turnovské nemocnici 15. května 1918.
Zounar Václav	Zajat v Srbsku, zemřel na tyfus v Nise roku 1915.

Většina výše uvedených pietních míst se nachází v obcích, kde za obou světových válek převažovala německá menšina. Kromě Trutnova a jeho přilehlých oblastí¹³³ sem zahrnujeme ještě přibližně dalších 29 obcí.¹³⁴ Naopak Němci nebyli tak výrazně zastoupeni v přibližně 18 ti obcích trutnovského okresu.¹³⁵

Tabulky zachycují převážně jména padlých, ale celkem v 9 ti případech¹³⁶ se vyskytují další doplňující údaje, které informují o datech úmrtí, příčinách smrti, výkonu povolání před válkou, hodnosti za války a na jaké frontě voják bojoval.

Data odhalení pomníků nebo pamětních desek se podařila zjistit ve většině případů a jsou doložitelná převážně v kronikách jednotlivých obcí nebo zaznamenaná v CEVH MO ČR. Rok odhalení nebo vyhotovení se může objevit i na samotném pomníku.

Ve 20 ti případech¹³⁷ nejsou informace o pomnících zcela úplné. Buď je pomník v zanedbaném stavu a nese kupříkladu pouhou dataci, odkazující na oběti 1. světové války nebo jsou známa pouze jména obětí.

¹³³ Babí, Bohuslavice, Debrné, Horní Staré Město, Libeč a Lhota.

¹³⁴ Čermná, Černý Důl, Čistá v Krkonoších, Dolní Lánov, Dolní Olešnice, Horní Kalná, Horní Maršov, Hostinné, Hvězda-Hřibojedy, Chotěvice, Choustníkovo Hradiště, Janovice, Janské Lázně, Klášterská Lhota, Kocléřov, Litič, Markoušovice, Maršov I, Nouzov, Pilníkov, Prosečné, Prostřední Lánov, Rudník, Rudník-Bolkov, Rudník-Javorník v Krkonoších, Sklenářovice, Třebihošť-Horní Dehtov, Třebihošť-Zvičina a Vrchlabí.

¹³⁵ Bílá Třemešná, Dolní Branná, Dolní Kalná, Doubravice, Dvůr Králové nad Labem, Havlovice, Horní Olešnice, Huntířov, Malé Svatoňovice, Malé Svatoňovice-Odolov, Nemojov, Rtyně v Podkrkonoší, Sedlec, Suchovršice, Úpice, Velké Svatoňovice, Velký Vřešťov a Vilantice.

¹³⁶ Tabulky padlých k obcím Litič, Rudník, Trutnov-Bohuslavice, Trutnov-Libeč, Třebihošť-Horní Dehtov, Třebihošť-Zvičina, Velké Svatoňovice, Velký Vřešťov a Vilantice.

¹³⁷ Jedná se o tyto obce, kde údajů není mnoho: Čermná, Dolní Branná, Horní Maršov, Horní Olešnice, Hostinné, Hvězda-Hřibojedy, Choustníkovo Hradiště, Janovice, Janské Lázně, Litič, Malé Svatoňovice, Nouzov, Odolov, Prosečné, Prostřední Lánov, Rudník, Rudník-Javorník v Krkonoších, Sedlec, Třebihošť-Zvičina a Úpice.

2. Protiválečné pomníky trutnovského sochaře Emila Schwantnera

„...formoval jsem z mokrého bahna na cestě figurky, vyřezával jsem kuchyňským nožem figurky ze dřeva, vystříhoval jsem figurky z papíru.“¹³⁸

Emil Schwantner patří mezi nejznámější sochaře působící v trutnovském okrese, který bývá označován za dnes již neznámého a nedoceněného umělce evropského formátu.¹³⁹

Narodil se 27. srpna 1880 v Královci, vesnici ležící blízko Trutnova, od níž vede silnice na hraniční přechod do Polska. V období mezi dvěma světovými válkami působil v Trutnově, přičemž podstatná část jeho děl se zaměřila převážně na protiválečnou nebo sociální tematiku. Tento aspekt se nejvýrazněji vyskytuje ve Schwantnerově pomníkové tvorbě, zejména v jeho nejslavnějším sousoší Tanec smrti.

¹³⁸ Přiznává v ojedinělých písemně dochovaných zprávách Emil Schwantner.

¹³⁹ Zaznělo na přednášce v trutnovském archivu v roce 2013. Přednášku o Emilu Schwantnerovi s cílem osvětlit jeho práci pořádala Jana Petráčková ze Střediska česko-německého porozumění. Rovněž uvedla, že byl umělecky velmi talentovaná osobnost a dodala, že se „dostal na akademii, on to dvakrát odmítl, protože chtěl mít umělecky volné ruce.“

Již od dětství byl Schwantner manuálně zručný, v osmnácti letech začal pracovat v pasovské porcelánce a v roce 1909 úspěšně složil zkoušky na Akademii výtvarných umění v Praze. Jeho talentu si všiml Josef Václav Myslbek a díky jeho přímluvě (Schwantner neměl maturitu) mohl začít studovat.¹⁴⁰

Na akademii působil tři roky, poté se v Berlíně u sochaře Franze Metznera podílel na dokončení památníku k 100. výročí bitvy u Lipska v roce 1913. Metzner se stal pro začínajícího sochaře uměleckým vzorem v pomníkové a náhrobní plastice a celý život byl pak věrný realistické tvorbě.¹⁴¹

V roce 1914 se přestěhoval do Vídně, odkud narukoval na bojiště první světové války a sloužil jako frontový důstojník. Právě hrůzy válečných útrap v něm zanechaly nesmazatelnou stopu a vryly se mu do paměti natolik, že se po válce rozhodl pustit do pomníkové tvorby. Od roku 1919 tvořil v Trutnově ve svém ateliéru v Kantově ulici, který mu nechal spolu s vilou postavit jeho otec.

Po 2. světové válce mu bylo nabídnuto, aby zůstal v Československu, což odmítl a 6. srpna 1946 odešel do německého Schönebeku, kde zemřel o deset let později.

Pomníky padlých představují v jeho tvorbě specifickou skupinu, jak svým počtem (přibližně 26 děl), jednak pro své ztvárnění a protiválečnou tematiku, což bylo jedním z hlavních důvodů, proč se za druhé světové války staly předmětem ničení. Do dnešní doby se dochovalo přibližně 13 sochařových děl, u nichž se po roce 2000 započalo s celkovou obnovou.

Tato kapitola zmiňuje dochované i zaniklé pomníky v okrese Trutnov. Obce jsou opět seřazeny abecedně a každá má v závorce uveden svůj německý název, jména obětí jsou seřazena abecedně v tabulkách.

¹⁴⁰ Johann POSNER, *Velký a věrný syn naší vlasti – Emil Schwantner*, dostupné online (<http://www.emil-schwantner.cz/fotoalbum/zivotopis/1.-html>), [citováno k 27. 5. 2015].

¹⁴¹ *Osobnosti Žacléřska*, Městské muzeum Žacléř.

Bernartice (Bernsdorf)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pískovcový památník byl odhalen 4. října 1921 a zničen v roce 1947.¹⁴² Uváděl jména padesáti obětí a v nápise bylo uvedeno: „*Gewidmet von der Gemeinde Bernsdorf dem Anpflanzungs – u. Verschönerungsverein und der Angehörigen.*“¹⁴³

Černá Voda¹⁴⁴ (Schwarzwasser)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Vzniknul ve 20. až 30. letech 20. století za přispění místních obyvatel.¹⁴⁵ V roce 2013 byl opraven, přičemž finanční prostředky na rekonstrukci poskytli jak drobní dárci, tak firmy z Trutnova a Žacléře a zdejší rodáci žijící v Německu. Pomník opravil kameník Per Beneš z Trutnova a ke znovu odhalení došlo 11. listopadu 2013 symbolicky v 11 hodin, kdy podle dohody nastal na všech bojištích první světové války konečný klid zbraní. V nápise je uvedeno: „*Den Opfern 1914-18. Zur Erinnerung and die detschen Heldensöhne die im grossen Weltkriege ihr Leben liessen. In Dankbarkeit die Gemeide Schwantner.*“¹⁴⁶ Pomník se nachází u dřívějšího Lahmerova hostince při cestě do Královce.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Babel Eduard	Menzel Edwin
Bürgler Rudolf	Rose Wenzel
Efler Joachim	Steidler Alois
Frommelt Hermann	Schmidt Ferdinand
Hulek Josef	Winkler Rudolf
Kühnel Rudolf	Winkler Vinzenz

¹⁴² *Pomníky k 1. světové válce*, dostupné online (<http://www.emil-schwantner.cz/fotoalbum/pomniky-k-i.-sv.-valce/bernartice----bernsdorf----pomnik-odhalen-4.10.1921.htm>), [citováno k 26. 5. 2015].

¹⁴³ Věnováno na paměť obcí Bernartice, která kolem provedla výsadbu se členy místního spolku.

¹⁴⁴ Dnes součástí obce Žacléř.

¹⁴⁵ Aleš VANÍČEK, *Češi i Němci spojili síly při opravě pomníku*, dostupné online (http://krkonosky.denik.cz/zpravy_region/cesi-i-nemci-spojili-sily-pri-oprave-pomniku-20131112.html), [citováno k 26. 5. 2015].

¹⁴⁶ Na památku padlým hrdinům velké světové války, kteří položili své životy. S vděčností město Černá Voda.

Dolní Dvůr (*Niederhof*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník byl odhalen 24. srpna 1924¹⁴⁷ a slavnostní řeč pronesl trutnovský starosta a Schwantnerův dobrý přítel Hieronymus Siegel. Po osvobození v roce 1945 neznámý pachatel zničil sousoší tří vojáků a německé nápisy. Deska obsahovala 86 jmen padlých vojáků z Dolního Dvora a na postranních sloupech bylo věnování Hrdinům-truchlící vlast.

V roce 1965, při příležitosti 20. výročí osvobození, obec upravila prostranství před pomníkem a zasadila zde lípu svobody,¹⁴⁸ čemuž odpovídá i nynější český nápis: „*Lípa svobody zasazená na paměť 20. výročí osvobození dne 8. května 1965.*“

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Adolf Alois	Kraus Anton
Beranek Karl	Kraus Ernst
Bradler Josef	Kraus Josef
Burkert Heinrich	Kraus Josef
Burkert Hermann	Kraus Johann
Burkert Robert	Kraus Heinrich
Erben Adalbert	Kraus Hermann
Erben Anton	Kraus Rudolf
Erben Johann	Kraus Rudolf
Erben Johann	Kraus Rudolf
Erben Josef	Kraus Otto
Erben Josef	Kraus Vinzens
Erben Josef	Lahr Franz
Erben Karl	Lahr Wenzel
Erben Robert	Luksch Anton
Ettrich Franz	Luksch Gustav

¹⁴⁷ Antonín TICHÝ, *Nemilosrdná historie*, Krkonoše-Jizerské hory 5, 2005, s. 17.

¹⁴⁸ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Dolní Dvůr 1954-1979, inv. č. x1, kn., č. 1, Obecní kronika Dolní Dvůr 1954-1979, s. 305.

Finger Adalbert	Möhwald Josef
Friess Heinrich	Müller Josef
Gall Franz	Plechatsch Emil
Gall Franz	Renner Emil
Gall Josef	Renner Heinrich
Gall Josef	Renner Josef
Goder Alex	Renner Julius
Goder Franz	Renner Wenzel
Goder Franz	Seidel Alois
Goder Heinrich	Seidel Karl
Goder Josef	Tauchen Ludwig
Goder Johann	Ullrich Franz
Goder Wenzel	Ullrich Johann
Gottstein Johann	Watzka Robert
Graf Franz	Witek Rudolf
Hendrich Josef	Weikert Karl
Hoffmann Max	Weiss Alois
Jeschke Franz	Zinecker Adalbert
Jeschke Robert	Zinecker Anton
Jüngling Adalbert	Zinecker Stefan
Klein Josef	Zirm Josef
Kleiner Ernst	

Dubnec (*Dubenetz*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Součástí pomníku je socha padlého v životní velikosti¹⁴⁹ a nachází se u kostela. V nápise je uvedeno: „*Die heutige Gemeinde Dubnec. Dubenetz hat das alte Ehrenmal des Weltkrieges 1914-1918 wieder hergerichtet.*“¹⁵⁰

¹⁴⁹ Databáze CEVH MO ČR.

¹⁵⁰ Dnešní obec Dubnec. Obec starý památník světové války 1914-1918 opravila.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Gottwald Alois	Macháček Franz
Güttler Franz	Macháček Wenzel
Güttler Karl	Nedvídek Josef
Horáček Franz	Nedvídek Wenzel
Horak Johann	Pácalt Franz
Horatschke Josef	Patzak Franz
Chmelík Alois	Patzak Friedrich
Jakel Franz	Patzak Gottl.
Janeček Josef	Patzak Vinzenz
Jirka Albert	Patzak Vinzenz
Keil Vinz	Rada Albert
Kudernatsch Emil	Rücker Rob.
Kühnel Franz	Rücker Vinzenz
Libal Josef	Řehák Wenzel
Mach Josef	Sopauschke Fra.
Mach Josef	Vítek Johann

Gestorben:

Ander Franz	Fink Vinzenz
Ander Wenzel	Hermann Rud.
Bauer Albert	Hermann Wenzel
Fink Karl	

Vermisst:

Gall Johann	Patzak Johann
Jiříčka Heinrich	Patzak Johann
Kleinander Franz	Pawelka Josef
Kuhn Emil	Schmiedt Richard
Kuhn Franz	Vítek Josef
Mach Albert	

Hajnice (*Haindorf*)

Pod obce Hajnice byly v roce 1949 sloučeny okolní osady, které v současné době tvoří jeden celek: **Horní (Německá) Brusnice, Kyje, Mravenčí** a Tadeášovy Domky, Nová Bída, **Horní a Dolní Žďár**, Výšinka, Nesytá a Kamenice. Název obce zde zaštiťuje i bývalé vesnice. Zvýrazněny jsou ty, v nichž jsou lokalizovány pomníky z 1. světové války.

Horní (Německá) Brusnice (*Ober-Prausnitz*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Slavnostní odhalení proběhlo 27. července 1924,¹⁵¹ v roce 1946 byl pomník zničen a rozebrán. Na poslední chvíli se podařilo z něj zachránit a uschovat velké kameny, a tak mohl být v říjnu 2003 zrekonstruován do nynější podoby a po 58 letech byl znovu na návsi postaven. Návštěvník se na jasně čitelném nápisu v horní části pomníku dočte německy: „*Die Gemeinde Deutsch Prausnitz ihrem im Jahre 1914-1918 Gefallenen/Öhnen,*“ v dolní části pod jmény padlých je umístěna deska s českým nápisem: „*Svým padlým synům v letech 1914-1918 obec Německá Brusnice.*“ Pomník se nachází u hřbitova.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Baudisch Emil	Reeh Karl
Baudisch Karl	Rosel Wilhelm
Futter Josef	Rvdel Albert
Futter Wilhelm	Rvdel Johann
Goldmann Josef	Scharf Franz
Hoder Adolf	Scharf Franz
Hoder Josef	Seidel Franz
Hoder Wenzel	Seidel Josef
Hoffmann Anton	Simba Karl

¹⁵¹ Hermann RONG, *Heimattreffen Deutsch-Prausnitz*, Riesengebirgsheimat 10, 2004, s. 12.

Kaiper Adolf	Steffan Rudolf
Kaiper Alois	Weiser Franz
Krovsky Alfred	Willer Adolf
Link Josef	Willer Wenzel
Link Ignaz	Wojtech Adolf
Lokwenz Franz	Wolf Franz
Micholka Johann	Kasper Franz
Pavel Johann	Lokwenz Anton
Peitzker Johann	Pawel Karl
Petzak Franz	Pawel Rudolf
Reeh Johann	Reeh Johann

Horní Žďár (*Ober-Soor*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník se sochou vojáka byl odhalen 18. června 1926 vedle hřbitovní zdi. Po roce 2000 ho nechala obec Hajnice obnovit. Desky se jmény uvádí padlé z Horního a Dolního Žďáru.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Dolní Žďár

Jméno	Datum úmrtí	Místo úmrtí	Poznámka k úmrtí
Bayer Rudolf	19. 12. 1915	Simbirsk	Podlehl zranění
Dittrich Gustav	15. 12. 1915	-	Podlehl zranění
Just Albert	18. 3. 1915	Ukrajina	Podlehl zranění
Kirsch Vincenz	6. 8. 1916	Kobilovka	Padl v boji
Koch Augustin	6. 10. 1914	Srbsko	Padl v boji
Peitzker Alfred	-	-	-
Pfaff Josef	3. 10. 1914	Dremovaz	Podlehl zranění
Pischel Franz	10. 11. 1917	Canoso Vicenza	Padl v boji
Reis Rudolf	-	Samara	Nezvěstný v boji

Reis Wenzel	15. 7. 1916	Rusko	Padl v boji
Rücker Josef	18. 3. 1915	Wadowitze	Podlehl zranění
Sittner Wenzel	-	-	-
Schindler Josef	6. 7. 1918	Butin Ukrajina	Padl v boji
Tamm Franz	31. 7. 1916	Stobichova	Padl v boji
Thim Franz	20. 9. 1915	Wojnitza	Padl v boji
Triebenecker Franz	-	Rusko	Padl v boji
Widensky Johann	28. 7. 1916	-	Padl v boji

Horní Žďár

Jméno	Datum úmrtí	Místo úmrtí	Poznámka k úmrtí
Feistauer Karl	12. 2. 1915	Rusko	Nezvěstný v boji
Feistauer Stefann	1. 11. 1914	Drenowatsch	Padl v boji
Goldmann Rudolf	7. 5. 1915	Karpaty	Padl v boji
Grath Franz	-	-	-
Hanke Vincenz	25. 9. 1919	Itálie	Podlehl zranění
Jarausch Wenzel	30. 6. 1917	Rusko	Padl v boji
Just Adolf	-	Srbsko	Nezvěstný v boji
Just Rudolf	8. 6. 1915	Čáslav	Podlehl zranění
Koch Anton	10. 2. 1918	Graz	Podlehl zranění
Lauer Franz	1914	Karpaty	Nezvěstný v boji
Luschnitz Anton	13. 6. 1915	Rusko	Padl v boji
Macshner Johann	19. 2. 1915	Srbsko	Podlehl zranění
Oual Engelbert	5. 2. 1916	Rusko	Podlehl zranění
Petzak Alois	8. 12. 1914	Karlovy Vary	Podlehl zranění
Pohl Josef	7. 8. 1917	Hulewicze	Padl v boji
Rücker Anton	16. 8. 1915	Itálie	Padl v boji
Seidet Josef	21. 11. 1917	Bruck a.d. Leitha	Podlehl zranění
Schmidt Heinrich	7. 10. 1918	Slotov u Kuksu	Podlehl zranění
Schnabel Josef	8. 10. 1914	Sibiř	Nezvěstný v boji
Scholz Anton	Říjen 1918	Albánie	Nezvěstný v boji

Stransky Karl	17. 6. 1916	Rusko	Padl v boji
Tamm Franz	20. 3. 1915	Syuke	Padl v boji
Tamm Karl	15. 10. 1918	Itálie	Padl v boji
Tisch Franz	-	-	-
Tschernei Franz	29. 7. 1916	Rusko	Padl v boji
Urcker Josef	-	-	-
Willer Johann	6. 9. 1914	Srbsko	Padl v boji
Wohlang Johann	8. 4. 1916	Most	Podlehl zranění

Kyje (*Kaile*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník byl slavnostně vysvěcen Paterem Schötterem 22. července 1923.¹⁵² Po roce 1945 byl zlikvidován a o dva roky později se na jeho místo vysadila lípa svobody. Výjev znázorňoval klečícího vojáka v zármutku, který se dívá na desku se jmény padlých a pohřešovaných. Do dnešní doby se z něj dochovalo pouze kovové oplocení a připravuje se jeho obnova podle dobové fotografie.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Baier Anton	Hilsch Josef
Barth Albin	Hoder Franz
Baudisch Johann	Hoder Josef
Baudisch Josef	Hofmann Karl
Baudisch Josef	Jarausch Franz
Borschke	Jarausch Wenzel
Brendel	Kahl Franz
Demuth Ferdinand	Lahmer Wenzel
Exner Adolf	Petzak Engelbert
. Futter Franz	Petzak Gottfried
Geisler Fr.	Petzak Josef

¹⁵² Databáze CEVH MO ČR.

Hanusch Josef	Petzak Karl
Hilsch Johann	Weikert Johann

Hostinné (Arнау)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Na jeho realizaci se shodlo shromáždění členů Spolku válečných vysloužilců, kteří se sešli v Hostinném 26. prosince 1921. Stavbě pomníku předcházelo ustavení výboru v počtu šesti osob, jež obstarávaly všechny potřebné náležitosti včetně volby vhodného místa. Nakonec byl vybrán a městským zastupitelstvem schválen dne 10. července 1923 prostor před domem čp. 32.

Základy pomníku zhotovil místní zedník a tesařský mistr Ignatz Janetschek. Tvořily ho tři metry vysoké dórské sloupy, nesené čtyřmi pilíři a byl upraven do sedmi metrů dlouhého oblouku. Uprostřed v bloku byl zobrazen kříž, pod nímž byla na metr vysokém soklu situována přes dva metry vysoká socha modlícího vojáka. Na podstavci se nacházela bronzová deska se jmény padlých a na následky zranění zemřelých vojáků.

Nápis zhotovený z 6 cm vysokých bronzových písmen tvořil časový údaj na horní obrubě pomníku 1914-1918 a dále pak „*Obětem války města Hostinného.*“ Aby pomník dobře odolal povětrnostním vlivům, pro jeho zhotovení se užilo libnavského pískovce.¹⁵³ Náklady za stavbu činily až 27 tisíc korun, z toho město přispělo částkou pěti tisíc. Slavnostní odhalení proběhlo 1. července 1924,¹⁵⁴ kdy byl vysvěcen děkanem Heinrichem Bergmanem.

V 1. světové válce padlo téměř sto osob z Hostinného. První obětí se stal Eduard Flögel z domu čp. 152, jehož smrt dostihla 6. září 1914 u obce Sašinka v Srbsku.

Na svém místě stál pomník až do konce 2. světové války. Na podzim roku 1945 bylo podle nařízení Okresního národního výboru ve Vrchlabí a po schválení na schůzi

¹⁵³ Často se užívá i spojení liebenauského pískovce podle přejatého německého názvu obce Libná (Liebenau). U Libné se nacházely pískovcové lomy, v nichž se lámaly kvádry a desky křídového nazelenale žlutého tzv. libnavského pískovce (Liebenauer-Sandstein). Oblast Broumovska patřila k nejvýznamnějším co do těžby a zpracování pískovců. Na řadě míst se zde lámaly hlavně svrchně křídové kvádrové pískovce a využívaly právě pro stavební, architektonické a sochařské i průmyslové účely.

¹⁵⁴ Tomáš ANDĚL, *Pomník obětem 1. světové války v Hostinném*, Krkonoše: Jizerské hory 5, 1998, s. 24-25.

Národního výboru v Hostinném rozhodnuto o jeho odstranění, protože připomínal dobu nesvobody. Rozbourání provedli příslušníci německé národnosti ještě před odsunem do Německa.

Během likvidace byl nalezen pamětní zápis o jeho stavbě v mosazném pouzdře. Text listiny je zakončen veršem básníka Goetha: „*Blaze tomu, kdo na své otce rád vzpomíná, ten má radost z jejich činů, jejich velikosti, vypráví posluchačům a tiše se radujíc z jejich činů se cítí být jako následovník.*“

Horní Lánov (Ober-Langenu)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pochází z roku 1925 a v roce 1946 byl upraven pro oběti obou světových válek.¹⁵⁵ Nápis obsahuje pouze dataci 1914-1918. Pomník se nachází vedle bývalé Obecné školy.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Bönisch Emanuel	Gottstein Franz
Braun Adalbert	Gottstein Gustav
Braun Johann	Hachel Franz
Fink Johann	Häusler Josef
Franz Emanuel	Held Josef
Franz Johann	Hollmann Johann
Franz Josef	Horschinek Johann
Franz Raimund	Horschinek Winzenz
Franz Wenzel	Jakel Lu
Gottstein Franz	Jakel Josef

¹⁵⁵ Databáze Spolku pro vojenská pietní místa.

Chvaleč (*Qualisch*)

• Pomník padlým ve světové válce 1914-1918

Dnes je znám jako Pomník obětem okupace s nápisem „*Památce padlým a umučeným 1938-1945.*“¹⁵⁶ Dopátrat se historie tohoto pomníku je složitější. CEVH MO ČR eviduje pro Chvaleč dva pomníky, jeden již zaniklý a druhý výše uvedený, avšak údaje v kronice dokazují, že se jedná o stejný pomník.

Na místě toho dnešního, který je věnován obětem 2. světové války, stál původně pomník od Emila Schwantnera, jehož odhalení proběhlo 25. září 1921.¹⁵⁷ Původní pomník byl ze žuly a spolu se Schwantnerem se na něm podílel i sochař Bartosch z Trutnova. Nesl věnování: „*Den Kämpfern für Heimat und Volk 1914-1918.*“¹⁵⁸

Vznikl jako součást kamenné podezdívky oplocení a skládal se z podstavce z opracovaných kvádrů a stély na širší základně, na níž byly osazeny kovové nápisní desky s bronzovou postavou bojovníka. Deska uváděla 63 jmen padlých, které zaznamenala i kronika, u některých z nich uvádí i místo úmrtí a výkon povolání před válkou.¹⁵⁹ Místo a základ pro pomník darovala firma Bendix, která poskytla i finanční dar, další prostředky získala obec od spolků a z veřejné sbírky.

Kovová deska byla po 2. světové válce odstraněna a pomník zřejmě zničen. Na jeho místě byl 9. května 1960, v souvislosti s výročím osvobození, odhalen pomník nový.¹⁶⁰

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Povolání	Poznámka k úmrtí
Altenberger Jindřich	-	-
Altenberger Gustav	-	-
Altenberger Gustav	zedník	16. 11. 1917 se utopil u Ponte di Piave
Altenberger Josef	tesař	26. 7. 1915 padl u Gorice a tam pohřben

¹⁵⁶ Databáze CEVH MO ČR.

¹⁵⁷ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Chvaleč 1850-1964, inv. č. x1, kn. č. 1, Kronika obce Chvalče 1850-1964, s. 210.

¹⁵⁸ Bojovníkům za vlast a národ 1914-1918.

¹⁵⁹ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Chvaleč 1850-1964, inv. č. x1, kn. č. 1, Kronika obce Chvalče 1850-1964, s. 211-215.

¹⁶⁰ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Chvaleč 1850-1964, inv. č. x1, kn. č. 1, Kronika obce Chvalče 1850-1964, s. 419.

Altenberger Richard	zedník	16. 6. 1916 padl u Jaolvegie
Denuth Antonín	tkalcovský mistr v Landeshutu	6. 9. 1914 zraněn u Mitrovic, zemřel 17. 10. 1914 v nemocnici Nový Sad
Denuth Bedřich	kominík (Liebenau)	16. 2. 1916 zemřel v Kraljevo, pohřben na pravoslavném hřbitově
Föhst Gustav	-	25. 7. 1915 padl u Gorice
Föhst Václav	-	-
Grötz Jan	zemědělec	zemřel po vojenských útrapách
Goldmann Gustav	-	-
Hartel František	-	5. 6. 1918 padl u Sol d' Echele u Osiaga, střelen do hlavy, pochován u El Bueno
Häusler Bedřich	tesař	31. 1. 1918 zemřel v pevnostní nemocnici č. 2 Neljine v Dalmácii na zánět plic
Häusler Hugo	-	-
Jüptner Antonín	zedník	2. 4. 1917 zemřel v Ödenberg-Sopron
Jüptner Jindřich	-	-
Jüptner Reinold	-	-
Kasper Antonín	-	-
Kasper František	-	-
Kasper Gustav	-	-
Kasper Josef	-	-
Kasper Josef	-	-
Kaulich Bedřich	-	17. 5. 1916 padl na italském bojišti
Kaulich Gustav	tesař	13. 6. 1918 padl u průsmyku Tonale v jižních Tyrolích, ¹⁶¹ pohřben 15. 6. 1918
Kaulich Max	tesař	17. 6. 1916 padl na ruském bojišti u Babí a tamtéž pohřben
Künzel Bedřich	-	-
Künzel Jindřich	-	-
Künzel Max	absolvovaný	zemřel při transportu na italské bojiště

¹⁶¹ Italsky Paso Tonale v tehdejším Rakousko-Uhersku, dnešní Itálii.

	gymnasta	následkem operace ve štýrském Mariboru ¹⁶² 29. 11. 1917
Kohl Bedřich	-	-
Kohl Ernst	řezník	padl v Srbsku
Kohl Heřman	-	-
Kohl Robert	-	-
Letzel Ernst	-	18. 6. 1918 padl
Mai Jindřich	kameník	raněn na italské frontě, zemřel 19. 12. 1916 v Trutnově
Menzel František	-	-
Menzel Josef	-	-
Niepel Jindřich	-	v italském zajetí přišel o život při explozi
Niksch Antonín	nádeník	19. 4. 1916 zemřel v Taškentu v zajetí ¹⁶³
Novák Václav	dozorce při obchodu se dřevem	zemřel následkem vojenských útrap
Pfohl Josef	-	-
Pfohl Klement	-	-
Pfohl Klement	-	23. 9. 1914 padl u Pričinovic v Srbsku
Popelka Václav	-	18. 9. 1918 zemřel v Untermais, pohřben v Meranu
Poutzelt Richard	-	-
Rummel Bedřich	-	-
Rzehork Antonín	-	10. 5. 1918 zasypán výbuchem granátu, pohřben na vojenském hřbitově kostela u Rosschi
Scharf Josef	krejčí	24. 9. 1915 padl
Scharf Klement	železniční dělník	8. 12. 1914 padl u Harteku v Karpatech
Schien Jindřich	-	-
Schmidt František	výroba	7. 7. 1915 raněn, zůstal ležet v příkopu, za

¹⁶² Dnešním Slovinsku.

¹⁶³ Dnešní hlavní město Uzbekistánu.

	cementového zboží	mrtvého prohlášen 28. 2. 1919
Schreiber Bedřich	-	-
Schreiber Richard	-	-
Staupe Emil	pekař	5. 8. 1915 zemřel na tyfus v nemocnici Barnaul, západní Sibiř
Staupe František	železniční dělník	6. 9. 1914 padl u Šabace
Stierand Rudolf	-	7. 2. 1915 padl u dukelského průsmyku
Teichmann František	-	-
Teichmann Klement	-	-
Teichmann Robert	-	-
Thorik Alois	-	-
Wiesner Otto	-	-
Wiesner Václav	-	-
Wiesner Václav	řezník	po srážce u Radzicjava 7. 2. 1915 nezvěstný, údajně zemřel v Krasnojarsku na Sibiři
Wimmer Gustav	pekař	28. 7. 1916 zasypán výbuchem granátu u Kovelu

Kocbeře (Rettendorf)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník byl odhalen 8. září 1923 a restaurován v roce 2008.¹⁶⁴ Na podstavci v podobě schodiště je umístěn mohutný pylon s vysokým reliéfem postavy na jeho čelní straně, na ostatních stranách jsou desky se jmény. V nápise je uvedeno: „*Gewidmet den Opfern des Weltkrieges 1914-1918 von den Gemeinden Königreich*

¹⁶⁴ *Rettendorf und Neurettendorf*, Riesengebirgsheimat, dostupné online (<http://riesengebirgler.de/>), [citováno k 26. 5. 2015].

*Th. und Rettendorf.*¹⁶⁵ Pomník se nachází ve středu obce u hlavní silnice vedle autobusové zastávky.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Anderle Ka.	Martinetz Ad.
Aster Josef	Mettelk Jos.
Baudisch Joh.	Mettelk Jos.
Blaschke Josef	Nedwidek Jos.
Brosch Fr.	Patzak Alb.
Faltis Em.	Pawelka Fr.
Feistauer St.	Pohl Jos.
Fleischer Er.	Pschauer St.
Geldner Jos.	Purr Jos.
Hampel Joh.	Reeh Joh.
Hausler Gus.	Rücker Joh.
Hiltscher Jos.	Rücker Jos.
Hiltscher Gus.	Seidel Ema.
Hollmann Fr.	Seidel Vinz
Jank Er.	Scharf Fr.
Jeschke Er.	Schreiber Joh.
Jeschke Flo.	Schreiber Ka.
Jeschke Fr.	Schreiber Ka.
Jeschke Joh.	Stransky An.
Jirka Jos.	Sturm Flor.
Jirka Rud.	Urban Rud.
Kirsch Joh.	Weiser Vinz.
Kunerth Vinz	Widensky Hein.
Lorenz Alo.	Wlaschek Rud.
Lorenz Joh.	Wohlang Joh.
Mathes Fr.	Womatschke We.
Mathes Joh.	

¹⁶⁵ Věnováno obětem světové války 1914-1918 obcemi Království a Kočeře v roce 1923.

Vermisst:

Bauer Jom.	Knobloch Jos.
Kittel Ka.	Rothstock Alle.
Kleinander Hel.	

Královec (*Königshan*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník, který uvádí 35 jmen padlých obyvatel obce, byl odhalen 18. září 1921.¹⁶⁶ Po roce 1945 došlo k odsekání některých německých textů.¹⁶⁷ Na pomníku jsou vyryty dva nápisy: „*Den Opfern des Weltkrieges 1914-1918*“¹⁶⁸ a „*Gewidmet von der Gemeinde Königshan 1923.*“¹⁶⁹ Nachází se u silnice k hranicím s Polskem.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Baudisch Heinrich	Kuhn Johann
Birkner Georg	Kuhn Josef
Birkner Heinrich	Kühnel Eduard
Breuer Franz	Meyer Rudolf
Förster Alfred	Müller August
Fried Josef	Rutter Emanuell
Gaber Franz	Schmidt Anton
Grundmann Vinzenz	Schmidt Johann
Hampel Vinzenz	Schreiber Heinrich
Kasper Oswald	Schreiber Wilhelm
Kirsch Berthold	Schubert Adalbert
Knöbel Anton	Skop Alois
Kober Emil	Sturm Franz
Krause Josef	Sturm Rudolf

¹⁶⁶ SOKA Trutnov, f. Archiv obce Královec 1922-1937, inv. č. 2, kn. č. 2, Pamětní kniha obce Královec 1922-1937, s. 16.

¹⁶⁷ Databáze CEVH MO ČR.

¹⁶⁸ Obětem světové války 1914-1918.

¹⁶⁹ Věnováno obci Královec 1923.

Kuhn Eduard	Taube Reinhard
Kuhn Ignaz	Weiss Reinhard

Mladé Buky (*Jungbuch*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Pomník byl slavnostně odhalen 20. července 1924¹⁷⁰ u hřbitovní zdi do Hertvíkovic a po roce 1927 rekonstruován do dnešní podoby.¹⁷¹ Celková finanční částka na jeho stavbu dosáhla 20 tisíc korun a úvodní slovo si při odhalení vzal trutnovský starosta Hieronymus Siegel.

Pomník ze světle žlutého pískovce znázorňuje dva figurální motivy, raněného bojovníka a truchlící válečnou vdovu s dítětem v náručí. Původní podoba je nechala vyniknout v přirozeně nasvíceném prostředí, které bylo po rekonstrukci narušeno postavením postranních křídel, tvořených předsunutými pilíři z materiálů odlišných bosovaných kvádrů,¹⁷² překlenutých přímou, na hraně profilovanou římsou. Kovová deska obsahuje jména padlých a nezvěstných mužů z Mladých Buků (*Jungbuch*), Kalné Vody (*Trübenwasser*), Dolních Sejfů (*Talseifen*), Bystřice (*Klinge*) a Hertvíkovic (*Hartmannsdorf*).

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Adolf Alois	Lahr Josef
Baier Heinrich	Laht Josef
Baudisch Alois	Link Josef
Baudisch Franz	Lorenz Josef
Bien Anton	Marsch Rudolf
Bien Rudolf	Marek Wilhelm
Biefel Franz	Mergans Emil
Bönsch Emil	Messner Franz

¹⁷⁰ Databáze CEVH MO ČR.

¹⁷¹ O poničení pomníku vandaly, kteří vylámali bronzová písmena z hlavního nápisu, informuje krátká zpráva v listu Trautenauer Tagblatt z 22. července 1927.

¹⁷² Bosáž jako plastické vyznačení kvádového zdiva hrubým přitesáním vypouklých stěn kvádrů. Vladislav DUDÁK a kol., *Encyklopedie světové architektury*, Praha 2002, s. 126-127.

Bönsch Franz	Missberger Josef
Breuer Josef	Patzak Johann
Breuer Franz	Patzak Josef
Bradler Friedrich	Patzak Richard
Burkert Johann	Pauer Anton
Erben Rudolf	Pauer Alfons
Erben Wenzel	Pauer Josef
Fiedler Otto	Peschke Emil
Fiedler Wenzel	Pieschel Wilhelm
Flögel Konrad	Püschel Franz
Franz Wendelin	Richter Johann
Fritsch August	Richter Josef
Fries Wenzel	Richter Josef
Fröhnel Franz	Richter Rudolf
Gaber Franz	Rösel Franz
Gleissner Ignatz	Rücker Johann
Gottstein Emil	Seidel Johann
Graf Franz	Seidel Josef
Groer Franz	Seidel Franz
Groer Rudolf	Seigerschmidt Reinhold
Hampel Gustav	Schorm Rudolf
Hampel Rudolf	Schmidt Alfred
Hanscher Johann	Schmidt Karl
Hlawatschek Franz	Schubert Franz
Härtel Franz	Schwantner Josef
Hollmann Alfons	Steffan Alois
Hollmann Andreas	Steffan Franz
Hoder Albin	Stollin Eduard
Hoffmann Josef	Sturm Johann
Janauschek Heinrich	Thamm Augustin
Jelinek Franz	Thamm August

Kamitz Wenzel	Thamm Gustav
Kaudel Johann	Thamm Josef
Kneifel Berthold	Thim Herrmann
Kober Anton	Tippelt Rudolf
Konrad Jaroslav	Tlaskal Johann
Kupsky Richard	Walter Josef
Krügel Julius	Wischnak Josef
Kühnel Josef	Wonka Adolf
Kühnel Rudolf	

Vermisste:

Blaschke Emil	Kühnel Josef
Blaschka Rudolf	Kühnel Vinzens
Baudisch Franz	Pieschel Alois
Bönsch Josef	Siegel Franz
Elsner Alois	Schmidt Heinrich
Gall Johann	Scholz Richard
Helta Josef	Schöbel Emil
Hollmann Anton	Tauchen Augustin
Kühnel Alfred	Tippelt Oswald

Gemeinde Hartmannsdorf:

Arlet Franz	Kutschera Franz
Berger Heinrich	Kühnel Franz
Berger Johann	Kühnel Josef
Berger Konrad	Kühnel Richard
Berger Wenzel	Lissak Alois
Berger Wenzel	Lissak Emil
Brath Josef	Messner Otto
Erben Josef	Purmann Josef
Fleischer Vinzens	Qual Karel

Hantscher Florian	Stocklas Josef
Hoffmann Vinzens	Thamm Franz
Kristan Josef	

Vermisste:

Bauer Ignatz	Hintner Alois
Brendel Adolf	Just Josef

Radvanice (*Rodowitz, Radowenz*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Byl postaven v roce 1922 a spolu se Schwantnerem se na něm podílel i sochař Bartoschek z Trutnova.¹⁷³ Tvoří ho dvě reliéfně provedené postavy a uvádí dataci 1914-1918 s nápisem: „*Den Opfern des Weltkrieges. Den Heldentod starben...*“,¹⁷⁴ vzadu na podstavci je vytesáno je věnování: „*Gewidmet vom UNTERSTÜTZUNGS-VEREINE Gedm. SOLDATEN unter Mitwirkung der GEMEINDE u. sämtlicher VEREINE in RADOWENZ 1922.*“

Z původní parcely č. 294 u silnice na začátku obce byl přemístěn v roce 2008 na hřbitov a obnoven za 75 tisíc korun. Restauroval ho Petr Čech z Trutnova.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Baudisch Karl	Püschel Ernst
Baudisch Oswald	Püschel Heinrich
Baumgarten Ferdinand	Reiland August
Brath Adolf	Ringel Ferdinand
Brath Emil	Ringel Friedrich
Brath Josef	Rusner August
Demuth Johann	Rzehak Josef
Efler Josef	Rzehak Josef
Falge Josef	Rzehak Leopold

¹⁷³ Databáze CEVH MO ČR.

¹⁷⁴ Obětem světové války. Zemřeli hrdinskou smrtí.

Friede Rudolf	Seifert Anton
Havlichek Vincenz	Seifert Josef
Hofmann Cölestin	Scharf Bernhard
Hofmann Gustav	Scharf Willibad
Kasper Franz	Schmidt Johann
Kasper Josef	Schmidt Richard
Kasper Quido	Schroll Franz
Kohl Josef	Spitzer Franz
Künzel Friedrich	Tholl Josef
Lautsch Franz	Thorik Anton
Letzel Ferdinand	Thorik Florian
Liebich Josef	Thorik Josef
Meier Franz	Tvrdy Johann
Mucha Rudolf	Umlauf Franz
Nixdorf Franz	Umlauf Franz
Otte Ferdinand	Umlauf Josef
Otte Johann	Umlauf Otto
Patzelt Franz	Unger Franz

Slavětín¹⁷⁵ (*Slatin*)

- **Památník obětem 1. světové války**

Byl postaven v roce 1933 pod místní kaplí, aby připomínal dvacet obětí z 1. světové války.¹⁷⁶ V roce 2008 se dočkal obnovy, původní deska se jmény byla přenesena do kostela v Radvanicích a nahrazena kopií. Původně byl zhotoven z araukaritů, které se však později věnovaly Botanické zahradě v Praze. Současný pomník sestává z pískovcového bloku s přesnou replikou staré desky. V nápise je uvedeno: „1914+1918 / *Den Opfern / des Weltkrieges. Gewidmet von der / dankbaren Gemeinde.*“¹⁷⁷

¹⁷⁵ Dnes součástí obce Radvanice.

¹⁷⁶ *Památky v Jestřebích horách*, dostupné online

(http://www.jestrebihory.net/data/soubory/431_pamatky_SOJH_cz_1.pdf), [citováno k 27. 5. 2015].

¹⁷⁷ Obětem světové války. Věnováno s vděčností obyvateli obce.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Baudisch Rudolf	Kasper Franz
Dittrich Friedrich	Kohl Augustin
Goldman Josef	Kohl Josef
Heinzel Augustin	Letzel Ferdinand
Hlawatschke Emil	Letzel Gustav
Hoffmann Franz	Liebich Adolf
Hoffmann Vinzenz	Ringel Anton
Kasper Anton	Ringel Franz
Kasper Ferdinand	Ringel Heinrich
Kasper Franz	Stierand Wilhelm

Strážné (Pommerndorf)

- **Pomník obětem 1. a 2. světové války**

Strážné jako první obec v okrese vedle Černého Dolu se rozhodla vybudovat památník obětem války, o čemž bylo rozhodnuto již v květnu 1919. Finanční obnos byl získán dary, sbírkami a prací dobrovolníků. Hrabě Rudolf Czernin osobně vybral místo, kde bude památník stát a parcelu převedl do vlastnictví obce.

Na místo dopravilo 71 dobrovolníků z obce na speciálně upravených saních několik tun těžký balvan z údolí Klínového potoka na konci roku 1920, z něhož měl být monument vyhotoven. Autorem mramorové sochy, která stála 4 650 korun, je Emil Schwantner. Památník měl vyjadřovat zbořený dům nebo zeď, kde vyčerpaný voják hledá útočiště. V roce 1926 byla postavena za přibližně 3 tisíce korun kamenná zídka s kovanou branou.

Pomník byl slavnostně odhalen a vysvěcen 3. září 1922 za účasti velkého množství lidí i nejrůznějších spolků. Za každého padlého byl na konci slavnosti položen jeden věnec s bílou stuhou a nápisem: „*In Treuen Gedenken.*“

Později byl upraven i pro oběti 2. světové války a v nápisu je uvedeno: „*Na paměť 103 mrtvým obce Pohrovice, dnes Strážné. Zum gedenken an die 103 Toten der gemeinde Pommerndorf.*“

Svoboda nad Úpou (*Freiheit*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Padlé i přeživší válečné hrdiny z obce dnes dokumentuje tablo s nápisem: „*Na počest mrtvým i přeživším bojovníků ze Svobody ve světové válce 1914-1918*“, na nějž se vešla necelá stovka vojáků, z toho 65 živých, 5 nezvěstných a 28 padlých. Z 333 občanů města, kteří narukovali během války do armády, jich 63 zahynulo. Právě jim byl věnován dnes již neexistující monumentální pomník z dílny Emila Schwantnera, na jehož realizaci měli největší zásluhu váleční vysloužilci Wenzel Hoffmann a tehdejší starosta Rudolf Lissak.

Datum odhalení připadlo na neděli 10. srpna 1924¹⁷⁸ a umístěn byl poblíž kostela sv. Jana Nepomuckého. Úvodní slovo si vzal na starost svobodský lékař MUDr. Franz Breuer, který později nechvalně proslul jako poslední německý starosta z dob připojení Sudet k Říši.

Památník ukončený tympanonem¹⁷⁹ měl postranní sloupy a vévodila mu socha archanděla Michaela v rytířské zbroji s mečem a štítem, ústředního ochránce katolické církve, ale i vojáků. K pomníku patřila i bronzová deska se jmény padlých, která se však za 2. světové války použila spolu se zvony ze zdejšího kostela k válečným účelům.

V květnu 1948 v rámci dobrovolné brigády Národní fronty se použily jeho kamenné části jako stavební materiál do základů právě budované bytové jednotky Úpských papíren. Místo něj nechali občané zasadit lípu svobody, která však byla pokácena v 80. letech 20. století z důvodu ohrožení vodiče vysokého napětí z blízkého transformátoru.

¹⁷⁸ Antonín TICHÝ, *Velká válka*, Svoboda fórum: Noviny městského úřadu ve Svobodě nad Úpou 775, 2014, s. 14.

¹⁷⁹ Trojúhelníková nebo segmentová výplň štítu nebo nadpraží často zdobená reliéfy. B. HAVRÁNEK a kol., *Slovník spisovného jazyka českého*, dostupné online (<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledaj=Hledat&heslo=tympanon&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>), [citováno k 27. 5. 2015].

Trutnov (*Trautenau*)

Jak je uvedeno v 1. kapitole, do Trutnova bylo postupně sloučeno několik obcí a osad. Emil Schwantner vytvořil pro Trutnov několik významných sochařských děl, jejichž podstatná část byla později zničena. Jednotlivé obce a osady, v nichž se pomníky nachází, jsou seřazeny abecedně, jejich německý název je uveden v závorce.

- **Tanec smrti: pomník obětem 1. světové války**

Za nejvýznamnější Schwantnerovo dílo v oblasti válečných pomníků je považován dnes již neexistující Tanec smrti, který se nacházel v trutnovském parku v místech, kde stojí nyní busta trutnovského revolucionáře Uffo Horna a jedná se o vrchol sochařovy tvorby.

Sousoší bylo slavnostně odhaleno 11. září 1932¹⁸⁰ k uctění památky 334 trutnovských občanů padlých v 1. světové válce, čemuž předcházela nebyvalá publicita. K příležitosti odhalení byl vydán pamětní tisk, za jednu korunu se prodávala pohlednice od fotografa Karla Neumanna a jednoduchý obdélníkový odznak z tlačeného plechu s připínacím špendlíkem.

Mělo se jednat o první pomník z plánovaného cyklu několika Tanců smrti, v realizaci však vyústil pouze tento pro trutnovský park. Sousoší znázorňuje tři o sebe opřené vojáky, marně vzdorující smrti, která jim už sedí v zádech a píská na flétnu melodii zániku.¹⁸¹ Tanec je obrazem života i jeho pomíjivosti, přičemž představa smrti jako tanečnicka se objevuje v řadě prastarých kultur.

Pro svůj jednoznačně protiválečný charakter bylo dílo po nacistické okupaci v roce 1938 zničeno. Sousoší mělo být roztaveno pro válečné účely a po skončení 2. světové války se objevilo na šrotišti barevných kovů v Hamburku. Z pomníku se zachovaly pouze pamětní desky, které jsou od roku 1948 k vidění v parku Husarenwäldchen trutnovského partnerského města Würzburgu.

¹⁸⁰ Antonín TICHÝ, *Drobky z Krakonošova vousu: Schwantner?*, dostupné online (<http://www.freiheit.cz/7-drobky--z-krakonosova-vousu/468-schwantner.html>), [citováno k 27. 5. 2015].

¹⁸¹ Tanec smrti neboli danse macabre, v obecné rovině jako tanec kostlivců nebo tanec smrti. Ve středověku zobrazení rovnosti lidí všech společenských stavů v okamžiku smrti.

- **Pomník obětem 1. světové války**

Sousoší pomníku představuje tři trpící vojáky, u nichž jsou umístěny dva kamenné bloky s nápisními deskami se jmény padlých trutnovských občanů. Nachází se na městském hřbitově.

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Aster Wenzel	Loczinsky Franz
Barth Franz	Mai Heinrich
Baudisch Augustin	Maiwald Alfred
Beran Josef	Mattausch Josef
Berger Heinrich	Menzel Wenzel
Bodenberger Franz	Mossier Johann
Braun Wilhelm	Müller Emil
Bydschowsky Johann	Nemec Josef
Cichowsky Stephan	Nikendey Friedrich
Demuth Johann	Nojwirt Franz
Dick Jakob	Ohnrich Franz
Dimter Ferdinand	Osmanovic Mehmed
Dimter Josef	Panek Josef
Dittrich Rudolf	Panyr Franz
Dobroy Josef	Pařížek Franz
Drbala Johann	Paseka Franz
Drbohlav Franz	Patzak Josef
Erben Robert	Pavlat Josef
Felber Julius	Pech Michael
Fleischer Franz	Pfaff Edmund
Friedrich Emil	Pošťolka Franz
Gall Hans	Pusch Alois
Gamisch Ferdinand	Rada Wenzel
Hadžič Salik	Richter Friedrich
Hanik Ferdinand	Ritan Petru

Hasanogič Dedo	Rösel Franz
Heinzel Josef	Rudel Hubert
Hesse Karl	Rudlof Franz
Hiebel Reinhold	Rumler Richard
Hoffmann Alois	Russ Emil
Hoffmann Karl	Rzehak Ottokar
Horak Anton	Scharf Richard
Hovad Franz	Schkrohovsky Emil
Hozda Josef	Scholz Klemens
Hulka Gottlieb	Simon Staniz
Chlumetzky Wenzel	Skolnik Franz
Jakelič Deijo	Smrček Anton
Janku Josef	Sosdean Georg
Jantsch Egon	Steiner Vinzenz
Jenčik Franz	Stocke Michael
Jirasek Rudolf	Swoboda Vinzenz
Jiroušek Gottfried	Swoboda Wenzel
Jirsa Josef	Sykora Adam
Kacafirek Josef	Symögy Josef
Kalota Josef	Szimansky Franz
Knechtel Josef	Teichmann Robert
Kneifel Karl	Třiška Wenzel
Kober Josef	Ullmann Rudolf
Koch August	Vodička Anton
Kolomaznik Franz	Voldan Anton
Koucky Laurenz	Wanka Josef
Kovazc Johann	Wenzel Jaroslav
Kretca Peter	Winkler Rudolf
Kuschel Alois	Žižka Josef
Langner Leopold	

Poříčí (*Parschnitz*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Již v období 1. světové války přišel vedoucí mistr Muthsam s požadavkem, aby se později postavil pomník vojákům, kteří zahynuli. Finanční obnos ve výši 40 tisíc korun nebylo lehké obstarat. Veřejná sbírka v obci a sousedních vesnicích, příplatky ze všech vstupenek na spolkové akce a tři tisíce korun z obecního fondu vynesly potřebnou částku pro zahájení stavby. Pro pomník byl vybrán volný prostor mezi novou školou a městským úřadem. Skládal se z žulového kvádru, na němž stál komolý jehlan, jemuž vévodil železný kříž spojený krychlí, která se skláněla do výšky masivního sloupu, jehož hlavice znázorňovala stojícího vojáka, snažícího se zachránit své mrtvé přátele. Spolu s Emilem Schwantnerem se na pomníku podílel také akademický sochař E. Kaps. O veškeré stavební práce se postarala firma Rudolfa Wolfa a nízký železný plot postavila firma Aloise Bartha.

Ke slavnostnímu odhalení došlo 30. srpna 1925¹⁸² za účasti obyvatel a zahraničních spolků. Úvodní slovo pronesl arciděkan Popp a primátor města Trutnova Hieronymus Siegel. K oslavě zpívalo místní pěvecké sdružení a příbuzní padlých položili k pomníku věnce.

Na jaře roku 1926 kolem vytvořil hřbitovní zahradník Josef Teichmann malý parčík. Až do roku 1944 sem přicházeli občané uctít památku padlých z bojišť 1. světové války.

Starý Rokytník (*Alt Rognitz*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Byl odhalen 19. srpna 1928 a spolu se Schwantnerem se na něm podílel také místní umělec Fridolin Rindt. Znázorňoval tehdy stojícího vojáka, kterému u nohou umíral jeho přítel. V roce 1968 byl poničen a obnoven na výročí osvobození o tři roky později, 9. května 1971.¹⁸³ Název pomníku byl změněn na Památník osvobození a původní plastiku nahradilo sousoší rudoarmějce s dítětem v náručí. Po obou stranách

¹⁸² Ernst LUSCHNITZ, *Parschnitz: Das Kriegerdenkmal*, Riesengebirgsheimat 1, 2007, s. 22.

¹⁸³ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Starý Rokytník 1961-1974, inv. č. x2, kn. č. 2, Kronika obce Starý Rokytník 1961-1974, s. 349.

pak byly umístěny nápisové desky s citáty od novináře Julia Fučíka: „*Lidé, měl jsem vás rád. Bděte*“ a básníka Stanislava Kostky Neumanna: „*Vám poděkování a lásku vám.*“ Původní nápis „*Den Opfern des Weltkrieges*“ (Obětem světové války) nahradilo datum osvobození 9. 5. 1945.

V roce 2004 nechalo město Trutnov značně poničený pomník obnovit s ohledem na podobu, jakou mu vtiskl Schwantner. Nová socha inspirovaná původní plastikou je dílem akademické sochařky Niny Jindřichové.

Voletiny (Wolta)

- **Pomník obětem 1. světové války**

O vystavění pomníku rozhodlo zastupitelstvo již v roce 1919. O sbírku pro vybrání potřebné finanční částky se postaral zdejší Vojenský klub válečných veteránů a pod vedením místního kronikáře Josefa Ruhse byly zorganizovány přípravné práce. Sbírkou vynesla osm tisíc korun a s výstavbou se započalo na podzim roku 1923. Pomník byl dokončen v létě roku 1924 a odhalen veřejnosti 14. září téhož roku za přítomnosti archiděkana P. R. Poppa z Trutnova.¹⁸⁴ Po roce 1945 se rozhodlo odstranit německé nápisy z pomníku, o což se postaral kronikář Josef Ruhs s kostelníkem Rudolfem, kteří desky přesměstili do kostela. Pomník se nachází nyní u kostela a v roce 2004 byl zrekonstruován. V hlavním nápisu je uvedeno: „*Die trauernde Heimat ihren Söhnen.*“¹⁸⁵

Jména obětí z 1. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Datum úmrtí	Místo úmrtí	Příčina smrti
Baudisch Rudolf	22. 11. 1914	kopec Malyen, Srbsko	Padl v boji
Berger Franz	23. 12. 1918	Chomutov	Nemoc
Berger Julius	1. 4. 1916	Trutnov	Podlehl zranění
Böhm Heinrich	4. 7. 1916	Asiero, Itálie	Padl v boji

¹⁸⁴ H. F. W2, *Die Opfer der beiden Weltkriege und der Vertreibung. Das Kriegerdenkmal, Riesengebirgsheimat* 3, 2002, s. 47.

¹⁸⁵ Truchlící obec svým synům.

Demuth Alois	10. 7. 1915	Rudnik, Polsko	Padl v boji
Demuth Franz	17. 7. 1918	Col del Rossa, Itálie	Padl v boji
Dumke Josef	17. 10. 1914	Vyshegrad, Srbsko	Padl v boji
Erben Gustav	20. 11. 1914	Komatize, Srbsko	Padl v boji
Feist Vinzenz	1. 11. 1917	Primolano, Itálie	Podlehl zranění
Feistauer Adolf	18. 7. 1915	Ruma, Srbsko	Nemoc
Friedrich Josef	17. 9. 1918	Sutoman, Montenegro	Podlehl zranění
Gottstein Richard	10. 1914	Rusko	Nezvěstný v boji
Gottstein Robert	5. 5. 1915	Fölsch Almat, Karpaty	Padl v boji
Hoschka Josef	10. 1914	Srbsko	Nezvěstný v boji
Hügel Robert	19. 7. 1918	Treviso, Itálie	-
Ilnér Wilhelm	13. 6. 1915	Siniawa, Halič	Padl v boji
Kahl Josef	30. 9. 1918	Sutoman, Montenegro	Podlehl zranění
Kirschlager Hubert	13. 6. 1915	Siniawa, Halič	-
Kohl Ferdinand	12. 12. 1915	Mrsly Vrch, Küstenland	Padl v boji
Köhler Josef	13. 8. 1916	Isonzo, Itálie	Padl v boji
Kuhn Gustav	2. 7. 1915	Turko, Halič	Nehoda
Kühnel Johann	16. 8. 1915	Görz, Küstenland	Padl v boji
Patsch Reinhold	8. 1915	Rusko	Nezvěstný v boji
Pfohl Johann	10. 5. 1915	Schebratské sedlo, Halič	Padl v boji
Pohl Gustav	3. 1915	Karpaty	Nezvěstný v boji
Reil Josef	9. 1914	Rusko	Nezvěstný v boji
Rumler Reinhold	4. 12. 1917	Tondarecar, Tiroly	Padl v boji
Russ Emil	5. 10. 1918	Trutnov	Nemoc

Scharf Josef	4. 3. 1917	Kostabella, Tiroly	Padl v boji
Scharf Klemens	12. 1914	Karpaty	Nezvěstný v boji
Schmidt Josef	15. 10. 1915	Jeserici, Rusko	Padl v boji
Staude Alfons	24. 10. 1914	Schabatz, Srbsko	Padl v boji
Staude Franz	6. 11. 1914	Schabatz, Srbsko	Padl v boji
Steffek Franz	26. 10. 1914	Komarov, Rusko	Padl v boji
Wagner Ignatz	15. 3. 1915	Karpaty	Nemoc
Weissert Richard	12. 7. 1916	Isonzo, Küstenland	Padl v boji
Witwer Gustaw	21. 6. 1915	Chmielek, Rusko	Padl v boji

Velká Úpa¹⁸⁶ (*Gross Aupa*)

- **Pomník obětem 1. světové války**

Vznikl z původního pomníku věnovaného císaři Josefu II. a byl slavnostně odhalen 2. září 1924. Celkovou rekonstrukcí prošel v roce 2013.

¹⁸⁶ Dnes součástí města Pec pod Sněžkou.

Na bojištích 1. světové války zahynulo z trutnovského okresu přibližně 2 462 mužů.¹⁸⁷ Největší ztráty zaznamenala Úpice (158 obětí) a Horní Staré Město v Trutnově (140 obětí). Nejmenší ztráty uvádí obec Sedlec (7 obětí) a obce Fořt (8 obětí), osada Zboží u Dvora Králové nad Labem (8 obětí) a osada Hvězda u obce Hřibojedy (8 uvedených obětí).

V okrese evidujeme přibližně 65 pomníků věnovaných obětem 1. světové války, na nichž se nepodílel Emil Schwantner. V trutnovském okrese Schwantner vytvořil celkem 23 válečných pomníků, z nichž 14 dosud existuje a prošlo po roce 2000 rekonstrukcí,¹⁸⁸ 9 pomníků bylo během 2. světové války nebo po ní zničeno a dochovaly se k nim dobové fotografie.¹⁸⁹

Nejstarším pomníkem, který byl jako první postaven a odhalen obětem 1. světové války, je pomník na Odolově z roku 1919, pomník nejmladšího data se nachází v Bílé Třemešné (1938).

¹⁸⁷ Počet je orientační a uvádí celkový počet obětí, jejichž jména jsou uvedena na nápisových deskách pomníků. To se týká i bilance v největších a nejmenších ztrátách obcí. Čísla jsou opět součty osob uvedených na pamětních deskách.

¹⁸⁸ Čtrnáct Schwantnerových dochovaných děl se nachází v obcích: Žaclěř-Černá Voda, Dubenec, Horní Brusnice, Horní Žďár, Horní Lánov, Kocbeře, Královec, Mladé Buky, Radvanice, Slavětín, Trutnov-městský hřbitov, Trutnov-Starý Rokytník, Trutnov-Voletiny a Velká Úpa.

¹⁸⁹ Devět zničených pomníků se nacházelo v obcích: Bernartice, Dolní Dvůr (na místě dnes lípa svobody), Hajnice-Kyje, Hostinné, Chvaleč, Strážné, Svoboda nad Úpou, Trutnov-městský park a Trutnov-Poříčí.

3. Pietní místa 2. světové války

„Náhle si nebe kleklo na poraženou zem,

aniž by se řeklo – smrt se zjevila všem.

Aniž by se řeklo – pohasla slunce zář,

rozpoutalo se peklo.

A Bůh si zakryl tvář.“

(Jiří Šlitr: Jó, to jsem ještě žil)

Druhá světová válka dosud představuje největší globální konflikt v dějinách lidstva. Bylo v ní zapojeno sedmdesát zemí světa a zahynulo v ní více než padesát milionů lidí.

V souvislosti s politickým napětím v Evropě a ve světě zahájilo Československo ve 30. letech budování mohutné linie opevnění podle svých hranic. Během krátkého časového rozpětí tři let bylo postaveno téměř deset tisíc objektů lehkého opevnění.

„Připravované pohraniční opevnění v oblasti Trutnovska, od Zlaté Olešnice a Petříkovic po Maternici, mělo chránit sedm možných nástupních směrů nepřítele.“¹⁹⁰

Opevněná dominanta Krkonoš, dělostřelecká tvrz Stachelberg, měla zadržet hlavní úder německé armády od státní hranice (Libavského sedla) na Trutnov. Stachelberg tvořila soustava mohutných bunkrů s pevnostním dělostřelectvem a hlubokým podzemím. V roce 1938 ještě nebyla kompletní opevňovací linie dokončena. Obsazení Sudet pak znamenalo zisk této rozsáhlé sítě pevnostních objektů pro Německo.

Většina pohraničních měst z trutnovského okresu připadla do německého záboru včetně samotného Trutnova, který byl již přímou součástí nacistického Německa, takže zdejší muži museli narukovat do wehrmachtu.¹⁹¹ Demarkační čára oddělující obce s početnější německou menšinou od obcí českých se například ve Rtyni v Podkrkonoší posunula až po „panskou“ silnici vedoucí z Odolova na Bohdašín,

¹⁹⁰ Jaroslav ŠTRAIT, *Odolov*, Trutnov 2010, s. 3.

¹⁹¹ Ozbrojené síly Třetí říše.

kam patřil také Tmavý důl. Horníci pocházející z nedaleké Rтынě museli mít propustky do práce a při přechodu do německé oblasti podstupovali osobní prohlídky.

Zábor doprovázela rovněž urputná snaha Němců získat obce Zada a Odolov, které však dle ujednání nebyly určeny k obsazení. Situaci vyřešil až starosta Odolova Josef Tošovský, který projednal záležitost u nadřízených úřadů v Praze a u podplukovníka Daška ve Rтынi v Podkrkonoší. Němci pak byli donuceni se stáhnout na hranici Chlívce.

Textilní podniky v oblasti Trutnova přešly na válečnou výrobu, přičemž nedostatek pracovních sil nahrazovaly židovské vězeňkyně z poboček nedalekého koncentračního tábora Gross Rosen. Hlavní tábor se nacházel v Poříčí, Horním Starém Městě, Libči, Bohuslavicích a dalších místech.¹⁹² Z šestnácti poboček grossrosenského tábora jich sedm připadalo do oblasti Podkrkonoší, z toho šest do nynějšího okresu Trutnov.¹⁹³

Informační leták o památníku obětí pochodu hladu a smrti z Choustníkova Hradiště¹⁹⁴ uvádí, že v době války v Podkrkonoší existovalo až 59 poboček německých koncentračních, zajateckých a pracovních táborů, které, ačkoli nepatřily mezi vyhlazovací, si vyžádaly na 1 150 obětí. Jejich pomníkům je zde věnována velká pozornost s ohledem na historický kontext a objasnění událostí.

Okupační moci se čeští obyvatelé bránili jak vybudováním rozsáhlé odbojové sítě, tak živelnými vzpourami a stávkami, které si vyžádaly mnoho životů například v Úpici, kde se oblast Dlouhých Záhonů stala doslova popravištěm, v níž nacisté zavraždili řadu lidí. Konec války v okrese uzavírají tzv. pochody hladu a smrti vězňů z výše zmiňovaného tábora Gross Rosen.

Kapitola uvádí pietní místa v kontextu válečných událostí, které se v obcích odehrály. Pro jejich rozsah je použito řazení od pomníků a pamětních desek po kenotafy¹⁹⁵ a válečné hroby. Obce jsou seřazeny abecedně a v závorce jsou uvedeny jejich německé názvy. Jména obětí jsou opět řazena abecedně v tabulkách.

¹⁹² Venkovní pobočky hlavních koncentračních táborů se označovaly jako Arbeitslager.

¹⁹³ Mezi tyto pobočky jmenovitě patří: Hořejší Vrchlabí, Horní Staré Město, Žacléř, Poříčí, Libeč a Bernartice.

¹⁹⁴ Jiří ŠVEC, *Památník obětí pochodu smrti Choustníkovo Hradiště*, Trutnov 1980.

¹⁹⁵ Symbolický hrob, zvláště pro uctění památky nenalezených padlých nebo zemřelých v cizině. B. HAVRÁNEK a kol., *Slovník spisovného jazyka českého*, dostupné online

Batňovice (*Batnowitz*)

Osvobození v Batňovicích předcházely dílčí konflikty s úpickými oddíly SS, během nichž několik občanů zahynulo. Dne 4. května 1945 se zde objevilo několik partyzánů, k nimž se chtěli připojit i někteří občané Batňovic s cílem zabránit dalšímu teroru v Úpici.

V neděli 6. května přijela z Úpice do Batňovic hlídka SS a střílela do každého, kdo se jim postavil do cesty. Za živým plotem před domem Josefa Rosy na ně vystřelil schovaný ruský partyzán Dimitrij Konstantinovič Ťurin, jehož Němci smrtelně zranili zásahem do břicha.¹⁹⁶ Obyvatelé Batňovic ho nechali pohřbit na vlastní náklady již v pondělí 7. května na místním hřbitově¹⁹⁷ a později mu postavili pomník, jak je uvedeno níže.

- **Památník obětem 2. světové války**

Byl odhalen v roce 1963 u nové hasičské zbrojnice na počest 18. výročí osvobození.¹⁹⁸ Jeho autorem je stavební projektant Jan Melichar a nápisovou desku se jmény obětí vyhotovil instalatér Oldřich Petrus. Na stéle z umělého kamene je v hlavním nápisu uvedeno: „*Zemřeli, abychom zvítězili*“ a dále jsou vypsána jména obětí.

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

6. 5. 1945 zde padli partyzáni:

Seliger Antonín	Vysloužil Josef
Ťurin Konstantinovič Dimitrij	

(<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledaj=Hledat&heslo=kenotaf&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>), [citováno k 28. 5. 2015].

¹⁹⁶ Ťurina usmrtil ruční granát, který měl za opaskem, když na něj Němci vystřelili.

¹⁹⁷ SOKA Trutnov, f. Archiv obce Batňovice 1877-1954, inv. č. p1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Batňovice 1877-1954, s. 295.

¹⁹⁸ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Batňovice 1956-1983, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Batňovice 1956-1983, s. 92.

oběti fašismu 1938-1945:

Basl Miroslav	Půlkrábek Miroslav ¹⁹⁹
Kolbe Josef	Uhlíř Ladislav
Mach Boh.	

- **Hrob Dimitrije Konstantinoviče Ťurina**

Ostatky sovětského partyzána byly přemístěny do urnového háje 7. listopadu 1976.²⁰⁰ Nový hrob ve stylu socialistického realismu se sgrafitem znázorňujícím umírajícího vojáka navrhl zdejší učitel školy Aleš Řezníček. Jedná se o kulturní památku.

Bernartice (*Bernsdorf*)

V Bernarticích existoval za 2. světové války ženský pracovní tábor, v němž byly internovány ženy převážně židovské národnosti. Nacházel se při severním okraji obce, zhruba 300 m východně od hlavní silnice vedoucí do Královce, mezi objekty bývalé továrny Etrich²⁰¹ a někdejší továrny firmy Toryk.²⁰² V květnu 1942 sem byly dopraveny židovské ženy z koncentračního tábora Gross Rosen.

Vězenkyně pracovaly v místním textilním podniku Johanna Etricha nebo v textilce G. A. Buhl-Sohn v Žacléři. Firma Johanna Etricha sídlila v Trutnově, ale její hlavní závod, přádelna a tkalcovna, působil v Mladých Bukách. Za války měla firma své pobočky právě i v Bernarticích (přádelna a tkalcovna lnu) a v Hostinném (tkalcovna lnu).

Tábor fungoval s největší pravděpodobností od června 1941²⁰³ do března 1944,²⁰⁴ kdy se stal podřízeným koncentračnímu táboru Gross Rosen.

V květnových dnech roku 1945 oznámil ředitel Etrichovy továrny vězenkyním bezpodmínečnou kapitulaci Německa, nařídil odstranit ostnatý drát a poskytl jim

¹⁹⁹ Popraven nacisty za odbojovou činnost.

²⁰⁰ SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Batňovice 1956-1983, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Batňovice 1956-1983, s. 281.

²⁰¹ Dnes závod Juta.

²⁰² Pozdější Rybena.

²⁰³ Podle výpovědí bývalých vězenkyň, zaznamenaných v archivu v Arolsensu vznikl v červnu 1941, podle údajů publikovaných v knize Tábory utrpení a smrti k tomu došlo až 21. 5. 1942.

²⁰⁴ Pak již podléhal velitelství SS v Trutnově-Poříčí a jeho oficiální název zněl Frauen Arbeitslager Bernsdorf.

veškeré zásoby potravin. Více než 300 vězňených žen osvobodila Rudá armáda 10. května 1945. Zahynuly zde čtyři ženy, které byly po válce pochovány ve společném hrobě.

- **Památník obětem nacismu 1939-1945**

Pomník ve tvaru kamenné stély s textem: „*Památce obětem nacismu 1939-1945*“ původně stál u kostela Nanebevzetí Panny Marie, na náves byl přemístěn kolem roku 1968 a nachází se zde dodnes.

Slavnostní odhalení za přítomnosti delegace polského velvyslanectví, členů Svazu protifašistických bojovníků a zástupců z okolní židovské obce proběhlo 30. srpna 1964.²⁰⁵ Bylo na něj použito italského mramoru, který darovalo vojenské rekreační středisko ve Špindlerově Mlýně-Bedřichově a je věnován židovským obětem bernartického koncentračního tábora.

- **Hrob 4 nuceně nasazených židovských dívek**

Jedná se o hromadný hrob čtyř nuceně nasazených židovských žen ze zdejší pobočky koncentračního tábora Gross Rosen. Původně byly pohřbeny jednotlivě u hřbitovni zdi, po válce byly jejich ostatky exhumovány a přemístěny do společného hrobu. Náhrobek ztvárňuje stylizované otisky rukou se stopami po zatnutých prstech beznadějně sjíždějících k zemi jako symbol jejich utrpení. V hlavním nápise je uvedeno: „*Na památku umučených židovských děvčat. Obětem fašistické zvěle v koncentračním táboře Bernartice-Bernsdorf. Lidé nezapomínejme*“ a na položené desce je v hebrejštině a češtině uvedeno: „*Milí a utěšení ve svém životě ani ve smrti nebudou rozloučení.*“

Jména čtyř židovských obětí:

Jméno	Poznámka
Brauner Rula	někdy uvedena jako Ruchla Brauner
Richter Laja	někdy uvedena jako Lea Richter nebo Richterová Lola
Steg Ida	někdy uvedena jako Suma Steck nebo jako Sternová Ida; údajně

²⁰⁵ Databáze CEVH MO ČR.

	bydliště Chrozenkov (Polsko); pracovala v bývalém závodě Etrich a spol.
Zinger Uta	někdy uvedena jako Ita Zinger nebo jako Zingerová Ida

Černý Důl (*Schwarzenthal*)

V roce 1938 se obec stala součástí Velkoněmecké říše kvůli většině německého obyvatelstva, během války zde žily pouze tři české rodiny. Ve zdejších vápencových dolech byli zaměstnání váleční zajatci a starší obyvatelé, jelikož mladší muži museli narukovat.

V roce 1944 došlo k prozrazení ukrytých sovětských partyzánů, kteří měli za úkol pozorovat německé rekonvalescenty, ubytované na boudách v Černém Dole. Němečtí vojáci za přispění místní domobrany a smečky psů dopadli jednoho z nich, jenž se nakonec sám zastřelil. Jmenoval se Petro Solomka a byl pohřben v lese nad hřbitovem.

- **Válečný hrob Petra Solomky**

Hned po válce byly ostatky Petra Solomky exhumovány a uloženy do nového hrobu na náměstí v parku.²⁰⁶ Kamenný náhrobek s pěticípou hvězdou a mramorovou deskou je zapsanou kulturní památkou.²⁰⁷

Dolní Kalná (*Nieder Kalna*)

Smrt pro kus chleba. Tak kronika popisuje úmrtí dvou zajatců koncem války, k níž pravděpodobně došlo 12. února 1945,²⁰⁸ kdy je zaznamenán transport vězňů napříč obcí Dolní Kalná ze zajateckého tábora,²⁰⁹ nacházejícího se nedaleko polského

²⁰⁶ SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Černý Důl 1945-1994, inv. č. 294, kn. č. 25, Kronika obce Černý Důl 1945-1994, s. 15.

²⁰⁷ Evidován jako KP č. 38751/6-5154.

²⁰⁸ Na tento den kronika zaznamenala první z řady zajateckých pochodů. Následuje výčet pomoci zajatcům a posléze událost nazvanou jako Smrt pro kus chleba s tím, že 14. února byli pohřbeni. Proto jsem užila přibližné datum 12. února. SOkA Trutnov, s. 240.

²⁰⁹ Zajatecký tábor Stalag Luft 7, zřízen 1. července 1944 v obci Baków (Bankau) pro spojenecké letce Stalag Luft VII. V létě 1944 bylo v táboře umístěno 230 zajatců anglické a americké národnosti. V průběhu následujících měsíců počet zajatců narůstal. Začátkem roku 1945 je v táboře doloženo již 1578 zajatců, mezi nimiž se nachází rovněž sovětské letce. Dne 19. ledna 1945 bylo 1500 zajatců

Kluczborku. Vyhladovělí zajatci tehdy ukradli chleba pekaři Erlebachovi a přetahovali se o něj mezi sebou. Stráže na ně vystřelily a dvě mrtvá těla odkoply do příkopu. Pohřbeni byli o dva dny později, 14. února 1945 na hřbitově.

- **Hrob rudoarmějců**

Z dokladů, které měli zajatci u sebe, se podařilo zjistit jejich totožnost. Prvním z nich byl Rus Gilozef Chaive z obce Janševo, jehož zajatecká legitimace nesla označení Stalag²¹⁰ T 43. Druhý byl rumunské národnosti a jmenoval se Michal Moga, civilním povoláním rolník.

- **Pamětní deska Josefa Mohra na čp. 171**

Pamětní deska letce 311. čs. bombardovací perutě RAF, jehož životní příběh se stal námětem pro zpracování knihy KX-B neodpovídá generála Aloise Šišky, kapitána havarovaného útvaru, dále je ztvárněn rovněž ve filmu Nebeští jezdci z roku 1968 a v knize Josefa Rudolfa Vítězové nad smrtí.²¹¹ Podrobnější informace o Josefu Mohrovi uvádím v 5. kapitole.

Dolní Lánov (*Nieder Langenau*)

Za války byla obec připojena k Říši a žil zde větší počet německých obyvatel. Po válce došlo k jejich odsunu a novému osídlení.

- **Pomník vojákům Rudé armády**

Pomník byl odhalen 25. června 1946²¹² a nachází se v centru obce u hasičské zbrojnice.²¹³ Z jedné strany je v nápise uvedeno: „*Svobodo husitská, ožij v lidu jarem, vydobyli jsme tě krví po všem světě, nedostali darem.*“ Na druhé straně pomníku je znázorněn srp s kladivem ve věnci z vavřínových listů s nápisem: „*Neustávající sláva Rudé armádě, naší osvoboditelce.*“

evakuováno na západ. Po zajateckém táboře se nedochovaly žádné viditelné stopy. Původní místo tábora připomíná památník věnovaný padlým zajatcům.

²¹⁰ Označení pro zajatce. Zkratka pro Kriegsgefangenen-Mannschafts-Stammlager.

²¹¹ Dokumentární reportáž ze života zahraničních letců a partyzánů.

²¹² SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor obce Dolní Lánov 1918-1981, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Dolní Lánov 1918-1981, s. 111.

²¹³ Tehdy místního národního výboru, kde původně stál dům čp. 178.

Dolní Olešnice (*Nieder Oels*)

Za války byla obec připojena k Říši, protože zde žilo převážně německy mluvící obyvatelstvo, které bylo po válce kromě smíšených manželství odsunuto.

- **Památník osvobození**

Památník s reliéfem lva a datací 9. – 5. 5. 1945 se nachází u hlavní silnice pod kostelem.

Doubravice (*Daubrawitz*)

- **Pamětní deska Karla Ježka**

Karel Ježek byl členem Sokola a řídicím učitelem v Doubravicích, který byl popraven za odbojovou činnost v Pardubicích 9. července 1942. Zapojil se do odbojové organizace Podkrkonošské župy Jiráskovy, v jejímž čele stál učitel Josef Schejbal z Malých Svatoňovic, později rovněž popraven. Členové župy se podíleli na operaci odbojové skupiny S21B, pro jejíž členy obstarávali tajné úkryty. Po prozrazení utajovaného místa pobytu telegrafisty Jiřího Potůčka a posledního žijícího člena této odbojové skupiny na Bohdašíně, měl být Potůček přestěhován do Doubravic u Dvora Králové nad Labem, kde ho měl schovat Karel Ježek na sokolském tábořišti. Plán byl však prozrazen a Ježek v Pardubicích zastřelen. Od roku 1947 je umístěna na budově doubravické školy pamětní deska s nápisem: „*Zde působil Karel Ježek, řídicí učitel, příkladný občan a vzorný sokolský pracovník. Pro účast v odboji byl nacisty 2. 7. 1942 zatčen a v Pardubicích 9. 7. 1942 ve věku 40 let zastřelen.*“

- **Hrob Františka Háka**

František Hák padl v květnových dnech roku 1945. Obyvatelé Doubravic začali stavět barikády a ve městě se rozhořely boje s příslušníky německé armády. Po vyhlášení poplachu chtěl přispěchat na pomoc, ale na cestě byl smrtelně zraněn a při

převozu do nemocnice zemřel. Byl pohřben 9. května 1945.²¹⁴ Jeho hrob je kulturní památkou²¹⁵ a nachází se na hřbitově.

- **Hrob rudoarmějců**

Jedná se o dva hroby s obrubníky,²¹⁶ mezi nimiž je umístěn náhrobní kámen ve tvaru pylonu s plastickým nápisem v azbuce. V roce 2013 byl zrekonstruován a je zapsanou kulturní památkou. Jsou zde pohřbeni tito příslušníci Rudé armády: Ž. G. Simenovič, R. L. Aleksandrovič a K. V. Kuzmič.

Dubenec (*Dubenetz*)

- **Pomník obětem 2. světové války**

Pomník s nápisem: „*Obětem 2. světové války*“ byl odhalen na počest 35. výročí osvobození 9. května 1980 před budovou ZDŠ Dukelských bojovníků.²¹⁷

Dvůr Králové nad Labem (*Königinhof an der Elbe*)

Dne 5. května 1945 došlo ve městě k ozbrojenému povstání po volání pražského rozhlasu o pomoc. Necelou hodinu po jeho vypuknutí byl Dvůr zcela v rukou povstalců a hlavními ohnisky odporu zůstaly pouze továrny Junkers a Löwenbachova a později i nádraží. Povstání si vyžádalo několik mrtvých a jejich jména jsou uvedena na památnících.

Druhá světová válka si ve Dvoře Králové vyžádala 21 popravených občanů, 21 umučených občanů v koncentračních táborech nebo věznicích, 113 osob židovského původu, které zahynuly ve vyhlazovacích táborech, 2 příslušníky letectva zahynuvší v bojových operacích, 14 občanů padlých při osvobození města a 3 nezvěstné. První obětí okupace se stala 15. března 1939 Julie Lehká, již srazilo projíždějící německé auto.

²¹⁴ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Doubravice 1945-1996, inv. č. x1, kn. č. 1, Kronika obce Doubravice 1945-1996, s. 34.

²¹⁵ Evidován jako KP č. 34436/6-5128.

²¹⁶ Čísla hrobů 71 a 72.

²¹⁷ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Dubenec 1978-1980, inv. č. x4, kn. č. 4, Kronika obce Dubenec 1978-1980, s. 81.

- **Pomník obětem 2. světové války a Květnové revoluce**

Figurální pomník s bronzovou sochou ženy představující vlast, která klade státní vlajku na hrob padlých, byl odhalen 9. května 1959²¹⁸ a jeho autorem je sochař Josef Wágner z Prahy, odlitek vyhotovil Karel Barták z Prahy. Je umístěn v parku na nábřeží a u něho se nachází ještě 13 kusů pískovcových desek se jmény padlých. Byl vybudován pro uctění památky popravených, umučených a padlých a jedná se o kulturní památku.²¹⁹

Již v roce 1946 vypsal rada Národního výboru soutěž na návrh památníku, kterou vyhrál akademický sochař a profesor průmyslové školy v Praze Josef Wágner. Původně se mělo jednat o pomník tesaný do kamene, později byla učiněna změna a vyhotovila se bronzová socha. Veřejná sbírka pro stavbu vynesla 360 tisíc korun a tato částka byla použita na model. Na památníku je uvedeno: „*Obětem druhé světové války a květnové revoluce 1939-1945.*“ Níže uvedené oběti padly při bojích za osvobození města 5. května 1945.

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

Borovka Jan	Němec Bohuslav
Borovka Rudolf	Řeháková Božena
Hanzl Rudolf	Řezníček Jiří
Koníček Bohuslav	Udržal Čeněk
Kotíková Marie	Vejr Vladimír
Matějka Čeněk	Žegulsky

- **Pomník obětem 2. světové války**

Současný pomník ve tvaru praporu vytvořil sochař Černý. Na podstavci je umístěna deska s nápisem: „*Zde padli za vlast 5. května 1945*“ a nachází se před základní školou 5. května.

²¹⁸ SOKA Trutnov, f. Městský národní výbor Dvůr Králové nad Labem 1952-1959, inv. č. p436, kn. č. 436, Obecní kronika města Dvůr Králové nad Labem 1952-1959, s. 555.

²¹⁹ Evidován jako KP č. 37380/6-3487.

Dne 29. srpna 1954²²⁰ zde byl odhalen památník padlým, který tvořilo sousoší pionýrů s pionýrkou nesoucí vlajku a navrhl ho akademický sochař, profesor J. Šimek. Sousoší měřilo 180 cm a bylo postaveno na metrovém podstavci. Za okupace byla ve zdejší škole ubytována Hitlerjugend na úkor českých dětí, přičemž původní památník stál v místech, kde padlo 5. května 1945 nejvíce občanů ze Dvora.

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

Matějka Čeněk	Udržel Čeněk
Řezníček Jiří	Vejr Vladimír
Semík Josef	

- **Pomník a hroby obětí 2. světové války a vojáků Rudé armády**

Pomník se nachází na hřbitově v ulici Krkonošská a kolem něj je do tzv. půlkruhu nebo podkovy umístěny 12 kamenných desek se jmény padlých, což bylo zrealizováno na návrh absolventa hořické kamenické školy Františka Rudy v roce 1970.²²¹ Pomník byl vyhlášen za kulturní památku.²²²

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

1939-1945

Albrecht Zdeněk	Machek Antonín
Bilina Jaroslav	Matějka Čeněk
Borovka Jan	Nepokoj Karel
Borovka Rudolf	Netík Václav
Cejnar Bohumír ²²³	Němec Bohuslav
Cerman Václav	JUDr. Pařez František
Černý František	Petrklíček Alois ²²⁴
Černohorský Antonín	Polák František

²²⁰ SOKA Trutnov, f. Městský národní výbor Dvůr Králové nad Labem 1952-1959, inv. č. p436, kn. č. 436, Obecní kronika města Dvůr Králové nad Labem 1952-1959, s. 234.

²²¹ SOKA Trutnov, f. Městský národní výbor Dvůr Králové nad Labem 1960-1983, inv. č. p437, kn. č. 437, Kronika města Dvůr Králové nad Labem 1960-1983, s. 186.

²²² Evidován jako KP č. 14556/6-5132.

²²³ Odsouzen prvním senátem lidového soudu pro zemězrádné nadržování nepříteli.

²²⁴ Totéž.

David Jaroslav	Ponikelský František
Diviš Václav	Purr František
Farský Jaroslav	Řeháková Božena
Fiferna František	Řezníček Jiří
Flégr Jaroslav	Semík Josef
Flégr Josef ²²⁵	Sochor Josef
Flejgr Josef	Sochor Pavel
Frieda Adolf ²²⁶	Souček Ladislav
Hák František	Strýhal Václav
Hemelík Jaroslav	Schreiber Jan
Hanzl Bohuslav	Šimek Karel
Hofman Karel	Šonka Josef ²²⁷
Hrouda Josef	Štěrba Otto
Kareš Josef	Toman Josef
Klazar František	Udržal Čeněk
Koníček Bohumil	Václavík Oldřich
Kotíková Marie	Vejr Vladimír
Kozák Miroslav	Voltr Jaroslav
Kříž Raimund	Vonásek Evžen
Labík Václav	Zbroj Eduard
Mach Jaroslav	

nápisy na 13 ti náhrobcích:

Borovka Jan	Řezníček Jiří
Borovka Rudolf	Semík Josef
Hanzl Bohuslav	Udržal Čeněk
Koníček Bohuslav	Vejr Vladimír
Kotíková Marie	Zbroj Eduard
Němec Bohuslav	МАЙОР ЖЕГУЛСКИ

²²⁵ Totéž.

²²⁶ Úředník okresního hejtmanství, rozsudkem stanného soudu zastřelen.

²²⁷ Bankovní úředník, odsouzen k smrti 15. června 1942 pro nedovolené držení zbraní.

Řeháková Božena	
-----------------	--

nápisy na dalších náhrobcích a kenotafu:

Sochor Pavel	ФИЛИПП МИХОЛСКИ
ВАСИЛИЙ СТЕПКИН	ОХРОМИИ ГРЕБОРИЙ
ВАСИЛИЙ СТЕПКИН	АЛЕКСЕЙ ШЕВЧЕНКО
АНДРЕЙ ТОРТОВ	КАЗИМИР ПУГАЧ

- **Pomník obětem holocaustu**

V roce 2007 byla na uměle navrženém zatravněném kopci instalována šesticípá Davidova hvězda od sochaře Černého z mrákotínské žuly²²⁸ v místech, kde stála do roku 1996 židovská synagoga. Vedle hvězdy je umístěna deska s nápisem v českém a anglickém jazyce.

„Na tomto místě stála ve Dvoře Králové nad Labem synagoga, která byla v roce 1890 vysvěcena, v období holocaustu opuštěna a nakonec v roce 1966 zbourána. Na uctění památky židovských občanů města Dvůr Králové nad Labem, kteří byli deportováni a zavražděni nacistickým režimem v období holocaustu 1939-1945. Necht' odpočívají v pokoji.“

„Here stood the Dvůr Králové nad Labem synagogue dedicated 1890, abandoned after the holocaust and finally demolished in 1966. In memory of the jewish citizens of Dvůr Králové nad Labem who were deported and murdered by the nazi régime during the holocaust years 1939-1945. May there rest in peace.“

- **Pomník padlým 1939-1945**

Jedná se o pískovcový blok s bronzovou deskou a nápisem: *„Umučeným hrdinům 1939-1945.“*

²²⁸ Žula z kamenolomu v Mrákotíně na Jihlavsku, která se proslavila díky své kvalitě. Byla použita i v zahradách Pražského hradu.

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Poznámka k úmrtí
Černý František	zůstal nezvěstný
Flégr Josef	popraven 27. 11. 1942 v Mnichově
Flejgr Josef	popraven 13. 9. 1944 v Drážďanech
Hofman Karel	zůstal nezvěstný
Kareš Josef	popraven 13. 9. 1944 v Drážďanech
Klazar František	popraven 13. 9. 1944 v Drážďanech
Ponikelský František	zemřel v koncentračním táboře 1943
Purr František	sebevražda před zatčením 30. 11. 1941
Seifert Josef	-
Šimek Karel	umučen ve věznici na Pankráci 8. 5. 1944
Štěrba Otto	popraven 13. 9. 1944 v Drážďanech
Toman Josef	popraven 1. 6. 1943 ve Stuttgartu
Voltr Jaroslav	zastřelen v koncentračním táboře Mauthausen 2. 11. 1942

- **Pomník obětem fašismu**

Na pískovcovém bloku je umístěna bronzová deska se jmény obětí a nápisem: „1938-1945 Sokol. Věčná paměť těm, kteří pro svou vlast obětovali svůj život,“ která se nachází u Zimního stadionu. Jedná se o kulturní památku.²²⁹

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

Bilina Jaroslav	Prouza Stanislav
Bisnerová Klára	Řezníček Jiří
Hochbergová Edita	Sochor Josef
Mach Jaroslav	Šonka Josef
JUDr. Pařez František	Schützová Ida

²²⁹ Evidován jako KP č. 28222/6-5120.

- **Pomník Jaroslava Farského**

Jaroslav Farský z Nové Paky se zúčastnil bojů o nádraží ve Dvoře Králové nad Labem 5. května 1945. Po obsazení nádraží Němci pronásledovali přehající obyvatele a stříleli po nich, což se stalo osudným i Farskému. Nachází se v ulici Štefánikova, po výjezdu ze Dvora Králové směrem na Lipnici po silnici č. 300, když odbočíme před kolejemi vlečky vlevo na pěšinu. Je umístěn 80 metrů na západ od pomníku Františka Háka na louce u potůčku.

- **Pamětní deska obětem 2. světové války**

U stanice hasičského záchranného sboru v ulici Palackého 855 je umístěna bronzová deska s nápisem: „1939-1945 za naši svobodu položili život bratři; na paměť přítomným i budoucím.“

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

Fiferna František	Polák František
Mach Jaroslav	

- **Pamětní deska obětem 2. světové války**

U západní stěny budovy vlakového nádraží je umístěna mramorová deska s uvedením dvou jmen a nápisem: „Bohuslav Němec, Bohuslav Hanzl padli v boji za svobodu dne 5. května 1945.“

- **Válečný hrob Vojtěcha Černého**

V nápisu je uvedeno: „Generál Ing. Vojta Černý, účastník II. zahraničního odboje (*2. 5. 1917 +4. 7. 1991)“, přičemž databáze VÚA Praha uvádí jeho hodnost desátníka, který byl odveden 8. února 1942 v Buzuluku.

- **Válečný hrob Grigorije Vasiljeviče Belaka**

Jedná se o hrob s nápisovou deskou: „tragicky zahynul 15. 5. 1945 ve věku 19 let“ vojína Grigorije Vasiljeviče Belaka, který je kulturní památkou.²³⁰

²³⁰ Evidován jako KP č. 15795/6-5163.

- **Kenotaf obětí 2. světové války**

V současné době je ve špatném stavu a nedají se přečíst všechna písmena. Uvádí jména dvou osob, jakéhosi Karla (příjmení je nečitelné), který pravděpodobně zahynul v koncentračním táboře Buchenwald a Růženu Ledererovou, odvečenou do Terezína, přičemž rok deportace není čitelný. Nachází se na hřbitově.

- **Kenotaf obětí 2. světové války**

Kenotaf s prostým nápisem: „*In memoriam*“ uvádí jména čtyř osob, které zahynuly v koncentračním táboře: Gréta Abrahamová, Tonička Abrahamová, Anna Weisová, Hana Weisová. Nachází se na hřbitově.

- **Kenotaf Eduarda Zbroje**

Eduard Zbroj byl členem 311. čs. bombardovací perutě RAF,²³¹ který nejprve bojoval od roku 1940 ve Francii a po pádu Francie v Anglii. Zahynul při sestřelení letounu 4. prosince 1944. Více je o něm uvedeno v 5. kapitole.

- **Kenotaf Bohumíra Cejnara**

Kenotaf se nachází na hřbitově a je věnován klempíři Bohumíru Cejnarovi, narozenému v roce 1910, který byl popraven 27. listopadu 1942 v Mnichově.

- **Kenotaf rodiny Oplatkovy**

Jedná se o kenotaf věnovaný rodině Oplatkových, kteří zahynuli v roce 1944 v Osvětimi. Uvádí čtyři jména s rokem narození a nápisem „*Na památku*“: Emilu Oplatkovi 1876, Emmě Oplatkové 1885, Egonu Oplatkovi 1910, Františku Oplatkovi 1912. Nachází se na hřbitově.

²³¹ Československá bombardovací peruť, která vznikla ve sběrném táboře v Innsworth Lane u Gloucestru z čs. letců nedávno evakuovaných z Francie. Tato skupina byla následně v červenci 1940 přesunuta na leteckou stanici Cosford a po doplnění vojáky příjíždějícími ze severní Afriky přemístěna na základnu Honington v hrabství Suffolk, kde byla peruť 29. července 1940 (někde se lze dočíst i data 27. 7. – ustavení prvního britského velitele) oficiálně ustavena.

Hajnice (*Haindorf*)

- **Hromadný hrob 34 obětí pochodu hladu a smrti**

Krátce po skončení války 30. června 1945 objevili četníci u obce Střítěže hromadný hrob.²³² Následně bylo zjištěno, že se jedná o hrob obětí pochodu hladu a smrti, přesunutých Němci z východního Jezerska²³³ a Německa na západ, kteří zahynuli na jaře téhož roku. Exhumace devatenácti popravených vězňů z hromadného hrobu u Studence potvrdila ve většině případů násilnou smrt zastřelením. Celkem 34 obětí, nalezených v obcích Hajnice, Střítěž a Studenec bylo záhy po pitvě uloženo do společného hrobu. V Hajnicích je jim věnován symbolický památník na hřbitově.

Havlovice (*Hawlowitz*)

- **Pomník Vladislava Vika**

Skalisko s pamětní deskou a nápisem: „*Zde byl zastřelen Vladislav Vik 6. 5. 1945.*“ Vladislav Vik byl pohřben na místním hřbitově, hrob však již zanikl a není doložen ani archivními prameny.

Horní Dehtov²³⁴ (*Ober Teerhof*)

- **Hrob rudoarmějce**

Tělo neznámého ruského vojína bylo nalezeno po válce v okolí Perenského lesa a po ohledání 24. srpna 1945 převezeno na zdejší hřbitov a pohřbeno.²³⁵ Hrob byl opatřen jednoduchým pomníkem. V roce 1952 byl upraven do podoby obelisku stojícího na třech stupních a na jeho vrchol byla umístěna svislá pěticípá hvězda.²³⁶ V nápisové desce je uvedeno: „*Neznámému rudoarmějci 1945.*“ Jedná se o kulturní památku

²³² SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Hajnice 1945-1978, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Hajnice 1945-1978, s. 24, 29.

²³³ Obec na Slovensku v okrese Kežmarok.

²³⁴ Dnes součástí obce Třebihošť.

²³⁵ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Horní Dehtov 1944-1953, inv. č. x1, kn. č. 1, Kronika obce Horní Dehtov 1944-1953, s. 31.

²³⁶ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Horní Dehtov 1944-1953, inv. č. x1, kn. č. 1, Kronika obce Horní Dehtov 1944-1953, s. 193.

Horní Malá Úpa (*Ober Kleinaupa*)

- **Pomník obětem 2. světové války**

Netypické pietní místo a trosky havarovaného dopravního vojenského letadla Junkers JU 52, které převáželo koncem války raněné německé vojáky a nebylo v přímé bojové akci. Rezidua letadla s informační tabulí mohou návštěvníci shlédnout na turistické cestě Zelený travers Sněžka – chata Jelenka.

Zdejší oblast stihlo několik leteckých neštěstí, kdy došlo k haváriím kvůli velmi špatnému nebo přímo extrémnímu počasí nad horami. Ve sněhové bouři krátce před půlnocí 23. února 1945 se zřítilo německé dopravní letadlo do Sněžky, na jehož palubě se nacházelo dvacet zraněných vojáků odvážených z Festung Breslau²³⁷ a osm dalších vojáků. Letadlo pilotoval Emil Hannemann spolu s Albertem Linkem. Cílem přistání měl být pravděpodobně lazaret a letiště v Mladé Boleslavi nebo v Hradci Králové. Náraz přežilo šest mužů, kteří ale v mrazivém počasí zmrzli, stejně jako další těžce zranění, dvaadvacet vojáků zemřelo okamžitě. Na zdejším hřbitově jsou někteří z nich pohřbeni, například Raimund Sagasser. V červnu 2002 byla provedena exhumace ostatků zemřelých vojáků a došlo k jejich převezení do Brna.²³⁸

Trosky letadla pokrývaly celou oblast dlouhých 53 let a sedm měsíců, kdy si někteří lidé stačili odnést i celé kusy na památku jako suvenýr. O vyzvednutí zbytků letadla z těžko přístupného terénu se začalo hovořit až v roce 1995, o čtyři roky později, 23. září 1998 byly vyzvednuty všechny zbývající části letadla. V místě nárazu pak vznikly 25. května 2001 dvě kovové pamětní desky s připomenutím třiadvaceti obětí leteckého neštěstí zapuštěné do místního kamene na pravé straně od cesty směrem ke Sněžce.

Havárii je věnována i celá expozice ve zdejším informačním centru, kde je možné spatřit identifikační výrobní štítek letadla nebo nejzachovalejší ze tří devítiválcových motorů značky BMW.

²³⁷ Po obklíčení Rudou armádou se tak říkalo největšímu slezskému městu Vratislavi.

²³⁸ Podle zásad organizace založené po skončení 1. světové války v prosinci 1919 jsou vojáci pochováni v označených hrobech vždy na území státu, ve kterém zemřeli.

- **Pamětní deska Eduarda Šimana**

Na budově celnice je vsazena pamětní deska věnovaná padlému příslušníkovi Stráže obrany státu, který zemřel při obraně československé hranice v roce 1938 na Pomezích Boudách. Byl zde těžce raněn a přenesen do německé celnice na německé (nyní polské) straně hranic, kde zemřel. V nápise je uvedeno: „*V těchto místech došlo 20. 9. 1938 ke krvavému útoku nacistů při násilném obsazování pohraničí ČSR v oblasti Krkonoš. Při obraně celnice padl četnický strážmistr Eduard Šiman.*“

Horní Olešnice (*Ober Oels*)

- **Památník osvobození Rudou armádou**

Byl vytvořen z památníku Obětem 1. světové války, původní texty obsahující jména padlých německých občanů byla vybroušena. Mramorový pylon má v horní části pěticípou hvězdu, v nápise je uvedeno: „*Čest padlým.*“ Nachází se u hlavní silnice naproti domu čp. 16.

Hostinné (*Arnau*)

V rámci sudetské župy patřilo Hostinné do Velkoněmecké říše. Bylo zde zřízeno několik zajateckých táborů, které si vyžádaly mnohé oběti, pohřbené na zdejších hřbitově. Existoval zde také pracovní tábor pro polské ženy pracující pro firmu B. Germann. Ženy byly ubytovány od roku 1942 po třicetičlenných skupinách v dřevěných barácích a později pracovaly i u místních rolníků. Celkem táborem prošlo na 47 polských žen a 3 ženy ukrajinské národnosti. Další zajatci byli nasazeni na práci v továrně Pražský Labský mlýn. Od 25. listopadu 1942 se pro ně zřídil dřevěný barákový tábor, kde zpočátku přebývali mladiství Poláci, od roku 1944 k nim přibyli váleční zajatci z Belgie.

Pro francouzské zajatce vznikl v Hostinném zajatecký tábor v červnu 1944 a Francouzi pracovali rovněž pro firmu B. Germann. Celkem táborem prošlo 21 Francouzů.²³⁹ Nejhůře bylo nakládáno se zajatci ruské národnosti, kteří pracovali v papírně firmy Eichman a spol. V táboře zahynulo 11 ruských zajatců, pohřbených

²³⁹ Bývá uváděn i počet až 63 francouzských zajatců, kteří v Hostinném přebývali již od března 1943.

na pokraji lesa zvaném Podháj. Dne 18. ledna 1946 došlo k jejich exhumaci a bylo pro ně zřízeno čestné pohřebiště na městském hřbitově. Později zde byli pochováni ještě anglický letec Thomas Stanhope a příslušník francouzské armády Daniel Armenvult, kteří v Hostinném zemřeli na TBC.

- **Společný hrob obětí fašismu a rudoarmějců**

Jedná se o oběti ze zajateckých táborů, z toho 11 ruských zajatců pochovaných na zdejším hřbitově. Jsou známa jména pouze tří obětí, dále pak už jen zajatecká čísla: 22.313., 22.859, 22.450, 22.853, 22.452, 22.792.

Jména tří obětí ze společného hrobu:

- Šnulikin Vasil (+11. 2. 1946)
- Tkačuk Kalennik (+20. 2. 1945)
- Volkov Grigorij (+11. 2. 1946)

- **Hroby obětí židovského vyznání**

Jedná se pravděpodobně o nasazené polské ženy, které pracovaly pro firmu B. Germann.

Jména židovských žen (řazena abecedně):

Jméno	Datum úmrtí
Martinova Nadja	30. 11. 1944
Patschtenko Anna	30. 11. 1944
Raijuk Natja	9. 8. 1944
Saizewa Klawdia	19. 9. 1944
Scharafan Johanna	9. 8. 1944
Schylarova Antonie	9. 12. 1944
Sisin Nadja	14. 12. 1944
Wdowitschenko Jefrosinja	30. 6. 1944

Chotěvice (*Kottwitz*)

- **Společný žulový památník vojáků Rudé armády**

Jedná se o památník 16 ti neznámým rudoarmějcům, kteří byli pochováni na zdejším hřbitově.²⁴⁰ V nápise je uveden známý citát Stanislava Kostky Neumanna: „*Vám poděkování a lásku vám.*“

Choustníkovo Hradiště (*Gradlitz*)

Pro transport několika tisíc zubožených vězňů z koncentračního tábora Gross Rosen v Dolním Slezsku, který procházel v období od 16. do 22. února 1945 územím dnešního trutnovského okresu, se vžilo označení pochod hladu a smrti. Vyhladovělí vězni přišli od Horního Adršpachu a pokračovali dál přes Chvaleč, Petříkovice, Poříčí, Trutnov, Nový Rokytník a Kočeře až do Choustníkova Hradiště, kde byl po válce objeven jeden z masových hrobů těchto obětí a pak zase zpět do Trutnova.

Celkem 145 mrtvých²⁴¹ bylo po válce exhumováno z hrobů okolních obcí a pietně uloženo v Choustníkově Hradišti, kde jim byl postaven důstojný památník. Vládní komisi se podařilo v 60. letech vypátrat nejenom velitele transportu, ale i několik dalších pachatelů, mezi nimi i německé četníky a dostat je před soud.

Koncentračnímu táboru Gross Rosen se často přezdívá druhá Osvětim. Nachází se několik desítek kilometrů na severu od našich hranic nedaleko polského Valbřichu a leží v dolnoslezském území, které bylo po 2. světové válce opět navráceno Polsku. K jeho založení došlo v srpnu 1940 a měl sloužit jako komando koncentračního tábora Sachsenhausen, v květnu 1941 se stal samostatným táborem. Několik převážně pracovních poboček tábora bylo zřízeno i v pohraničních oblastech. Samotný Gross Rosen byl určen pro 15 tisíc vězňů. Naprostá většina z nich později tvrdila, že Gross Rosen byl nejhorším lágrem, co do zacházení a fyzicky náročné práce v tamních žulových lomech.

²⁴⁰ Hroby jsou sice doloženy archivními prameny, ale v současné době již neexistují.

²⁴¹ Je možné se setkat i s číslem 179 obětí, jak uvádí například publikace od Františka Ťopka *Pochod hladu a smrti ve východních Čechách v roce 1945*. Do tohoto počtu jsou totiž započítány i dva hromadné hroby, které se nacházejí na hřbitově v Hajnicích.

Hromadné hroby obětí²⁴² našli čeští četníci v několika obcích poblíž Choustníkova Hradiště, a sice v obci Zboží (dva hromadné hroby), obci Kocbeře (sedm hromadných hrobů), obci Choustníkovo Hradiště (jeden samostatný hrob), obci Hajnice (jeden hromadný hrob) a obci Studenec (jeden hromadný hrob). Exhumace byla provedena 30. srpna 1945²⁴³ a exhumační protokoly se shodovaly v naprosté většině na úmrtí v důsledku fyzického vyčerpání, hladu, v dalších případech i na ubití tupým předmětem do hlavy nebo týlu a rovněž umrznutí.

Komise Okresního národního výboru dále určila přesný počet obětí na 145 a podle některých znaků šlo o osoby české, maďarské, polské a ruské národnosti. V neděli 23. září 1945 byly oběti uloženy do rakví a pietně pohřbeny v Choustníkově Hradišti.²⁴⁴

- **Pomník obětem 2. světové války**²⁴⁵

V roce 1946 začal z podnětu Svazu osvobozených politických vězňů ze Dvora Králové nad Labem vznikat plán na vypracování pomníku. Celkovou koncepcí i se hřbitovní úpravou se zabýval architekt Halíř, práce se však neúměrně protahovaly, a tak se iniciativy chopil v roce 1949 Svaz protifašistických bojovníků za svobodu ze Dvora Králové nad Labem. Architekt František Tikal vypracoval zdarma nový plán hřbitova i společného hrobu, komplikace však přinesla značná finanční částka v celkové výši až půl milionu korun.

Nedostatek finančních prostředků přiměl tvůrce pomníku použít kamenný kvádr o váze cca sedm tun, který ležel 65 let v lomu u Dvora Králové nad Labem. Pískovcový kámen daroval Spolek pro uctívání památky Mistra Jana Husa a získal doporučení od odborníků ze Státní školy sochařsko-kamenické v Hořicích. Povolená sbírka vynesla přes 200 tisíc korun, práce byly vykonány bezplatně v rámci povinné brigády. Monumentální obelisk z neopracovaného kvádru pískovce s bronzovou trnovou korunou a nápisem: „*Lidé, bděte! Sto čtyřicet pět obětí pochodu smrti z koncentračního tábora Gross Rosen 19. 2. 1945*“ byl slavnostně odhalen 23. srpna

²⁴² U většiny obětí byla nalezena vězeňská čísla, přesnou identifikaci se však nepodařilo provést.

²⁴³ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Hajnice 1945-1978, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Hajnice 1945-1978, s. 29.

²⁴⁴ SOKA Trutnov, f. Městský národní výbor Dvůr Králové nad Labem 1952-1959, inv. č. p436, kn. č. 436, Obecní kronika města Dvůr Králové nad Labem 1952-1959, s. 61.

²⁴⁵ V archivních pramenech též označován jako Památník pochodu smrti.

1952,²⁴⁶ přesně sedm let po pohřbu obětí do společného hrobu. V dubnu 2015 byl památník restaurován akademickým sochařem Jiřím Kašparem.²⁴⁷

- **Pietní místo obětem 2. světové války**

Pietní místo s nápisem: *Zastav se, smekni a připomeň si*“ a informační tabulí uvádí, že v těchto místech ve dnech 19. a 20. února 1945 bylo brutálně zavražděno 88 mužů, účastníků pochodu hladu a smrti z koncentračního tábora Gross Rosen. Cílem pochodu bylo dorazit k železniční stanici v Jaroměři. První část transportu dorazila 18. února 1945 do Choustníkova Hradiště a byli z ní vyčleněni (stejně jako ze skupiny druhé) vězni neschopní dalšího pochodu a zde brutálně zavražděni. Ostatní vězni se navrátili pěšky zpět do Trutnova a vlakem je rozvezli do koncentračních táborů v Německu.

Chvaleč (*Qualisch*)

- **Pomník obětem okupace**

Je složen z araukaritů a osazen nápisovou deskou, na níž je uvedeno: „*Památce padlým a umučeným 1938-1945.*“

Janské Lázně (*Johannisbad*)

- **Smírčí kříž a hrob obětí 2. světové války**

Pochází z roku 1995 a v nápisu je uvedeno: „*Requiescant in pace.*“ Jména obětí jsou vytesána na pamětní desce v kostele sv. Jana Křtitele. Uvedené hroby se týkají německých obětí pravděpodobně z konce války. Smírčí kříž se nachází v lese nad dětskou ozdravovnou (Mariánské návrší).

Hroby:

- CZE-5214-04868 Hromadný hrob rodiny Schubertovy z června 1945
 - CZE-5214-05026 Hrob Gustava Krause²⁴⁸

²⁴⁶ Jan SCHWARZ, *Monolit s trnovou korunou*, Vlastivědné čtení o Dvoře Králové nad Labem: Jak žili naši spoluobčané v letech 1938-1945 č. 4 a 5, 2000, s. 38.

²⁴⁷ Databáze CEVH MO ČR.

- CZE-5214-05027 Hrob Engelberta Lorenze
- CZE-5214-05028 Dva neznámí chlapci z Porúří
- CZE-5214-05029 Dva neznámí chlapci z Porúří
- CZE-5214-05030 Hrob neznámé německé ženy
 - CZE-5214-05031 Hrob Ericha Seidela

- **Pamětní deska obětem 2. světové války**

Pamětní deska umístěná v kostele Sv. Jana Křtitele je věnována 16 německým obětem z května a června 1945, přičemž 11 osob je uvedeno jmenovitě, u zbývajících 5 osob nejsou jména známa. V nápise je uvedeno: „*Obětem násilí z května / června 1945.*“

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

Bönsch Else	Schubert Berthold
Bönsch Ilse	Schubert Herta
Kraus Gustav	Schubert Marie
Lauer Wenzel	Schubert Rudolf
Seidel Erich	Sturm Georg

Jívka (*Jibka*)

- **Pamětní deska Cesta osvobození**

Deska označuje začátek cesty osvobození z května 1945, vedoucí do Rtně, kde je umístěna podobná deska se stejným nápisem „*Cesta osvobození 1945*“, kudy projížděla Rudá armáda.

- **Pamětní deska Daniela Bally**

Nedaleko železniční zastávky Hodkovice u Trutnova je na kapli umístěna pamětní deska informující o zavraždění vojína československé armády Daniela Bally nacisty. Balla byl 22. září 1938 zastřelen v Hodkovické kapli ředitelem místní školy, který poté údajně uprchl do Německa a nikdy nebyl dopaden. Za údajného vraha se

²⁴⁸ Jako jediný se nachází nad někdejší, nyní zarostlou a na pozemkové mapě neoznačenou cestou.

považuje Rudolf Scholz, který stál v čele zdejších vzbuřenců z Hodkovic a Janovic a údajně byl zabit 21. května 1945 v Adršpašských skalách.²⁴⁹

Daniel Balla se narodil 28. září 1915 v Zapsoni (okres Berehovo) na Podkarpatské Rusi. Byl rusínské národnosti a v civilu se živil jako rolník. Sloužil u 3. roty pěšího pluku, 22. září 1938 byl zajat a při pokusu dostat se ze zajetí ke své jednotce padl v Broumovském výběžku v obci Janovice-Hodkovice. Přestože věděl, že bude napaden střelbou ordnery, střežící východ z kostela, snažil se uniknout zajetí a připojit se k vlastní hlídce, čímž prokázal odvahu a statečnost. Je pohřben na vojenském hřbitově v Josefově.²⁵⁰

Klásterská Lhota (*Mönchsdorf*)

- **Společný hrob obětí fašismu**

V únoru 1945 procházel obcí jeden z mnoha pochodů smrti, který přišel z koncentračního tábora Ravensbrück a pokračoval dále přes Břeclav a Žaclěř. Do Klásterské Lhoty dorazilo z tří tisíců vězňů jen 160 a jednalo se o válečné zajatce, Rusy a příslušníky dalších národností.

Dne 24. února byli ve stodole Ruzylova statku zastřeleni tři Rusové,²⁵¹ další vězni zemřeli vysílením. Sběrné středisko zajatců se tehdy nacházelo ve Vrchlabí. Všech devět zemřelých zajatců bylo pohřbeno na zdejším hřbitově. Hroby tří ruských zajatců byly původně umístěny mimo hřbitov, v roce 1949 Místní národní výbor rozhodl o jejich přesunutí na hřbitov.

²⁴⁹ Odpověď na otázku, kdo zabil Daniela Ballu, se snaží podat následující publikace. Viz Ota HOLUB, *Odhodlání a zrada na kladském pomezí v letech 1938-1939*, Česká Skalice 1969, s. 44.

²⁵⁰ Jiří PLACHÝ, *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*, Praha 2009, s. 9.

²⁵¹ Pamětní deska na stodole uvádí, že byli zabiti čtyři zajatci, kronika uvádí zastřelení tří Rusů. Viz: SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Klásterská Lhota 1945-1963, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Klásterská Lhota 1945-1963, s. 38.

Kocbeře (Rettendorf)

- **Pomník 19 ti vězňům pochodu smrti**

Jedná se o kamenný kříž s nápisem: „*Památce devatenácti obětí pochodu smrti v únoru 1945.*“ Oběti jsou pohřbeny v Choustníkově Hradišti. Pomník se nachází na cestě vedoucí k Janské studánce poblíž hrobu seržanta Tomašova.

- **Pomník vojákovi Rudé armády**

Náhrobek z pískovcových kvádrů uvádí jméno seržanta Tomašova, který zde padl 9. května 1945. Nachází se v blízkosti pomníku 19 vězňů pochodu smrti a jedná se o kulturní památku.²⁵²

Královec (Königshahn)

- **Hrob příslušníka Rudé armády**

Jedná se o hrob sovětského vojáka Ivana Petroviče Sapožnika (1921-1945) opatřený žulovou deskou, který se nachází v horní části hřbitova nedaleko pravé hřbitovní zdi.

Lipnice (Lipnitz)

- **Hrob rudoarmějce**

Jedná se o hrob Grigorije Vasiljeviče Belaka, který tragicky zahynul 15. května 1945 ve věku devatenácti let.

Malé Svatoňovice (Klein Schwadowitz)

- **Pomník obětem okupace**

Je věnován členům místní pobočky Sokola, kteří působili v odboji. Pískovcový pomník ve tvaru štíhlého sloupu je opatřen sokolskou orlicí a nápisy: „*Věrní zůstaneme*“ v horní části a „*Vám padlí, čest a dík*“ ve spodní části. Pravděpodobně

²⁵² Evidován jako KP č. 47124/6-5160.

vznikl v roce 1957.²⁵³ Obsahuje jména tří obětí, zastřelených v Pardubicích na Zámečku: Josefa Schejbala,²⁵⁴ Adolfa Petra a Stanislava Prouzu. Pomník se nachází u koupaliště.

- **Pamětní deska Josefu Schejbalovi**

Ve verandě hlavního vchodu do základní školy ve Schejbalově ulici je umístěna pamětní deska věnovaná řídícímu učiteli a členovi Sokola Josefu Schejbalovi, který byl zastřelen se svou odbojovou skupinou na Zámečku v Pardubicích 9. července 1942. Nad deskou je pověšen obraz s portrétem Schejbala, dole je ještě deska s textem: „*Tuto budovu navštívil 30. 6. 1946 president Dr. Edvard Beneš.*“

- **Rodinná hrobka Stanislava Prouzy**

Je zde pohřben Stanislav Prouza, člen odbojové skupiny Podkrkonošské župy Jiráskovy, který byl zastřelen v Pardubicích na Zámečku 9. července 1942.

Markoušovice²⁵⁵ (Markausch)

- **Památník osvobození²⁵⁶**

Vznikl z původního památníku Obětem 1. světové války, nápisová deska byla po roce 1945 odstraněna a nahrazena novou, během pozdější rekonstrukce bylo pietní místo pozměněno na Památník 1. a 2. světové války s novou nápisní deskou. Nachází se ve středu obce a v nápisu je uvedeno: „*Obětem 1. světové války / Den Opfern des I. Weltkrieges / 1914-1918. / Obětem 2. světové války / Den Opfern des II. Weltkrieges / 1939-1945. / Občané Markoušovic / Die Einwohner von Markausch.*“

²⁵³ Kronika obce neuvádí konkrétní rok vzniku ani datum odhalení pomníku. První zmínku jsem našla až v roce 1957, kdy se píše, že pomník padlým hrdinům naší obce je na koupališti. Viz: SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Malé Svatoňovice 1957-1970, inv. č. 193, kn. č. 193, Pamětní kniha obce Malé Svatoňovice 1957-1970, s. 42.

²⁵⁴ Ústřední postava zdejší odbojové skupiny, zatčen gestapem v souvislosti s pátráním po vysílače Jiřího Potůčka. Uveden v 5. kapitole.

²⁵⁵ Dnes součástí obce Velké Svatoňovice.

²⁵⁶ Znám též jako Památník 1. a 2. světové války.

Mladé Buky (*Jungbuch*)

Za 2. světové války v obci existovaly tři tábory, z toho dva pracovní firmy Jan Ettrich a Siemens a jeden zajatecký v budově bývalé továrny na lepenku firmy Fiebiger. Ve zděné budově továrny Jan Ettrich přebývali roku 1941 francouzští a belgičtí dělníci o celkovém počtu 55 lidí (z toho 35 Belgičanů a 20 Francouzů). Pro továrnu pracovaly i mladé Ukrajinky, z nichž dvě jsou pohřbeny na zdejším hřbitově.²⁵⁷ Tábor firmy Siemens pro nuceně nasazené sídlil nedaleko firmy Ettrich a od roku 1943 zde bylo ubytováno 300 dělníků, mezi nimi Holanďané, Litevci, Italové, Ukrajinci, Francouzi, Poláci i Belgičané.

V továrně na lepenku firmy Fiebiger bylo od ledna 1942 do 21. května 1945 ubytováno 30 anglických válečných zajatců, převážně poddůstojníků, kteří pracovali v papírně firmy Weishun. Jeden spoluzajatec byl pohřben na zdejším hřbitově.

- **Pomník Robertu Janouschkovi**

Robert Janouschek byl aktivním funkcionářem a zakladatelem místní organizace KSČ do svého zatčení v roce 1939. Zemřel v roce 1941 v koncentračním táboře Dachau a byl německé národnosti. Na pomníku je uvedeno: „*Lidé, bděte.*“

- **Společný hrob dvou nuceně nasazených sovětských žen**

Jsou zde pochovány tyto ženy: Deberovka Alexandra a Obdajská Katarina.

- **Hrob nuceně nasazeného Maria Josse Dooma²⁵⁸**

Maria Josse Doom (1919-1944) byl belgický válečný zajatec. Uvedené datum úmrtí je správně datum pohřbu.²⁵⁹

- **Hrob nuceně nasazeného Isene de Wiesta²⁶⁰**

Isene de Wiest (1928-1944) byl belgický válečný zajatec. Uvedené datum úmrtí je správně datum pohřbu.²⁶¹

²⁵⁷ Jedná se o hrob nuceně nasazených sovětských žen.

²⁵⁸ Hrob č. 281.

²⁵⁹ Databáze CEVH MO ČR.

²⁶⁰ Hrob č. 285.

- **Hrob nuceně nasazeného Josefa Walenpinta**²⁶²

Josef Walenpint (1900-1945) byl belgický válečný zajatec vlámské národnosti. Uvedené datum úmrtí je správně datum pohřbu.²⁶³

- **Hrob nuceně nasazeného Jeana Archonarsche**²⁶⁴

Jean Argonarsch (1912-1942) byl nuceně nasazený Francouz. Uvedené datum úmrtí je správně datum pohřbu.²⁶⁵

Nemojov (*Nemaus*)

- **Památník osvobození**

Symbolický památník s datem 9. 5. 1945 tvoří mohylu z balvanů s pískovcovou deskou. Nachází se vedle požární zbrojnice.

Odolov²⁶⁶ (*Wodolau*)

- **Památník osvobození**²⁶⁷

V roce 1974 z iniciativy občanů vzešel nápad k vybudování památníku, který stojí v místech, kde Rudá armáda překročila 9. května 1945 Jestřebí hory. Architektonický návrh vytvořil akademický sochař František Pavlů, ideový záměr koncipoval Jaroslav Metelka a na stavebním projektu se podílel Václav Jirásek. Finanční záštitu pro realizaci památníku poskytl Místní národní výbor ve Strážkovicích, přičemž se počítalo především s rozsáhlou brigádnickou prací a sdruženými finančními prostředky ONV v Trutnově, VUD Malé Svatoňovice, Rudných dolů Jeseník-závod Jívka, Transporty Úpice, Průmstavu Rтынě v Podkrkonoší, Výstavby kamenouhelných dolů Malé Svatoňovice a JZD Jestřebí hory v Batňovicích.

²⁶¹ Databáze CEVH MO ČR.

²⁶² Hrob č. 283.

²⁶³ Databáze CEVH MO ČR.

²⁶⁴ Hrob č. 227 v pravém čtverci u vchodu, 3. řada hrobů zdola, 15. hrob zleva z celkem 20.

²⁶⁵ Databáze CEVH MO ČR.

²⁶⁶ Dnes součástí obce Malé Svatoňovice.

²⁶⁷ Znám též jako Pomník vojákům Rudé armády.

Odhalení památníku proběhlo 22. června 1975²⁶⁸ a o hlavní řeč se postaral generálporučík František Šádek. Silnice z Jivky přes Odolov do Rtyně v Podkrkonoší byla zároveň pojmenována jako Cesta osvobození 9. května 1945.

V nitru památníku je uložena pamětní schránka s dobovými dokumenty, jejichž obsah byl zveřejněn v novinách Jiskra východočeských horníků 25. července 1975. Památník koncipovaný jako dvojpylon s nápisem Cesta osvobození a třemi pamětními deskami, vyjadřujícími obsah a poslání, se nachází ve středu obce. Na nápisových deskách je možno se dočíst: „*Přes Jestřebí hory se probjovala sovětská vojska 21. armády I. ukrajinského frontu a přinesla svobodu do Podkrkonoší. Havíři svatoňovických dolů přispěli k osvobození vlasti generální stávkou ve dnech 1. až 9. 5. 1945. Těmito místy procházela V. Rove 1938 obranná pevnostní linie.*“

Pec pod Sněžkou (Petzer)

Není známo, zda v Peci existoval za války přímo nějaký zajatecký tábor. Přesto zde až do roku 1944 přebývali zajatci sovětské národnosti v dřevěném baráku u Úpy pod pensionem Pod Lanovkou. Zhruba 20 až 30 mužů bylo zaměstnáno prací v lese, přičemž kronika již neuvádí, zda se někteří pokusili o útěk, nebo byli zastřeleni.²⁶⁹ Databáze CEVH MO ČR dokládá spolehlivě jeden hrob sovětského zajatce Ivana Jermakova. Ostatní pohřbení jsou německé národnosti.

- **Hrob Ivana Jermakova**

Hrob sovětského válečného zajatce, který zemřel 10. března 1942 při těžbě dřeva v lese. Hrob se stal zároveň symbolickým památníkem dalších tří sovětských válečných zajatců, údajně zastřelených v Peci pod Sněžkou. Jejich těla však nebyla při snaze o exhumaci nalezena.²⁷⁰

- **Hrob Josefa Thamma**

Desátník Josef Thamm (1910-1943) podlehl zranění.

²⁶⁸ Jaroslav ŠTRAIT, *Odolov*, Trutnov 2010, s. 1.

²⁶⁹ SOKA Trutnov, f. Městský národní výbor Pec pod Sněžkou 1945-1958, inv. č. 255, kn. č. 255, Pamětní kniha města Pec pod Sněžkou 1945-1958, s. 44.

²⁷⁰ Databáze CEVH MO ČR.

- **Hrob Herberta Buchbergera**

Vojín Herbert Buchberger (1921-1941) podlehl zranění.

- **Hrob Huberta Richtera**

Desátník Hubert Richter (1912-1941) podlehl zranění.

- **Hrob Johanna Prausse**

Poddůstojník Johann Prauss (1910-1944) podlehl zranění.

- **Hrob Rudolfa Sagassera**

Desátník Rudolf Sagasser (1920-1941) podlehl zranění.

- **Hrob Hugo Schuberta**

Hugo Schubert (1894-1945) byl zastřelen.

- **Hrob Ernsta Hofera**

Ernst Hofer (1909-1938) byl zastřelen.

- **Hrob Friedricha Prellera**

Friedrich Preller (1906-1945) byl zastřelen.

- **Hrob obětí leteckého neštěstí na hřbitově**

Jedná se o hrob leteckého neštěstí do hřebenů Krkonoš.²⁷¹ Jsou zde pohřbeny tři osoby: Otto Brödel, Werner Haack a Adolf Luick.

Petřikovice²⁷² (Petersdorf)

- **Pomník Františku Opočenskému**

František Opočenský byl dozorce finanční stráže, který padl při výkonu služby 19. září 1938. Žulový pomník byl odhalen 28. září 1946²⁷³ a je opatřen citátem F.

²⁷¹ Srov. Horní Malá Úpa.

²⁷² Dnes součástí obce Chvaleč.

Fedorova: „*Je lépe za svobodu umřít stoje, než padnout na kolena, v kleče žít. Jak tvrdě to a klidně řečeno je! A kdo tak mluví, musí zvítězit.*“ Skládá se ze dvou kvádrů a vysoké stély stojící uprostřed, na níž je umístěn reliéf psa. Nachází se na konci osady směrem k Chvalči proti bývalé hospodě.

Pilníkov (Pilnikau)

- **Památník obětem světových válek**

Památník se týká obětí veškerých válek, čemuž odpovídá i nápis: „*Obětem světových válek*“. Původně Pomník obětem 1. světové války.²⁷⁴

- **Společný hrob rudoarmějců**

Na hřbitově jsou pohřbeni údajně čtyři padlí příslušníci Rudé armády, jelikož se ale nepodařilo prokázat čtvrtou oběť, jsou uvedena pouze tři jména. Ve dvoujazyčném nápisu se dočteme: СЛАВА И ЧЕСТЬ 4 ПАВЦИМ КРАСНОАРМЕЙЦАМ КПЧ. Sláva a čest čtyřem padlým rudoarmějcům KSČ. U prvního z nich není známo prokazatelně jméno, pouze, že byl válečným zajatcem, který zemřel při pochodu smrti. Dále je zde pohřben nadporučík Alexij Illič a svobodník Sergej Michajlovič Zasorin.

- **Hrobka rodiny Baudischových**

Jedná se o hrob, v němž je pohřben poddůstojník Herbert Baudisch (1920-1941), který byl těžce raněn 20. července 1941 na východní frontě a jeho otec Vojtěch Baudisch (1876-1948), aktivně působící v československé vojenské zpravodajské službě. Vojtěch Baudisch shromažďoval informace o kolaborantech, což se mu po válce stalo nejspíš osudným a přišel 27. ledna 1948 o život za nevyjasněných okolností.

²⁷³ SOKA Trutnov, f. Městský národní výbor Trutnov 1945-1952, inv. č. p753, kn. č. 753, Pamětní kniha města Trutnova 1945-1952, s. 224.

²⁷⁴ Srov. 1. kapitola.

Rtyně v Podkrkonoší (*Hertin*)

- **Památník obětem květnových událostí 1945**

Jsou zde pohřbeny oběti květnových událostí, mezi nimi Vladimír Kulda a Ljuba Turek, kteří byli členy hlídky určené Revolučním národním výborem. Hlídky dostaly v květnových dnech rozkaz se proti útočícím SS-manům stáhnout do obce. Kulda a Turek zaujali stanoviště na břehu rybníka Kocouráku, ale opozdili se s útekem do úkrytu, a tak byli chyceni.

Hlídka SS je následně převezla do Úpice a vzala si je jako rukojmí. O jejich propuštění jednali elektrikář Karásek a A. Gréc ml., protože uměli dobře německy. Velitel SS jim následně oznámil, že se pokusili o útěk, a tak byli brutálním způsobem umučeni, zastřeleni a zakopáni v Úpici na Dlouhých záhonech do mělkých hrobů, které si museli sami vykopat.

Dne 11. května 1945 byla nejprve v Úpici uspořádána tryzna za umučené, odpoledne byly ostatky obou chlapců převezeny do Rtyně a s ostatními oběťmi pietně pohřbeny do předem určené hrobky rodiny Staudových. Po vybudování urnového háje na hřbitově byl všem obětem květnových událostí zřízen tento památník.

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

Jméno	Poznámka k úmrtí
Hanuš Jaroslav	zastřelen 6. 5. 1945 na dvoře vlastního domu hlídkou SS ve Rtyni
Kábrt Václav	zahynul při náletu v Německu
Kulda Vladimír	umučen 6. 5. 1945 na střelnici SS v Úpici
Matouš Miroslav	18 - tiletý zámečník
Nývlt Václav	člen odbojové skupiny dělnické mládeže, před zatčením gestapem se ukrýval na nucených pracích v Říši, pak uvězněn v Dachau; 6. 5. 1945 zastřelen SS při povstání ve Rtyni, pohřben 8. 5. 1945
Paulysko Vasyl	zastřelen 6. 5. 1945 hlídkou SS ve Rtyni

Rubáček Václav	zemřel po útrapách v koncentračních táborech
Turek Ljuba	umučen 6. 5. 1945 na střelnici SS v Úpici

- **Památník obětem 2. světové války**

Autorem pomníku je Antonín Melichar a nachází se před hasičskou zbrojnicí.

- **Pomník na paměť 9. 5. 1945 u Rebelky**

Jedná se o prostý památník ve tvaru skaliska, na němž je pouze vyryto datum 9. 5. 1945.

- **Pomníček Janu Balatkovi**

Autorem prostého pomníku věnovanému Janu Balatkovi je Antonín Melichar.

Jan Balatka (*31. 10. 1896) byl francouzský legionář, který pracoval na úpické poště jako telefonní dozorce a pro odbojovou skupinu S21 B postavil vysílačku pro styk se zahraničím. Ta byla později převezena na Bohdašín a ukryta spolu s Jiřím Potůčkem na statku manželů Burdychových.

Stavba vysílačky byla sestrojena pod záminkou zřízení telefonu do školy v Malých Svatoňovicích a kromě Balatky se na její výrobě podílel Jaroslav Merta ze Rtyně a Jaroslav Vokatý z Červeného Kostelce.

Osudným se mu stalo, že nechal na úpické poště běžet zahraniční zprávy do telefonu, aby informoval své kolegy. Dne 11. dubna 1942 byl však nešťastnou náhodou s ústřednou propojen telefon jednoho z úpických nacistů Wilhelmem Stehrem. Ten šifrované zprávy poznal a celou věc předal k vyšetřování gestapu. Balatkovi o udání včas řekli jeho kolegové z práce, aby mohl uprchnout. Ukřýval se na nejrůznějších místech (v lesích okolí Úpice a Červeného Kostelce, v hostinci U devíti křížů a chatě Šiškovna na okraji Havlovic). Jeho přátelé pro něj navíc obstarali falešné doklady, aby mohl uprchnout pod cizí identitou na práci do Říše.

Jakmile se stala situace neúnosnou, obzvlášť po zatčení jeho ženy a dcery, se 15. června 1942 v okolí lesa Krákorky zastřelil. Za policejního dozoru byl na rtyňském hřbitově pohřben. Bylo mu 46 let a pro svou ženu a dceru zanechal dopis na rozloučenou, v němž stálo:

V přírodě 15. června 1942. – Když z nebezpečí mnohých jsem vykličkoval, vždy jediná otázka mne trápila, zda se s vámi ještě kdy sejdu. Po celý ten čas byl jsem nucen lidem se vyhýbat, jen v lesních samotách a houštinách se krýti. Nyní je mi však jasné, že svojí existencí bych jenom Vám život ztrpčoval, že musely byste nejen Vy, ale snad i jiní zbytečně nevinně trpět... Prosím, abyste mi odpustily, čím jsem Vám ublížil. Hlavně poslední strádání a nevinné věznění, které jste za mne – bez Vaší viny – musely podstoupit. – Jsem již tak vyčerpán a nervově vysílen, že jsem se rozhodl učinit konec svému životu. Neběru sobě život ze zbabělosti, nýbrž proto, abych uchránil Vás před dalším pronásledováním. Přijměte poslední s Bohem s tisíci polibky. Váš taťka.“²⁷⁵

- **Kamenný křížek u Kočičího rybníčka (Kocouráku)**

Připomíná tragickou smrt Václava Nývlt-Černého, který přežil téměř celou válku nasazený v Říši, aby byl 6. května 1945 zcela bezdůvodně zastřelen vojsky SS během povstání, protože se nechtěl nechat zatknout. Ještě dva dny před jeho smrtí projednával prozatímní Revoluční národní výbor v šatně divadla U Mikšů, aby byl pověřen funkcí velitele obrany Rtně. O tom se už ale Černý nestihl dozvědět.

- **Pamětní deska Cesta osvobození**

Označuje cestu, kudy projížděla v květnových dnech roku 1945 Rudá armáda ve směru Jívka-Rtně.

- **Pamětní deska Viléma Nývlt**

Vilém Nývlt se stal v roce 1944 členem odbojové skupiny, která byla ustanovena na schůzi okrskových velitelů hasičských sborů. Velmi brzy došlo k jejímu prozrazení a všichni její členové byli gestapem zatčeni a vězněni v terezínské Malé pevnosti. Vilém Nývlt byl nejspíš popraven v koncentračním táboře a jeho ostatky jsou pohřbeny ve společném hrobě v Terezíně.

Pamětní deska mu byla odhalena v roce 1946. Vilém Nývlt byl potomkem vůdce selského povstání z roku 1775 Antonína Nývlt.

²⁷⁵ Adolf GRÉC, *Jan Balatka: Epilog in memoriam*, in: *Rodným krajem* 41, Červený Kostelec 2010, s. 10.

- **Pamětní deska v interiéru modlitebny se 14 jmény padlých obyvatel**

Je umístěna v římskokatolickém kostele a v nápise je uvedeno: „*Věrní zůstali 1939-1945. Umučeným a padlým. Pravda vítězí. Na památku těch, kteří zahynuli v boji proti německé okupaci nebo podporovali činnost skupiny Silver-A.*“

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

Brát Adolf	Merta Jaroslav
Geisler Josef	Nástraha František
Hanuš Jaroslav	Nývlt Václav
Kábrt Jaroslav	Nývlt Vilém
Kulda Vladimír	Paulysko Vasyl
Maršík Adolf	Rubáček Václav
Matouš Miroslav	Turek Ljuba

Rudník²⁷⁶ (Hermanseifen)

- **Hrob příslušníka Rudé armády**

Nachází se v čele pohřebiště, je opatřen sovětskou hvězdou a nápisem: „*Na věčnou paměť.*“ Totožnost vojáka není známa.

Strážkovice²⁷⁷ (Straschkowitz)

- **Památník obětem fašismu**

Památník s nápisovou deskou „*Obětem fašismu*“ a se jmény tří padlých: Josef Geisler, Miloslav Hampl a Karel Kábrt a státním znakem je umístěn u lípy svobody, která byla zasazena ještě pro oběti z 1. světové války 11. května 1919. Původně zde totiž stál pomník věnovaný obětem 1. světové války, jehož základy byly použity pro stavbu pomníku obětem fašismu. Původní texty nejsou známy.

²⁷⁶ Dřívější název obce Heřmanovy Sejfy.

²⁷⁷ Dnes součástí obce Malé Svatoňovice.

Strážné (*Pommerndorf*)

- **Hrob sovětského vojáka**

Jedná se o hrob Ivana Nejaskina, zastřeleného na útěku v roce 1945.

Suchovršice (*Saugwitz*)

- **Památník čsl. letců**

Památník věnovaný letcům padlých za 2. světové války je doložen archivními prameny a měl by se nacházet na náměstí 5. května. Bližší informace nejsou známy.

Svoboda nad Úpou (*Freiheit*)

- **Hrob Anastasia Sputa**²⁷⁸

Jedná se o hrob sovětského válečného zajatce, který zemřel v roce 1943. Bližší informace nejsou známy.

- **Hrob Daniela Gillerona**

Jedná se o hrob francouzského válečného zajatce. Bližší informace nejsou známy.

- **Hrob Gustava Adolfa**

Jedná se o hrob německého desátníka, který 1. prosince 1943 podlehl zranění. Bližší informace nejsou známy.

- **Hrob Franze Bartosche**

Jedná se o hrob německého vojáka, který 24. července 1942 podlehl zranění. Bližší informace nejsou známy.

²⁷⁸ Hrob č. 248.

- **Hrob Herberta Hendricha**

Jedná se o hrob německého svobodníka, který 23. srpna 1944 podlehl zranění. Bližší informace nejsou známy.

- **Hrob Gerharda Petraschka**

Jedná se o hrob německého vojáka, který v roce 1944 podlehl zranění. Bližší informace nejsou známy.

- **Hrob Waltera Schillera**

Jedná se o hrob německého poddůstojníka, který 20. března 1944 podlehl zranění.

Špindlerův Mlýn (*Spindelmühle*)

V roce 1941 byla ve Špindlerově Mlýně vybudována pobočka zajateckého tábora v Laubanu. Ve čtyřech zděných budovách bývalých kasáren bylo ubytováno průměrně 250-300 osob belgické, francouzské a ruské národnosti. Na místním hřbitově je pochován jeden francouzský zajatec, dva ruští zajatci byli pohřbeni v lese.

- **Pomník obětem 2. světové války (osada Bedřichov)**

V nápise je uvedeno: „*Památce padlých hrdinů 1939-1945*“ a nachází se u hotelu Start.

Trutnov (*Trautenau*)

Pro okresní město Trutnov je použito obdobné členění k němu sloučených okolních obcí a osad jako v předchozích dvou kapitolách. Tyto obce jsou seřazeny abecedně a jejich německý název je uveden v závorce. Pomníky, které se nachází přímo v městské části Trutnova, jsou uvedeny jako první.

- **Památník osvobození**²⁷⁹

Památník byl na trutnovském hřbitově slavnostně odhalen 7. listopadu 1950²⁸⁰ a jeho autory jsou akademický sochař Faltejsek a zahradní architekt Vávra. V jeho okolní blízkosti je pohřbeno deset sovětských důstojníků a vojáků jako major Petruškov, gardoví seržanti Titov, Sizich a Perečkov, staršina Rjabov, vojíni Petrovič, Chabarov, Sergejev a další dva neznámí sovětské vojáci. Po roce 1990 sem byla přenesena deska věnovaná památce československých letců po zrušení památníku s letadlem Mig 15 v ulici Kryblická a rovněž byla odstraněna rudá hvězda z vrcholu památníku.

- **Památník Hraničářské roty č. 2**²⁸¹

V blízkosti Památníku osvobození se nachází samostatné hroby zemřelých z Hraničářské roty č. 2. V nápise je uvedeno: „*Pokoj Vám. Nezapomenem, vojáci 1945.*“

- **Pomník 41 židovským ženám pracujícím v trutnovských textilkách**²⁸²

Je věnovám židovským ženám, které pracovaly ve zdejším textilním podniku. Haasova továrna v Poříčí se za 2. světové války přeměnila v koncentrační tábor, kam byly internovány ženy převážně maďarské a slovenské národnosti a ke dni 11. prosince 1944 se zde nacházelo 1400 osob.

Haasova továrna patřila k významným podnikům přádelny lnu a sídlila v Poříčí a Dolním Starém Městě v Trutnově. Židovské vězenkyně zde pobývaly již od roku 1940 a od jara 1944 se továrna stala pobočkou koncentračního tábora Gross Rosen.

Ženy umístěné ve zdejším táboře pracovaly převážně v trutnovském závodě AEG při výrobě a montáži elektrosoučástek potřebných v továrnách na letadla. Vysilující práce si vyžádala 41 obětí.²⁸³

Na trutnovském hřbitově je umístěn pomník věnovaný židovským ženám, kolem něhož je rozprostřeno 41 malých náhrobků, kdy každý připomíná jednu ze zemřelých vězenkyň. Pomník byl vyhlášen za kulturní památku.²⁸⁴

²⁷⁹ Ve starší literatuře uveden jako Památník Rudé armády.

²⁸⁰ SOKA Trutnov, f. Městský národní výbor Trutnov 1945-1952, inv. č. p753, kn. č. 753, Pamětní kniha města Trutnova 1945-1952, s. 399.

²⁸¹ Není válečným hrobem podle zákona č. 122/2004 Sb., ale je evidován v databázi CEVH MO ČR.

²⁸² *Totéž.*

²⁸³ Ženám z koncentračního tábora se snažila pomáhat řada místních občanů, mezi nimi i trutnovský sochař a autor protiválečně laděných pomníků Emil Schwantner.

Na hlavním památníku jsou napsány následující verše v češtině i hebrejštině:

*„Tvoříme řetěz kolem světa
semena větrem rozvátá,
čítáme dny, měsíce, léta,
čekáme, čas nám nechvátá.*

*A potom vyjdem strašný řad
na lebce lebku, s hnátem hnát
a zařvem ve tvář lidem všem:
my mrtví, žalujem!*

- **Pamětní deska osvobození Trutnova Rudou armádou 9. 5. 1945**

Je instalována na věži Staré trutnovské radnice na náměstí a v nápise je uvedeno:

„Rudá armáda osvobodila naše město dne 9. května 1945.“

Babí (Trautenbach)

- **Pamětní deska Josefu Beranovi**

Je umístěna na řopíku „U Berana“, který se nachází nedaleko obce Babí.

Josef Beran se narodil 16. května 1915 v Libštátě (okres Semily). Absolvoval obecnou školu a tři třídy měšťanky. Před nástupem do vojenské služby se živil jako zemědělec a bydlel v Libštátě. Narukoval 1. dubna 1938 k 8. rotě pěšího pluku 2 Jiřího z Poděbrad. U technické rotě vykonával od počátku června do poloviny září 1938 spojovací výcvik. Dne 30. září se měl přemístit k 10. rotě hraničářského pluku 17, k čemuž ovšem nedošlo.²⁸⁵

Vojín Josef Beran z Libštátu u Semil podlehl 21. září 1938 smrtelnému zranění v Okresní nemocnici v Trutnově, utrpěném při obchůzce poblíž křížového objektu²⁸⁶ na staveništi Stachelbergu. Na Berana a jeho strážného kolegu zaútočili členové

²⁸⁴ Evidován jako KP č. 3413/4.

²⁸⁵ Jiří PLACHÝ, *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*, Praha 2009, s. 9.

²⁸⁶ Řopíku s křížem.

sudetoněmeckého Freikorpsu. Útočník posléze rychle zmizel v nedalekém houští, přestože druhý voják střelbu opětoval. Po více než sedmdesáti letech zásluhou Občanského sdružení Stachelberg byla instalována v prostoru tragické události pamětní deska.

Poříčí (Parschnitz)

- **Památník setkání zástupců českého Trutnova s vojsky 21. armády 1. ukrajinského frontu**

Vznikl jako připomínka pobočky koncentračního tábora v blízké továrně a nachází se naproti n. p. Kara. V nápisu je uvedeno: „*V těchto místech došlo 9. května 1945 k setkání sovětských vojsk 21. armády 1. ukrajinského frontu se zástupci českého Trutnova. Stalo se tak před zřetelnicí osvobozeného židovského koncentračního tábora, který se nacházel v prostoru dnešního n. p. Kara.*“

Úpice (Eipel)

Od poloviny roku 1942 byl v úpické základní škole na Lánech zřízen nejprve tzv. přípravný tábor pro Waffen-SS Wehrtüchtungslager Eipel, určený pro sedmnáctileté příslušníky Hitlerovy mládeže, kteří chtěli nastoupit k Waffen SS. Mladé nacisty školili instruktoři a příslušníci Waffen SS, což byli většinou veteráni zotavující se po zranění. V letech 1943 až 1944 byl tábor přejmenován na SS-(Reichs)-Ausbildungslager II Eipel, v němž se připravovali příslušníci Allgemeine SS k bojovému nasazení u Waffen SS. Tábor býval označován také jako SS Unterführerschule Eipel, přičemž používal střelnici na Dlouhých záhonech ke svému výcviku. Příslušníci SS ze školy na Lánech terorizovali okolí v květnových dnech roku 1945 a mají na svědomí mimo jiné smrt dvou chlapců ze Rтынě v Podkrkonoší, Vladimíra Kuldy a Ljuby Turka, kteří byli na Dlouhých záhonech umučeni a zastřeleni.

Koncem 2. světové války v dubnu plánovali komunisté svolání schůze protifašistického odboje v Úpici a vydali pokyn k vytváření národních výborů, které vznikaly tajně. Dne 1. května byla vyhlášena generální stávka na dolech a

v textilních závodech, přičemž továrny převzaly do svých rukou revoluční závodní rady. Již o den později byl pod vedením sovětských partyzánů osvobozen pracovní tábor v Radvanicích, kde přebývali a pracovali převážně zajatí rudoarmějci. Události 5. května v souvislosti s kapitulací jednotlivých německých armád a pražským povstáním velmi zhoršily postavení úpických nacistů a vojenské posádky ve škole na Lánech. Nacisté stihli před konečnou kapitulací 7. května postřílet a umučit ještě spoustu lidí z Úpice a okolí.

- **Památník obětem 2. světové války**

Nachází se na úpatí mostu 2. odboje.

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

V boji proti německé okupaci v letech 1939-45 položili život tyto úpičtí občané:

Balatka Jan	Martínek Adolf
Bayer Josef	Miks Jan
Bělohoubek Karel	Nyklíček Vilém
Bischof Jaromír	Pichová Marie
Dub Josef	Postupa Jaroslav
Grossmann Antonín	Sádovský Karel
Hofmann Augustin	Seidl Josef
Hofmann Karel	Sibera Josef
Hruška Blahoslav	Sochor Josef
Hulek Josef	Sochor Vilém
Joudal Oldřich	Spindler Jaroslav
Kábrt Jakub	Šrám Václav
Kadaník František	Šťastník František
Kejzlar Jaroslav	Turek Ljuba
Kejzlar Jiří	Uhlíř Ladislav
Knotek Karel	Vejrych Ladislav
Kopecký Josef	Vlček Jaroslav
Král Karel	

V německých koncentračních táborech zahynuli tito občané židovského původu:

Adler Otto	Nedvídková Melánie
Brandejský Zdeněk	Neumannová Ilsa
Falková Ida	Neumann Julius
Hellerová Růžena	Neumannová Nelly
Heller Max	Picková Otylie
Jelínková Emílie	Rechts Richard
Jelínek Ervin	Rechtsová Růžena
Jelínek František	Rechts Vilém
Jelínková Hana	Rechts Oskar
Lípová Růžena	Schulzová Gerda
Morawetzová Alice	Schulzová Rita
Morawetzová Dinah	Schulz Walter
Morawetz Josef	Šulcová Anna
Morawetz Karel	Weissová Bedřiška
Morawetzová Mariána	Zimmer Egon
Morawetzová Matylda	Zimmerová Věra

Jako příslušník anglického královského letectva podplukovník in memoriam Antonín
Bunzl.²⁸⁷

- **Památník obětem fašismu**

Pomník se nachází v ulici Pod městem naproti budově městského úřadu a jeho autorem je Ing. architekt Bohumil Fanta, reliéf navrhl sochař Josef Marek. V nápise je uvedeno: „*Obětem fašistického teroru v letech 1939-1945 vděční občané Úpicka.*“

- **Památník obětem 2. světové války**

Památník s kovovým reliéfem je umístěn v areálu firmy Juta a není veřejně přístupný. V nápise je uveden letopočet 1945 a dále: „*Čest obětem boje proti německému fašismu za okupace.*“

²⁸⁷ Srov. 5. kapitola.

Jména obětí z 2. světové války (řazena abecedně):

Bischof Jaromír	Postupa Jaroslav
Brandejský Zdeněk	Sádovský Karel
Grossmann Antonín	Seidl Josef
Joudal Oldřich	Sibera Josef
Kábrt Jakub	Špindler Jaroslav
Kopecký Josef	Šrám Václav

- **Kenotaf rodiny Morawetzovy**

Jedná se o kenotaf židovské továrnické rodiny se žulovým pomníkem, který se nachází na hřbitově. Jména Morawetzových jsou uvedena rovněž i na památníku obětem 2. světové války. Karel Morawetz a Matylda Morawetzová zahynuli v Terezíně, Josef Morawetz, Marianna Morawetzová a Dina Morawetzová v Osvětimi. Na úpickém náměstí stojí jejich vila, postavená ve druhé polovině 19. století, v níž byl ubytován při návštěvě města 11. července 1926 prezident Tomáš Garrigue Masaryk.

Velké Svatoňovice (*Gross Schwadowitz*)

- **Pamětní deska pilotům RAF Josefu Nývltovi a Antonínu Kašparovi**

Je umístěná na budově zdejší základní školy a byla instalována k 65. výročí sestřelení v roce 2007. V nápise je uvedeno: „*Památce svatoňovických rodáků, letců padlých ve 2. světové válce Josefu Nývltovi a Antonínu Kašparovi.*“

Vítězná

- **Pomník obětem válek²⁸⁸**

Pomník byl obnoven 28. října 1998 a restaurován v roce 2009.²⁸⁹ V nápise je uvedeno: „*Pomník obětem příkoří způsobených válkami, lidskou nesnášenlivostí a netolerancí.*“ Jedná se o kulturní památku.²⁹⁰

²⁸⁸ Znáám též pod názvy Památník padlých ve 2. světové válce nebo Památník 1938-1945.

²⁸⁹ Databáze CEVH MO ČR.

Vrchlabí (*Hohenelbe*)

Koncentrační tábor z Poříčí měl i svou pobočku v Hořejším Vrchlabí. Nacházela se na severozápadní straně obce v těsné blízkosti státní silnice Vrchlabí-Špindlerův Mlýn na pozemku továrny firmy Lorenz. Od roku 1944 do května 1945 zde pracovaly a byly ubytovány židovské ženy. Konce války se dožilo 150 žen z celkového počtu 450 žen z roku 1944. Vězenkyně později vypovídaly, že přesto, že zde byla strava nedostatečná, dělily se o své skromné příděly s anglickými zajatci, kteří pracovali u stejné firmy.

• Pomník obětem válek

Původně to byl pomník zřízený padlým z 1. světové války, kteří zemřeli na následky zranění či z jiných příčin ve vrchlabské nemocnici, sloužící za války jako vojenský lazaret. Uváděl jména 216 mrtvých a byl postaven na podzim roku 1923.²⁹¹ Kdysi se nacházel na kostelním náměstí před školou, kde původně stávala bronzová busta císaře Josefa II.

Původní pomník byl vybudován v klasicistním stylu a pro každého ze čtrnácti zde pochovaných vojáků se nechala zhotovit náhrobní deska s jeho jménem a osobními daty. Tyto desky pak byly umístěny na bočních křídlech pomníku. Příslušníci rakouské armády pocházeli kromě tří z obcí tehdejšího soudního okresu Vrchlabí. Jedním z nich byl Antonín Jech z Horní Branné.

Dne 23. ledna 1946²⁹² zde bylo pochováno 26 exhumovaných sovětských vojáků, mezi nimiž šest bylo nuceně nasazených na práci ve vrchlabských továrnách²⁹³ a jeden voják zastřelený 10. května 1945. Zajatci ruské národnosti byli na vrchlabském hřbitově 9. dubna 1945 popraveni za útěk z továrny na umělé hedvábí v Terezíně-Rudníku.²⁹⁴ V nápise je uvedeno: „*Na paměť všem obětem válek. Lidé, zamyslete se a nezapomeňte! Vrchlabí 1991.*“ Pomník je umístěn na hřbitově.

²⁹⁰ Evidován jako KP č. 31853/6-5144.

²⁹¹ Miroslav BARTOŠ, *Z historie pomníku obětem válek na hřbitově*, Puls: časopis města Vrchlabí 5, 2011, s. 6-7.

²⁹² Databáze CEVH MO ČR.

²⁹³ Brožura Osvobození Trutnovska udává počet sedmi zajatců. Viz *Osvobození Trutnovska*, Trutnov 1980, s. 6.

²⁹⁴ Jedná se o tyto zajatce: Anatolij Selitrenko, Nikolaj Selitrenko, Viktor Kaličenko, Ivan Olejnikov, Alex Michalovskij a Michal Šarikin.

- **Památník osvobození Krkonoš**

Nachází se poblíž škol a v nápise je uvedena datace 1939-1945 a dále: „*Na paměť osvobození Krkonoš.*“

Žacléř (Schatzlar)

Za 2. světové války existoval v Žacléři židovský tábor nucených prací²⁹⁵ a zajatecký pracovní tábor. V kamenouhelném dole pracovali převážně Francouzi, Belgičané a Rusové, jejichž podmínky byly obzvlášť kruté a zacházelo se s nimi nejhůř. Angličtí váleční zajatci pak pracovali na železnici. V šachtách Marie a Julius, patřící k Westböhmische Bergbau-Aktien-Veren Betriebsgruppe Schatzlar, zajatci zažívali denně těžkou práci, bití a nedostatek jídla. V dřevěném baráku, který se nacházel dva kilometry od severního Žacléře, bylo od 19. dubna 1942 ubytováno 550 ruských zajatců, celkem jich táborem prošlo na zhruba 1400.

Kruté podmínky měly za následek časté pokusy zajatců o útěk. Koncem války došlo v táboře ke vzpouře a německé strážě v panice uprchly. Dne 8. května 1945 před příchodem Rudé armády se na 500 zajatců osvobodilo. Tábor si vyžádal 9 doložitelných obětí, které byly pohřbeny v blízkosti hřbitova a po válce převezeny na zdejší hřbitov, kde se jejich hrob nachází dosud.

- **Hromadný hrob sovětských zajatců**

V nápise je uvedeno: „*Bojovali – zemřeli za společnou věc 1942-1945.*“ Jsou zde pohřbeni zajatci, kteří pracovali v zajateckém táboře dolu Elišky. Není zcela jisté, zda všichni zemřeli při pokusu o útěk. Jedna z obětí, Ivan Višnikin, zemřel na rozdrcení lebky v důsledku úrazu během jízdy s plošinovým vozem svážnou²⁹⁶ v 28. sloji.²⁹⁷ Vůz nebyl při vsunování koleje zavěšen na lano, přičemž Višnikin, který

²⁹⁵ Pozdější pobočka koncentračního tábora Gross Rosen. Byly sem interovány židovské ženy nasazené v textilních továrnách v Žacléři, Poříčí, Libči, Trutnově a dalších místech. Židovské ženy pracovaly v žacléřské textilní továrně firmy G. A. Buhl, ke konci války krátce docházely pěšky do továren Berko a J. Ettrich v Bernarticích, od března 1945 pak hloubily zákopy. Tábor byl osvobozen 8. května 1945 sovětskou armádou.

²⁹⁶ Neboli svážné chodby (jsou raženy pod určitým potřebným úhlem) spojující horizontální chodby jednotlivých pater atd.

²⁹⁷ Unfallanzeige, Městské muzeum Žacléř, k. 637 – Útěk a smrt sovětských zajatců.

seděl v jeho zadní části, sjel svážnou a zabil se, protože vůz nebyl připevněn k lanu. O tom, jak došlo k úrazu, vypovídal zajatec Grigorij Dreščenko.

Jména sovětských zajatců (řazena abecedně):

Dačenko Vasilij	Masalov Ivan
Chotov Vasil	Nevolničenkov Grigorij
Kalmykov Andrej ²⁹⁸	Syš Annanej
Katišev Michail	Vyšnikij Ivan ²⁹⁹
Kolbišev Dimitrij	

²⁹⁸ Zemřel v nemocnici v Žacléři 6. 2. 1945.

²⁹⁹ Narozen 22. 1. 1916, zemřel 8. 5. 1945.

Pro trutnovský okres evidujeme celkem 112 pietních míst věnovaných obětem 2. světové války. Z toho 42 pomníků, 15 pamětních desek, 45 válečných hrobů, 6 kenotafů a do kategorie ostatní spadají celkem 4 netypická pietní místa.³⁰⁰ V této kapitole převažují svým počtem válečné hroby převážně z důvodů existujících poboček koncentračního tábora Gross Rosen, zajateckých a internačních táborů, a sice v Bernarticích, Mladých Bukách, Trutnově, Peci pod Sněžkou, Svobodě nad Úpou, Špindlerově Mlýně, Vrchlabí a Žacléři. Dále se jedná o masové hroby obětí pochodu hladu a smrti z obcí Hajnice, Choustníkovo Hradiště, Střítež a Studenec. Data odhalení pomníků a pamětních desek se podařilo zjistit ve 13 ti případech, ve 44 případech zůstávají data pomníků a pamětních desek neznámá. Nejstarší pomníky pochází z roku 1946,³⁰¹ k nejmladším řadíme Památník osvobození na Odolově z roku 1975, Pomník obětem 2. světové války v Dubenci z roku 1980 a Pomník obětem holocaustu ve Dvoře Králové nad Labem z roku 2007.

³⁰⁰ Patří sem smírčí kříž v Janských Lázních, kamenný křížek věnovaný Václavu Nývltu-Černému ve Rtyni v Podkrkonoší, trosky letadla v Horní Malé Úpě a pietní místo obětem pochodu hladu a smrti v Choustníkově Hradišti.

³⁰¹ Pomník Františku Opočenskému v Petříkovicích a pomník vojákům Rudé armády v Dolním Lánově.

4. Naučné stezky po pietních místech

V této kapitole uvádím celkem pět naučných stezek po nejzajímavějších pietních místech v trutnovském okrese a jedná se především o pomníky a pamětní desky. U každé trasy je uveden počet kilometrů a lze je absolvovat buď na kole, nebo autem. Rovněž jsou k dispozici ve velké většině souřadnice GPS lokalizující konkrétní pietní místo v prostoru, ve stručnosti uvedeny popisy tras a nezbytné informační minimum, které návštěvníky seznámí s danou obcí či městem a poukáže na další zajímavosti, památky nebo turistické cesty a rekreační střediska. Mimo vyznačenou trasu zmiňuji i okolní obce s výskytem pietních míst, která mohou turisté také navštívit.

Popis trasy č. 1 Doprava autem, na kole

Rtyně v Podkrkonoší -> Batňovice -> Malé Svatoňovice -> Strážkovic -> Odolov -> Radvanice -> Chvaleč -> Petříkovice -> Poříčí -> Bernartice -> Žacléř

Trasu dlouhou 49,7 km zahájíme ve Rtyni v Podkrkonoší na náměstí Horníků. Ve Rtyni můžeme navštívit hned několik pietních míst včetně Pomníku obětem 1. a 2. světové války. Od náměstí vyjedeme na hlavní silnici směr Trutnov a dojedeme do Batňovic, kde spatříme po pravé straně hasičské zbrojnice Památník obětem 2. světové války. Pokračujeme rovněž v cestě a přímo před námi je vidět kostel sv. Bartoloměje se hřbitovem, kde se nachází hrob sovětského partyzána Dimitrije Konstantinoviče Ťurina.

Směrem od kostela odbočíme vpravo do sousedních Malých Svatoňovic, rodiště Karla Čapka. Na náměstí je uvnitř kostela P. Marie umístěna vlevo od vchodu mramorová pamětní deska obětem 1. světové války, poté se přesuneme do Schejbalovy ulice, kde se nachází základní škola. Zde je ve verandě hlavního vchodu umístěna pamětní deska věnovaná učiteli Josefu Schejbalovi. Odtud pokračujeme směrem na hřbitov, kde je ve společné hrobce pohřben Stanislav Prouza, popravený za odbojovou činnost v Pardubicích na Zámečku. U koupaliště je umístěn Pomník obětem okupace.

Z Malých Svatoňovic dorazíme po dvou kilometrech na východ do malé vesnice Strážkovice, kde se u lípy svobody nachází Památník obětem fašismu. Po dalších zhruba dvou kilometrech pokračujeme na Odolov. Zde je na návsi umístěn významný Pomník vojákům Rudé armády a zhruba 40 m od návsi u silnice se nachází Pomník obětem 1. a 2. světové války.

Z Odolova se přesuneme do Radvanic a pokračujeme vlevo po silnici. Na hřbitově je umístěn Pomník obětem 1. světové války a v nedaleké osadě Slavětín se nachází Pomník obětem 1. světové války.

Po dalších zhruba třech kilometrech dorazíme do Chvalče. Na cyklotrase č. 4093 lze využít občerstvení v Kamenné hospůdce, u které je umístěn i Pomník obětem okupace. Další pomník věnovaný Františku Opočenskému se nachází v nedaleké obci Petříkovice.

Po silnici II. třídy pokračujeme do Poříčí, kde se naproti bývalé Kaře nachází Památník setkání zástupců českého Trutnova s vojsky 21. armády 1. ukrajinského frontu. Pokračujeme 9 kilometrů přes silnici I. třídy 16 a dostaneme se do Bernartic. Na návsi stojí Pomník obětem nacismu 1939-1945 a na hřbitově hrob 4 nuceně nasazených židovských dívek. Trasa končí v Žacléři, kde byli na hřbitově pochováni sovětští zajatci.

Mimo vyznačenou trasu lze v okolí navštívit další obce s pietními místy:

- **Jívka**
 - nachází se 2,4 km od Odolova, kdy jedeme nejprve vlevo po silnici III. třídy 3014 1,8 km a pokračujeme ostře vlevo po ulici 588 m
 - *Pamětní deska Cesta osvobození* 50°31'54.21"N 16°06'28.64"E
 - *Pamětní deska Daniela Bally* 50°36'1.31"N 16°04'41.91"E poblíž zastávky Hodkovice u Trutnova na čelní straně kaple vpravo od vchodu

 - **Královec** – *Pomník obětem 1. světové války* 50°40'33.12"N 15°58'24.46"E
 - nachází se 5,7 km od Žaclěře přes silnici II. třídy 300 a pomník se nachází u silnice k hranicím s Polskem
-

Rtyně v Podkrkonoší

Okres: Trutnov

PSC 542 33

kat. výměra: 13, 89 km²

počet obyvatel: 3028

německý název:

Hertin

Rtyně v Podkrkonoší je město ležící v severovýchodních Čechách pod Jestřebími horami v nadmořské výšce okolo 405 metrů nad mořem. Leží na řece Rtyňce v povodí Úpy ve Rtyňské brázdě. Dominantu města tvoří stará zvonice z roku 1544 u kostela svatého Jana Křtitele. Roku 1775 se zde odehrálo selské povstání, v jehož čele stál rtyňský rychtář Antonín Nývlt Rychetský.

Pomník obětem 1. a 2. světové války

Rtyně01 50°30'27.02"N

16°04'11.50"E

Rtyně - kamenný památník se sochou sokola, instalovanou po 2. světové válce. Odhalen 28. května 1933, na příkaz nacistů 8. června 1940 rozebrán, po válce znovu postaven a restaurován. Vznikl zásluhou zdejší pobočky Sokola a Jednoty čs. obce legionářské z Úpice.

Památník obětem květnových událostí 1945

Rtyně02 50°30'11.26"N

16°04'10.48"E

Rtyně – kamenný památník na urnovém háji, kde jsou pohřbeny oběti květnových událostí.

Pamětní deska Viléma Nývlt Rtyně08

Rtyně – Vilém Nývlt byl jako člen odbojové skupiny popraven nejspíš v koncentračním táboře Terezín, kde byl pohřben do společného hrobu. Pamětní deska se nachází na jeho rodném domě čp. 302 ve Rtyni, u přírodního areálu a kina Rtyně.

Batňovice

Okres: Trutnov

PSČ 542 37

kat. výměra: 4, 47 km²

počet obyvatel: 741

německý název:

Batnowitz

Batňovice jsou obec ležící na rozmezí Rtyňské brázdy a Trutnovské pahorkatiny pod Jestřebími horami na Rtyňce a Zaječím potoce a sousedí s Úpicí, Rtyní v Podkrkonoší, Malými Svatoňovicemi, Velkými Svatoňovicemi a Suchovršicemi. Mezi pamětihodnosti patří pseudorománský kostel sv. Bartoloměje, socha Jana Nepomuckého, Pomník obětem 1. a 2. světové války nebo hrob Rudoarmějce.

Pomník obětem 1. a 2. světové války Batňovice01 50°30'47.20"N

16°03'5.25"E

Batňovice – odhalen v roce 1963. Autorem pomníku je Jan Melichar, nápisovou desku se jmény obětí zhotovil Oldřich Petrus.

Hrob Dimitrije Konstantinoviče Ťurina Batňovice02 50°31'9.70"N

16°02'7.17"E

Batňovice – hrobka ve stylu socialistického realismu se sgrafitem znázorňujícím umírajícího vojáka. Jedná se o kulturní památku.

Malé Svatoňovice

Okres: Trutnov

PSČ 542 34

kat. výměra: 6, 75 km²

počet obyvatel: 1 532 německý název: Klein

Schwadowitz

Malé Svatoňovice leží pod Jestřebími horami v povodí Úpy a obec tvoří další místní části jako Petrovice, Strážkovice a Odolov. Sousedí se Rtyní v Podkrkonoší, Velkými Svatoňovicemi, Batňovicemi, Radvanicemi a Jívkou. Jsou rodištěm známého spisovatele Karla Čapka a kdysi zde existovaly i lázně kvůli léčivé vodě. Mezi známé pamětihodnosti patří sousoší bratrů Karla a Josefa Čapkových, barokní kostel Sedmi radostí Panny Marie s Madonnou, kaple s araukaritovou jeskyní se

sochou Panny Marie Lurdské nebo křížová cesta k Božímu hrobu se sedmi kapličkami, tzv. Mariánský sad a Mariánské poutní místo.

Pomník obětem okupace Malé Svatoňovice01 50°32'4.64"N
16°02'24.66"E

Malé Svatoňovice – pomník ve tvaru štíhlého sloupu se sokolskou orlicí je věnován členům místní pobočky Sokola, kteří působili v odboji.

Pamětní deska obětem 1. světové války Malé Svatoňovice02 50°32'4.29"N
16°03'1.07"E

Malé Svatoňovice – mramorová pamětní deska vlevo od vchodu uvnitř kostela Panny Marie Sedmiradostné, která uvádí jména obětí 1. světové války.

Pamětní deska Josefu Schejbalovi Malé Svatoňovice03 50°32'8.03"N
16°03'0.32"E

Malé Svatoňovice – pamětní deska v budově základní školy věnovaná řídícímu učiteli Josefu Schejbalovi, popravenému 9. července 1942 na Zámečku v Pardubicích.

Rodinná hrobka Stanislava Prouzy Malé Svatoňovice04 50°32'10.41"N
16°02'42.35"E

Malé Svatoňovice – rodinná hrobka s žulovým pomníkem, která se nachází vlevo od vchodu u oplocení hřbitova. Stanislav Prouza byl jako člen odbojové skupiny S21B zastřelen 9. července 1942 zastřelen v Pardubicích na Zámečku.

Strážkovice

Okres: Trutnov

PSČ 542 34

kat. výměra: 1, 78 km²

počet obyvatel: 111

německý název:

Straschkowitz

Vesnice leží asi dva kilometry nad východ od Malých Svatoňovic, pod které spadá. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1654 a mezi pamětihodnosti patří venkovský dům čp. 51.

Památník obětem fašismu Strážkovice01 50°31'45.75"N 16°04'28.18"E

Strážkovice – na tomto místě původně stál pomník věnovaný obětem 1. světové války a 11. května 1919 zde byla zasazena lípa svobody. Základy původního pomníku použity pro stavbu Památníku obětem fašismu.

Odolov

Okres: Trutnov

PSC 542 34

kat. výměra: 0, 95 km²

počet obyvatel: 42

německý název:

Wodolau

Odolov je malá vesnice a část obce Malé Svatoňovice, která leží asi tři kilometry na východ v sedle Jestřebích hor mezi Kraví horou a Strážnicí. V minulosti se zde těžilo černé uhlí a z bývalého areálu Dolu Zdeněk Nejedlý III je dnes Věznice Odolov. Prochází tudy linie pěchotních srubů vybudovaných před 2. světovou válkou, například T-S 27 a T-S 28. V pěchotním srubu T-S 26 je pro návštěvníky umístěno muzeum věnované vojenské historii z období konce 30. let 20. století, kterou spravuje Klub vojenské historie Odolov.

Památník osvobození Odolov01 50°31'37.21"N 16°05'26.54"E

Odolov – vybudován v roce 1975 v místech, kde Rudá armáda překročila 9. května 1945 Jestřebí hory. Nachází se na návsi.

Pomník obětem 1. a 2. světové války Odolov02 50°31'34.64"N 16°05'21.49"E

Odolov – pomník v podobě skaliska z araukaritů je věnován obětem 1. a 2. světové války a je umístěn zhruba 40 metrů od návsi u silnice.

Radvanice

Okres: Trutnov

PSC 542 12

kat. výměra: 10, 76 km²
Radowenz

počet obyvatel: 999 německý název: Rodowitz,

Radvanice je nevelká obec, kterou protéká potok Jívka pramenící na úpatí Jestřebích hor. Patří k ní i nevelká osada Slavětín. V rámci Východočeské uhelné pánve se v oblasti Radvanicka těžilo uhlí. Mezi významné památky patří například kostel sv. Jana Křtitele, sousoší Kalvárie, sloup se sochou Panny Marie a turisté mohou zavítat i na rozhlednu Žaltman z roku 1967 nebo Slavětínskou rozhlednu, která byla dostavěna v srpnu 2014.

Pomník obětem 1. světové války Radvanice01 50°33'54.04"N 16°03'31.44"E

Radvanice – pomník pochází z dílny sochaře Emila Schwantnera. V roce 2008 byl přemístěn na hřbitov a restauroval ho Petr Čech z Trutnova.

Slavětín

Okres: Trutnov

PSC 542 12

kat. výměra: 2, 93 km²

počet obyvatel: 30

německý název: Slatin

Osada Slavětín se nachází zhruba dva kilometry severozápadně od Radvanic a osm kilometrů východoseverně od města Trutnov. Rozkládá se podél horního toku potoka Jívka při severním úpatí Slavětínského kopce na severozápadě Jestřebích hor. V písemných pramenech vesnice poprvé figuruje v roce 1521, ale podle pověsti ji založil jistý Simon Blatoskol již v 11. století. Mezi pamětihodnosti patří kostel sv. Josefa a Památník obětem 1. světové války.

Pomník obětem 1. světové války Slavětín01 50°34'32.90"N 16°01'38.41"E

Slavětín – pomník byl postaven v roce 1933 a obnoven v roce 2008. Původní deska se jmény obětí byla přenesena do kostela v Radvanicích a nahrazena kopií. Původní

pomník zhotoven z araukaritů, které byly později věnovány Botanické zahradě v Praze. Nachází se na hřbitově.

Chvaleč *Okres: Trutnov* *PSČ 541 03 až 542 11*
kat. výměra: 17, 22 km² počet obyvatel: 650 německý název: Qualisch

Obec se rozkládá deset kilometrů severovýchodně od Trutnova na okraji Broumovského výběžku a tvoří ji ještě nedaleká osada Petříkovice. Křížová stezka prochází severní částí Chvalče a spojuje ji s Adršpachem. Každoroční akcí je Chvalečská hudební noc na místním koupališti. Pamětihodností obce je hřbitovní kostel sv. Jakuba Většího.

Pomník obětem okupace Chvaleč01 50°35'34.26"N 16°02'30.71"E

Chvaleč – pomník je složen z araukaritů a osazen nápisovou deskou. Nachází se v blízkosti Kamenné hospůdky, kudy vede cyklostezka.

Petříkovice *Okres: Trutnov* *PSČ 541 03*
kat. výměra: 6, 08 km² počet obyvatel: 165 německý název:
Petersdorf

Petříkovice jsou součástí obce Chvaleč a nacházejí se asi 3,5 km na západ v údolí pod jihovýchodními svahy Janského vrchu (697 m), který představuje severní zakončení pásma Jestřebích hor. Do konce války stavebně navazovaly na polskou obec Okrzeszyn a oddělovala je pouze hraniční závora.

Pomník Františka Opočenského Petříkovice01 50°36'9.51"N 16°00'10.36"E

Petříkovice – věnován dozorcovi finanční stráže Františku Opočenskému, který padl při výkonu služby 19. září 1938 a je opatřen reliéfem psa.

Poříčí

Okres: Trutnov

PSČ 541 03

kat. výměra: 7, 39 km²

počet domů: 416

německý název:

Parschnitz

Poříčí je v současné době místní částí Trutnova a průmyslová oblast, která byla v roce 1947 sloučena s Trutnovem. Za 2. světové války se ocitlo v zabraném území Němci a v areálu zdejší opuštěné Haasovy přádelny byla vybudována pobočka koncentračního tábora Gross Rosen. Po válce se v Poříčí začal rozvíjet průmysl na úkor bydlení, vzniklo zde mnoho továren a skladů včetně první tepelné elektrárny EPO II.

Památník setkání zástupců českého Trutnova Poříčí01 50°34'20.02"N
15°56'47.98"E

Poříčí – postaven v roce 1965 v připomínku pobočky koncentračního tábora v blízké továrně a nachází se naproti n. p. Kara.

Bernartice

Okres: Trutnov

PSČ 542 04

kat. výměra: 17, 93 km²

počet obyvatel: 950

německý název:

Bernsdorf

Bernartice leží 11 kilometrů severně od okresního města Trutnov a 5 kilometrů východně od Žacléře na úpatí východních Krkonoš a Vraních hor v údolí říčky Ličná, Dlouhé Vody a Lučního potoka v nadmořské výšce okolo 490 m. Z Bernartic lze uskutečnit turistické výlety na Vraní hory (nejvyšší vrchol Královecký Špičák 881 m), přes Janský vrch (697 m) na Jestřebí hory a do Malých Svatoňovic, přes Žacléř na Rýchory (1033 m) a přes státní hranici do Polska. Hraniční přechod je přitom v sousední obci Královec vzdálen 5 km. Kromě turistických zajímavostí patří mezi významné památky barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie a národní technickou památkou je železniční viadukt přes údolí říčky Ličné, postavený v letech 1866-1868.

Památník obětem nacismu 1939-1945 Bernartice01 50°38'46.37"N 15°57'55.95"E
Bernartice – pomník stál původně u kostela Nanebevzetí Panny Marie, v roce 1968 byl přemístěn na náves, kde se nachází dodnes. Je věnován židovským obětem bernartického koncentračního tábora.

Hrob 4 nuceně nasazených židovských dívek Bernartice02 50°38'42.81"N 15°57'50.47"E

Bernartice – hromadný hrob čtyř nuceně nasazených židovských žen ze zdejší pobočky koncentračního tábora Gross Rosen. Původně pohřbeny jednotlivě u hřbitovní zdi, po válce exhumovány a přemístěny do společného hrobu.

Žaclěř

Okres: Trutnov

PSČ 542 01

kat. výměra: 21, 82 km²

počet obyvatel: 3 440

německý název:

Schatzlar

Žaclěř leží v náhorní poloze pod žaclěřským hřbetem a hned za městem se nachází cyklistický hraniční přechod do Polska. Dlouhá léta bylo město osídleno sudetskými Němci, jejichž podstatná část byla po válce vysídlena. Průmysl se dlouho skládal z těžby černého uhlí, v roce 1845 zde založil Franz Gaberle přádelnu lnu, jejíž provoz byl po roce 1989 zrušen. Známa je také výroba porcelánu. V roce 2003 je historické jádro město městskou památkovou zónou. Mezi významné památky patří renesanční zámek, barokní kostel Nejsvětější Trojice nebo klasicistní fara. Jižně od města je vybudovaná dělostřelecká tvrz Stachelberg.

Hromadný hrob sovětských zajatců Žaclěř01 50°39'5.34"N 15°54'36.97"E

Žaclěř – na místním hřbitově pochování zajatci, kteří pracovali v zajateckém táboře dolu Elišky.

Popis trasy č. 2 Doprava autem, na kole

Úpice -> Hajnice -> Kocbeře -> Choustníkovo Hradiště -> Dvůr Králové nad Labem

Trasu dlouhou 27,5 km zahájíme v Úpici, kde můžeme navštívit několik pietních památek včetně Památníku obětem 2. světové války. Z Úpice pojedeme vlevo přes silnici III. třídy Revoluční přes Radeč ve směru na Dvůr Králové nad Labem.

V Hajnici zamíříme na hřbitov, kde se nachází hromadný hrob 34 obětí pochodu smrti, u hřbitova je pak umístěn Pomník obětem 1. světové války z Horní (Německé) Brusnice, sloučené později s Hajnicí. Vedle hřbitovní zdi je situován Pomník obětem 1. světové války z Horního a Dolního Žďáru, sloučeného později rovněž s Hajnicí.

Z Hajnic pokračujeme vlevo po silnici III. třídy do obce Kocbeře, kde se u hlavní silnice u autobusové zastávky nachází Pomník obětem 1. světové války. Na cestě vedoucí k Janské studánce v Kocbeřích jsou blízko u sebe umístěny Pomník 19 ti vězňům pochodu smrti a hrob seržanta Tomaševa.

Z obce Kocbeře se držíme vlevo a přes silnici I. třídy 37 dorazíme do Choustníkova Hradiště. Při silnici na Kohoutov, asi 200 m za kostelem je situován Pomník obětem 1. a 2. světové války. Pomník obětem 2. světové války se nachází po levé straně silnice ve směru od Jaroměře na Dvůr Králové nad Labem. Po silnici č. 37 směrem na Trutnov se nachází Pietní místo obětem 2. světové války. Po dvou kilometrech, kdy již téměř vyjíždíme z lesa je na levé straně louka. Na jejím konci vpravo je lesní cesta, po níž po 50 metrech přijdeme k místu původního hrobu, označeného plechovou deskou s nápisem.

Z Choustníkova Hradiště zamíříme na poslední zastávku do Dvora Králové nad Labem přes silnici II. třídy 299. Zde nás bude zajímat městský hřbitov a centrum města.

Mimo vyznačenou trasu lze v okolí navštívit další obce s pietními místy:

- **Bílá Třemešná** – *Pomník obětem 1. a 2. světové války* 50°26'40.33"N 15°44'28.37"E
- nachází se 8,2 km, kdy ze Dvora Králové nad Labem vyjedeme na Lipnici přes silnici II. třídy 300 a pomník je umístěn ve středu obce

- **Vítězná**

- nachází se 7,5 km od Dvora Králové nad Labem přes silnici III. třídy Nová Tyršova

- *Pomník obětem 1. světové války* 50°28'22.97"N 15°48'23.56"E u kostela

- *Pomník obětem 1. světové války* 50°29'13.97"N 15°48'13.22"E u kostela

- **Nemojov**

- nachází se 6,4 km od Dvora Králové nad Labem, kdy vyjedeme přes silnici II. třídy

- *Pomník obětem 1. světové války* 50°27'42.80"N 15°45'22.75"E

- *Památník osvobození* vedle požární zbrojnice

- **Chotěvice**

- nachází se 15,5 km od Dvora Králové nad Labem přes silnici II. třídy 299 ve směru na Hostinné

- *Pomník obětem 1. světové války* 50°31'18.16"N 15°46'2.94"E

- *Společný žulový památník sovětských vojáků* 50°31'19.19"N 15°46'4.72"E na hřbitově

- **Pilníkov**

- nachází se 14,8 km od Dvora Králové nad Labem ve směru na Trutnov přes silnici Nová Tyršova

- *Pomník obětem 1. světové války* na hřbitově

- *Památník padlých* 50°31'56.11"N 15°49'11.19"E na náměstí

- *Hrob rakouských vojáků* 50°31'53.29"N 15°49'23.04"E na hřbitově

- *Společný hrob rudoarmějců* 50°31'53.29"N 15°49'23.04"E na hřbitově

- *Hrobka rodiny Baudischových* 50°31'53.29"N 15°49'23.04"E na hřbitově

Úpice

Okres: Trutnov

PSČ 542 32

kat. výměra: 15,30 km²

počet obyvatel: 5 836

německý název:

Eipel

Město Úpice leží v Krkonošském podhůří na řece Úpě a střeží ho kopce Velbaba (481 m n. m) a Kvíčala (469 m n. m), k němuž náleží kdysi samostatná obec Radeč. S rozvojem textilního průmyslu zaznamenalo město rychlý rozvoj ve druhé polovině 19. století a stalo se jednou z nejprůmyslovějších oblastí českého severovýchodu. Mezi významné kulturní památky patří kostel sv. Jakuba Většího, kaple sv. Michala, sousoší Nejsvětější Trojice nebo národní kulturní památka, chalupa Dřevěnka.

Památník obětem fašismu Úpice01 50°30'36.23"N 16°01'6.12"E

Úpice – autorem je Ing. architekt Bohumil Fanta, reliéf navrhl sochař Josef Marek.

Nachází se v ulici Pod městem naproti budově městského úřadu.

Památník obětem 2. světové války Úpice02 50°30'12.00"N 16°01'31.40"E

Úpice – památník s kovovým reliéfem je umístěn v areálu firmy Juta. Není veřejně přístupný.

Památník obětem 2. světové války Úpice03

Úpice – památník se nachází se na úpatí mostu 2. odboje.

Pamětní desky obětem 1. světové války Úpice04 50°30'36.72"N 16°01'6.69"E

Úpice – čtyři mramorové pamětní desky věnované padlým občanům v 1. světové války, umístěné ve vstupní hale budovy městského úřadu.

Kenotaf Josefa Silvara Úpice05 N50°30'35.74" E16°0'50.02'

Úpice – kenotaf polního pilota Josefa Silvara, který padl na italském bojišti. Nachází se ve středu hřbitova.

Kenotaf rodiny Morawetzovy Úpice06 50°30'36.68"N 16°00'49.30"E

Úpice – kenotaf židovské továrnické rodiny se žulovým pomníkem, který se nachází na hřbitově. Jména rodiny Morawetzovy jsou rovněž uvedena i na památníku obětem 2. světové války.

Hajnice

Okres: Trutnov

PSČ 544 66

kat. výměra: 31, 72 km²

počet obyvatel: 1003

německý název:

Haindorf

Obec se nachází v polovině silniční trasy, která spojuje Trutnov a Dvůr Králové nad Labem v nadmořské výšce 460 metrů nad mořem. Okolí tvoří na jižní straně ohraničený masiv Liščího a kamenného vrchu o výšce 609 metrů. Hajnici tvoří další přidružené dřívější obce (Německá) Brusnice, Kyje, Nesytá, Hajnice, Horní a Dolní Žďár. Významnou kulturní památku zde tvoří kostel sv. Mikuláše.

Hromadný hrob 34 obětí pochodu hladu a smrti Hajnice01 50°29'18.68"N
15°54'16.98"E

Hajnice – hromadný hrob obětí pochodu hladu a smrti, jejichž ostatky byly po válce nalezeny v různých okolních masových hrobech a přepohřbeni na nynější místo. Symbolický památník se nachází uprostřed hřbitova.

Pomník obětem 1. světové války Hajnice02 50°29'15.00"N 15°54'22.21"E

Hajnice – pomník obětem 1. světové války Německé Brusnice, jehož autorem je Emil Schwantner, se nachází u hřbitova. Po roce 1968 byl odstraněn a obnoven v říjnu 2003.

Pomník obětem 1. světové války Hajnice03 50°29'37.25"N 15°52'16.39"E

Hajnice – pomník Emila Schwantnera se sochou vojáka věnovaný obětem Horního a Dolního Žďáru (dnes součást Hajnic) vedle hřbitovní zdi. Po roce 2000 obcí Hajnice obnoven.

Kocbeře

Okres: Trutnov

PSC 544 64

kat. výměra: 10, 93 km²

počet obyvatel: 513

německý název:

Rettendorf

Obec se nachází zhruba 4 km severovýchodně od Dvora Králové nad Labem a protéká jí Kocbeřský potok, jeden z drobnějších levých přítoků Labe. První písemná zmínka o obci se datuje rokem 1415. Mezi pamětihodnosti patří Kaple sv. Floriána, malý vojenský hřbitov obětí války 1866 nebo budova bývalé textilní továrny. Turisty zaujme naučná stezka Šporkovy kameny se Šporkovým mezním křížem i kamenem s vytesaným jelenem jako památkou na hraběcí lov roku 1726. Kocbeři vede rovněž cyklotrasa od Záboří přes Ferdinandov až do Choustníkova Hradiště. V kamenolomu poblíž obce se dodnes těží speciální pískovec.

Pomník obětem 1. světové války Kocbeře01 50°27'17.65"N 15°51'31.46"E

Kocbeře – pomník vytvořený Emilem Schwantnerem, odhalený 8. září 1923 a restaurovaný v roce 2008. Nachází se ve středu obce u hlavní silnice směrem na Dvůr Králové nad Labem vedle autobusové zastávky.

Pomník 19 vězňům pochodu smrti Kocbeře02 50°27'48.10"N 15°51'6.54"E

Kocbeře – kamenný kříž věnovaný obětem pochodu smrti z února 1945. Nachází se na cestě vedoucí k Janské studánce v blízkosti hrobu seržanta Tomašova.

Pomník vojákovi Rudé armády Kocbeře03 50°27'47.15"N 15°51'11.90"E

Kocbeře – hrob seržanta Tomašova s pískovcových kvádrů. Nachází se na cestě vedoucí k Janské studánce v blízkosti Pomníku 19 vězňům pochodu smrti. Prohlášen za kulturní památku.

Choustníkovo Hradiště

Okres: Trutnov

PSC 544 42

kat. výměra: 12, 5 km²

počet obyvatel: 616

německý název:

Gradlitz

Obec se nachází zhruba 4,5 km východně od Dvora Králové nad Labem a protéká jí Kocbeřský potok. V minulosti patřilo zdejší panství s hradem hraběti Janu Šporkovi, který zde bydlel až do své smrti roku 1679. Mezi významné památky tak patří dnes již zřícenina hradu, kostel Povýšení svatého Kříže s farou a hřbitovem, bysta hraběte Šporka, socha svatého Jana Nepomuckého nebo Boží muka u cesty směrem do Krkonoš.

Pomník obětem 1. a 2. světové války Choustníkovo Hradiště01 50°25'34.36"N 15°52'40.96"E

Choustníkovo Hradiště – žulový pomník se schodištěm ohraničený sloupy s kovaným řetězem. Nachází se při silnici na Kohoutov, asi 200 metrů za kostelem.

Pomník pochodu smrti Choustníkovo Hradiště02 50°25'9.36"N 15°52'52.87"E

Choustníkovo Hradiště – monumentální obelisk z neopracovaného kvádrů pískovce s bronzovou trnovou korunou věnován obětem pochodu hladu a smrti. Slavnostně odhalen 23. září 1952, přesně sedm let po pohřbu obětí do společného hrobu. V dubnu 2015 restaurován. Nachází se na hřbitově po levé straně silnice ve směru od Jaroměře na Dvůr Králové nad Labem.

Pietní místo obětem 2. světové války Choustníkovo Hradiště03 N50°26'26.09" E15°51'43.52"

Choustníkovo Hradiště – pietní místo s informační tabulí o obětech pochodu hladu a smrti. Nachází se po silnici č. 37 směrem na Trutnov. Po 2 km, kdy již téměř vyjíždíme z lesa je na levé straně louka. Na jejím konci vpravo je lesní cesta, po níž po 50 metrech přijdeme k místu původního hrobu označeného plechovou deskou s nápisem.

Dvůr Králové nad Labem

Okres: Trutnov

PSC 544 17

kat. výměra: 35, 85 km² počet obyvatel: 15 946 německý název: Königinhof an der Elbe

Město Dvůr Králové nad Labem se rozkládá v Královédvorské kotlině na východě Jičínské pahorkatiny a na jižním svahu Podkrkonošského podhůří a je položené na horním toku řeky Labe. Nachází se zhruba 35 km severně od Hradce Králové a 19 km jižně od Trutnova. Historické jádro je městskou památkovou zónou. Severozápadně od města, 4 km proti proudu horního toku Labe sbírá vodu podkrkonošská vodní nádrž Les Království, která patří rovněž k hojně navštěvovaným místům a je národní kulturní památkou. Dvůr Králové láká každoročně návštěvníky na Zoo a africké safari a nabízí řadu pamětihodností včetně kostela svatého Jana Křtitele na náměstí Republiky, mariánského sloupu se sochou Panny Marie a sochami svatých na náměstí T. G. Masaryka nebo pivovarskou hospodu. Ve Dvoře je nutné pozastavit se kvůli pietním místům na delší dobu. Rozděluji proto lokalizaci pomníků na dílčí menší okruhy – centrum města, městský hřbitov a přilehlé oblasti.

Centrum města

Památník osvobození Dvůr Králové nad Labem01 50°25'48.22"N 15°48'46.25"E

Dvůr Králové nad Labem – figurální bronzový památník, jehož autory jsou přední čeští sochaři Jaroslav Horejc a Vilém Kvasnička. Pomník se nachází na náměstí Odboje a je kulturní památkou.

Pomník obětem 2. světové války a Květnové revoluce Dvůr Králové nad Labem02 50°26'0.24"N 15°48'36.86"E

Dvůr Králové nad Labem – ztvárňuje bronzovou sochu ženy, která představuje vlast kladoucí státní vlajku na hrob padlých. Odhalen 9. května 1959 a jeho autorem je sochař Josef Wágner z Prahy. Umístěn v parku na nábřeží a jedná se o kulturní památku.

Pomník obětem holocaustu Dvůr Králové nad Labem03 50°25'49.66"N
15°48'58.14"E

Dvůr Králové nad Labem – pomník v podobě židovské Davidovy hvězdy navrhl sochař Černý a byla nainstalována na uměle navrženém zatravněném kopci v roce 2007. Stojí v místech, kde se do roku 1966 nacházela židovská synagoga. Vedle hvězdy je umístěna deska s nápisy v českém a anglickém jazyce. Pomník umístěn v ulici 17. listopadu poblíž křižovatky s ulicí Dukelská.

Pomník obětem fašismu Dvůr Králové nad Labem04 50°25'52.14"N
15°48'39.89"E

Dvůr Králové – pískovcový blok, na němž je umístěna bronzová deska se jmény obětí, která se nachází u Zimního stadionu, v blízkosti nábřeží Jiřího Wolкера. Jedná se o kulturní památku.

Pomník 1939-1945 Dvůr Králové nad Labem05 50°25'36.46"N 15°48'32.48"E

Dvůr Králové nad Labem – Pískovcový blok s bronzovou nápisovou deskou věnovaný obětem 2. světové války.

Pomník obětem 2. světové války Dvůr Králové nad Labem06 50°25'19.36"N
15°48'22.81"E

Dvůr Králové nad Labem – pomník v podobě praporu, který vytvořil sochař Černý, se nachází před základní školou 5. května (ulice 28. října 731). Původní pomník z roku 1954 tvořilo sousoší pionýrů s pionýrkou nesoucí vlajku.

Pomník obětem 1. světové války a války 1866 Dvůr Králové nad Labem07
N50°25'59.02" E15°48'37.02"

Dvůr Králové nad Labem – v roce 1918 na něj byla přitesána jména padlých z 1. světové války.

Pamětní deska obětem 2. světové války Dvůr Králové nad Labem08 50°26'0.67"N
15°48'47.16"E

Dvůr Králové nad Labem – umístěna u stanice hasičského záchranného sboru v ulici Palackého 855 a uvádí jména tří obětí.

Pamětní deska obětem 2. světové války Dvůr Králové nad Labem09
50°24'50.36"N 15°47'53.44"E

Dvůr Králové nad Labem – mramorová deska instalovaná u západní stěny budovy vlakového nádraží, uvádějící jména dvou osob, které zahynuly během bojů 5. května 1945 o vlakové nádraží.

Pamětní deska Ottý Gutfreunda Dvůr Králové nad Labem10

Dvůr Králové nad Labem – věnovaná českému sochaři Otto Gutfreundovi, který patřil mezi francouzské legionáře, účastnil se v rotě Nazdar bojů v Champagni a později byl internován v zajateckém táboře, v němž zůstal do konce války. Deska odhalena 8. června 1930 na jeho rodném domě v Tyršově ulici čp. 409, kde se nachází dosud.

Městský hřbitov

Pomník a hroby obětí 2. světové války a vojáků Rudé armády Dvůr Králové nad Labem11

Dvůr Králové nad Labem – pomník s 12 kamennými deskami uspořádanými do půlkruhu (podkovy). Je vyhlášen za kulturní památku a nachází se na hřbitově (hrobové místo č. D-1661-97 H).

Kenotaf obětí 2. světové války Dvůr Králové nad Labem12 50°26'45.17"N
15°49'22.38"E

Dvůr Králové nad Labem – uvádí jména několika osob, které zahynuly v koncentračních táborech.

Kenotaf obětí 2. světové války Dvůr Králové nad Labem13 N50°26'45.15"
E15°49'27.03"

Dvůr Králové nad Labem – uvádí jména několika osob, které zahynuly v koncentračních táborech. Nachází se u vchodu na hřbitov.

Kenotaf Eduarda Zbroje Dvůr Králové nad Labem14 50°26'45.15"N
15°49'27.03"E

Dvůr Králové nad Labem – hrob letce RAF Eduarda Zbroje.

Kenotaf Bohumíra Cejnara Dvůr Králové nad Labem15 50°26'44.91"N
15°49'26.23"

Dvůr Králové nad Labem – hrob klempíře Bohumíra Cejnara popraveného 27. listopadu 1942 v Mnichově.

Kenotaf rodiny Oplatkovy Dvůr Králové nad Labem16 50°26'45.71"N
15°49'27.05"E

Dvůr Králové nad Labem – hrob s kamenným náhrobkem rodině Oplatkových, která zahynula v koncentračním táboře v Osvětimi.

Válečný hrob Bohumila Munzara Dvůr Králové nad Labem17 N50°26'45.15"
E15°49'27.03"

Dvůr Králové nad Labem – hrob pilota a pozdějšího legionáře Bohumila Munzara. Jedná se o hrob č. 5097, který se nachází u vchodu na hřbitov.

Válečný hrob Josefa Mocka Dvůr Králové nad Labem18 N50°26'45.15"
E15°49'27.03"

Dvůr Králové nad Labem – hrob vojína rakousko-uherské armády a pozdějšího ruského legionáře. Nachází se u vchodu na hřbitov.

Válečný hrob Antonína Eise Dvůr Králové nad Labem19 N50°26'45.15"
E15°49'27.03"

Dvůr Králové nad Labem – hrob vojína v rakousko-uherské armádě a pozdějšího ruského legionáře. Nachází se u vchodu na hřbitov.

Válečný hrob Vojtěcha Černého Dvůr Králové nad Labem20 N50°26'45.15"
E15°49'27.03"

Dvůr Králové nad Labem – hrob generála Vojtěcha Černého, účastníka II. zahraničního odboje. Nachází se u vchodu na hřbitov.

Válečný hrob Grigorije Vasiljeviče Belaka Dvůr Králové nad Labem21
50°25'28.33"N 15°47'31.58"E

Dvůr Králové nad Labem – hrob sovětskému vojínovi na hřbitově a je kulturní památkou.

Přílehlé oblasti

Pomník 18. pěšího královéhradeckého pluku ruského velkovévody Konstantina a památník k 1. světové válce Dvůr Králové nad Labem22 50°25'51.75"N
15°50'44.96"E

Dvůr Králové nad Labem – věnovaný obětem 18. pěšího královéhradeckého pluku a obětem 1. světové války se nachází ve středu osady Zboží, patřící ke Dvoru Králové nad Labem.

Pomník Jaroslava Farského Dvůr Králové23 50°25'11.72"N 15°47'31.70"E

Dvůr Králové nad Labem – pomník věnovaný Jaroslavu Farskému, který se zúčastnil bojů o nádraží ve Dvoře Králové nad Labem 5. května 1945 a byl zastřelen. Nachází se po výjezdu ze Dvora Králové směrem na Lipnici po silnici č. 300, kdy odbočíme před kolejemi vlečky vlevo na pěšinu.

Pamětní deska na zdi objektu bývalého chudobince a Památník padlým ve světové válce Dvůr Králové nad Labem23 50°25'13.00"N 15°47'4.09"E

Dvůr Králové nad Labem – nachází se v Lipnici, patřící ke Dvoru Králové nad Labem.

Popis trasy č. 3 Doprava autem, na kole

Pec Pod Sněžkou -> Horní Maršov -> Janské Lázně -> Černý Důl -> Prostřední Lánov -> Horní Lánov -> Dolní Dvůr -> Strážné -> Vrchlabí

Trasu dlouhou 45,3 km zahájíme v Peci pod Sněžkou, odkud pokračujeme 8,8 km rovně přes silnici II. třídy 296 do Horního Maršova, kde se nachází Pomník obětem 1. světové války. Z Horního Maršova pojedeme 5,9 km po stejné silnici do Janských Lázní, kde nás budou zajímat dvě pamětní desky obětem 1. a 2. světové války u kostela sv. Jana Křitele, smírčí kříž a hrob obětí 2. světové války. Odtud směřujeme 6,5 km přes silnici II. třídy 297 do obce Černý Důl, kde se nachází Pomník obětem 1. světové války a válečný hrob Petra Solomky. Z Černého Dolu se přesuneme do Prostředního Lánova, vzdáleného 7 km přes silnici I. třídy 14, kde je situován další Pomník obětem 1. světové války a poté se držíme vpravo po silnici III. třídy 2957, až po 14 m dorazíme do Dolního Lánova, abychom se zastavili u Lípy svobody. Následně pokračujeme 5,7 km po silnici III. třídy 2956 do obce Strážné, kde je u silnice umístěn Pomník obětem 1. a 2. světové války. Trasu zakončíme po 7,4 km ve Vrchlabí.

Mimo vyznačenou trasu lze v okolí navštívit další obce s pietními místy:

- **Dolní Lánov**

- nachází se 5,6 km od Horního Lánova, když se vydáme na kruhovém objezdu 3. výjezdem po silnici III. třídy 32552
 - *Pomník obětem 1. světové války* N50°36'13.32" E15°39'29.75" na hřbitově
 - *Pomník obětem 1. světové války* N50°36'13.32" E15°39'29.75" na hřbitově
 - *Pomník vojákům Rudé armády* N50°36'16.02" E15°39'41.07" v centru u hasičské zbrojnice

- **Rudník**

- nachází se 10,8 km od Horního Lánova, kdy pokračujeme na kruhovém objezdu 4. výjezdem po silnici I. třídy 14

- *Pomník obětem 1. světové války* N50°36'54.64" E15°44'23.64" v části obce Bolkov nad cestou
- *Pomník obětem 1. a 2. světové války* N50°35'33.82" E15°46'10.38" v části obce Javorník u silnice
- *Pamětní desky obětem 1. světové války* v přední části kaple kostela Svatého Václava
- *Hrob příslušníka Rudé armády* N50°35'49.45" E15°44'02.58" v přední části hřbitova u kostela Sv. Václava

Pec pod Sněžkou

Okres: Trutnov

PSČ 542 21 až 542

22

kat. výměra: 52,13 km²

počet obyvatel: 643

německý název:

Petzer

Pec pod Sněžkou je rekreační horské středisko a významné centrum cestovního ruchu ležící v Krkonoších na řece Úpě a Zeleném potoku. Ski areál Pec, který se nachází přímo ve městě, patří k nejlépe vybaveným v ČR ve skupině středisek Černá hora-Pec. Ve městě sídlí Správa Krkonošského národního parku a horská služba a na jeho území se nachází nejvyšší hora České republiky Sněžka a Studniční hora. Kulturními památkami jsou zde hospoda na Peci z roku 1793 a kaple Panny Marie z počátku 20. století.

Válečné hroby obětí z 2. světové války Pec pod Sněžkou01

Pec pod Sněžkou – jde o hroby několika obětí, většinou Němců, pohřbených na zdejším hřbitově (Pec pod Sněžkou 236).

Horní Maršov

Okres: Trutnov

PSČ 542 26

kat. výměra: 28,47 km²

počet obyvatel: 1036 německý název: Marschendorf

Horní Maršov patří k horským rekreačním střediskům, které tvoří vstupní bránu do východních Krkonoš. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1541. Od 16. století byla vesnice správním centrem východních Krkonoš. Mezi pamětihodnosti patří klasicistní, později novorenesanční zámek Horní Maršov, kostel Nanebevzetí Panny Marie nebo secesní radnice na náměstí.

Pomník obětem 1. světové války Horní Maršov01 50°39'28.00"N 15°49'12.25"E

Horní Maršov – nachází se ve středu obce poblíž kostela Nanebevzetí Panny Marie.

Janské Lázně

Okres: Trutnov

PSČ 542 25

kat. výměra: 13,73 km²

počet obyvatel: 777

německý název: Johannisbad

Janské Lázně jsou jedinými lázněmi na české straně Krkonoš a druhým nejlépe hodnoceným lyžařským střediskem v České republice. Městečko se rozkládá na úpatí Černé hory (1299 metrů nad mořem), na jejíž vrchol vede přímo odsud kabinová lanová dráha. Slouží jako centrum rekreace po celý rok lyžařům v zimě, cyklistům a pěším turistům v létě. Mezi známé památky patří kostel Svatého Jana Křtitele, secesní kolonáda z roku 1893, lázeňské domy a vily nebo Hotel Evropa.

Pamětní deska obětem 1. světové války Janské Lázně01 50°37'44.16"N

15°47'3.20"E

Janské Lázně – pamětní deska s křížem, na níž je uvedeno 8 jmen obyvatel z Janských Lázní a 15 jmen obyvatel z Černé Hory. Nachází se u kostela Sv. Jana Křtitele v Horní promenádě.

Pamětní deska obětem 2. světové války Janské Lázně02 50°37'44.16"N

15°47'3.20"E

Janské Lázně – deska věnovaná 16 německým obětem z května a června 1945, která se nachází v kostele Sv. Jana Křtitele.

Smírčí kříž a hrob obětí 2. světové války Janské Lázně03 50°37'43.77"N
15°46'50.95"E

Janské Lázně – věnovaný německým obětem z konce války, jejichž jména jsou vytesána rovněž na pamětní desce v kostele Sv. Jana Křtitele.

Černý Důl	<i>Okres: Trutnov</i>	<i>PSČ 543 43 až 543 72</i>
kat. výměra: 22,18 km ²	počet obyvatel: 721	německý název: Schwarzenenthal

Městys Černý Důl leží v údolí potoka Čisté na úpatí Krkonoš 6,5 km východně od Vrchlabí ve výšce 684 m. n. m. Název je patrně odvozen od polohy uprostřed hlubokých černých lesů. Městys se skládá z několika částí, mezi něž patří ještě Nová Ves a tzv. III. horský oddíl, což bylo uskupení horských bud Bobí, Böhnischovy, Hrnčířské, Liščí a Spieglovy boudy, zvané také Na Zrcadle. Nejstarším dílem byla Nová Ves, první zmínka o ní pochází již z roku 1489 a byla to ves lánového typu rozložená na obou březích potoka Čisté. Severozápadním směrem se nachází skiareál, který je součástí SkiResortu Černá hora. Pro návštěvníky je k dispozici také Snowpark nebo dětská sjezdovka Kidpark. Mezi kulturní památky patří kostel svatého Michaela, sloup se sochou svatého Jana Nepomuckého nebo Myslivna.

Pomník obětem 1. světové války Černý Důl01 50°38'8.61"N 15°42'38.49"E

Černý Důl – pomník válečným obětem z Černého Dolu. Po 2. světové válce poničen, v září 1999 opraven a postaven na nových základech pod záštitou tehdejšího starosty Vladimíra Víta. Finanční prostředky na obnovu poskytli Češi i Němci. Nachází se u kostela sv. Michaela.

Pomník obětem 1. světové války Černý Důl02 50°37'40.23"N 15°42'45.03"E

Černý Důl – pomník válečným obětem z obcí Čistá v Krkonoších a Fořtu (dnes součást Černého Dolu). Všichni obyvatelé byli Němci, před 1. světovou válkou zde zřejmě žádní Češi ani nežili. Nachází se u komunikace Čistá-Fořt.

Válečný hrob Petra Solomky Černý Důl03 50°38'14.73"N 15°42'42.67"E

Černý Důl – hrob sovětského partyzána, který se po pronásledování Němci zastřelil a byl pohřben v lese nad hřbitovem. Po válce byly jeho ostatky exhumovány a uloženy do nového hrobu na náměstí v parku. Jedná se o kulturní památku.

Prostřední Lánov

Okres: Trutnov

PSČ 543 41

kat. výměra: 8,4 km²

počet obyvatel: 1090 německý název: Mittel Langenau

Prostřední Lánov je část obce Lánov. V obci stával evangelický kostel, který od 60. let chátral a 25. září 1982 byl odstřelen. Dochovala se však jeho podoba prostřednictvím dobových fotografií. Kulturní památku v obci tvoří Dům čp. 23.

Pomník obětem 1. světové války Prostřední Lánov01

Prostřední Lánov – vybudován v roce 1927, desky se jmény obětí se nenašly a chybí i zbytek textu, je známa pouze datace 1914-1918. Nachází se ve středu obce u budovy pošty a obecního úřadu.

Horní Lánov

Okres: Trutnov

PSČ 543 41

kat. výměra: 8,55 km²

počet obyvatel: 408 německý název: Ober Langenau

Horní Lánov je severní část obce Lánov, mezi jejíž pamětihodnosti patří Lípa u Poštovní cesty u rozcestí značených cest na severozápadním okraji obce a dům čp. 118 z roku 1929.

Pomník obětem 1. světové války Horní Lánov01

Horní Lánov – pochází roku 1925 a jeho autorem je Emil Schwantner. V roce 1946 byl upraven pro oběti obou světových válek. Nachází se vedle bývalé Obecné školy.

Dolní Dvůr

Okres: Trutnov

PSČ 543 42

kat. výměra: 15,31 km²

počet obyvatel: 253

německý název: Niederhof

Dolní Dvůr je rekreačním a turistickým střediskem, které leží v klidné části centrálních Krkonoš, 4 km od Lánova mezi Vrchlabím a Černým Dolem. V letní sezóně je výchozím bodem pro pěší i cyklistické túry, v zimním období poskytují dva skiareály komplexní služby jako upravované, technicky zasněžované sjezdovky, večerní lyžování, lyžařskou školu, půjčovnu lyží a snowboardů a širokou nabídku ubytovacích služeb. Významnou památkou v obci je kostel sv. Josefa se zvonkohrou o jedenácti zvonech, která byla instalována na kostel v roce 1995. Zvonky hrají vždy čtyři odlišné melodie pro každé roční období a o Vánocích koledy. V roce 1982 se zde natáčela česká komedie S tebou mě baví svět.

Lípa svobody³⁰² Dolní Dvůr01

Dolní Dvůr – původně zde stál i Pomník obětem 1. světové války, vytvořený sochařem Emilem Schwantnerem. Po 2. světové válce ho poničil neznámý pachatel a v současné době zde stojí pouze lípa svobody, zasazená v roce 1965 při příležitosti 20. výročí osvobození.

Strážné

Okres: Trutnov

PSČ 543 52

kat. výměra: 17,66 km²

počet obyvatel: 209

německý název: Pommerndorf

Strážné je horské rekreační středisko ležící přímo v srdci Krkonoš, 6 km od Vrchlabí (směr Špindlerův Mlýn) v nadmořské výšce 800 m n. m. Slouží k celoročním aktivitám v zimě i v létě a k dispozici jsou dvě velkokapacitní parkoviště, která

³⁰² Původně Pomník obětem 1. světové války.

nejdou v letní sezóně hlídána a jsou návštěvníkům k dispozici zdarma. Součástí obce jsou Zadní Rennerovky, což je osada a luční enkláva v Krkonoších, která je vzdálena přibližně 7 km severovýchodně. V jejím okolí je množství turistických cest a trasy pro běžkaře (Krkonošská magistrála). K památkám v obci patří Evangelický kostel v Hořejších Herlíkovicích a Katolický kostel sv. Josefa.

Pomník obětem 1. a 2. světové války Strážné01 50°40'4.94"N 15°37'2.81"E

Strážné – věnován na paměť 103 mrtvých obce Pohrovice, dnes Strážné a nachází se u silnice na Dolní Dvůr.

Hrob sovětského vojáka Strážné02

Strážné – jedná se o hrob Ivana Nejaskina, zastřeleného na útěku v roce 1945.

Vrchlabí

Okres: Trutnov

PSČ 543 01

kat. výměra: 27,66 km²

počet obyvatel: 12 599

německý název: Hohenelbe

Vrchlabí se nachází v severní části Královéhradeckého kraje a bývá nazýváno jako Vstupní brána do Krkonoš. Patřilo mezi nejvýznamnější centra varhanářství a nad městem se vypíná hora Žalý. Výrazně zde dominovala textilní výroba, která až do třicátých let 20. století určovala průmyslový a řemeslný rozvoj města. Pobočka vídeňského velkoobchodu Jenny Aebly & Comp. působila ve Vrchlabí od roku 1788. Později vznikla v Hořejším Vrchlabí strojní přádelna lnu jako celkově pátá v Rakousko-Uhersku. Pro cykloturisty jsou zde k dispozici terénní cyklotrasy Bikearena Krkonoše, v zimním období se stává město lyžařským střediskem díky nedalekým Herlíkovicím s moderně vybaveným skiareálem a lyžařským areálům Bubákov a Kněžický vrch. Vrchlabí rovněž skýtá ohromné množství památek včetně renesančního zámku, v němž dnes sídlí městský úřad, staré kovárny se zvoničkou v Hořejším Vrchlabí (chráněná kulturní památka) nebo první městskou lékárnou, která vznikla v souvislosti se zánikem klášterní lékárny v roce 1782.

Pomník obětem válek Vrchlabí01 50°37'42.38"N 15°36'4.28"E

Vrchlabí – původně určen obětem 1. světové války, kteří zemřeli ve vrchlabské nemocnici. Po 2. světové válce zde byli pochováni exhumovaní sovětsí zajatci a vojín, zastřelený 10. května 1945. Pomník se nachází na hřbitově.

Památník osvobození Krkonoš Vrchlabí02 N50°38'27.35" E15°36'31.53"

Vrchlabí – věnován obětem 2. světové války a nachází se poblíž škol.

Popis trasy č. 4 *Doprava autem, na kole*

Svoboda nad Úpou -> Mladé Buky -> Trutnov -> Pilníkov -> Chotěvice -> Hostinné -> Rudník

Trasu dlouhou 36,2 km zahájíme ve Svobodě nad Úpou a poté odbočíme vpravo po silnici II. třídy Úpská a pokračujeme do Mladých Buků, kde se zastavíme u Pomníku obětem 1. světové války a podíváme se do již zaniklé vesnice Sklenářovice na Pomník obětem 1. světové války, který prošel nedávnou rekonstrukcí.

Následně pojedeme 9,4 km přes silnici I. třídy 14 do Trutnova, mezi jehož památkami figuruje řada pietních míst. Odtud zamíříme 8,4 km přes obec Volanov a silnici I. třídy 16 do Pilníkova. Na hřbitově se podíváme na Památník obětem světových válek, společný hrob vojáků Rudé armády a hrobku rodiny Baudischových. Z Pilníkova se vydáme 5,1 km do nedalekých Chotěvic po stejné silnici a zastavme se u Pomníku obětem 1. světové války.

Posléze se vydáme 5,2 km do Hostinného přes silnici II. třídy 325, kde zavítáme na hřbitov a navštívíme Pomník obětem násilí, společný hrob obětí fašismu a rudoarmějců a hrobky obětí židovského vyznání. Trasu zakončíme o 5,3 km dále v Rudníku.

Svoboda nad Úpou*Okres: Trutnov**PSČ 542 24*kat. výměra: 7,75 km²

počet obyvatel: 2 128

německý název: Freiheit

Horské město leží 516 m n. m ve východní části Krkonoš v údolí Úpy a Janského potoka na úbočí Rýchorského hřbetu. Je výchozím výletním bodem mnoha turistických tras a cest po Krkonoších, které se pro svou polohu a rozvoj stává stále vyhledávanějším rekreačním střediskem. Procházkové trasy vedou na vrch Muchomůrku, do blízkých Janských Lázní s lanovkou na Černou horu nebo na Rýchory, kde se nachází chráněný bukový prales. V současné době zde vzniká rozsáhlá naučná stezka Via Peitte. Mezi památky města patří pozdně barokní kostel svatého Jana Nepomuckého, sousoší Panny Marie, svatého Floriána a svatého Antonína, roubené a klasicistní domy z přelomu 18. a 19. století a Kostel sv. Josefa, který leží v městské části Dolní Maršov.

Hroby obětí z 2. světové války Svoboda nad Úpou01

Svoboda nad Úpou – jedná se o hroby válečných zajatců Anastasia Sputa a Daniela Gillerona a pěti německých vojáků Gustava Adolfa, Franze Bartosche, Herberta Hendricha, Gerharda Petraschka a Waltera Schillera.

Mladé Buky*Okres: Trutnov**PSČ 542 23*kat. výměra: 26,78 km²

počet obyvatel: 2 264

německý název: Jungbuch

Městys Mladé Buky se skládá z několika částí, samotných Mladých Buků, Kalné Vody, ležící v údolí řeky Úpy a Hertvíkovic, které jsou položeny v údolí Lučního potoka. Po válce byly k Mladým Bukům připojeny vysídlené vesnice Heřmanovy Sejfy, Bystřice a dnes již zaniklá vesnice Sklenářovice. V minulosti zde vzkvétal textilní průmysl, na počátku průmyslové revoluce byla postavena první mechanická tkalcovna ve Střední Evropě, do 2. světové války tu již fungovaly čtyři textilky. Mezi kulturní památky patří Kostel svaté Kateřiny, socha svatého Jana Nepomuckého nebo fara.

Pomník obětem 1. světové války Mladé Buky01 50°36'10.88"N 15°49'52.17"E

Mladé Buky – pomník ze světle žlutého pískovce je dílem sochaře Emila Schwantnera a ztvárňuje raněného bojovníka s truchlící válečnou vdovou, která drží dítě v náruči. Byl odhalen v roce 1924 a po roce 1927 rekonstruován do dnešní podoby. Nachází se u hřbitovni zdi při cestě do Hertvíkovic.

Pomník Roberta Janouschka Mladé Buky02 50°36'10.55"N 15°49'54.76"E

Mladé Buky – pomník věnovaný aktivnímu funkcionáři a zakladateli místní organizace KSČ, který zemřel v roce 1941 v koncentračním táboře Dachau. Byl německé národnosti. Pomník se nachází na hřbitově.

Pomník obětem 1. světové války Sklenářovice01 50°37'26.96"N 15°51'18.92"E

Sklenářovice – slavnostně odhalen v roce 1923 a zakázku obdržela trutnovská firma sochaře Franze Bartosche. Na pomníku jsou u jmen padlých uvedena i čísla domů, z nichž pocházeli. Po 2. světové válce zničen, v roce 2001 obnoven. Obec Sklenářovice katastrálně spadá pod Mladé Buky.

Trutnov

Okresní město

PSC 541 01

kat. výměra: 103,36 km²

počet obyvatel: 30 893 německý název: Trautenau

Město leží v Krkonošském podhůří na řece Úpě a jeho historické jádro je městskou památkovou zónou. Skládá se z 21 částí jako například Starý Rokytník nebo Voletiny a patří k němu i další osady a čtvrtě jako například Debrné nebo Kalná Voda. Už v minulosti bylo město silně průmyslové, což dokládá elektrotechnický, potravinářský, textilní nebo automobilový průmysl.

Trutnov je rovněž výrazným kulturním centrem. Pořádá se zde každoročně rockový hudební festival Trutnov Open Air Music Festival, festival komorní hudby Trutnovský podzim, Jazzinec nebo cirkusový festival Cirk-UFF. V roce 2010 město získalo divadelní a kulturní centrum Uffo, pojmenované po revolucionáři a trutnovském rodáku Uffo Hornovi.

Mezi významné kulturní památky patří Muzeum Podkrkonoší (původně hrad), Janská kaple v městském parku nebo pozdně barokní kostel Narození Panny Marie. Z městského parku vede naučná stezka po místech bitvy u Trutnova z roku 1866.

Pomník obětem 1. světové války Trutnov02 50°33'19.78"N 15°54'11.07"E

Trutnov – sousoší znázorňuje tři trpící vojáky, u nichž jsou umístěny dva kamenné bloky s deskami jmen obětí. Nachází se na městském hřbitově, hrobové místo F7b.

Pomník obětem 1. světové války Trutnov03 50°35'17.74"N 15°53'4.55"E

Trutnov Horní Staré Město – vybudován z araukaritů v roce 1926, obnoven v roce 2008 za přispění grantového programu Královéhradeckého kraje. Z původního místo před kostelem sv. Václava byl přesunut do parku vedle kostela.

Památník osvobození 1945 Trutnov04 50°33'19.70"N 15°54'0.91"E

Trutnov – věnovaný památce československých letců padlých ve 2. světové válce. Odhalen 9. listopadu 1950 a jeho autorem je akademický sochař Faltejsek a zahradní architekt Vávra. Kolem pohřbeno deset sovětských důstojníků a vojáků. Po roce 1990 sem přemístěna pamětní deska věnovaná československým letcům a odstraněna rudá hvězda z vrcholu. Nachází se na městském hřbitově.

Hrob Hraničářské roty č. 2 Trutnov05 50°33'20.52"N 15°54'2.17"E

Trutnov – památník věnovaný vojákům Hraničářské roty, v jehož blízkosti jsou umístěny samostatné hroby. Nachází se na hřbitově.

Pomník 41 židovským ženám pracujícím v trutnovských textilkách Trutnov06 50°33'20.09"N 15°54'0.47"E

Trutnov – věnovaný židovským ženám z poboček koncentračního tábora Gross Rosen v Trutnově-Poříčí a Trutnově-Horním Starém Městě. Je kulturní památkou a nachází se na hřbitově, sekce L2.

Pamětní deska osvobození Trutnova Rudou armádou 9. 5. 1945 Trutnov07

50°33'39.45"N 15°54'45.80"E

Trutnov – instalována na věži Staré trutnovské radnice na náměstí a jejím autorem je Karel Horák. Odhalena přibližně v letech 1946-1948.

Pilníkov

Okres: Trutnov

PSC 542 42

kat. výměra: 16,98 km²

počet obyvatel: 1 226

německý název: Pilnikau

Město Pilníkov leží v Krkonošském podhůří na středním toku Pilníkovského potoka, zhruba 7,5 km jihozápadně od Trutnova. Historické jádro města je od roku 2003 městskou památkovou zónou. Mezi kulturní památky patří kostel Nejsvětější Trojice, socha Nanebevzetí Panny Marie, kašna s pelikánem nebo socha Jana Nepomuckého.

Památník obětem světových válek Pilníkov01 50°31'56.11"N 15°49'11.19"E

Pilníkov – původně pomník obětem 1. světové války. Po 2. světové válce odstraněn, přemístěn na hřbitov, kde se u kostela nachází dosud.

Společný hrob rudoarmějců Pilníkov02 50°31'53.29"N 15°49'23.04"E

Pilníkov – jsou zde pohřbeni čtyři padlí příslušníky Rudé armády, jelikož se ale nepodařilo prokázat čtvrtou obět, jsou uvedena pouze tři jména. Jeden z nich byl válečným zajatcem, který zemřel při pochodu smrti. Nachází se na hřbitově.

Hrobka rodiny Baudischových Pilníkov03 50°31'53.29"N 15°49'23.04"E

Pilníkov – je zde pohřben poddůstojník Herbert Baudisch, který byl těžce raněn 20. července 1941 na východní frontě a jeho otec Vojtěch Baudisch, aktivně působící v československé zpravodajské službě. Nachází se na hřbitově.

Chotěvicekat. výměra: 20,12 km²

Okres: Trutnov

počet obyvatel: 1032

PSČ 543 76

německý název: Kottwitz

Obec se rozkládá v údolí Pilníkovského potoka a sousedí ze severu s obcí Čermná, ze severovýchodu s obcí Vlčice, ze západu s městem Pilníkov, na jihu s obcí Vítězná, na jihozápadu s obcí Mostek, na západu s Dolní Olešnicí a na severozápadu s městem Hostinné. Obec prozatím nemá vyznačenou cyklotrasu, ale v budoucnu se plánuje její realizace na trase z Debrného do Hostinného. Rekreační středisko Svata Kateřina nabízí návštěvníkům školu v přírodě, ozdravné pobyty, soustředění, koupání, jízdu na koni či velbloudu, rybaření a houbaření. Mezi kulturní památky patří kostel sv. Petra a Pavla, sloup se sousoším Kalvárie, fara nebo Pomník obětem 1. světové války.

Společný žulový památník sovětských vojáků Chotěvice01 50°31'19.19"N
15°46'4.72"E

Chotěvice – věnovaný 16 neznámým rudoarmějcům, kteří byli pochováni na zdejším hřbitově.

Pomník obětem 1. světové války Chotěvice02 50°31'18.16"N 15°46'2.94"E

Chotěvice – odhalen v roce 1925, po roce 2001 prodělal celkovou rekonstrukci.

Hostinnékat. výměra: 8,06 km²

Okres: Trutnov

počet obyvatel: 4 564

PSČ 543 71

německý název: Arnau

Město Hostinné leží v Krkonošském podhůří na soutoku řeky Labe a potoku Čistá, přibližně 18 km západně od okresního města Trutnov. Patří mezi nejstarší města, která se nachází na úpatí nejvyšších českých hor Krkonoš. Významnou kulturní památkou je děkanský chrám Nejsvětější Trojice s 53 m vysokou věží. Centrum města tvoří čtvercové náměstí, obklopené měšťanskými domy s podloubím z 16. až 18. století. Na západní straně je umístěna budova radnice v renesančním slohu.

V areálu bývalého kláštera františkánů s barokním kostelem Neposkvrněného početí Panny Marie je umístěno městské muzeum, které je zdejším centrem kulturních akcí.

Pomník obětem násilí z roku 1866, z 1. světové a 2. světové války Hostinné01

50°32'25.65"N 15°43'40.73"E

Hostinné – umístěn na bývalém městském hřbitově, bez nápisových desek.

Společný hrob obětí fašismu a rudoarmějců Hostinné02

Hostinné – pohřbeny oběti ze zajateckých táborů, z toho 11 ruských zajatců pochovaných na zdejším hřbitově.

Hroby obětí židovského vyznání Hostinné03

Hostinné – pravděpodobně pohřbeny nasazené polské ženy, které pracovaly pro firmu B. Germann. Nachází se na hřbitově.

Rudník

Okres: Trutnov

PSC 543 71 až 543 72

kat. výměra: 42,66 km² počet obyvatel: 2 185 německý název: Hermannseifen

Obec se nachází na křižovatce mezi městy Vrchlabí, Trutnov a Hostinné. Její součástí je i několik původně samostatných vsí jako Arnultovice, Bolkov a Javorník v Krkonoších. Dále Rudník tvoří několik osad a čtvrtí jako Hladíkova Výšina, Janovice, Lázně, Leopold, místně zvaný Leopoldov a Terezín. Obcí protéká Luční potok a potok Čistá. Turisty je obec vyhledávaná v zimě pro své lyžařské tratě, udržuje se 51 km běžeckých tratí v obcích Rudník, Bolkov, Janovice, Fořt, Javorník, Čistá, Černý Důl a Janské Lázně. Ke kulturním památkám patří pivovar z 19. století, původně renesanční tvrz, kostel sv. Václava nebo sousoší Kalvárie.

Pamětní desky obětem 1. světové války Rudník01 50°35'48.98"N 15°44'1.55"E

Rudník – dvě nápisové desky se jmény padlých v kapli na hřbitově.

Hrob příslušníka Rudé armády Rudník02 50°35'48.98"N 15°44'1.55"E

Rudník – v čele pohřebiště, opatřen sovětskou hvězdou a nápisem: „*Na věčnou paměť*“. Totožnost vojáka není známa.

Popis trasy č. 5 *Doprava autem, na kole*

Fořt -> Čistá v Krkonoších -> Horní Malá Úpa

Trasu dlouhou 30,8 km zahájíme v obci Fořt, odkud pokračujeme 2,2 km vpravo po silnici II. třídy 297 do nedaleké obce Čistá. U silnice se nachází pomník věnovaný padlým z 1. světové války obyvatelům těchto vesnic, které dnes spadají pod městy Černý Důl. Odsud pokračujeme 6,3 km vlevo po silnici III. třídy Úpská a 11,4 km vpravo po silnici II. třídy 252 do obce Horní Malá Úpa. Zde se vydáme po turistické cestě Zelený travers Sněžka – chata Jelenka, kde je umístěn zajímavý Pomník obětem 2. světové války s částmi německého letadla.

Fořt

Okres: Trutnov

PSČ 543 72

kat. území: 2,15 km²

počet obyvatel: 42

německý název: Forst

Fořt je malá vesnice, která se nachází asi 5,5 km na jih od městyse Černý Důl, jehož je dnes součástí. V 18. století zde byl objeven léčivý sirný pramen, v jehož blízkosti vznikly v roce 1880 lázně pro léčení nervových chorob, jejichž provoz byl ukončen v roce 1922. Mezi kulturní památky v obci patří kostel Nejsvětější Trojice, zámek Fořt a sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého.

Pomník obětem 1. světové války Fořt01 N50°36'29.04" E15°42'18.07"

Fořt – pomník věnovaný padlým občanům 1. světové války z obcí Čistá v Krkonoších a Fořtu. Všichni obyvatelé byli německé národnosti, před 1. světovou válkou zde zřejmě žádní Češi ani nežili. Nachází se u komunikace Čistá-Fořt.

Čistá v Krkonoších

Okres: Trutnov

PSČ 543 44

kat. výměra: 6, 21 km²

počet obyvatel: 328 německý název: Lauterwasser

Čistá v Krkonoších se nachází asi 3 km na jih od Černého Dolu, jehož je součástí.

Historickou budovou je zde Villa Anna.

Pomník obětem 1. světové války Čistá v Krkonoších01 N50°36'29.04"
E15°42'18.07"

Čistá v Krkonoších - pomník věnovaný padlým občanům 1. světové války z obcí Čistá v Krkonoších a Fořtu. Všichni obyvatelé byli německé národnosti, před 1. světovou válkou zde zřejmě žádní Češi ani nežili. Nachází se u komunikace Čistá-Fořt.

Horní Malá Úpa

Okres: Trutnov

PSČ 542 27

kat. výměra: 26,65 km²

počet obyvatel: 143 německý název: Ober Kleinaupa

Horní Malá Úpa je horská příhraniční obec s výrazně rekreačním charakterem ve východních Krkonoších, jejíž území se nachází v chráněné zóně Krkonošského národního parku. Nejvyšším bodem je hora Sněžka 1603 m a prochází tudy silnice II/252 ke zdejšímu hraničnímu přechodu s Polskem. Turisty je vyhledávána každoročně pro nejrůznější aktivity včetně lyžování nebo cykloturistiky.

Pomník obětem 2. světové války Horní Malá Úpa01 N50°43'44.43" E15°45'28.21"

Horní Malá Úpa – jedná se o trosky havarovaného dopravního vojenského letadla Junkers, které převáželo koncem války raněné německé vojáky. Spolu s informační tabulí ho mohou návštěvníci shlédnout na turistické cestě Zelený travers Sněžka – chata Jelenka.

5. Oběti 2. světové války: Epilogy in memoriam

„Jen těch hrobů nemělo být tolik!

Proč jen z největšího utrpení

nejkrásnější květy vykvétají,

ze smrti proč svoboda se rodí?“

(Marie Calma: Našim mrtvým hrdinům)

Závěrečná kapitola je věnována osudům vybraných obětí 2. světové války, jejichž jména můžeme číst na pomnicích nebo pamětních deskách. Medailonky jsou řazeny do dvou skupin, a sice piloti britského královského letectva RAF a civilisté popravení za odbojovou a jinou činnost. V těchto dvou skupinách jsou oběti řazeny abecedně a je uvedeno, na jakých pietních místech se vyskytují jejich jména.

Piloti britského královského letectva RAF

- **Antonín Bunzl**

Narodil se 16. září 1919 v Úpici do zámožnější židovské rodiny jako syn inženýra v sychrovské továrně Morawetz. Absolvoval gymnázium v Trutnově a v dalším studiu pokračoval na ČVUT v Praze, kde si zvolil obor chemie. Studia nedokončil, po čtyřech semestrech skončil, když vysoké školy zavřeli nacisté. Ve volném čase se věnoval sportovnímu létání na plachtěcích v Masarykově letecké lize a získal v této kategorii pilotní průkaz.

Koncem roku 1939 přešel slovensko-maďarské hranice, ale byl zatčen a uvězněn v budapešťské Citadele. Po propuštění na slovenské hranice ilegálně přešel do Jugoslávie a hlásil se na čs. konzulátu v Bělehradě. Odtud se v únoru 1940 dostal přes Řecko, Turecko a Sýrii do libanonského přístavu Bejrútu. Dne 24. února 1940 pokračoval lodí Providence do Francie a 3. března se vylodil v Marseille.

O tři dny později byl zařazen do československých jednotek a přidělen k telegrafní rotě. V květnu 1940 byl se svou skupinou po prvním přecvičení z jihofrancouzského městečka Agde přesunut do Montpellieru k výcviku a přípravě na frontu. V červnu 1940 byly čs. jednotky, mezi nimiž figuroval i Telegrafní prapor, přemístěny vlakem

na francouzsko-německou frontu a prapor následně pokračoval do Dijonu a přesouval se k frontové linii.

Dne 17. srpna 1940 se přemístil k letectvu a byl určen pro výcvik radiotelegrafistů do Čs. depotu RAF. Jako radiotelegrafista působil v RAF VR a byl zařazen rovněž ke 2. Signal School v Yatesbury. Po ukončení výcviku byl 22. března 1941 přidělen k 311. čs. peruti RAF Honington do operační výcvikové letky, aby získal další zkušenosti. Později přišlo povýšení na svobodníka a desátníka a byl mu přiznán charakter aspiranta. První bojový let vykonal na Dunkerque v říjnu 1941 a byl povýšen ještě na četaře aspiranta a vyznamenán čs. medailí Za chrabrost. Další vyznamenání v podobě Československého válečného kříže 1939 přišlo v únoru 1942.

Zahynul 18. října 1942 při havárii letounu Wellington KX-T, T 2564 u Uxbridge a spolu s ním ještě dalších třináct československých letců, kteří měli převzít vyznamenání z rukou prezidenta Edvarda Beneše.³⁰³

Je pochován na vojenském hřbitově v Brookwoodu v hrobě č. 10 a získal mnoho vyznamenání. Pro svou odbojovou činnost v čs. zahraničním odboji obdržel tři Čs. válečné kříže 1939, Čs. medaili za chrabrost a Čs. pamětní medaili se štítky F, VB. Z britských vyznamenání obdržel The 1939-1945 Star a Air Crew Europe Star. Na poručíka a nadporučíka letectva v záloze byl povýšen Osobním věstníkem³⁰⁴ č. 67 z 20. července 1946. V roce 1991 byl povýšen do hodnosti podplukovníka in memoriam. Jeho jméno je uvedeno na Památníku obětem 2. světové války, který se nachází na úpatí mostu 2. odboje v Úpici.

- **Antonín Kašpar**

Narodil se 14. ledna 1915³⁰⁵ ve Velkých Svatoňovicích, ve třech letech se s rodiči odstěhoval do Jičína, na počátku 30. let pak do Plzně, kde absolvoval reálné gymnázium s maturitou a učitelský ústav. Učil výtvarnou výchovu na jedné z několika obecních škol v Plzni a stal se aktivním členem Západočeského aeroklubu. Během elementárního výcviku získal později pilotní průkaz sportovního

³⁰³ O havárii letounu informovaly anglické noviny jako The Evening News, Daily Express nebo Daily Mirror.

³⁰⁴ Osobní věstník Ministerstva národní obrany obsahuje soupis padlých vojáků.

³⁰⁵ Někdy je uváděn i rok 1914.

letce. V klubu se účastnil leteckých dnů jako například tisíc nových pilotů v republice a jeho jméno je možné nalézt v Plzni na desce padlých členů.

Dne 1. října 1937 nastoupil vojenskou prezenční službu a byl zařazen do Školy důstojnické pěchoty v záloze v Berouně, kterou 30. dubna 1938 ukončil. Velitelem čety 38. Pěšího pluku 6. roty v Berouně se stal 1. května téhož roku. Později přišlo povýšení na svobodníka a byl mu přiznán charakter aspiranta. Dne 16. července byl povýšen na desátníka aspiranta. Když došlo k mobilizaci čs. branné moci v září 1938, působil u kmenového pluku. Vojenskou službu ukončil v hodnosti četaře aspiranta po okupaci republiky a začal se připravovat na odchod do zahraničí.

V létě roku 1939 přešel hranice do Polska, odkud se lodí dostal do Francie. V Paříži čekal na vyřízení žádosti o vstup do Cizinecké legie a v lednu 1940 byl povýšen na Caporal Chef³⁰⁶ a přidělen k B. A. Avord,³⁰⁷ kde byl zařazen do stíhací školy.

Po pádu Francie odešel do Anglie, kde byl v červenci 1940 přijat do RAF VR³⁰⁸ jako Pilot Officer³⁰⁹ a zařazen do funkce Pilot F, v listopadu se přemístil k 4. FPP³¹⁰ Kemble, kde působil jako zalétávací pilot. Od 3. do 16. května 1941 patřil k 1. S. of A. C.³¹¹ v Old Sarum, což je škola pro spolupráci s armádou. Dne 21. května 1941 byl přemístěn k 1. SS³¹² Cranwell.

Antonín Kašpar zahynul 10. července 1941 během cvičného letu na letounu Proctor Mk. I P6275, který se zřítil nedaleko Leasingham Moor v hrabství Lincolnshire. Příčinou nehody bylo špatné zamlžené počasí, kdy stroj při jedné z ostrých zataček ztratil rychlost a zřítil se k zemi.

Je pochován na hřbitově St. Andrew Cranwell v Lincolnu v hrobu 2-C-128. „*Jeho československá hodnost byla podporučík letectva v záloze, britská P/O.*“³¹³ Osobním věstníkem č. 67 z 20. července 1946 byl po válce povýšen na poručíka na nadporučíka letectva v záloze a v rámci plné rehabilitace západního odboje na počátku 90. let na podplukovníka in memoriam. Obdržel vyznamenání Čs. válečného

³⁰⁶ Hodnost desátníka.

³⁰⁷ Zkratka pro francouzské sousloví Base Aerienné neboli letecká základna.

³⁰⁸ Zkratka pro Volunteer Reserve.

³⁰⁹ Podporučík.

³¹⁰ Zkratka pro Ferry Pilots Pool.

³¹¹ Zkratka pro School of Army Co-operation.

³¹² Zkratka pro Signal School.

³¹³ Jan RAJL, *Letci z trutnovského okresu v československých perutích RAF britského královského letectva za druhé světové války*, Dvůr Králové nad Labem 1998, s. 10. P/O je zkratka pro Pilot Officer, což je hodnost poručíka.

kříže 1939 a Čs. pamětní medaili se štítky F, VB. Jeho jméno je, spolu se jménem Josefa Nývlt, uvedeno na pamětní desce, která je umístěna na budově základní školy ve Velkých Svatoňovicích.

- **Josef Mohr**

Narodil se 5. října 1912 a v roce 1939 odešel z Dolní Kalné, aby se připojil k 311. čs. bombardovací peruti RAF.

Jako navigátor byl členem posádky bombardovacího letounu Vickers Wellington T2553 (KX-B³¹⁴), která provedla 28. prosince 1941 svůj v pořadí šestnáctý nálet s bojovým cílem na německý přístav Wilhelmshaven. Podle zjištěných informací v něm totiž kotvilo mnoho válečných německých lodí a ponorek. Letoun Wellington odstartoval navečer z letiště East Wretham a s sebou vezl zápalné puny, z nichž každá vážila 50 kilogramů. Členy posádky letounu byli kapitán letounu Alois Šiška, druhý pilot Josef Tománek, již zmíněný navigátor Josef Mohr, radiotelegrafista Josef Ščerba, přední střelec Pavel Svoboda a zadní střelec Rudolf Skalický.

Na zpáteční cestě došlo k poškození zásahy německého flaku,³¹⁵ následkem čehož musel kapitán nouzově přistát na hladině Severního moře asi na půli cesty mezi Nizozemskem a Velkou Británií. První obětí se stal Rudolf Skalický, který zahynul po přistání do moře, zbylá pětičlenná posádka plula v záchranném člunu zvaném dinghy³¹⁶ šest dní a nocí na hladině moře bez jídla a pití, dokud nedorazila 3. ledna 1942 k břehům severního Nizozemska poblíž obce Petten. Zde je zahlédli němečtí vojáci a místní občané. Z původně šestičlenné posádky přežili tři – Alois Šiška, Josef Ščerba a Pavel Svoboda. Alois Šiška zůstal až do konce války v nemocnici v Lipsku, kde se dočkal osvobození Američany, Josef Ščerba putoval do zajateckého tábora Offizierslager No. 3 v Saagenu v Horním Slezsku, Pavla Svobodu odvezli do velkého zajateckého tábora 8 B v Lamsdorfu. Josef Mohr zahynul v noci z 2. na 3. ledna 1941 u holandského pobřeží, krátce předtím, než jejich člun objevili dva místní civilisté a němečtí vojáci. Posmrtně byl jmenován majorem letectva in memoriam. Je pohřben v nizozemském Bergenu.

³¹⁴ Odtud odvozen název autobiografické knihy Aloise Šišky, kapitána letounu.

³¹⁵ Zkratka z německého slova Flugabwehrkanone anebo Flugzeugabwehrkanone, tj. protiletadlový kanón.

³¹⁶ Nafukovací člun s motorovým pohonem.

Tragická událost se stala námětem pro zpracování knihy KX-B neodpovídá generála Aloise Šišky, příběh je rovněž ztvárněn ve filmu Nebeští jezdci z roku 1968 a formou dokumentární reportáže ho zachytil i spisovatel Josef Rudolf ve své knize Vítězové nad smrtí, která podrobně popisuje i výcvik letců.

Jméno Josefa Mohra je uvedeno na pamětní desce, odhalené na jeho rodném domě v Dolní Kalné. Dne 17. října 2012 byl v Nizozemsku poblíž místa, kde se člun objevil, odhalen památník členům posádky. Památník pyramidového tvaru vznikl zásluhou příslušníků 222. výcvikové letky z 22. základny letectva Sedlec, Vícenice u Náměště nad Oslavou, nesoucí čestný název Šišková a ve spolupráci s jeho dcerou Dagmar Johnson Šiškovou a panem Roelem Rijksem z Nizozemska. Jeho jméno je uvedeno na pamětní desce na domě čp. 171 v Dolní Kalné, odkud pocházel.

- **Václav Netík**

Narodil se 20. září 1910 ve Dvoře Králové nad Labem, kde se vyučil zámečnickem. Působil v Aeroklubu Republiky československé³¹⁷ a létal na linkách Praha-Benátky a Praha-Brusel na letadlech Savoia Marcheti.

Pod velením podplukovníka Tomana odjel s leteckou skupinou z Agde do přístavu Port Vendres a dále lodí Appapa do Gibraltaru 24. června 1940. Z Gibraltaru plul v konvoji třinácti lodí do anglického Liverpoolu, kam skupina připlula 7. července 1940. Odtud se dostal do Cholmondeley Parku.³¹⁸

Patřil k 311. československé bombardovací peruti a svůj první operační let uskutečnil 7. dubna 1941 jako druhý pilot. Cílem letu bylo město Kiel v severním Německu. Jako kapitán letadla zrealizoval svůj první a zároveň poslední noční nálet na Hannover 19. července 1941. Po splnění úkolu se při zpáteční cestě letoun zřítil 20. července v těsné blízkosti holandského pobřeží, severně od města Uithuizermeeden. Letoun napadl německý stíhač, který byl po krátkém boji rovněž sestřelen a zřítil se v plamenech.

³¹⁷ Dnešní České aerolinie.

³¹⁸ Dne 23. července 1940 zde došlo k největší vzpouře v československých vojenských jednotkách. Tehdy 539 vojáků ze čtyř tisíc odmítlo poslušnost svým velitelům a odmítlo nadále sloužit v československé armádě. Byli internováni a odsunuti do britských táborů. Vojáci vydali dokonce memorandum, které předali i prezidentovi Benešovi, v němž zásadně odmítali nařčení, že by svůj čin dělali ze zbabělosti nebo neochoty bojovat proti nacistickému Německu, ale protože nesouhlasili s poměry, které panovaly v československé zahraniční armádě.

Václav Netík vykonal celkem 15 operačních letů a jeho jméno je uvedeno i na Pamětní desce, přenesené z Československého národního domu v Londýně do Prahy a odhalené 27. října 1992 ve Vojenském historickém muzeu na Žižkově. Kromě Václava Netíka zde figurují jména více než pěti set dalších československých letců, kteří v letech 1940 až 1945 zahynuli na západní frontě. Jméno Václava Netíka lze rovněž nalézt na Památníku padlým čs. letcům na náměstí Svobody v Praze-Dejvicích, na Památníku letcům u starého pražského letiště v Ruzyni a na Památníku obětem 2. světové války na královédvorském hřbitově.

Obdržel medaili Za chrabrost a 27. července 1941 byl vyznamenán Československým válečným křížem 1939 in memoriam. Z rozkazu ministra národní obrany byl 1. června 1990 povýšen do hodnosti plukovníka letectva in memoriam. Město Dvůr Králové nad Labem mu 11. září 1996 udělilo čestné občanství. Jeho jméno je uvedeno na Pomníku obětem 2. světové války (viz Pomník a hroby obětí 2. světové války a vojáků Rudé armády) ve Dvoře Králové nad Labem.

- **Josef Nývlt**

Narodil se 12. února 1916 ve Velkých Svatoňovicích, kde strávil dětství a chodil zde do obecné školy. Tři roky navštěvoval měšťanskou školu v Úpici, třetí a čtvrtý ročník absolvoval v trutnovské měšťanské škole s němčinou jako vyučovacím jazykem. Vystudoval obchodní akademii v Hradci Králové.

K vojenské prezenční službě nastoupil 1. října 1936 a v listopadu odešel do Školy důstojníků letectva v záloze v Prostějově, poté absolvoval pilotní výcvik u Vojenského leteckého učiliště v Chebu. Po absolvování důstojnické školy byl jmenován pilotem letcem a získal hodnost aspiranta. V roce 1938 ukončil základní vojenskou službu s hodností četaře aspiranta.

Po okupaci Československa odešel 8. února 1940 přes Slovensko do Maďarska, v jehož hlavním městě, Budapešti se hlásil na francouzském velvyslanectví. To zařídilo další potřebné kroky k překročení hranic do Jugoslávie, odkud putoval dále přes Řecko, Turecko a Sýrii do Libanonu. Do Francie odplul lodí Patria 17. dubna 1940, která ho pak dopravila 25. dubna do Marseille. V československém táboře v Agde, kam se následně dopravil, byl přidělen k letecké skupině a posláze do doplňovacího střediska čs. letectva v Bourdeaux-Mérignane. Bourdeaux opustil 17.

června 1940 a odletěl přes ostrov Jersey do Exeteru ve Velké Británii, kde byl přijat do RAF VR jako P/O a v srpnu byl přemístěn k 24. peruti RAF v Hendonu. Zde se nacházeli českoslovenští letci s malým počtem nalétaných hodin nebo nedokončeným výcvikem.

První operační let provedl na Le Havre jako druhý pilot dne 22. dubna 1942. Další pilotní akce se odehrála 25. června 1942, kdy uskutečnil v posádce Sgt.³¹⁹ Šponara jako druhý pilot nálet na továrnu pro výrobu letounů Focke-Wulf v Brémách, jehož se zúčastnilo 1 400 letounů.

Jako kapitán letounu Wellington potopil na hladině Biskajského zálivu, severně od mysu Ortegal 10. srpna 1942 německou ponorku U-578 korvetního kapitána Rehwinkela. Jednalo se o první potvrzený úspěch 311. čs. perutě v rámci Coastal Command.³²⁰ Dne 15. září 1942 byl Nývltův Wellington sestřelen dálkovým stíhačem JU-88 C-6. Nikdo z posádky nepřežil.

Josef Nývlt obdržel Československý válečný kříž 1939, čs. medaili Za chrabrost, čs. medaili Za zásluhy I. stupně a Čs. vojenskou pamětní medaili se štítky F, VB. Dále obdržel britské medaile The 1939-1945 Star a Air Crew Europe Star. Jeho jméno je uvedeno na panelu 66 v památníku nezvěstných letců v Runnymede. Byl povýšen do hodností poručíka a nadporučíka letectva v záloze osobním věstníkem č. 67 z 20. června 1946. Dne 1. června 1991 obdržel hodnost plukovníka letectva in memoriam. Jeho jméno je uvedeno, spolu se jménem Antonína Kašpara, na pamětní desce, umístěné na budově základní školy ve Velkých Svatoňovicích.

- **Eduard Zbroj**

Narodil se 15. března 1912 ve Dvoře Králové nad Labem, vystudoval reálné gymnázium s maturitou a Vojenskou akademii v Hranicích. Měl hodnost poručíka pěchoty jako důstojník z povolání.

Dne 18. srpna 1939 přešel hranice do Polska a byl zajat Rudou armádou a internován v táboře Vološičky. Dne 17. března 1940 odplul do Istanbulu lodí Svanetia z Oděsy a pokračoval dále přes Sýrii do Libanonu. Dne 27. dubna odplul z přístavu Bejrút lodí Theophile Gautier do Francie, kde byl 15. května 1940 v Agde přidělen ke 12.

³¹⁹ Sgt. neboli Sergeant, hodnost četaře.

³²⁰ Pobřežní velitelství.

rotě 1. pěšího pluku a 27. května ustanoven pobočником velitelem 3. praporu v hodnosti nadporučíka. V dnech 11. a 12. června 1940 odjel s jednotkou asi 40 kilometrů východně od Paříže na frontu a účastnil se ústupových bojů z oblasti Seina-Loira až do přístavu Séte.

Z přístavu Séte odplul 27. června 1940 přes Gibraltar na lodi Rod-el-Farag do britského přístavu v Liverpoolu, kde se vylodil 12. července. Následovala cesta do čs. shromažďovacího tábora v Cholmondeley Park a zařazení k 1. pěšímu pluku 1. čs. brigády ve Velké Británii. Opět získal hodnost nadporučíka pěchoty a stal se zástupcem velitele 3. roty 1. praporu.

Dne 25. července 1943 byl jako operační navigátor B přemístěn k 311. čs. bombardovací peruti RAF a svůj první operační let provedl na protiponorkové hlídce. V říjnu 1943 byl jmenován kapitánem letectva a o rok později se stal štábním kapitánem. Měsíc po povýšení zahynul 4. prosince 1944 v letounu Liberator, který se zřítil po startu z letiště Tain k cvičnému letu.

Urna s jeho popelem byla uložena přesně dva roky po jeho úmrtí 4. prosince 1946 do rodinného hrobu na královédvorském hřbitově, kde se nachází jeho kenotaf. Jeho jméno je uvedeno na památníku obětem 2. světové války na tomto hřbitově. Eduard Zbroj obdržel čs. medaile Za chrabrost a Za zásluhy II. stupně a Československý válečný kříž in memoriam. Dne 1. června 1990 byl povýšen do hodnosti podplukovníka letectva in memoriam. O šest let později mu město Dvůr Králové nad Labem udělilo čestné občanství a od roku 1997 nese jedna z královédvorských ulic jeho jméno. Jeho jméno je uvedeno na pomníku obětí 2. světové války a jenom ze třinácti přilehlých náhrobků (viz Pomník a hroby obětí 2. světové války a vojáků Rudé armády) a je mu věnován i stejnojmenný kenotaf ve Dvoře Králové nad Labem.

Civilní oběti – odbojová činnost, jiné

- **Jan Balatka**

Narodil se 31. října 1896, za 1. světové války byl francouzský legionář, poté pracoval na úpické poště jako telegrafní a telefonní dozorce.

V odbojové skupině S21 B, která mimo jiné měla za úkol zajistit bezpečný úkryt pro parašutistu Jiřího Potůčka, zvaného krycím jménem Tolar, postavil spolu s Jaroslavem Mertou ze Rtyně a Jaroslavem Vokatým z Červeného Kostelce vysílačku pro styk odboje domácího se zahraničím. Ta byla později převezena na Bohdašín a ukryta na statku manželů Burdychových, kde se skrýval i Jiří Potůček.

O Balatkově aktivitě se dozvěděl jeden z úpických nacistů Wilhelm Stehr, když Balatka omylem propojil jeho telefon s ústřednou, na níž běžely zahraniční zprávy o odbojové aktivitě. Stehr zašifrované zprávy poznal a celou věc předal vyšetřování gestapu.

Před gestapem se skrýval na nejrůznějších místech v lesích a u známých, tlak okolí však nevydržel, zejména poté, co zatkli jeho ženu a dceru, a tak se 15. června 1942 v okolí lesa Krákorky zastřelil. Za policejního dozoru byl na rtyňském hřbitově pohřben. Bylo mu 46 let a pro svou ženu a dceru zanechal dopis na rozloučenou. Balatkově památce je věnován malý pomníček v Zádušním lese, kde se po uvěznění své rodiny oběsil. Jeho jméno je rovněž uvedeno na Památníku obětem 2. světové války v Úpici, který se nachází na úpatí mostu 2. odboje.

Vladimír Kulda

Narodil se 31. července 1922 ve Rtyni v Podkrkonoší, doma mu říkali Mirek. Po dokončení základního vzdělání absolvoval obchodní školu v Náchodě. Během

okupace byl totálně nasazen v dolech, ale kvůli oční vadě musel jít pracovat do továrny.

V květnu 1945 byl členem hlídky, která dostala rozkaz se stáhnout proti útočícím SS-manům do obce. Protože se opozdil s odchodem do úkrytu, byl spolu s Ljubou Turkem chycen hlídkou SS a převezen do Úpice jako rukojmí. Po údajném pokusu o útěk byl v Úpici na Dlouhých Záhonech brutálně mučen, poté zastřelen a zakopán do mělkého hrobu, který si předtím musel sám vykopat. Později byl pietně pochován do předem určené hrobky rodiny Staudových ve Rtyni v Podkrkonoší. Jeho jméno je uvedeno na Památníku obětem květnových událostí 1945, který se nachází na urnovém háji ve Rtyni v Podkrkonoší a na Pomníku obětem 1. a 2. světové války, který se rovněž nachází ve Rtyni.

- **Vilém Nývlt**

Narodil se 3. července 1905 a byl potomkem vůdce selského povstání z roku 1775 Antonína Nývlt a bratr Josefa Nývlt, zahynuvšímu na bojištích 1. světové války.³²¹ V roce 1944 se stal členem odbojové skupiny, která byla ustanovena na schůzi okrskových velitelů hasičských sborů v Hradci Králové. Organizace byla velmi brzy odhalena, protože je někdo uvnitř skupiny udal, její členové gestapem zatčeni a uvězněni v terezínské Malé pevnosti. Na základě udání na četnické stanici ve Rtyni v Podkrkonoší byl 12. prosince 1944 na Viléma Nývlt podán zatykač a četníci ho odvezli do královéhradecké věznice, kde zůstal do ledna 1945. Poté byl převezen do Terezína a zahynul pravděpodobně na následky mučení. Ostatky Viléma Nývlt jsou pohřbeny ve společném hrobě v Terezíně. Jeho jméno je uvedeno na Pomníku obětem 1. a 2. světové války, na pamětní desce, která je umístěna na domě čp. 302 a na samostatné pamětní desce v terezínské Malé pevnosti.

³²¹ Jméno Josefa Nývlt je uvedeno na pamětní desce umučeným a padlým, která se nachází v Husově sboru církve čsl. a v Římskokatolickém kostele ve Rtyni v Podkrkonoší.

Josef Schejbal

Narodil se 1. srpna 1905 v lázních Velichovkách. Absolvoval učitelský ústav v Hradci Králové a učil na obecných školách na Královéhradecku a Podorlicku. Do školy v Malých Svatoňovicích nastoupil jako odborný učitel zpěvu a tělocviku 1. prosince 1929. Aktivně se zapojil do dění obce, zejména do tělovýchovy a jako cvičitel Sokola organizoval nejrůznější cvičení či besídky. Byl náčelníkem místní sokolské jednoty a prvního okrsku Jiráskovy župy Podkrkonošské a náměstkem župního náčelníka.

Je považován za vedoucího představitele skupiny S 21 B,³²² který stál v čele ilegální skupiny 1. sokolského okrsku Podkrkonošské župy Jiráskovy a byl velitelem úpicksvatoňovického praporu pátého okrsku odbojové skupiny Obrana národa. Za svou odbojovou činnost byl 30. června 1942 gestapem zatčen³²³ a 9. července 1942 na základě výnosu stanného soudu zastřelen za spolupráci s parašutisty v Pardubicích na Zámečku. In memoriam byl povýšen na kapitána čs. armády a 17. listopadu 1945 obdržel Válečný kříž 1939. Jeho jméno je uvedeno na Pomníku obětem okupace a na pamětní desce, která se nachází ve verandě hlavního vchodu do základní školy ve Schejbalově ulici v Malých Svatoňovicích.

³²² Ačkoli název skupiny je odvozen od jména učitele Ladislava Satrana z Bohdašína. S – Satran, 21 – pořadové číslo, B – Bohdašín.

³²³ SOKA Trutnov, f. Archiv obce Malé Svatoňovice 1939-1945, inv. č. 3, kn. č. 3, Pamětní kniha obce Malé Svatoňovice 1939-1945, s. 101.

Exkurz:

Trutnov (Trautenau)

- **Pomník padlých legionářů**

Pomník s bronzovou pamětní deskou byl odhalen v připomínce 21. výročí bitvy u Arrasu 9. května 1936, v níž zahynuli legionáři Roty Nazdar. Deska obsahovala celkem 52 jmen padlých a byl na ní vyobrazen první praporečník roty Karel Bezdíček, který zemřel 9. května 1915. Autorem původního pomníku i desky byl absolvent Státní odborné školy sklářské v Železném Brodě a Uměleckoprůmyslové školy v Praze a pozdější významný sklářský výtvarník a pedagog Božetěch Medek. Právě Medek vykonával u 3. roty hraničářského praporu 2 službu jako četař aspirant. Deska vážila 186 kg a odlila ji slévárna M. Roubíčka v Poříčí u Trutnova, kámen pocházel z lomu u Hřibčících bud v Krkonoších.

S příchodem nacistické okupace v září 1938 Němci pomník zničili, ale po válce došlo k jeho obnově zásluhou trutnovské jednoty Čs. obce legionářské. Dne 11. května 1947 proběhlo znovuoživení a autorem byl opět Božetěch Medek. V nápise bylo uvedeno: „*Na tomto místě stála Němci za okupace zničená pamětní deska prvního praporečníka Karla Bezdíčka se jmény legionářů Roty Nazdar padlých v bitvách v Artois 9. V. 16. VI. 1915.*“ Tento pomník již také nestojí.

- **Památník vítězství**

Byl vybudován při příležitosti výročí Velké říjnové socialistické revoluce v roce 1960 na křižovatce Horské a Nádražní ulice. Z vrakoviště u Žiliny k němu byl dovezen sovětský tank, k jehož stržení došlo poprvé 22. srpna 1968 v souvislosti s vpádem intervenčního vojska Varšavské smlouvy. Tank tehdy putoval k podjezdu v Horské ulici a sloužil zde jako barikáda bránící cestu dalším tankům, přijíždějícím do Trutnova.

V období následné normalizace občané odmítali, aby památník stál na původním místě, a tak se tank ocitl na sklonku roku 1969 na návrší v prostoru mezi základní školou nemocnicí, který byl znovuoživen 8. května 1970. Na nátlak velitele

sovětské posádky byl 21. srpna 1970 znovu přemístěn na původní místo před Okresní národní výbor. Přemístění doprovázela hesla typu: Sovětský svaz přišel včas.

Opuštěný podstavec u základní školy, na němž původně spočíval sovětský tank, byl využit pro stavbu Památníku československých letců padlých za 2. světové války (viz výše). V roce 1970 na něm byl instalován sovětský letoun Mig. Po sametové revoluci se rozhodlo, že tank definitivně zmizí z města. Došlo k tomu 17. srpna 1990 v podvečerních hodinách, kdy byl odvezen do hangáru trutnovských kasáren. Prázdné místo osadili 28. října téhož roku junáci lípou svobody na počest 72. výročí vzniku Československa.

Úpice (*Eipel*)

- **Pamětní deska bratrům Kejzlarovým**

Nacházela se na jejich rodném domě, poblíž restaurace Republika a po roce 1990 byla odstraněna. Jaroslav Kejzlar byl popraven 22. prosince 1942 v Mnichově³²⁴.

Velké Svatoňovice (*Gross Schwadowitz*)

- **Pamětní deska legionáře Augustina Nývlta**

Jeho jméno figuruje na pomníku věnovanému válečným obětem a pravděpodobně až do počátku 70. let 20. století bylo možné na Nývltově rodném domě spatřit jeho pamětní desku. Nový majitel měl tehdy desku sundat a předat ji MNV ve Velkých Svatoňovicích. V současné době je nezvěstná.

Deska vznikla v roce 1932, slavnostně odhalena 16. května téhož roku a zhotovil ji akademický sochař František Bílek. K odhalení desky se uspořádala slavnostní akce a průvod, který se vydal od pomníku v obci k rodnému domu legionáře Nývlta. Slavnost doprovázela úvodní řeč poslance Jana Šeba, oblečeného ve stejnokroji italských legií.

³²⁴ Databáze CEVH MO ČR.

Vrchlabí (*Hohenelbe*)

- **Pamětní deska osvobození Rudou armádou**

Byla instalována na průčelí zámku ve Vrchlabí a věnována 285. divizi 21. armády 1. ukrajinského frontu, která město osvobodila.³²⁵ Mramorová deska s emblémem pěticípé hvězdy a rostlinnými motivy po stranách v nápise uváděla: „*SSSR – Ot 285 str. divizii graždanam gor. Vrchlabí na pamjať dňa osvoboždenija ot německých okkupantov. 10-5-45 g.*“

³²⁵ Doložena archivními prameny, v současné době již pravděpodobně neexistuje.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo pokusit se zmapovat veškerá pietní místa, nacházející se v trutnovském okrese, představit je v historickém kontextu, zpřehlednit v ucelené podobě a případně uvést okolnosti, které vedly k jejich vyhotovení. Zároveň se pokusila zaměřit na sochařskou stránku děl, snažila se vypátrat jejich autory a uvést jmenný seznam obětí, jejichž jména jsou na pietních místech uvedena.

První dvě kapitoly, pojednávající o pietních místech 1. světové války, dokládají četný výskyt pomníků a památníků, pouze v menší míře je možné se setkat s pamětními deskami, kenotafy nebo válečnými hroby. Rozdělení do dvou částí pak bylo nezbytné kvůli specifické skupině pomníků trutnovského sochaře Emila Schwantnera.

Oblast severovýchodních Čech a zejména trutnovského okresu byla v meziválečných obdobích silně zastoupena početným německým obyvatelstvem, naopak Češi byli ve výraznější menšině, o čemž svědčila i jejich malá komunita v nynějším okresním městě Trutnově, které po 2. světové válce čekal odsun původního německého obyvatelstva do Německa. Více než polovina pietních míst obětí 1. světové války se proto nachází v obcích s větším počtem Němců nežli Čechů.

V rámci prvních dvou kapitol jsem učinila bilanci, vypovídající o celkovém počtu pietních míst v okrese, počtu děl, na nichž se podílel Emil Schwantner, datech odhalení a přibližném počtu padlých podle uvedených jmen na pomnících. Pokusila jsem se dále analyzovat obce s nejvyššími a nejnižšími ztrátami mužů a uvedla jsem dataci nejstaršího a nejmladšího pomníku v okrese podle data odhalení. Jména obětí jsou seřazena abecedně v tabulkách, pokud se podařilo zjistit i příčiny smrti, data narození nebo úmrtí, jsou uvedena rovněž.

Prostudovaná literatura a prameny se v případě zjišťování údajů o pietních místech opíraly hlavně o články publikované v německém časopise *Riesengebirgsheimat* a v regionálním časopise *Krkonoše-Jizerské hory*, v menší míře o kroniky jednotlivých obcí.

Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na pietní místa obětem 2. světové války a pokusila se ve stručnosti vylíčit události, které vedly k jejich vzniku. V hojném počtu se lze setkat s válečnými hroby, což souvisí s pobočkami koncentračního tábora Gross Rosen, pochody hladu a smrti a v neposlední řadě s odbojovou činností proti nacistické okupaci. Na základě prostudovaných materiálů a zejména kronik, jsem došla k překvapivému závěru, že v případě pietních míst 2. světové války se mi nepodařilo častěji vypátrat data odhalení jednotlivých památníků, než tomu bylo u pietních míst 1. světové války. Na konci kapitoly jsem se pokusila opět o bilanci s číselnými údaji, čili v kolika případech se podařilo zjistit data odhalení, kolik pietních míst 2. světové války pro trutnovský okres evidujeme a podobně.

Ve čtvrté kapitole jsem vytvořila pět naučných stezek po zajímavých pietních místech v okrese. U naučných tras a jejich obcí jsem uvedla informační minimum, které návštěvníka upozorní na další kulturní památky nebo na cestovní ruch.

Závěrečná pátá kapitola představila deset osobností, jejichž jména jsou uvedena na některých pomnících. Jedná se především o piloty RAF a členy domácího odboje Podkrkonošské župy Jiráskovy, o nichž se podařilo nashromáždit dostatek informací. Krátký exkurz poskytl informace o zaniklých pietních místech, konkrétně o dvou pomnících a třech pamětních deskách.

Podařilo se postihnout převážnou část pietních míst, přičemž jsem v průběhu psaní této bakalářské práce kontrolovala a doplňovala jejich seznam z několika různých zdrojů, což se odvíjelo od pozdější struktury textu. Šlo mi o zpřehlednění a utřídění pietních míst, proto jsem volila metodu uspořádat obce abecedně, uvést jejich německé názvy a jmenné seznamy uspořádat do tabulek na konci každého pomníku či pamětní desky. Archivní prameny byly v případě informací o pomnících zastaralé a bylo proto nezbytné se nejvíce opřít o údaje z elektronických databází. Historický kontext se podařilo obsáhnout ve třetí kapitole o pietních místech 2. světové války, kdy jsem prostudovala i literaturu týkající poboček koncentračního tábora Gross Rosen v trutnovském okrese, pochodů hladu a smrti nebo odbojové činnosti.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Městské muzeum Žacléř, Emil Schwantner, k. Osobnosti Žacléřska.

Městské muzeum Žacléř, Útěk sovětských zajatců-smrt zajatců, k. 637.

Státní okresní archiv Trutnov (dále SOkA Trutnov), fond (dále f.) Asanace a rekonstrukce historických jader městského okresu, inventární číslo (dále inv. č.) 6621, karton (dále kart.) 1557.

SOkA Trutnov, f. ONV Trutnov, inv. č. 6639, kart. 1562.

SOkA Trutnov, f. Památníky, pomníky, hroby, inv. č. 7787, kart. 2352.

Kroniky

SOkA Trutnov, f. Archiv obce Batňovice 1877-1954, inv. č. p1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Batňovice 1877-1954, s. 295.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Batňovice 1956-1983, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Batňovice 1956-1983, s. 92, 281.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Bílá Třemešná 1945-1956, inv. č. x2, kn. č. 2, Kronika obce Bílá Třemešná 1945-1956, s. 24, 26, 42.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Černý Důl 1945-1994, inv. č. 294, kn. č. 25, Kronika obce Černý Důl 1945-1994, s. 13, 15.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Dolní Dvůr 1954-1979, inv. č. x1, kn. č. 1, Obecní kronika Dolní Dvůr 1954-1979, s. 305-308.

SOkA Trutnov, f. Archiv obce Dolní Kalná 1922-1962, Pamětní kniha obce Dolní Kalná 1922-1962, s. 199, 214, 241-242.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Dolní Kalná 1963-1970, Pamětní kniha obce Dolní Kalná 1963-1970, s. 49.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Dolní Lánov 1918-1981, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Dolní Lánov 1918-1981,³²⁶ s. 74, 111.

³²⁶ Na webových stránkách Východočeských archivů trutnovské e-badatelny chybně označena jako Pamětní kniha obce Dolní Lánov 1948-1981.

SOkA Trutnov, f. Archiv obce Doubravice 1920-1939, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Doubravice 1920-1939, s. 141, 143, 151, 153.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Doubravice 1945-1996, inv. č. x1, kn. č. 1, Kronika obce Doubravice 1945-1996, s. 10, 29-30, 34.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Dubenec 1978-1980, inv. č. x4, kn. č. 4, Kronika obce Dubenec 1978-1980, s. 81, 82.

SOkA Trutnov, f. Archiv města Dvůr Králové nad Labem 1867-1927, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha města Dvůr Králové nad Labem 1867-1927, s. 233.

SOkA Trutnov, f. Archiv města Dvůr Králové nad Labem 1936-1951, inv. č. x3, kn. č. 3, Pamětní kniha města Dvůr Králové nad Labem 1936-1951, s. 107, 126, 168, 275, 288, 290.

SOkA Trutnov, f. Městský národní výbor Dvůr Králové nad Labem 1952-1959, inv. č. p436, kn. č. 436, Obecní kronika města Dvůr Králové nad Labem 1952-1959, s. 61, 234, 555.

SOkA Trutnov, f. Městský národní výbor Dvůr Králové nad Labem 1960-1983, inv. č. p437, kn. č. 437, Kronika města Dvůr Králové nad Labem 1960-1983, s. 186.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Hajnice 1945-1978, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Hajnice 1945-1978, s. 24, 29.

SOkA Trutnov, f. Archiv obce Havlovice 1902-1936, inv. č. 1, kn. č. 1, Pamětní kniha Havlovic 1902-1936, s. 157-158.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Havlovice 1959-1980, inv. č. x3, kn. č. 3, Pamětní kniha obce Havlovic 1959-1980, s. 135-136.

SOkA Trutnov, f. Archiv obce Horní Dehtov 1915-1933, inv. č. 1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Dehtov 1915-1933, s. 72, 197-198.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Horní Dehtov 1944-1953, inv. č. x1, kn. č. 1, Kronika obce Horní Dehtov 1944-1953, s. 31, 161, 193-194.

SOkA Trutnov, f. Městský národní výbor Hostinné 1945-1964, inv. č. p334, kn. č. 334, Pamětní kniha města Hostinného 1945-1964, s. 109.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Huntířov 1950-1955, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Huntířov 1950-1955, s. 19.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Chvaleč 1850-1964, inv. č. x1, kn. č. 1, Kronika obce Chvalče 1850-1964, s. 210, 237, 418-419.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Klášterská Lhota 1945-1963, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Klášterská Lhota 1945-1963, s. 38, 80, 373.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Klášterská Lhota 1964-1977, inv. č. x2, kn. č. 2, Pamětní kniha obce Klášterská Lhota 1964-1977,³²⁷ s. 51.

SOkA Trutnov, f. Archiv obce Malé Svatoňovice 1939-1945, inv. č. 3, kn. č. 3, Pamětní kniha obce Malé Svatoňovice 1939-1945, s. 101, 107, 282.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Malé Svatoňovice 1957-1970, inv. č. 193, kn. č. 193, Pamětní kniha obce Malé Svatoňovice 1957-1970, s. 42.

SOkA Trutnov, f. Městský národní výbor Rtyně v Podkrkonoší 1914-1925, inv. č. 403, kn. č. 60, Pamětní kniha obce Rtyně v Podkrkonoší 1914-1925, s. 142.

SOkA Trutnov, f. Městský národní výbor Rtyně v Podkrkonoší 1933-1936, inv. č. 405, kn. č. 62, Pamětní kniha obce Rtyně v Podkrkonoší 1933-1936, s. 2.

SOkA Trutnov, f. Městský národní výbor Rtyně v Podkrkonoší 1937-1944, inv. č. 407, kn. č. 64, Pamětní kniha obce Rtyně v Podkrkonoší 1937-1944, s. 57, 84, 126.

SOkA Trutnov, f. Městský národní výbor Rtyně v Podkrkonoší 1945-1951, inv. č. 408, kn. č. 65, Pamětní kniha obce Rtyně v Podkrkonoší 1945-1951, s. 24, 26, 27.

SOkA Trutnov, f. Archiv obce Sedlec 1918-1953, inv. č. x1, kn. č. 1, Kronika obce Sedlec 1918-1953, s. 30, 31.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Starý Rokytník 1961-1974, inv. č. x2, kn. č. 2, Kronika obce Starý Rokytník 1961-1974, s. 349.

SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Suchovršice 1923-1976, inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha obce Suchovršic 1923-1976, s. 58, 59, 156-157.

SOkA Trutnov, f. Městský národní výbor Trutnov 1945-1952, inv. č. p753, kn. č. 753, Pamětní kniha města Trutnova 1945-1952, s. 224, 399.

SOkA Trutnov, f. Městský národní výbor Trutnov 1958, inv. č. p754, kn. č. 754, Kronika města Trutnova 1958, s. 53.

SOkA Trutnov, f. Městský národní výbor Trutnov 1960, inv. č. p756, kn. č. 756, Kronika města Trutnova 1960, s. 26-27.

SOkA Trutnov, f. Archiv městyse Velký Vřešťov 1904-1948, inv. č. 1, kn. č. 1, Pamětní kniha městyse Velký Vřešťov 1904-1948, s. 142-146.

³²⁷ Na webových stránkách Východočeských archivů trutnovské e-badatelny chybně označena jako Pamětní kniha obce Klášterská Lhota 1964-1978.

Literatura

- BUBENÍČKOVÁ, Růžena – KUBÁTOVÁ, Ludmila – MALÁ, Irena, *Tábory utrpení a smrti*, Praha 1969.
- DUDÁK, Vladislav a kol., *Encyklopedie světové architektury*, Praha 2002, s. 126-127.
- GRÉC, Adolf, *Rtyně v Podkrkonoší a okolní obce za světových válek*, Rtyně v Podkrkonoší 2011.
- HOLUB, Ota, *Odhodlání a zrada na kladském pomezí v letech 1938-1939*, Česká Skalice 1969.
- JUST, Antonín – HYBNER, Karel, *Trutnov známý neznámý: historický místopis města slovem i obrazem*, Trutnov 1991.
- KRYL, Miroslav – CHLÁDKOVÁ, Ludmila, *Pobočky koncentračního tábora Gross-Rosen ve lnářských závodech Trutnovska za nacistické okupace*, Trutnov 1981.
- LOKVENC, Theodor, *Malé Svatoňovice: příroda a lidé pod Jestřebími horami*, Malé Svatoňovice 1997.
- Památník vydaný ke 110. výročí založení Tělocvičné jednoty Sokol Rtyně v Podkrkonoší, Rtyně v Podkrkonoší 2004.
- PLACHÝ, Jiří, *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května do 31. března 1939*, Praha 2009.
- RAIL, Jan, *Letci z trutnovského okresu v československých perutích RAF britského královského letectva za druhé světové války*, Dvůr Králové nad Labem 1998.
- RAIL, Jan, CABADAJ, Josef, *Zapomenutí hrdinové: Občané z regionu Úpicka a Jestřebích hor v II. zahraničním odboji 1939-1945*, Malé Svatoňovice 2010.
- RUDOLF, Josef, *Vítězové nad smrtí: Dokumentární reportáž ze života zahraničních letců a partyzánů*, Brno 1948.
- ŠTRAIT, Jaroslav, *Odolov*, Trutnov 2010.
- ŠVEC, Jiří, *Památník obětí pochodu smrti Choustníkovo Hradiště*, Trutnov 1980.
- ŤOPEK, František, *Pochod hladu a smrti ve východních Čechách v roce 1945*, Havlíčkův Brod 1961.

VRÁNOVÁ, Lidmila (ed)., *Velké Svatoňovice 1357-2007 dnů současných i minulých*, Velké Svatoňovice 2007.

Články a studie

ANDĚL, Tomáš, *Pomník obětem I. světové války v Hostinném*, Krkonoše-Jizerské hory 5, 1998, s. 24-25.

BARTOŠ, Miloslav, *Historické zajímavosti: Z historie pomníku obětem válek na hřbitově*, Puls: Časopis města Vrchlabí 5, 2011, s. 6-7.

CABADAJ, Josef, *Konec II. světové války na Úpicku* (nepublikováno).

ČERNÝ, Vladimír, *Vznik československého opevnění 1935-1938*, Válka Revue speciál: Mobilisace 1938: Československé opevnění, 2013, s. 13-17.

ERBEN, Heinrich, *Unser Denkmal für die Opfer des Ersten Weltkrieges 1914-1918 aus Schwarzentel*, Riesengebirgsheimat 10, 2001, s. 25-26.

FETTERS, Aleš, *První oběť heydrichiády*, in: Rodným krajem 24, Červený Kostelec 2002, s. 32-33.

GRÉC, Adolf, *Jan Balatka: Epilog in memoriam*, in: Rodným krajem 41, Červený Kostelec 2010, s. 9-11.

H. F. W2, *Die Opfer der beiden Weltkriege und der Vertreibung. Das Kriegerdenkmal*, Riesengebirgsheimat 3, 2002, s. 46-47.

HÁJKOVÁ, Olga, *Obnovený válečný pomník v Bolkově*, Krkonoše-Jizerské hory 7, 2009, s. 40.

Jan JUŘENA – Ondřej VAŠATA, *Legionářské pomníky, pamětní desky a jiné legionářské symboly na Trutnovsku*, in: Legionáři v boji za vznik Československa, legionáři okresu Trutnov, Dvůr Králové nad Labem, 2011, s. 94-102.

LUSCHNITZ, Ernst, *Parschnitz: Das Kriegerdenkmal*, Riesengebirgsheimat 1, 2007, s. 22.

MÁLEK, Vlastimil, *Koncentrační tábor v Bernarticích a jeho oběti*, Ozvěny vraních hor: Zpravodaj Bernartic 74, 2005, s. 5-7.

RAIL, Jan, *Královédvorští občané na západní frontě*, Vlastivědné čtení o Dvoře Králové nad Labem. Jak žili naši spoluobčané v letech 1938-1945, řada č. 4 a 5, 2000, s. 16-27.

- RONG, Hermann, *Heimattreffen Deutsch-Prausnitz*, Riesengebirgsheimat 10, 2004, s. 12.
- SCHIEN, Ervin, *Kriegerdenkmal von Markausch*, Riesengebirgsheimat 2, 2004, s. 34.
- SCHWARZ, Jan, *Heydrichiáda*, Vlastivědné čtení o Dvoře Králové nad Labem. Jak žili naši spoluobčané v letech 1938-1945, řada č. 4 a 5, 2000, s. 10-11.
- SCHWARZ, Jan, *Monolit s trnovou korunou*, Vlastivědné čtení o Dvoře Králové nad Labem. Jak žili naši spoluobčané v letech 1938-1945, řada č. 4 a 5, 2000, s. 38-39.
- SCHWARZ, Jan, *Osudy Dvora Králové nad Labem a jeho spoluobčanů za 2. světové války*, Vlastivědné čtení o Dvoře Králové nad Labem, řada č. 7, 2000, s. 2-4.
- SCHWARZ, Jan, *Pochod hladu a smrti*, Vlastivědné čtení o Dvoře Králové nad Labem. Jak žili naši spoluobčané v letech 1938-1945, řada č. 4 a 5, s. 34-37.
- SCHWARZ, Jan, *Přečkal válku památník odboje?*, Vlastivědné čtení o Dvoře Králové nad Labem, řada č. 7, 2000, s. 6-7.
- ŠPATENKOVÁ, Pavlína, *Sokolové v boji proti fašismu*, Vlastivědné čtení o Dvoře Králové nad Labem. Jak žili naši spoluobčané v letech 1938-1945, řada č. 4 a 5, s. 40-41.
- TICHÝ, Antonín, *Nemilosrdná historie*, Krkonoše-Jizerské hory 5, 2005, s. 17.
- TICHÝ, Antonín, *Střípky z dějin: Náměstí v Maršově I.*, Svoboda fórum: Noviny městského úřadu ve Svobodě nad Úpou 757, 2012, s. 17.
- TICHÝ, Antonín, *Střípky z dějin: Velká válka*, Svoboda fórum: Noviny městského úřadu ve Svobodě nad Úpou 775, 2014, s. 14.
- TICHÝ, Antonín, *Zajímavosti: Dvoji osud*, Krkonoše-Jizerské hory 10, 2001, s. 33.
- TICHÝ, Antonín, *Zajímavosti: Kamenná výčitka*, Krkonoše-Jizerské hory 8, 1994, s. 31.
- TICHÝ, Antonín, *Zajímavosti: Neznámý známý*, Krkonoše-Jizerské hory 8, 2005, s. 39.
- TICHÝ, Antonín, *Zajímavosti: Pod křídly archanděla*, Krkonoše-Jizerské hory 11, 2008, s. 41.
- Kaile: Das Kriegerdenkmal in Kaile*, Riesengebirgsheimat 4, 2002, s. 36.
- Fotoreportáž o válečné památce*, Veselý výlet 38, 2012, s. 16-17.
- Letecké neštěstí na Sněžce*, Veselý výlet 14, 1999, s. 8-9.

Pro věčnou paměť: jména těch, kteří se osvobození naší vlasti nedočkali, Vlastivědné čtení o Dvoře Králové nad Labem. Jak žili naši spoluobčané v letech 1938-1945, řada č. 4 a 5, s. 55.

Soor: Das Kriegerdenkmal, Riesengebirgsheimat 11, 2002, s. 44-45.

Z historie města Hostinného: Pomník obětem 1. světové války, Zpravodaj města Hostinného 7, 2007, s. 9.

Z historie města Hostinného: Zajatecké tábory, Zpravodaj města Hostinného 10, 2014, s. 17.

Z historie města Hostinného: Život ve městě po osvobození, Zpravodaj města Hostinného 11, 2014, s. 9-10.

Elektronické zdroje

CAJTHAML, Pavel, *Schwantner byl velmi talentovaná osobnost, zaznělo v archivu*, dostupné online (<http://archiv.trutnovinky.cz/index.php?gid=114678>), [citováno k 31. 5. 2015].

DANEŠ, F., *Novinky ve vojenském názvosloví*, dostupné online (<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4129>), [citováno k 31. 5. 2015].

KOLAŘÍK, Michal, *Lámali žulu pro Hitlera i Pražský hrad. Teď mají kameníci své muzeum*, dostupné online (http://kultura.idnes.cz/v-mrakotine-otevrela-muzeum-kamenictvi-f0e-/vytvarne-umeni.aspx?c=A120901_192853_jihlava-zpravy_mkk), [citováno k 31. 5. 2015].

LÁŠEK, Radan, *Jednotka určení SOS 1. díl*, dostupné online (<http://www.codyprint.cz/padli/ces/ces03.html>), [citováno k 31. 5. 2015].

MÁLEK, Vlastimil, *Proměny Trutnova (152): Pomník padlým z první světové války ve Starém Rokytníku*, dostupné online (<http://archiv.trutnovinky.cz/index.php?gid=114243>), [citováno k 31. 5. 2015].

MÁLEK, Vlastimil, *Proměny Trutnova (107): Schwantnerovo sousoší Tanec smrti*, dostupné online (<http://archiv.trutnovinky.cz/index.php?gid=33019>), [citováno k 31. 5. 2015].

TICHÝ, Antonín, *Drobky z Krakonošova vousu: Schwantner*, dostupné online (<http://www.freiheit.cz/7-drobky--z-krakonosova-vousu/468-schwantner.html>), [citováno k 31. 5. 2015].

TŘÍLETÁ, Štěpánka, *KX-B neodpovídá*, dostupné online (<http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/kx-b-neodpovida-75795/>), [citováno k 31. 5. 2015].

VAŠATA, Ondřej, *Pomník padlých legionářů v Trutnově*, dostupné online (<http://www.csol-mb.net/pomnik-padlych-legionaru-v-trutnove-id1691.html>), [citováno k 31. 5. 2015].

VAŠATA, Ondřej, *Proměny Trutnova (28): Památník vítězství před bývalým okresem*, dostupné online (<http://archiv.trutnovinky.cz/index.php?gid=24149>), [citováno k 31. 5. 2015].

VAŠATA, Ondřej, *Proměny Trutnova (38): Pomník padlých legionářů u kasáren*, dostupné online (<http://archiv.trutnovinky.cz/index.php?gid=26265>), [citováno k 31. 5. 2015].

VAŠATA, Ondřej, *Proměny Trutnova (43): Pomník padlých v první světové válce v Poříčí*, dostupné online (<http://archiv.trutnovinky.cz/index.php?gid=26786>), [citováno k 31. 5. 2015].

VAŠATA, Ondřej, *Proměny Trutnova (98): Památník československých letců*, dostupné online (<http://archiv.trutnovinky.cz/index.php?gid=32508>), [citováno k 31. 5. 2015].

Emil Schwantner, dostupné online (<http://www.emil-schwantner.cz/>), [citováno k 31. 5. 2015].

Encyklopedie válečného zajetí a internace, *Vojenský okruh VIII.*, dostupné online (<http://www.evzi.estranky.cz/clanky/mista-zajeti-a-internace-1922-1954/zajatecke-taboru-v-nemecku-a-na-okupovanych-oblastech-1939-1945/seznam-zajateckych-taboru-1939-1945/vojensky-okruh-viii.html>), [citováno k 31. 5. 2015].

No. 310 & 311 Czechoslovak (Virtual) Squadron RAF, *311. československá bombardovací peruť byla první a jediná naše bombardovací jednotka v řadách RAF během II. světové války*, dostupné online (http://www.311raf.com/readarticle.php?article_id=28), [citováno k 31. 5. 2015].

Ottův slovník naučný, dostupné online (<http://leccos.com/index.php/clanky/danse-macabre>), [citováno k 31. 5. 2015].

Památky v Jestřebích horách, dostupné online

(http://www.jestrebihory.net/data/soubory/431_pamatky_SOJH_cz_1.pdf), [citováno k 31. 5. 2015].

Skupina ČEZ, *Uhlí*, dostupné online

(http://www.cez.cz/edee/content/file/static/encyklopedie/encyklopedie-energetiky/02/uhli_1.html), [citováno k 31. 5. 2015].

Správa silnic Olomouckého kraje, *Údržba silnic, o cestářích a pohrabáčích*,

dostupné online (<http://www.ssok.cz/historie.php>), [citováno k 31. 5. 2015].

Stachelberg-největší dělostřelecká tvrz v Čechách, *Pamětní deska vojínu Beranovi*,

dostupné online (<http://www.stachelberg.cz/novinky/pametni-deska-vojину-beranovi-25>), [citováno k 31. 5. 2015].

Elektronické databáze

Centrální evidence válečných hrobů Ministerstva obrany, dostupné online

(<http://www.valecnehroby.army.cz/Evidence/Default.aspx>), [citováno k 31. 5. 2015].

Spolek pro vojenská pietní místa, dostupné online (<http://www.vets.cz/>), [citováno

k 31. 5. 2015].

Vojenský ústřední archiv Praha, dostupné online (<http://www.vuapraha.cz/>),

[citováno k 31. 5. 2015].

Riesengebirgler-Riesengebirgsheimat, dostupné online (<http://riesengebirgler.de/>),

[citováno k 31. 5. 2015].

Ostatní zdroje

Dokumentární cyklus České televize *Naše Velká válka*, Pomníky: Sklenářovice,

dostupné online (<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10877203125-nase-velka-valka/7862-sklenarovice/>), [citováno k 31. 5. 2015].

Emil Schwantner, sochař z Krkonoš – výstava Krkonošského muzea Správy KRNAP u příležitosti 125. výročí narození.

Základní životopisné údaje o Vladimíru Kuldovi v 5. kapitole podala jeho sestra

Jiřina Kašparová, informace o Vilému Nývltu poskytla jeho dcera Libuše Štěpánová.

Zdroje vyobrazení v textu

Vladimír Kulda – osobní archiv paní Jiřiny Kašparové.

Josef Schejbal – Městské muzeum Úpice, f. 238/15 *Umučení za okupace*.

Emil Schwantner – Městské muzeum Žacléř, k. *Osobnosti Žacléřska*.

Přílohy

Seznam uvedených příloh

Příloha A: Mapa pochodu smrti 16. – 22. 2. 1945 východní části okresu Trutnov (brožura Osvobození Trutnovska, Muzeum Podkrkonoší: Trutnov 1980).

Příloha B: Fotografie pochodu smrti z koncentračního tábora Gross Rosen (Městské muzeum Úpice, f. F 238/10 Zvěrstva hitlerovské armády, pochod smrti).

Příloha C: Popravy na Dlouhých Záhonech v Úpici (Městské muzeum Úpice, f. 238/15 Umučení za okupace).

Příloha D: Úpičtí odbojáři 1939-1945 (Městské muzeum Úpice, f. 238/16 Úpičtí odbojáři).

Příloha E (dva snímky): Návštěva Konrada Henleina ve škole SS v Úpici (Soukromý archiv pana Josefa Cabadaje).

Příloha G: Mobilizace čs. armády v září 1938: slavnostní přísaha v Trutnově (Soukromý archiv pana Františka Hlavici).

Příloha H (dva snímky): Tryzna za oběti 2. světové války, 13. květen 1945 u pomníku padlých (Soukromý archiv pana Františka Hlavici).

Příloha CH (4 snímky): Areál koncentračního tábora v Bernarticích ze 40. let 20. století (Málek, Vlastimil: Koncentrační tábor v Bernarticích a jeho oběti, dostupné z: <http://bernartice.xf.cz/historie/clanek3/clanek3.htm>).

Příloha I: Stavba pomníku obětem nacismu v Bernarticích (Málek, Vlastimil: Koncentrační tábor v Bernarticích a jeho oběti, dostupné z: <http://bernartice.xf.cz/historie/clanek3/clanek3.htm>).

Příloha J: Dřívější označení hrobu čtyř židovských obětí tábora na hřbitově v Bernarticích (Málek, Vlastimil: Koncentrační tábor v Bernarticích a jeho oběti, dostupné z: <http://bernartice.xf.cz/historie/clanek3/clanek3.htm>).

Vlastní fotografie

Obrázek 1: Památník obětem 1. a 2. světové války (Rtyně v Podkrkonoší).

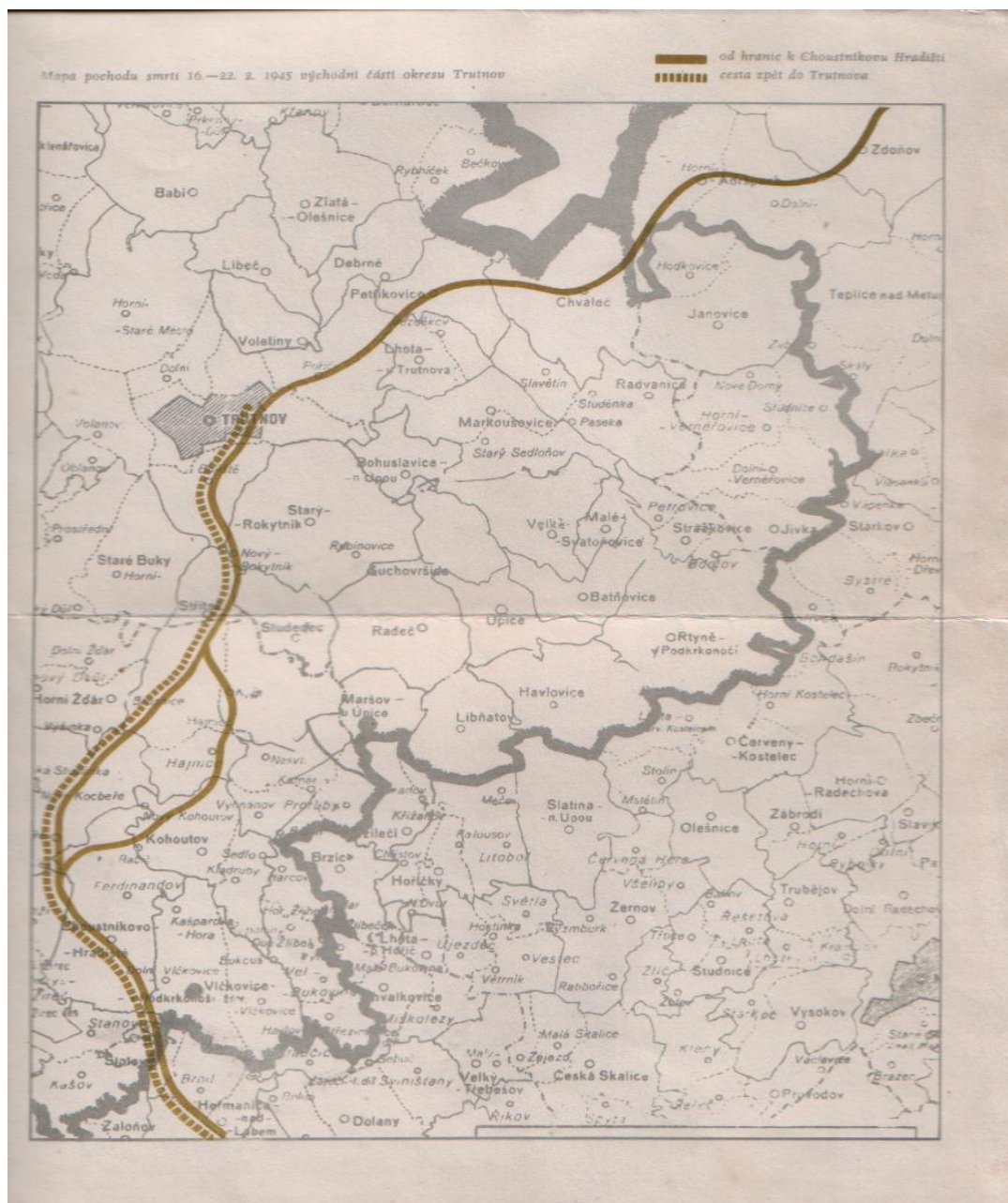
Obrázek 2: Památník setkání zástupců českého Trutnova s vojsky 21. armády 1. ukrajinského frontu (Trutnov-Poříčí).

Obrázek 3: Památník osvobození (Malé Svatoňovice-Odolov).

Obrázek 4: Pamětní deska Eduardu Šimanovi (Horní Malá Úpa).

Obrázek 5: Pomník obětem 2. světové války (havarovaný vojenský letoun Junkers JU 52, Horní Malá Úpa).

Priloha A: Mapa pochodu smrti 16. – 22. 2. 1945 východní části okresu Trutnov
 (nepřerušovaná čára značí, jak šel pochod od hranic k Choustníkovu Hradišti,
 přerušovaná cestu zpět do Trutnova)

Příloha B: Fotografie pochodu smrti z koncentračního tábora Gross Rosen

Příloha C: Popravy na Dlouhých Záhonech v Úpici

Příloha D: Úpičtí odbojáři

(Zleva do prava: prvních 10 odsouzeno k smrti, rozsudek vykonán: Vlček Jaroslav, Dub Josef, Martinek Adolf, Mikš Jan, Sochor Josef, Semerák Jaroslav, Hetfleiš Josef, Hofman Augustin, Nyklíček Vilém, Jaro Jaromír, Hofman Karel. Uprostřed dva, kteří se zachránili útekem z pochodu smrti: Bárta Josef a Šmíd Karel).

Příloha E: Návštěva Konrada Henleina ve škole SS v Úpici

Návštěva Konrada Henleina ve škole SS /SS schule/ v Úpici

Návštěva Konrada Henleina ve škole SS /SS schule/ v Úpici

Příloha G: Mobilizace čs. armády v září 1938: slavnostní přísaha v Trutnově

Příloha H: Tryzna za oběti 2. světové války, 13. květen 1945 u pomníku padlých

Příloha CH: Areál koncentračního tábora v Bernarticích ze 40. let 20. století

Příloha I: Stavba pomníku obětem nacismu v Bernarticích

Příloha J: Dřívější označení hrobu čtyř židovských obětí tábora na hřbitově v Bernarticích

Obrázek 1: Památník obětem 1. a 2. světové války (Rtyně v Podkrkonoší)

Obrázek 2: Památník setkání zástupců českého Trutnova s vojsky 21. armády 1. ukrajinského frontu (Trutnov-Poříčí)

Obrázek 3: Památník osvobození (Malé Svatoňovice-Odolov)

Obrázek 4: Pamětní deska Eduardu Šimanovi (Horní Malá Úpa)

Obrázek 5: Pomník obětem 2. světové války (havarovaný vojenský letoun Junkers JU 52, Horní Malá Úpa)

